

Uluslararası İnsan Çalışmaları Dergisi

International Journal of Human Studies

Cilt/VOLUME: 7

Sayı/NUMBER: 13

Yıl/YEAR: HAZİRAN 2024

ISSN: 2636-8641

13.
SAYI

ISSN: 2636-8641

SAYI / ISSUE 14 – 2024

Uluslararası İnsan Çalışmaları Dergisi

International Journal of Human Studies

Uluslararası İnsan Çalışmaları Dergisi yılda iki sayı yayımlanan uluslararası hakemli bir dergidir.

Dergide yer alan yazıların ilmî ve fikrî sorumluluğu yazarlarına aittir.

.....

International Journal of Human Studies is a peer-reviewed, biannual journal.

The responsibility of statements or opinions uttered in the articles is upon their authors.

Bu dergi *European Reference Index for the Humanities and Social Sciences (ERIH PLUS)*, *International Scientific Indexing (ISI)*, *Index Islamicus*, *Modern Language Association (MLA)*, *Cite Factor*, *Directory of Research Journals Indexing (DRJI)*, *ASOS Index*, *ResearchBib*, *Scientific Indexing Services (SIS)*, *Eurasian Scientific Journal Index (ESJI)*, *Rootindexing* veri tabanında yer almaktadır.

.....

Articles in this journal are indexed or abstracted in *European Reference Index for the Humanities and Social Sciences (ERIH PLUS)*, *International Scientific Indexing (ISI)*, *Index Islamicus*, *Modern Language Association (MLA)*, *Cite Factor*, *Directory of Research Journals Indexing (DRJI)*, *ASOS Index*, *ResearchBib*, *Scientific Indexing Services (SIS)*, *Eurasian Scientific Journal Index (ESJI)*, *Rootindexing*

Uluslararası İnsan Çalışmaları Dergisi

International Journal of Human Studies

Ankara 2024

Uluslararası İnsan Çalışmaları Dergisi / International Journal of Human Studies

Sayı / Issue 14 – Yıl / Year 2024

Sahibi/ Published : Bidge Yayınları adına Zeynel Karacagil
under the auspices of
Yazı İşleri Müdürü

Baş Editör / : Prof. Dr. Meryem Bulut
Chief Editor

Yayın Kurulu / : Prof. Dr. Akmatoli Alimbekov
Editorial Board : Prof. Dr. Durmuş Ali Arslan
: Prof. Dr. Elif Asude Tunca
: Prof. Dr. Haluk Tanrıverdi
: Prof. Dr. Hasan Kaplan
: Prof. Dr. Hüseyin Gül
: Prof. Dr. Mehmet Taşpınar
: Prof. Dr. Necla Türkoğlu
: Prof. Dr. Tamas Dezsö
: Prof. Dr. Tuba Hasdemir
: Prof. Dr. Uli Schamiloglu
: Doç. Dr. Cristina Ilie Goga
: Doç. Dr. Gazenfer Kaya
: Dr.Öğr.Üyesi Fazile Eren Kaya

Yay. Kur. Sekreteri/ Sec. of the Ed. Board : Murat Batuhan Ezgü

Ön Dil Kontrolü / Grammer Check : Sema Şişman

Mizanpaj Editörü / Assing Loyout Editor : Buket GEVİŞ FARHADZADA
Son Okuma / Proofreading : Elif Akkaş

Editör-Hakem(Yayın Danışma) Kurulu

Review Board

ASUDE BALABAN DAĞAL-MARMARA ÜNİVERSİTESİ

AZİZ ŞEKER-

BAYRAM AKÇA-MUĞLA SITKI KOÇMAN ÜNİVERSİTESİ

CUMHUR GÜNGÖROĞLU-KARABÜK ÜNİVERSİTESİ

DİLAN BAYINDIR-BALIKESİR ÜNİVERSİTESİ

FATİH OZTURK-İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ

GAZANFER KAYA-DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ

HAKAN ÇEBİ-KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ

HAZEL DURU-ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ

KADRIYE ŞAHİN-HATAY MUSTAFA KEMAL UNIVERSITY

METİN MENEKŞE-MUĞLA SITKI KOÇMAN ÜNİVERSİTESİ

MUNE AKTAY-İSTANBUL NİŞANTAŞI ÜNİVERSİTESİ

MUSTAFA ÖZGENEL-İSTANBUL SABAHATTİN ZAİM ÜNİVERSİTESİ

MUSTAFA ZEKİ ÇIRAKLI-KARADENİZ TECHNICAL UNIVERSITY

MÜJDAT AVCI-OSMANİYE KORKUT ATA ÜNİVERSİTESİ

ORHUN BÜYÜKKARCI-MARDİN ARTUKLU ÜNİVERSİTESİ

SAİT YILTER-AĞRI İBRAHİM ÇEÇEN ÜNİVERSİTESİ

SEZEN CAMCI-İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ-CERRAHPAŞA

UFUK COŞGUN-KARABÜK ÜNİVERSİTESİ

UMUT DENİZLİ-GÜMÜŞHANE ÜNİVERSİTESİ

YUSUF SÖYLEMEZ-AĞRI İBRAHİM ÇEÇEN ÜNİVERSİTESİ

ÇAĞATAY EDGÜCAN ŞAHİN-ORDU UNIVERSITY

ÇİĞDEM ÇİNGİL BARIŞ-İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ - CERRAHPAŞA

İSNUR İNCİ ARMUTLU-İSTANBUL MEDİPOL ÜNİVERSİTESİ

İÇİNDEKİLER / CONTENTS

ARAŞTIRMA MAKALESİ / RESEARCH ARTICLE

İlkokul Öğrencilerine Göre Oyunla Matematik Öğretimi / Teaching Mathematics with Games According to Primary School Students • 10 - 20

Yasemin DERİNGÖL, Tuğçe DEĞİRMENCI

Çalışan Kadınlarda Mental İyi Oluş: İnsana Yakışır İşe Sahip Olmanın Yordayıcı Etkisi / Mental Well-Being in Working Women: The Predictive Effect of Having a Decent Job • 21 -

39

Osman SÖNER, Ramazan ŞEN, Muzaffer KARAASLAN, Harun ÖLÇÜCÜOĞLU, Zeki KÜÇÜK, Gökhan AYDIN

A Review of Graduate Works on Melancholy Studies in Türkiye / Türkiye’de Melankoli Çalışmaları İle İlgili Yapılmış Lisansüstü Tezler Üzerine Bir İnceleme • 40 - 58

Öznur YEMEZ

İdare Hukukunda Hekimlere Rücu Sorunu/ The Issue of Recourse Against Physicians In Administrative Law • 59 - 72

Müge Gün DAĞDEMİR, Seydi ÇELİK

The Podium of Injustice Set Up in Social Memory: The Case of Uğur Mumcu / Toplumsal Bellekte Kurulan “Adaletsizlik Kürsüsü”: Uğur Mumcu Örneği • 73 - 96

Vecdi Olgaç Över

Factors Affecting the Reading Motivations of Inmates: A Scale-Based Study / Makûmların

Okuma Motivasyonlarını Etkileyen Faktörler: Ölçek Tabanlı Bir Çalışma • 97 - 121

Kılıç KÖÇERİ, Peri ASLAN

Sosyal Medyada Güç İstenci Savunma Mekanizmaları İle Veri İlişisini Dijital Yerliler

Üzerinden İncelemek / Examining The Relationship With Data And Will To Power Defense

Mechanisms In Social Media Through Digital Natives • 122 - 152

Tuğba BAŞER, Eylül KARAGEL

A Comparative Historical Analysis in Determining Immigration Policies: Policy

Recommendations for Türkiye Based on the U.S. Migration Experience (1882-1921) / Göç

Politikalarının Belirlenmesinde Karşılaştırmalı Tarihsel Bir Analiz: ABD Göç Tecrübesinden

(1882-1921) Hareketle Türkiye İçin Politika Önerileri • 153 - 183

Mehmet ÇETİN

Development of Maternal Gatekeeping Scale for Mothers with Preschool Aged Children

/ Okul Öncesi Dönemde Çocuğu Olan Annelere Yönelik Babasavar Annelik Ölçeği'nin

Geliştirilmesi • 184 - 201

Özlem DÖNMEZ, Ozana URAL

“Orman Yangını” Kavramına İlişkin Metaforik Algılar / Metaphorical Perceptions on

Concept of “Forest Fire” • 202 - 226

Mehmet ÇETİN

Kültürel yapının dijital yansımaları: Yeme İçme Mekanlarının İstagramda sunum biçimleri (İzmir Buca Örneği) / Metaphorical Perceptions on Concept of "Forest Fire" • 227 - 261

Nebiye KONUK KANDEMİR, Gazanfer KAYA , Turgut GÜMÜŞOĞLU

İngiliz İstihbaratının Propaganda Kıskaçında Türkler: Toynbee'nin The Murderous Tyranny of the Turks Kitapçığı Üzerinden Bir Analiz / Turks in the Propaganda Grip of British Intelligence: An Analysis of Toynbee's The Murderous Tyranny of the Turks • 262 - 284

Ayfer Özçelik, Seda Yolaç Nennioğlu

INTERNATIONAL

JOURNAL of HUMAN STUDIES

Uluslararası İnsan Çalışmaları Dergisi

ISSN: 2636-8641

Cilt/VOLUME 7 Sayı/ISSUE 14 Yıl/YEAR: 2024

Alındı/RECEIVED: 03-03-2024 – Kabul/ACCEPTED: 14-10-2024

İlkokul Öğrencilerine Göre Oyunla Matematik Öğretimi

Teaching Mathematics with Games According to Primary School Students

Yasemin DERİNGÖL¹ | Tuğçe DEĞİRMENCI²

Abstract

Mathematics is one of the important courses that students will encounter in various dimensions throughout their educational lives. Teachers use many different methods and techniques in mathematics teaching. Among these methods and techniques, gamification has been one of the techniques that create permanent and effective learning environments where students learn by having fun and are more active in the process. Especially in preschool and primary school periods, games have been frequently used in

Öz

Matematik öğrencilerin eğitim hayatları boyunca çeşitli boyutlarda karşılaşacakları önemli derslerden bir tanesidir. Öğretmenler matematik öğretiminde birçok farklı yöntem ve teknik kullanmaktadır. Bu yöntem ve tekniklerden oyunlaştırma öğrenciler için eğlenerek öğrendikleri kalıcı ve etkili öğrenme ortamları oluşturan, süreçte daha aktif oldukları tekniklerden bir tanesi olmuştur. Özellikle okul öncesi ve ilkokul dönemlerinde öğrencilere matematik öğretiminde oyuna sıklıkla başvurulmuştur. Öğretmenlerin ve

¹ Yasemin DERİNGÖL, Doç. Dr., İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi, Temel Eğitim, dyasemin@iuc.edu.tr, 0000-0003-3030-7049

² Tuğçe DEĞİRMENCI, Doktora Öğrencisi, İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi, Temel Eğitim, tugce.degirmenci08@gmail.com 0000-0002-8076-3512

teaching mathematics to students. While many studies conducted by teachers and in the literature have shown that games are effective in mathematics teaching and provide positive contributions, there is no study on how students view games in mathematics. For this reason, the aim of this study was to examine primary school students' thoughts on teaching mathematics through games. In this qualitatively designed case study, data were obtained by using interview forms consisting of 3 questions with 80 1st, 2nd, 3rd and 4th grade students studying in primary school in the 2022-2023 academic year. The interview forms included two qualitative and one quantitative question and a demographic information section. In line with the data obtained from the interviews; it was determined that the majority of primary school students had different attitudes towards games in mathematics lessons, some students liked games in mathematics, some students thought that they should not be played because it would affect academic development, but they stated that they would have a more active and fun lesson process when games were played, and they named games as traditional games, physical activities and fun activities. As a result of the study, it was recommended that the number of studies on game applications in mathematics covering our curriculum should increase.

Keywords: *Mathematics, Games, Games in Mathematics, School games, Gamification.*

literatürde yapılan birçok çalışmanın oyunun matematik öğretiminde etkili olduğu ve pozitif katkılar sağladığı görülürken öğrencilerin matematikte oyuna nasıl baktığına yönelik bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu sebeple araştırmada, ilkokul öğrencilerinin oyunla matematik öğretimine dair düşüncelerini incelemek amaçlanmıştır. Nitel olarak desenlenen bu durum çalışmasında 2022-2023 eğitim öğretim yılında ilkokulda öğrenim görmekte olan 1., 2., 3. ve 4. sınıf 80 öğrenciyle 3 adet sorudan oluşan görüşme formları kullanılarak veriler elde edilmiştir. Görüşme formlarında iki nitel bir nicel soru ve demografik bilgi kısmı yer almaktadır. Görüşmelerden elde edilen veriler doğrultusunda; ilkokul öğrencilerinin çoğunluğunun matematik dersinde oyuna yönelik farklı tutumlarda olduğu bazı öğrencilerin matematikte oyunu sevdiği, bazı öğrencilerinse akademik gelişimi etkileyeceği sebebiyle oynatılmaması gerektiğini düşündüğü ancak oyun oynatıldığında daha aktif ve eğlenceli bir ders süreci geçireceklerini ifade ettikleri, oyunu geleneksel oyunlar, fiziksel aktiviteler ve eğlenceli aktiviteler olarak adlandırdıkları belirlenmiştir. Çalışma sonucunda matematikte oyun uygulamalarına yönelik müfredatımızı kapsayan araştırmalarının sayısının artması önerilmiştir.

Anahtar Kelimeler: *Matematik, Oyun, Matematikte Oyun, Okul oyunları, Oyunlaştırma.*

Giriş

Matematik yüzyıllardır bireylerin toplumsal ve bireysel olarak gelişimlerini destekleyen önemli alanlardan biri olmuştur. Gelişim için önemli olan bilişsel ve işlemsel beceriler matematik dersinin konusunu oluşturmaktadır (Baykul, 2003). Matematik dersi gelişen teknolojiyle birlikte farklı öğretim yöntem ve tekniklerle desteklenmiş ve tabii ki bu gelişmelerden payını almıştır. Bu yöntem ve tekniklerden en kolay ulaşılabilir olanı matematik oyunlarıdır. Matematikte oyun; bireylerin matematiğe yönelik olumsuz tutumlarının düzeltilmesinde (Soylu, 2001), dersin daha eğlenceli ve oyun havası şeklinde ilerlemesi (Pelit, Demiralp ve Pelit, 1988) olmak üzere eğitim süreçlerini olumlu şekilde etkileyen bir tekniktir (Chandel, Dutta, Tekta, Dutta ve Gupta, 2005).

Oyun çocukların özgür düşünce ortamında olmasını sağlayacak ve düşünme yeteneğiyle isteğini geliştirecektir (Develi ve Orbay, 2003). Çocukların oyunu oyun değil, onların en ciddi uğraşdır diyen Montaigne'den bu yana literatürümüze çocukların oyunlarla sadece özgür zaman doldurma süreçlerini değil, aynı zamanda kuralları faaliyetler içeren oldukça verimli ve katkıları olan bir zaman dilimi olduğu görüşü ortaya çıkmıştır (Yörükoğlu, 1986). Baykal (1994) çocuk oyunlarını, okul oyunları ve ders oyunları olarak iki türde sınıflar. Okul oyunları; öğrencinin özgürce okulda oynadıkları ama öğretmenin bilinçli şekilde süreci yönettiği oyunlardır. Okul oyunları ders oyunlarını da kapsamaktadır. Ders oyunlarıysa doğrudan konu öğretiminde kullanılan oyunlardır (Baykal, 1994).

Oyun kullanılan öğrenme ortamlarında öğrenciler eğlenirken, oyunun oluşturduğu farkındalıkları, keşfetmenin yollarını matematiğe ait kazanımların içerisinde öğrenme ve keyifli şekilde anlamlı hale getirme imkânı bulurlar (Demir, 2016). Matematiğin içerisinde oyunun olmasının önemli olduğu ve öğrenme süreçlerini desteklediği literatürdeki birçok çalışmada görülmüştür (Bayraktar ve Öz, 2024; Gökbulut ve Yücel Yumuşak, 2014). Matematik dersi içerisinde oyunların dahil edilmesinin öğrencilerin matematiğe yönelik kaygılarını azaltır (Kavasoğlu, 2010), öğrendiklerini eğlenerek pekiştirme olanacağı sağlar (Demir, 2016; Gürbüz, Gülburnu ve Şahin, 2017), matematiğe ilgiyi artırır (Doğan ve Sönmez, 2019), öğretmen ve öğrenci için daha aktif bir öğrenme ortamı oluşturur ve kazanımları ölçme değerlendirmede bir ortam oluşturur (Demir, 2016), oyun matematiği çocuklar için anlaşılır hale getirir (Erdoğan, 2013) vb. birçok olumlu katkısı olduğu görülmüştür. Yapılan birçok güncel çalışmada oyunla matematik öğretiminin müfredatımızda daha çok uygulanması gerektiği önerileri görülmüştür (Gürbüz, Gülburnu ve Şahin, 2017; Uğurel, 2003). Oyunun matematiksel uygulamalara dahil edilmesinde en önemli bölüm çocuktur. Bir çocuğun oyunu nasıl adlandırdığı, oyundan ne beklediği, öğretimsel uygulamalarda kullanılan oyunların ayırımına varıp varmadığını belirlemek önemlidir. Tüm bu sebeplerle bu çalışmada, ilkökul öğrencilerinin oyunla matematik öğretimine dair düşüncelerini incelemek amaçlanmıştır. Bu amaçla aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

- İlkokul öğrencilerinin “Sence oyun nedir?” Sorusuna dair düşünceleri nelerdir?

- İlkokul öğrencilerinin “Matematik dersinde oyun olmalı mıdır?” Sorusuna dair cevapları nelerdir?
- İlkokul öğrencilerinin “Matematik dersinde oyun oynuyor musunuz? Anlatır mısınız?” sorusuna dair düşünceleri nelerdir?

Yöntem

Araştırma Modeli

Bu araştırmada nitel yöntem kullanılmış olup bir soru da nicel olarak sorulmuş ve değerlendirilmiştir. Çalışma durum çalışması olarak yürütülmüştür. “Güncel bir olguyu kendi gerçek yaşam çerçevesi içinde çalışmasına” (Şimşek ve Yıldırım, 2018) olanak sağlayan durum çalışması olarak araştırma yürütülmüştür. Bu çalışmada ele alınan durum, ilkokul öğrencilerinin oyunla matematik öğretimi ve yaşadıkları deneyimlerdir.

Araştırma Grubu

Araştırma grubu; ilkokul öğrencilerinden oluşmaktadır. Cinsiyetleri ve sınıfları aşağıda verilmiştir.

Tablo 1. Araştırma Grubunun Cinsiyetleri

Grup	Cinsiyet	f	%
İlkokul Öğrencisi	Kız	48	60
	Erkek	32	40
	Toplam	80	100.0

Araştırmadaki öğrencilerin 48’i (%60) kız, 32’si (%40) erkek öğrencilerden oluşmak üzere toplam 80 öğrenci bulunmaktadır.

Tablo 2. Araştırma Grubunun Buldukları Sınıflar

Grup	Sınıf	f	%
İlkokul Öğrencisi	1.Sınıf	9	11.3
	2.Sınıf	28	35.0
	3.Sınıf	24	30.0
	4.Sınıf	19	23.7
	Toplam	80	100.0

Araştırmadaki öğrencilerin 9’u (%11.3) 1. Sınıfta, 28’i (%35) 2.sınıfta, 24’ü (%30) 3.sınıfta ve 19’u (%23.7) 4.sınıfta okumaktadır (Tablo 2).

Veri Toplama Araçları

Araştırmacılar tarafından geliştirilen yarı yapılandırılmış görüşme formu matematik ve sınıf eğitimcisi uzman görüşleri alınarak son haline getirilmiştir. Bu formda demografik bilgilerle birlikte iki nitel bir nicel soru olmak üzere toplamda üç soru bulunmaktadır. Bu formla öğrencilere direkt ulaşarak cevapları alınmıştır.

Verilerin Analizi

Bu araştırmada veri analiz yöntemi olarak içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. Verilerin analizi; verilerin kodlanması, temaların geliştirilmesi, alt tema ve temaların organize edilmesi ve bulguların tanımlanması olarak dört adımda gerçekleşmiştir (Şimşek ve Yıldırım, 2018). Daha sonra belirlenen alt temalar benzerlik ve farklılıklarına göre ayrılmış, birbirleriyle ilişkili olan alt temalar bir araya getirilerek temalar oluşturulmuştur. Analiz sonucunda elde edilen veriler sorulara bağlı olarak oluşturulan temalar altında toplanmıştır. Tüm işlemler sırasında araştırmacılar dışında başka bir uzmandan da destek alınmıştır. Kategorilere yönelik analizler tablolar yardımıyla sunulmuş ve çalışma grubunun görüşlerinden de direkt alıntılar şeklinde örnekler verilmiştir. İlkokul öğrencileri Ö1, Ö2, Ö3 şeklinde temsil edilmiştir. Ayrıca nicel olarak sorulan bir sorunun analizi de betimsel olarak analiz edilmiş ve yüzde frekanslar yoluyla verilmiştir.

Bulgular

Çalışmanın bu bölümünde ilkokul öğrencilerine sorulan sorulara yönelik bulgular yer alacaktır. İlk olarak; "Sence oyun nedir?" sorusuna verilen yanıtlar yer alacaktır.

1. "Sence oyun nedir?" sorusuna yönelik bulgular

Geleneksel çocuk oyunları (17 öğrenci, % 21.25)

Ö1: "Saklambaç, körebe, yerden yüksek."

Ö7: "Saklambaç, istop, seksek gibi şeylerdir."

Ö46: "Mesela futbol oynuyorum. Koşuyorum ve parkta oynuyorum, voleybol, karate, kuzu-kurt oyunu var 8 tane kuzu oluyor 3 tane kurt yakalıyorlar. Şaşırana beş tokat oynuyorum"

Ö47: "Eğlence, arkadaşlarla oynamak, saklambaç, yakalamaca, yerden yüksek, yerde lav var 1,2,3 diyorsun yükseğe çıkıyorsun, hangi oyunu oynayacaksa sayıştırma yapıyoruz"

Eğlenceli aktiviteler (59 öğrenci, % 73.75)

Ö2: "Eğlenmek"

Ö3: "Çocukların eğlencesidir."

Ö15: "Eğlenmek için araç gereç ya da kendi yaptıklarımız."

Ö31: “Oyun eğlence demektir. Oyundan zevk alırsın. Vakit geçer oyun oynadıkça.”

Ö55: “Bence oyun, çocukların eğlenmesi için yapılan bir şeydir.”

Ö64: “Benim için oyun mutluluk, eğlenmek bir de özgür hissetmek.”

Fiziksel aktiviteler (4 öğrenci, %5)

Ö4: “Koşmaktır.”

Ö5: “Oyun, oyunlar oynamaktır. Bana göre oyun hayat demektir.”

Ö60: “Futbol oynamak, çalım yapmak, bilgisayardan oynamak, bir sürü oyun var. Koşarak, mutlu olarak oyun oynuyorum”

Ö76: “Aktivitedir.”

Öğrencilerin çoğunluğunun (59 öğrenci, %73.75) oyunu eğlenceli aktiviteler olarak yorumladığı görülmüştür. Diğer öğrencilerin oyun denilince geleneksel olarak oynanan saklambaç, körebe vb. Çocuk oyunlarını belirttikleri (17 öğrenci, %21.25), %5’lik öğrencinin de fiziksel aktiviteleri kapsayan aktiviteler olarak nitelendirdiği görülmüştür.

2. “Matematik dersinde oyun olmalı mıdır?” sorusuna yönelik bulgular

İlkokul öğrencilerinin büyük çoğunluğu matematik dersinde oyun olmalı (49 öğrenci, %61.25) şeklinde ifade etmişlerdir. Öğrenciler matematik dersinde oyunun oluşunu; “Dersi daha eğlenceli hale getireceği ve anlamalarını arttıracak” gerekçeleriyle ifade etmişlerdir.

Öğrencilerin %37.50’si (30 öğrenci) matematik dersinde oyunun olmaması gerektiğini ifade etmiştir. Oyunun olmamasının gerekçelerini; “Dikkatlerini azalabileceği, bir dersin oyunla öğretilmeyeceği, vakit kaybı olduğu, konuyu anlamayı zorlaştıracak, dersin akışını bozacak” şeklinde ifade etmişlerdir.

3. “Matematik dersinde oyun oynuyor musunuz? Anlatır mısınız?” sorusuna ilişkin bulgular

Öğrencilerin %56.25’i (45 öğrenci) matematik dersinde oyun oynamadıklarını, %38.75’i (31 öğrenci) oyun oynadıklarını, %5’i (4 öğrenci) ise hatırlamadıklarını ifade etmiştir.

Hayır diyen öğrencilerin yanıtlarına bakıldığında;

Ö19: “Hayır. Ama olmasını isterdim. Çünkü eğlenceli bir şekilde ders işlenirdi.”

Ö25: “Ya biz oyun oynamıyoruz ama bizim öğretmenimiz bize her şeyi izah ederek anlattığı için bizi eğlendiriyor.”

Ö27: “Şimdi zamanımız kalmıyor haftada iki saat olduğu için ama 2. sınıfta oynuyorduk. Mesela öğretmenimiz tahtaya bir yuvarlak çiziyordu içine de sayılar yazıyordu biz

gözlerimizi kapatıp en büyük sayıya dokunmaya çalışıyorduk. En büyük sayıya hangi takım dokunursa kazanıyordu. (Iar ve erkekler olarak takım yapılmış.)”

Ö31: *“Biz matematik dersinde oyun oynamıyoruz. Matematik dersinde oyun oynarsak öğrenemeyiz. Son derste resim çiziyoruz. Bazen zekâ sınıfımıza iniyoruz. Ama derste oynamıyoruz.”*

Ö39: *“Hayır Matematik dersinde oyun oynalınmaz”*

Ö55: *“Aslında oynamıyoruz ama öğretmenimiz eğlenceli sorular sorabiliyor bize.”*

Ö63: *“Ara sırada gizli gizli resim yapıp öyle oyun oynuyorum. Öğretmenim bir ve ikinci sıftayken öyleydi. Ama artık öyle değil.”* şeklinde olduğu görülmüştür.

Evet diyen öğrencilere bakıldığında; oynadıkları oyunları ders oyunları ve okul oyunları olmak üzere iki tema altında değerlendirildi. Okul oyunları okulda oynanan, kimi zaman gözetmenlerin olduğu, bazen belli kuralların olduğu, kimi zaman belli kuralların olmadığı oyunlardır. Ders oyunları ise; öğretmenlerin kuralları belirlediği, kazanımlara yönelik olarak planlanan oyunlardır.

Öğrencilerin okul oyunları ile ilgili görüşlerine bakıldığında (10 öğrenci, %12.5)

Ö14: *“Bir kere oynadık. Balonla oynadık. Yanan çıkıyordu.”*

Ö38: *“Evet oynuyoruz öncelikle gurplar belirlenir .sonra süre belirlenir ve öğretimen tahtaya soru yazar ve süreyi başlatır sonra öğrencileri bu süre içerisinde cevabı bulurkar ve süre bitince herkes cevapları gösterir ve doğru cevabı veren gurup puan kazanır oyun sonunda en fazla puan alan grup kazanır.”*

Ö44: *“Evet oynuyoruz. Öğretmenimiz 5 kişiye farklı sorular soruyor, ilk sorularını bitiren kazanıyor.”*

Ö52: *“Bazen oynuyoruz. Bir kere matematik dersinde seksek oynamıştık. Öğretmenimiz dört kere ileri gidin, üç kere geri gidin demişti.”*

Ö56: *“Evet, bom oynuyoruz. 3lerde hep karıştırıyorum. Herkes bir tane sayı oluyordu tahtada. Biri sayı söyleyince diğeri de sayı söylüyor sonra topluyorsun.”*

Ö74: *“Bazen tenefüse çıkmadığımızda öğretmenim bizi eğlendirmek için oynuyor. Matematikte neden olmalı biliyorum.”* şeklinde olduğu görülmüştür.

Öğrencilerin ders oyunlarına yönelik görüşlerine bakıldığında (21 öğrenci, %26.25)

Ö3: *“Evet oynuyoruz ismi de ceviz avı.Yukarıda toplama işlemi çıkıyor cevizlerin üstünde sayılar var ve aşağıya düşüyorlar düşmeden toplamayı doğru yaparsak devam ediyor,yanlıı işlem yaparsak sincap zehirlenip ölüyor.”*

Ö8: “Evet. İkili çıkarma işleminde misafir ve komşuculuk yapmıştık. Sayılar gelmişti ve onluklar gitmişti. Bu bir oyun gibiydi.”

Ö10: “Çok fazla oynamıyoruz. En son öğretmenimiz matematik dersinde çözmemiz için bize problemler vermişti. Her bir problemin yanında bir harf yazıyordu. Sonra sayfanın en altında problemin cevabının yazılı olduğu kutucuğa o harfi yazmıştık. Bütün problemleri çözdüğümüzde aşağıdaki kutucuklarda “Sağlıklıyım” yazısı çıkmıştı. Bu tarz bulmacalar yapıyoruz genelde. Ama bence daha farklı oyunlar olsa daha eğlenceli olurdu.”

Ö49: “Evet oynuyoruz. Çubuk ve fasulye ile sayı sayıyoruz.” şeklinde olduğu görülmüştür.

Öğrencilerin ders oyunlarını daha sıklıkla oynadıkları (%26.25), okul oyunlarını daha az oynadıkları (%12.5) görülmüştür.

Sonuç ve Tartışma

Öğrencilerin matematik oyunlarına yönelik görüşlerini incelemeyi amaçlayan bu çalışmada, ilkokul 1., 2., 3. ve 4. sınıfta öğrenim görmekte olan 80 öğrenciden üç soruluk görüşme formu aracılığıyla veriler elde edilmiştir.

Öğrencilerin matematikteki oyuna yönelik fikirlerine bakıldığında; öğrencilerin “Sence oyun nedir?” sorusuna literatürü destekler nitelikte eğlenceli aktiviteler (% 73.75) olarak ele aldığı görülmüştür. Demir’in (2016) 1.sınıf öğrencilerinin farklı oyun türlerine dayalı matematik öğretimi dersinde de öğrencilerin oyun oynarken eğlendikleri sonucuna ulaşılmıştır. Bu verinin Gürbüz, Gülburnu ve Şahin’in (2017) araştırmasındaki bulguları destekler nitelikte öğrencilerin matematiksel oyunlarla eğlendikleri sonucuna ulaşılmıştır.

Öğrencilerin %61.25’i matematik dersinde oyun olması gerektiğini savunurken, %37.50’si matematik dersinde oyun olmaması gerektiği, %1.25’i de bu konuda kararsız kaldığını ifade etmiştir. Öğrencilerin verdikleri yanıtlara bakıldığında bazı öğrencilerin matematik dersinde oyun oynamanın dersi keyifli ve daha eğlenceli hale getireceklerini düşünürken, bazı öğrencilerin dikkati ve anlamalarını olumsuz etkileyeceği fikrinde olduğunu dile getirmişlerdir. Burada dikkati çeken bir bulgu öğrencilerin oyun oynamayı ders dışında tutmaları ve dersin ciddi bir iş olduğunu bunun için de derslerde oyun oynanmaması gerektiğini dile getirmeleri olmuştur. Çünkü onlara göre, ders zamanında sadece ders yapılmalı ve oyun oynanmamalıdır. Oyun çocuğu olan bu grubun oyunları derslerden keskin bir şekilde ayırmaları ve dersleri öğrenmenin bir yolunun da eğlenerek öğrenme olduğu düşüncesinden uzak olmaları düşündürücüdür. Bu fikri reddeder şekilde literatürdeki çalışmalarda gerek ilkokul gerekse birçok kademedeki matematiksel oyunların öğrencilerin akademik başarılarını derse yönelik tutumların olumlu yönde geliştirdiği sonucuna ulaşılmıştır (Bozoğlu, 2013; Carr, 2012; Randel ve diğ., 1992). Matematiğe yönelik kaygıları azalttığı sonucuna ulaşılan oyunun öğrencilerde akademik bir gelişime yönelik sekte uğratması

kaygısının oluşturduğu sonucunu da araştırma sonucunda elde edilmiştir (Kavasoğlu, 2010; Vogt ve diğ., 2018). Bu noktada sadece matematik alanında değil birçok branş ve alanda oyunların kullanılması öğrencilerin etkili, kalıcı ve eğlenerek öğrenmelerini destekleyeceği literatürde de görülmüştür (Dündar, 2022; Isha, Al Ghazali, Supena, Wahyudiana, Setiawan ve Auliaty, 2020; Öngören ve Gündoğdu, 2021; Salsabilah, Rahmah, Wulandari ve Soebagyo, 2022).

Öğrencilerin matematik dersinde oynadıkları oyunları ifade etmeleri istendiğinde, çoğu öğrencinin (45 öğrenci, %56.25) matematik dersinde oyun oynamadıklarını ifade ettiği görülmüştür. Bu noktada öğrencilerin bazıları bu fikrin doğruluğunu söylerken, bazıları da dersi daha eğlenceli hale getirmek adına oyun oynamayı istediklerini söylemişlerdir. Matematik dersinde oyun oynayan öğrencilere bakıldığında, sınıflarında çoğunlukla ders oyunları oynandığı (21 öğrenci, %26.25), okul oyunlarının daha az oynandığı (10 öğrenci, %12.5) görülmüştür. Burada da görüldüğü üzere yine öğrenci düşüncelerine paralel olarak derslerde çoğunlukla oyun oynanmadığını dile getirmiştir. Bu sonuç araştırmanın diğer sonucuyla tutarlı olsa da çıkan sonuç bu yaş grubu öğrencilerin eğlenerek matematiği öğrenme durumundan uzak tutmuştur. Bu noktada literatürde yapılan araştırmalardan Moralı (2010), Uğurel ve Moralı (2010) ve Doğan ve Sönmez'in (2019) ortaöğretim öğretmenlerinin oyuna yönelik bilgilerinin daha az olduğu yorumunu başka bir boyutta destekler nitelikte ilkökul öğretmenlerinin de oyunla öğretimde yeterli düzeyde bilgiye sahip olmayabileceği sonucuna ulaşılmıştır. Bu veriyi destekler nitelikte sınıf öğretmenleri adaylarıyla yürüttüğü çalışmasında Keleş'in (2024) benzer bir sonuca ulaştığı sınıf öğretmeni adaylarının da çocuk oyunlarına ve bu oyunların ders içi ders dışı katkılarına yönelik yeterince bilgi sahibi olmadığı sonucuna ulaşmıştır.

Çalışmadan elde edilen veriler ışığında, ilkökul öğrencilerinin keyif aldığı oyunların, matematik dersinde daha çok kullanılması gerektiği, yenilenen müfredatın ve gelişen teknolojilerin kullanımında uygulamada yetersizliklerin olduğu görülmüştür. Bu veriler doğrultusunda öğrencilerin matematiğe yönelik oyunlarla gelişimlerinin belirlendiği tez ve makale çalışmalarının daha çok gerçekleştirilmesi önerilmiştir.

Kaynakça

Bayraktar, Ö. C., & Öz, C. (2024). Çocukların Matematik, Dil ve Görsel Algı Becerilerinin Geliştirilmesinde Oyunlaştırmanın Etkisinin Araştırılması. *GSI Journals Serie C: Advancements in Information Sciences and Technologies*, 7(1), 16-39.

Baykal, E. (1994). *Türkiye’de Sürdürülen Yabancı Dil Olarak Almanca Öğretiminde Oyun ve Oyunsal Uğraşı (Kuramsal ve Uygulamalı Bir Yaklaşım)*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Baykul, Y. (2003). *İlköğretimde Matematik Öğretimi 1-5 Sınıflar İçin*. Ankara: Pegem Yayıncılık.

Bozoğlu, U. (2013). Ortaokul 7. sınıf matematik dersi alan-çevre ilişkisi konusunda oyun temelli öğretimin öğrenci başarısına etkisi (Tez No: 363168)[Yüksek lisans tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi]. *YÖK Ulusal Tez Merkezi*.

Carr, J. M. (2012). Does math achievement h’APP’en when iPads and game-based learning are incorporated into fifth-grade mathematics instruction?. *Journal of information technology education: Research*, 11(1), 269-286.

Chandel, P., Dutta, D., Tekta, P., Dutta, K., Gupta, V. (2015). Digital Game Based Learning in Computer Science Education, *CPUH- Researcher Journal*, 1(2), 33-37.

Demir, M. R. (2016). *Farklı oyun türlerine dayalı Matematik öğretiminin 1.sınıf öğrencilerinin erişimi ve kalıcılık düzeylerine etkisi*. Doktora Tezi. Necmettin Erbakan Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Develi, M. H., & Orbay, K. (2003). İlköğretimde niçin ve nasıl bir geometri öğretimi. *Milli Eğitim Dergisi*, 157(1).

Doğan, Z., & Sönmez, D. (2019). İlkokul öğretmenlerinin matematiksel oyunların matematik derslerinde kullanılması süreçlerine ilişkin görüşleri. *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 50(50), 96-108.

Dündar, F. (2022). *5. sınıf alan ve uzunluk ölçme konusunun geleneksel çocuk oyunları ile öğretiminin başarıya etkisi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Erzurum: Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Erdoğan, T. (2013). The effect of creative drama method on preservice classroom teachers' writing skills and attitudes towards writing. *Australian Journal of Teacher Education (Online)*, 38(1), 45-61.

Gökbulut, Y., & Yücel Yumuşak, E. (2014). Oyun Destekli Matematik Öğretiminin 4. Sınıf Kesirler Konusundaki Erişimi ve Kalıcılığı Etkisi. *Electronic Turkish Studies*, 9(2).

Gürbüz, R., Gülburnu, M., & Şahin, S. (2017). Oyun Destekli Kesir Öğretimi Hakkında Öğretmen Görüşleri: Video Destekli Bir Çalışma. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (25), 98-132.

Iasha, V., Al Ghozali, M. I., Supena, A., Wahyudiana, E., Setiawan, B. & Auliaty, Y. (2020, September). The Traditional Games Effect on Improving Students Working Memory Capacity in Primary Schools. In Proceedings of the 4th International Conference on Learning Innovation and Quality Education, 1-5.

Kavasoglu, B. E. (2010). İlköğretim 6, 7 ve 8. sınıf matematik dersinde olasılık konusunun oyuna dayalı öğretiminin öğrenci başarısına etkisi. *Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara*.

Önal, Ş., & Çeltek, M. (2023). Oyun temelli öğrenmenin 5. sınıf öğrencilerinin akademik başarı, tutum ve özyeterlikleri üzerindeki etkisinin incelenmesi. *Trakya Journal of Education*, 13(2), 786-816. <https://doi.org/10.24315/tred.1067048>

Öngören, S. ve Gündoğdu, S. (2021). Mathematical skills in traditional children's games in early childhood. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 29(5), 1052-1064. <https://doi.org/10.24106/kefdergi.735687>

Pelit, T., Demiralp, A., Pelit, C. (1988). *Alıştırmalarla Oyun Gibi Matematik (3. Sınıf)*, Ankara: Başarı Yayınları.

Randel, J. M., Morris, B. A., Wetzel, C. D., & Whitehill, B. V. (1992). The effectiveness of games for educational purposes: A review of recent research. *Simulation & gaming*, 23(3), 261-276.

Salsabilah, A. P., Rahmah, A. A., Wulandari, A., & Soebagyo, J. (2022). A review of research: exploring ethnomatematics on Indonesian traditional games in mathematics learning. *Journal of Medives: Journal of Mathematics Education IKIP Veteran Semarang*, 6(1), 191-202.

Soylu, Y. (2001). *Matematik derslerinin öğretiminde (1.devre 1,2,3,4,5. Sınıf) başvurulabilecek eğitici-öğretici oyunlar*. Yüksek Lisans Tezi. Atatürk Üniversitesi, Erzurum.

Şimşek, H. ve Yıldırım, A. (2018). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Uğurel, I. (2003). *Ortaöğretimde oyunlar ve etkinlikler ile matematik öğretimine ilişkin öğretmen adayları ve öğretmenlerin görüşleri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. DE Ü., Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.

Uğurel, İ. ve Moralı, S. (2010). Ortaöğretim Matematik Derslerinde Oyunlarda Kullanılabilirliği. *Milli Eğitim Dergisi*, 40 (185), 328-352.

Ural Keleş, P. (2024). Sınıf öğretmeni adaylarının geleneksel çocuk oyunları hakkındaki görüşleri. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 13(1), 288-307.

Vogt, F., Hauser, B., Stebler, R., Rechsteiner, K. & Urech, C. (2018). Learning through play – pedagogy and learning outcomes in early childhood mathematics. *European Early Childhood Education Research Journal*, 26(4), 589-603.

Yörükoğlu, A. (1986). *Çocuk Ruh Sağlığı*. 11. Basım. Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

INTERNATIONAL

JOURNAL of HUMAN STUDIES

Uluslararası İnsan Çalımları Dergisi

ISSN: 2636-8641

Cilt/VOLUME 7 Sayı/ISSUE 14 Yıl/YEAR: 2024 ALINDI/RECEIVED: 06-11-2023 – KABUL/ACCEPTED: 29-12-2024

Çalışan Kadınlarda Mental İyi Oluş: İnsana Yakışır İşe Sahip Olmanın Yordayıcı Etkisi

Mental Well-Being in Working Women: The Predictive Effect of Having a Decent Job

Osman SÖNER¹ | Ramazan ŞEN² | Muzaffer KARAASLAN³ | Harun ÖLÇÜCÜOĞLU⁴
| Zeki KÜÇÜK⁵ | Gökhan AYDIN⁶

Abstract

This study used a predictive correlational model to determine how working women's having a decent job predicts their mental well-being. The research population consists of women residing in different districts of Istanbul and working in any job. A similar case-

Öz

Bu araştırmada çalışan kadınların insana yakışır işe sahip olmalarının mental iyi oluşlarını yordama düzeyinin belirlenmesi amacıyla yordayıcı korelasyon model kullanılmıştır. Araştırmada çalışma grubunu kolay ulaşılır örnekleme yöntemiyle

¹ Osman SÖNER, Dr.Öğr.Üyesi, İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık, osmansoner02@hotmail.com, 0000-0001-9741-5357

² Ramazan ŞEN, Uzman, Kahta İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü, Müdür Yardımcısı, benusen4463@gmail.com, 0000-0002-2628-0982

³ Muzaffer KARAASLAN, Uzman, Kahta İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü, Okul Müdürü, karaaslangenger02@gmail.com, 0009-0004-3766-4625

⁴ Harun ÖLÇÜCÜOĞLU, Uzman, Avlağı Ortaokulu, Okul Müdürü, harunolcucuoglu42@gmail.com, 0000-0002-9981-9299

⁵ Zeki KÜÇÜK, Uzman, Arnavutköy İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü, Okul Müdürü, poyraz3333333@hotmail.com, 0009-0007-1575-7320

⁶ Gökhan AYDIN, Uzman, Arnavutköy İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü, Müdür Yardımcısı, gokhanaydin03@hotmail.com, 0009-0001-3684-3865

sampling method was used in the research. 'Demographic Information Form,' 'Mental Well-Being Scale,' and 'Dignified Work Scale' developed by the researchers were used as data collection tools. The study data was collected online via Google Forms. Standard multiple regression analysis was performed to determine the level of prediction of mental well-being by decent work sub-dimensions. As a result of the study, it was seen that mental well-being did not differ significantly according to economic income status. In addition, it has been determined that the decent work levels of working women differ significantly from working women according to monthly income. Again, it was observed that there was a low-level positive significant relationship between women's mental well-being and physical and relational safe working conditions, access to health services, and decent work in total. In other words, as safe working conditions, access to health services, and decent work levels increase for working women, their mental well-being also increases. Among the decent work sub-dimensions, physical and relationally safe working conditions, access to health services, harmony between institutional values and family and social values, adequate wages, and free time and rest have been found to predict mental well-being significantly. Suggestions were made based on the findings.

Keywords: *Decent work, work women, mental well-being.*

ulaşmıştır. Veri toplama araçları olarak araştırmacılar tarafından geliştirilen 'Demografik Bilgi Formu', 'Mental İyi Oluş Ölçeği' ve 'Saygın İş Ölçeği' kullanılmıştır. Çalışmanın verileri Google form aracılığıyla çevrimiçi ortamda toplanmıştır. Mental iyi oluşun insana yakışır iş alt boyutları tarafından yordanma düzeyini belirlemek için çoklu regresyon analizi yapılmıştır. Yapılan analizler sonucunda çalışan kadınların mental iyi oluşlarının ekonomik gelir durumuna göre anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı görülmüştür. Bunun yanı sıra çalışan kadınların insana yakışır iş düzeylerinin çalışan kadınlardan aylık gelire göre anlamlı bir şekilde farklılaştığı saptanmıştır. Yine kadınların mental iyi oluşları ile fiziksel ve ilişkisel güvenli çalışma koşulları ve sağlık hizmetlerine erişim ve insana yakışır iş toplam arasında düşük düzeyde pozitif yönlü anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür. Başka bir ifadeyle, çalışan kadınlar için güvenli çalışma koşulları, sağlık hizmetlerine erişim ve insana yakışır iş düzeyi arttıkça mental iyi oluşları da artmaktadır. İnsana yakışır iş alt boyutlarından fiziksel ve ilişkisel güvenli çalışma koşulları, sağlık hizmetlerine erişim, kurumsal değerlerle ailevi ve sosyal değerlerin uyumu, yeterli ücret ve boş zaman ve dinlenmenin mental iyi oluşu anlamlı bir şekilde yordadığı saptanmıştır. Elde edilen bulgulardan yola çıkarak önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: *İnsana yakışır iş, çalışan kadın, mental iyi oluş*

Giriş

İş kavramı, çalışanlar için yalnızca bir gelir kaynağı değil, aynı zamanda topluma entegrasyonun önemli bir yolu olarak sosyal bir boyuta sahiptir (Ariza-Montes vd., 2019). İnsanlar, Bustillo ve diğerlerinin (2011) belirttiği gibi, yalnızca geçimlerini sağlamak için değil, aynı zamanda yaşamlarının kalitesini artırmak için de çalışırlar. Bu bağlamda, çalışma yaşamının kalitesi, genel yaşam kalitesinin temel bir unsuru olarak öne çıkar. İnsanların yaşam kalitesi, çalıştıkları işin insana yakışır nitelikte olmasıyla doğrudan ilişkilidir. İnsana yakışır iş kavramı ilk ortaya atıldığı tarih 1999 yılında ortaya çıkmıştır. İlk defa 87. Uluslararası Çalışma Konferansı'nda yer alan rapor ile insana yakışır iş kavramı çalışma hayatına girmiştir (Palaz, 2005). İnsana yakışır iş alan yazında bir profesyonelin üretken ve tatmin edici bir faaliyet sürdürmesine olanak tanıyan, kişisel ve mesleki gelişim fırsatları sunan, bireye saygı ve kabulle davranıldığı, ifade özgürlüğüne sahip, kazanç elde ettiği bir işe yönelik kavramsallaştırması (Ferraro vd., 2018); küreselleşme ile ortaya olumsuz yapıların çalışma hayatında olan bireyleri gün geçtikçe olumsuz etkileyen çalışma ve iş koşullarının düzeltilmesi için gösterilen değişim çabası (Kılıç, 2009); bireylerin kendi onurlarına uygun bir ortamda çalışması, iş sağlığı ve güvenliği ile ilgili işverenin gerekli önlemleri alması, sendikal savunma hakkının olduğu, yapılan işin karşılığının eksiksiz alındığı bir ortamda çalışmadır (Palaz, 2005). Genel olarak insana yakışır iş kavramı, bireylerin saygı ve ifade özgürlüğü içinde, onurlarına uygun, güvenli, tatmin edici ve gelişim fırsatları sunan çalışma koşullarında, hak ettikleri kazancı elde ettikleri bir iş olarak tanımlanabilir.

İnsana yakışır iş kavramı ile Dünya Çalışma Örgütü'nün (ILO) eyleminin altında yatan dört ana değer olan özgürlük, eşitlik, güvenlik ve insan onuru arasındaki yakınsamayı görebiliriz (Wicaksono ve Priyadi, 2016). Dolayısıyla bu değerler iş-yaşam dengesi, kariyer yönetimi, işsizlik, katılım ve ücretlendirme gibi kavramları içermektedir (Ferraro vd., 2018). İnsana yakışır iş, bireylerin refahını doğrudan etkileyebilir ve dolaylı olarak bireylerin hayatta kalma, sosyal katkı ve kendi kaderini tayin etme ihtiyaçlarını karşılayarak refaha ulaşmalarına izin verebilir (Duffy vd., 2016). Alan yazında bulunan araştırmalara bakıldığında, insana yakışır işin yalnızca çalışanların iş tatmini ve yaşam tatmini üzerinde olumlu bir etkiye sahip olmadığını (Chen vd., 2020), aynı zamanda çalışanların işin anlamını algılamasını da sağlayabildiğini göstermektedir (Allan vd., 2019). İnsana yakışır iş tarafından karşılanan üç tür ihtiyaç tatmininin, çalışan refahının üç boyutuyla tutarlı olduğu görülebilir. Özellikle, insana yakışır iş, yeme-içme, barınma, sağlık bakımı gibi başka kaynaklar için yeterli ücret sunarak çalışanların hayatta kalma ihtiyaçlarını karşılayabilir ve bu da onların yaşam refahını artırır (Blustein vd., 2016). Buna ek olarak, insana yakışır iş, çalışanların işyerinde meslektaşlarıyla sosyal bağlar kurması ve başkalarına katkıda bulunması için de önemli bir yoldur ve bu da onların işyeri refahını yükseltir (Autin vd., 2019). Bu kavram genel olarak bireylerde psikolojik perspektifi, işin bireylerin refahı, psikolojik sağlığı ve kimliği üzerindeki etkisine odaklanır (Blustein, Masdonati ve Rossier, 2017; Blustein vd., 2016; Pouyaud, 2016). Bu durum insana yakışı işe sahip olmanın psikolojik yönünün önemli olduğunu ortaya koymaktadır. Ayrıca alan yazında yer alan çalışmalar insana yakışır iş kavramının, bireylerin refahını artırarak psikolojik iyi oluşa katkıda bulunabileceğini göstermektedir. Bu bağlamda, insana yakışır iş ile bireyin kendini gerçekleştirme, sosyal bağlar kurma ve yaşamdan memnuniyet duyma gibi unsurlar üzerinden mental iyi oluş arasındaki ilişki dikkat çektiği söylenebilir.

Tarih boyunca mental iyi oluş kavramı felsefenin temel temalarından biri olmuştur (Ryff ve Singer, 1998). Binlerce yıldır mental iyi oluşa ilişkin felsefi yaklaşımlar bulunsa da bu kavrama ilişkin psikolojik araştırmalar son yıllarda artmaktadır (Ryff ve Singer, 1998). Özellikle postmodernizmle birlikte 1960'lı yıllardan sonra psikolojik gelişim ve sağlığa olan ilgi artmıştır (Ryan ve Deci, 2000). Psikolojinin psikopatolojiye ilişkin çalışma alanı, iyi oluşun anlaşılmasına (Diener, 1984) ve iyi oluşun nasıl geliştirilebileceğine kaymıştır (Cowen, 1991). Mental iyi oluş, kişinin olumlu bir kendilik algısı oluşturması ve özerk davranışlar geliştirerek kendini gerçekleştirmesi (Keldal, 2015); bireyin ruh sağlığının iyi olması (Yılmaz ve Büyükcebeci, 2019); kişinin aktif yaşantılarıyla mutluluk yaşarken haz alması (Kayış ve Satıcı, 2019); bireyin kişisel duygularını değerlendirmesi sonucunda olumlu duygu durumun olumsuz duygudurumlardan daha yoğun yaşanması hali (Kiremitçi, 2016); kişinin yaşamının bütününe yönelik olumlu duygulara sahip olması (Veenhoven, 1984); kişilerin karşılaştıkları durum ve olaylara ilişkin pozitif düşüncelere sahip olarak yaşam doyumu sağlaması (Diener, 1994); kişinin en yüksek potansiyelini kullanarak kendini gerçekleştirmesi (Ryff, 2016); kişinin kendi hayatına ilişkin pozitif duygu ve düşünceye sahip olması (Myers ve Diener, 1995); kişinin bulunduğu çevreyle etkileşim kurarken, hedeflerini gerçekleştiren, sürekli kendini geliştiren mücadeleci bir durumdur (Keyes, Shmotkin ve Ryff, 2002).. Mental iyi oluş iki bileşenden oluşur: (1) hedonik iyi oluş (mutluluk, yaşam memnuniyeti ve hayata ilgi) (Westerhof ve Keyes, 2010) ve eudaemonik iyi oluş (optimum psikolojik işlevsellik, başkalarıyla olumlu ilişkiler ve kişisel gelişim) (Manderscheid vd., 2010). Hedonik iyi oluş, bireyin mutluluk, yaşam memnuniyeti ve hayata karşı ilgi duyması gibi olumlu duygusal deneyimlerini ifade eder (Westerhof ve Keyes, 2010). Eudaemonik iyi oluş ise, bireyin optimum psikolojik işlevsellik göstermesi, başkalarıyla olumlu ilişkiler kurması ve kişisel gelişimini sürdürmesi anlamına gelir (Manderscheid vd., 2010). Genel olarak mental iyi oluş, bireyin mutluluk ve yaşam memnuniyeti gibi hedonik unsurlar ile optimum işlevsellik, olumlu ilişkiler ve kişisel gelişimi içeren eudaemonik boyutları kapsayarak psikolojik sağlığı ve kendini gerçekleştirmeyi destekleyen çok boyutlu bir kavram olduğu söylenebilir.

Mental iyi oluşu etkileyen faktörler; bireyin olumlu duyguları ve deneyimleri olmanın yanı sıra, mental iyi oluş düzeyini ve gelişimini etkilediği düşünülen başka faktörlerde vardır. Bunlar; genetik, kişilik, yaşam koşulları ve istedik faaliyetlerdir (Lyubomirsky, King ve Diener, 2005). Mental iyi oluş kavramsal olarak kişilerde bedensel ve zihinsel bileşenleri kapsadığı ve bu durumun bireysel ve toplumsal hayatı kapsadığı söylenebilir (Stewart-Brown, 2013). Bu noktada kişilerin yaşamlarında huzurlu olmaları, mutlu olmaları ve yaşama olan bağlılıklarının mental iyi oluşun bileşenleri olduğu söylenebilir. Bunun yanı sıra bireyin bilişsel yaşamının olumlu tarafını temsil eden bu kavram, kişilerin sadece fiziksel anlamda iyi olma halleriyle değil aynı zamanda neden-sonuç ilişkisinin toplumsal iyi oluşları ile de ilişkilidir (Demirtaş, 2016). Bu durum mental iyi oluşun kişisel ve çevresel koşullardan etkilendiğini göstermektedir. Mental iyi oluş düzeyi yüksek olan kişilerin bazı belirgin özellikleri vardır. Bu bireyler öz kontrolleri yüksek, kararlarını mantık çerçevesinde değerlendirir, duygu ve düşüncelerini yönetebilen, başka kişilerle doğru iletişim kurabilen ve öz benliği yüksek olan kişilerdir (McCrea, 2009).

Türkiye’de mental iyi oluş ile ilgili yapılan çalışmalara bakıldığında lise öğrencileri (Söner ve Yılmaz, 2018), öğretmenler (Söner ve Yılmaz, 2019; Uysal, 2022), zihinsel yetersizliğe sahip olan anneler (Şahin, 2019), üniversite öğrencileri (Şahin Baltacı vd., 2023; Yılmaz, 2022), genç yetişkinler

(Gürkan ve Gür, 2019), huzurevinde kalan yaşlılar (Demirci ve Anlı, 2022), sporcular (Karakaş ve Acar, 2023) üzerine araştırmalar yapıldığı görülmüştür. Alan yazında çalışan kadınlara yönelik herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır. Yine insana yakışır ile ilgili Türkiye’de yapılan çalışmalara bakıldığında mevsimlik tarım işçileri (Aslan, 2020), göçmen işçiler (Gültaç, 2023), alışveriş merkezi çalışanları (Başol ve Saruhan, 2018); kırsal kesim çalışanları (İçöz, 2023), medikal şirketi çalışanları (Bayram, 2022), meslek ve teknik lise öğrencileri (Büyükçolpan, 2023) üzerinde yapıldığı görülmüştür. Bu çalışmalar çalışan kadınlar üzerinde herhangi bir çalışma olmadığını göstermektedir. Alanyazında bulunan araştırmalar dikkate alınarak bu çalışmanın, çalışan kadınların mental iyi oluş ve insana yakışır iş düzeyleri arasındaki ilişkiye dair de herhangi bir çalışma olmamasından dolayı alanda çalışan farklı paydaşlara yol gösterici olacağı varsayılmaktadır. Yine yapılan bu araştırmanın çalışan kadınların mental iyi oluşlarına yönelik ilerleyen zamanlarda planlanacak çalışma ve projelerin tasarlanması noktasına yardımcı olacağı düşünülmektedir. Bu noktada çalışmanın soruları şu şekilde belirlenmiştir;

1. Çalışan kadınların mental iyi oluş ve insana yakışır iş düzeyleri ekonomik gelir durumuna göre anlamlı bir şekilde farklılaşmakta mıdır?
2. Çalışan kadınların mental iyi oluşları ve insana yakışır iş düzeyleri anlamlı bir ilişki var mıdır?
3. Çalışan kadınların insana yakışır iş düzeylerinin mental iyi oluşlarını anlamlı bir şekilde yordamakta mıdır?

Yöntem

Araştırma Deseni

Bu araştırmada çalışan kadınların insana yakışır işe sahip olmalarının mental iyi oluşlarını yordama düzeyinin belirlenmesi amacıyla yordayıcı korelasyonel model kullanılmıştır. Yordayıcı korelasyonel model çalışmalarda araştırılan sürekli değişkenler arasındaki korelasyonel ilişkiler incelenerek belirlenen değişkenlerden birinin başlangıç değişkeni olarak belirlenip bir diğer değişkenin açıklanmaya çalışıldığı modeldir. Bu modelde açıklayan değişken yordayan açıklanan değişken ölçüt değişken olarak tanımlanır (Büyüköztürk vd., 2023). Bu çalışmada yordayan değişken insana yakışır iş olarak belirlenirken ölçüt değişken mental iyi oluş olarak belirlenmiştir.

Çalışma Grubu

Bu araştırmanın evrenini İstanbul ilinin farklı ilçelerinde herhangi bir işte çalışan kadınlar oluşturmaktadır. Araştırmada benzeşik durum örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Bu araştırmada araştırmanın çalışma grubu amaçlı örnekleme yöntemlerinden benzeşik örnekleme yöntemi (Patton, 2014) evrenden araştırmanın problemine yönelik benzeşik bir alt grubun veya durumun seçilere verilerin toplanmasıdır (Büyüköztürk ve ark., 2023). Araştırmanın çalışma grubunu bu çalışmaya istekli ölçme araçlarını doldurmayı kabul eden ve bilgilendirilmiş onamı imzalayan 230 çalışan kadın oluşturmaktadır. Araştırmaya katılan katılımcıların sahip oldukları çocuk açısından %9.6’sı 1 çocuk, %31.7’si 2 çocuk, %38.3’ü 3 çocuk, %13.9’u 4 çocuk ve %6.5’i 5 çocuk sahibi; aylık ekonomik gelir açısından %28.7’sinin aylık ekonomik geliri 0-5000 TL arası, %57.4’ü 5000-10000

TL arası ve %13.9'u 10000 TL ve üstü ve son olarak araştırmaya katılan çalışan kadınların İstanbul'a geldikleri coğrafi bölge açısından %27.4'ü Karadeniz, %37.4'ü doğu Anadolu bölgesi, %7.4'ü Güneydoğu Anadolu, %3.9'u Akdeniz, %1.7'si Ege, %17.4'ü Marmara bölgesi, ve %4.8'i iç Anadolu bölgesinden İstanbul iline geldikleri saptanmıştır. Ayrıca araştırmaya katılan çalışan kadınların yaş ortalamasının ise 38.47 olduğu görülmüştür.

Tablo 1. Çalışma Grubunun Kişisel Özellikleri

	N	%
Çocuk Sayısı		
1 Çocuk	22	9.6
2 Çocuk	73	31.7
3 Çocuk	88	38.3
4 Çocuk	32	13.9
5 Çocuk	15	6.5
Ekonomik Gelir		
0-5000 TL Arası	66	28.7
5000-10000 TL Arası	132	57.4
10000 TL ve Üstü	32	13.9
Bulunduğu Şehre Geline Coğrafi Bölge		
Karadeniz Bölgesi	63	27.4
Doğu Anadolu Bölgesi	86	37.4
Güneydoğu Anadolu Bölgesi	17	7.4
Akdeniz Bölgesi	9	3.9
Ege Bölgesi	4	1.7
Marmara Bölgesi	40	17.4
İç Anadolu Bölgesi	11	4.8

Kullanılan Ölçme Araçları

Bu çalışmada veri toplama araçları olarak araştırmacılar tarafından geliştirilen '*Demografik Bilgi Formu*', '*Mental İyi Oluş Ölçeği*' ve '*Saygın İş Ölçeği*' kullanılmıştır.

Demografik Bilgi Formu: Araştırmacılar tarafından çalışan kadınların yaş, çocuk sayısı, ekonomik gelir ve bulunduğu şehre hangi coğrafi bölgeden geldiğine dair soruların bulunduğu formdur.

Mental İyi Oluş Ölçeği: Bu ölçek kişilerin mental iyi oluş durumlarını belirlemek için oluşturulmuştur (Tennant vd., 2007). Ölçeğin Türkçe'ye uyarlaması Keldal (2015) tarafından yapılmıştır. Ölçeğin Türkçeye uyarlaması 16-70 yaş aralığından kişiler üzerinde yapılmıştır. Ölçek 14 maddeden oluşmakta olup ölçekten alınan puan arttıkça mental iyi oluşta artmaktadır. Ölçeğin Türkçe 'ye uyarlanması yapılan doğrulayıcı faktör analizinde tek boyutlu modelin iyi uyum verdiği

görülmüştür ($\chi^2 = 271.55$, $sd = 73$, $NFI = .94$, $RFI = .93$, $CFI = .96$, $RMR = .054$). Ölçeğin madde toplam korelasyon katsayıları .55 ile .82 arasında olduğu saptanmıştır. Ölçeğin Türkçe uyarlamasında Cronbach alfa iç tutarlılık katsayısı .92 bulunmuştur. Ölçeğin mevcut çalışmada Cronbach alfa iç tutarlılık katsayısına tekrar bakılmış ve .88 olarak bulunmuştur.

Saygın İş (İnsana Yakışır İş) Ölçeği: Bu ölçek Duffy ve diğerleri (2017) tarafından kişilerin saygın bir sahibi olma düzeylerini belirlemek amacıyla geliştirilmiştir. Ölçeğin Türkçeye uyarlaması Buyukgoze-Kavas ve Autin (2019) tarafından uyarlanmıştır. Ölçek yetişkin bireyler üzerinde geliştirilmiştir. Ölçek fiziksel ve ilişkisel güvenli çalışma koşulları, sağlık hizmetlerine erişim, yeterli ücret, boş zaman ve dinlenme, kurumsal değerlerle ailevi ve sosyal değerlerin uyumu olmak üzere beş alt boyutu ve 15 maddesi bulunmaktadır. Ölçeğin madde toplam korelasyon katsayıları .66 ile .98 arasında olduğu saptanmıştır. Ölçeğin Türkçe'ye uyarlamasında Cronbach iç tutarlılık katsayısı .80 olarak bulunmuştur. Ölçüm değişmezliğini test etmeye yönelik yapısal, metrik ve skaler modeller gruplar arasında test edildi. Cinsiyete [$CFI = .98$, $TLI = .97$, $RMSEA = .03$, $SRMR = .04$] ve gelir durumuna [$CFI = .98$, $TLI = .98$, $RMSEA = .02$, $SRMR = .04$] ilişkin uyum iyiliği değerlerine bakılmış ve bu değerlerin iyi uyum sergilediği bulunmuştur. Yapısal değişmezlik için çoklu grup modeli testinin sonuçlarına dayanarak, ölçeğin önerilen faktör yapısının cinsiyet, gelir ve sosyal sınıfa göre değişmez olduğu sonucuna varılmıştır. Ölçeğin mevcut çalışmada Cronbach alfa iç tutarlılık katsayısına tekrar bakılmış ve .76 olarak bulunmuştur.

Verilerin Toplanması ve Analizi

Bu çalışmanın verileri Google form aracılığıyla çevrimiçi ortamda toplanmıştır. Toplanan veriler SPSS 25.0 programına aktarılmıştır. Toplam 247 çalışan kadından veriler toplanmış ve uç değer olan 17 kişi list-wise deletion yöntemiyle belirlenmiş ve analizlerden çıkarılmıştır. Geri kalan verilerle öncelikle normallik sayılına bakılmış ve Tablo 1'de görüldüğü üzere verilerin +1.5 ve -1.5 aralığında normal dağılım sergilediği saptanmıştır (Kline, 2015). Daha sonra çalışan kadınların insana yakışır iş ve mental iyi oluşlarının ekonomik gelir değişkenine göre anlamlı bir şekilde farklılaşıp farklılaşmadığının saptanması için tek yönlü varyans analizi yapılmıştır. Gruplararası farklılığın belirlenmesi için de LSD testi uygulanmıştır. Çalışan kadınların mental iyi oluşlarının insana yakışır iş toplam ve alt boyutları arasındaki ilişkinin belirlenmesi için Pearson Korelasyon Analizi yapılmıştır. Ayrıca mental iyi oluşun insana yakışır iş alt boyutları tarafından yordama düzeyini belirlemek için çoklu regresyon analizi yapılmıştır. Çoklu regresyon analizi yapılmadan önce temel varsayımlar incelenmiştir (Can, 2018). Bu kapsamda öncelikle normallik sayılınsın sağlandığı görülmüştür. İkinci olarak otokorelasyon durumları incelenmiş ve bu kapsamda Durbin Watson-d değerine bakılmış ve bu değer 1.652 ile kabul edilebilir aralıkta olduğu görülmüştür (Field, 2005). Üçüncü olarak varyans büyütme faktörü ve tolerans değerlerine bakılmış ve tolerans değerlerinin .857-.750 aralığında kabul edilebilir aralıkta ve varyans büyütme faktörünün ise 1.160-1.334 aralığında 10'dan küçük olduğu saptanmıştır (Field, 2005). Regresyon analizi varsayımlarından dördüncü adımda yordayıcı ve yordanan değişkenler arasında korelasyonel ilişkiye bakılmıştır. Tablo 3'te görüldüğü üzere yordayıcı ve yordanan değişkenler arasında korelasyonel ilişkiler olduğu saptanmıştır.

Tablo 2. Çalışan kadınların mental iyi oluş ve insana yakışır iş düzeylerine yönelik betimsel analizleri

	Sayı	\bar{x}	Standart Sapma	Çarpıklık	Basıklık
1. Mental İyi Oluş	230	55.80	8.32	-.501	.460
2. Fiziksel ve İlişkisel Çalışma Koşulları	230	16.38	4.79	-.846	-.206
3. Sağlık Hizmetlerine Erişim	230	14.59	5.94	-.679	-.723
4. Kurumsal Değerlerle Ailevi ve Sosyal Değerlerin Uyumu	230	12.99	5.57	-.165	-1.004
5. Yeterli Ücret	230	9.94	4.79	.324	-.336
6. Boş Zaman ve Dinlenme	230	10.53	4.60	-.009	-.487
7. İnsana Yakışır İş Toplam	230	64.42	15.39	-.029	-.272

Bulgular

Çalışan kadınların mental iyi oluş ve insana yakışır iş sahibi olma düzeyinin ekonomik gelir değişkenine farklılaşma durumunu incelemek için ANOVA testi yapılmıştır. Bu teste ilişkin bulgular aşağıda sunulmuştur.

Tablo 3. Çalışan kadınların mental iyi oluş ve insana yakışır iş düzeylerinin ekonomik gelir düzeyi değişkeni açısından incelenmesi

		Kareler Toplam	Sd	Kareler Ortalaması	F	p	Anlamlı Fark
Mental İyi Oluş	Gruplararası	27,204	2	13,602	0,195	0,823	
	Gruplarıçi	15826,991	227	69,722			
	Toplam	15854,196	229				
İnsana Yakışır İş	Gruplararası	3197,841	2	1598,921	7,111	0,001	0-5000 TL<5000-10000 TL Arası, 10000 TL ve üstü
	Gruplarıçi	51038,250	227	224,838			
	Toplam	54236,091	229				

Çalışan kadınların mental iyi oluşlarının ekonomik gelir durumuna göre anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı görülmüştür [$F_{(2,227)}=.823$, $p>.05$]. Bunun yanı sıra çalışan kadınların insana yakışır iş düzeylerinin ekonomik gelir durumuna göre anlamlı bir şekilde farklılık gösterdiği görülmüştür [$F_{(2,227)}=7.111$, $p<.05$]. Buna yönelik yapılan LSD testi sonucuna göre çalışan kadınlardan aylık geliri 0-5000 TL arası olanların insana yakışır iş düzeylerinin ($\bar{x}=60.21$) aylık geliri 5000-10000 TL arası ($\bar{x}=64.60$) ve 10000 TL ve üstü ($\bar{x}=72.38$) olanlardan anlamlı bir şekilde daha düşük olduğu saptanmıştır.

Çalışan kadınların mental iyi oluşları ve insana yakışır iş düzeyleri arasındaki ilişkinin saptanması için korelasyon analizi yapılmıştır. Bu analize ilişkin bulgular aşağıda sunulmuştur.

Tablo 4. Çalışan kadınların mental iyi oluşları ve insana yakışır iş düzeyleri arasındaki korelasyonel ilişki

	1	2	3	4	5	6	7
1. Mental İyi Oluş	1						
2. Fiziksel ve İlişkisel Güvenli Çalışma Koşulları	.296**	1					
3. Sağlık Hizmetlerine Erişim	.290**	.406**	1				
4. Kurumsal Değerlerle Ailevi ve Sosyal Değerlerin Uyumunu	.104	.403**	.342**	1			
5. Yeterli Ücret	.047	-.005	.056	.080	1		
6. Boş Zaman ve Dinlenme	.076	.092	.113	.057	.360**	1	
7. İnsana Yakışır İş Toplam	.279**	.640**	.687**	.661**	.468**	.504**	1

**p<. 01

*p<.05

Yapılan korelasyon analizi sonucunda çalışan kadınların mental iyi oluşları ile fiziksel ve ilişkisel güvenli çalışma koşulları ($r = .296$, $p < .01$) ve sağlık hizmetlerine erişim ($r = .290$, $p < .01$) ve insana yakışır iş toplam ($r = .279$, $p < .01$) arasında düşük düzeyde pozitif yönlü anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür. Yani çalışan kadınlar için güvenli çalışma koşulları, sağlık hizmetlerine erişim ve insana yakışır iş düzeyi arttıkça mental iyi oluşları da artmaktadır. Bunun yanı sıra çalışan kadınların mental iyi oluşları ile kurumsal değerlerle ailevi ve sosyal değerlerin uyumu ($r = .104$, $p > .05$), yeterli ücret ($r = .047$, $p > .05$) ve boş zaman ve dinlenme ($r = .076$, $p > .05$) düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki olmadığı saptanmıştır.

Çalışan kadınların mental iyi oluşlarının insana yakışır iş alt boyutları tarafından yordanma düzeyinin belirlenmesi için standart çoklu regresyon analizi yapılmıştır. Bu analize ilişkin bulgular aşağıda sunulmuştur.

Tablo 5. Çalışan kadınların mental iyi oluşlarının insana yakışır iş tarafından yordanmasına ilişkin regresyon analizi bulguları

	B	Standart Sapma	β	T	p	İkili r	Kısmi R
(Sabit)	45,078	2,332		19,327	0,000		
1. Fiziksel ve İlişkisel Güvenli Çalışma Koşulları	0,409	0,125	0,235	3,263	0,001	0,296	0,213
2. Sağlık Hizmetlerine Erişim	0,298	0,098	0,213	3,032	0,003	0,290	0,199
3. Kurumsal Değerlerle Ailevi ve Sosyal Değerlerin Uyumunu	-0,100	0,105	-0,067	-0,959	0,338	0,104	-0,064
4. Yeterli Ücret	0,058	0,117	0,034	0,499	0,619	0,047	0,033
5. Boş Zaman ve Dinlenme	0,039	0,122	0,022	0,320	0,749	0,076	0,021

$R = .357$; $R^2 = .127$; $F_{(5,224)} = 6.546$; $p = .000$

Tablo 4 incelendiğinde, çalışan kadınların mental iyi oluşları ile insana yakışır iş alt boyutlarından fiziksel ve ilişkisel güvenli çalışma koşulları, sağlık hizmetlerine erişim, kurumsal değerlerle ailevi ve sosyal değerlerin uyumu, yeterli ücret ve boş zaman ve dinlenme ile orta düzeyde bir ilişki olduğu saptanmıştır, $R = .357$, $R^2 = .127$, $p < .05$. Bu noktada insana yakışır iş alt boyutlarından fiziksel ve ilişkisel güvenli çalışma koşulları, sağlık hizmetlerine erişim, kurumsal değerlerle ailevi ve sosyal değerlerin uyumu, yeterli ücret ve boş zaman ve dinlenme mental iyi oluştaki varyansın yaklaşık %13'ünü açıklamaktadır. Yordayıcı değişkenlerin mental iyi oluş üzerindeki görece önem sırası: fiziksel ve ilişkisel güvenli çalışma koşulları, sağlık hizmetlerine erişim, kurumsal değerlerle ailevi ve sosyal değerlerin uyumu, yeterli ücret ve boş zaman ve dinlenmedir. Regresyon katsayılarının anlamlılığına ilişkin t-testi sonuçları incelendiğinde ise, fiziksel ve ilişkisel güvenli çalışma koşulları ve sağlık hizmetlerine erişimin mental iyi oluş üzerinde anlamlı bir yordayıcı olduğu saptanmıştır. Ayrıca kurumsal değerlerle ailevi ve sosyal değerlerin uyumu, yeterli ücret ve boş zaman ve dinlenmenin mental iyi oluş üzerinde anlamlı yordayıcı olmadıkları görülmüştür.

Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Bu çalışmada çalışan kadınların insana yakışır işe sahip olma düzeylerinin mental iyi oluşlarını yordama düzeyinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Ayrıca çalışan kadınların mental iyi oluş ve insana yakışır iş düzeylerinin ekonomik gelir durumuna göre farklılaşıp farklılaşmadığının tespit edilmiştir. Yapılan analiz sonucunda mental iyi oluşun ekonomik gelir durumuna göre anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı saptanmıştır. Alan yazında yer alan çalışmalar incelendiğinde Jorgensen, Jamieson ve Martin (2010) yapmış olduğu çalışmada mental iyi oluşun ekonomik gelir durumuna anlamlı bir şekilde farklılaşmadığına dair bulgunun araştırma sonuçlarıyla örtüşmektedir. Yine

Eroğlu (2013) yapmış olduğu çalışmada psikolojik iyi oluşun gelir düzeyine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmadığının bulunması araştırma sonuçlarıyla örtüşmektedir. Son olarak Öztürk (2022) yapmış olduğu çalışmada mental iyi oluşun gelir durumuna göre anlamlı bir şekilde farklılaşmadığının saptanması araştırma sonuçlarıyla örtüşmektedir. Bunun yanı sıra alan yazında mental iyi oluşun gelir durumuna göre farklılaştığına dair bulguların da olduğu görülmüştür (Ergin, 2020; Kaplan, Shema ve Leite, 2008; Kılınçoğlu, 2020; Syrén vd., 2020). Bu bulgular ise araştırma sonuçlarıyla örtüşmemektedir. Araştırmanın toplandığı kişilerin genellikle çalışıyor olsalar da düşük ücretle çalıştıklarından dolayı mental iyi oluşlarının farklılaşmadığı söylenebilir.

Çalışan kadınların insana yakışır iş düzeylerinin ekonomik gelir durumuna göre anlamlı bir şekilde farklılaştığı saptanmıştır. Çalışan kadınlardan aylık gelirleri arttıkça insan yakışır iş düzeyi algıları da artmaktadır. Alan yazında yer alan çalışmalar incelendiğinde Ahmed'in (2003) yapmış olduğu çalışmada ekonomik gelir arttıkça insana yakışır iş düzeyinin de arttığı bulunması araştırma sonuçlarını destekler niteliktedir. Ekonomik gelir artışının insana yakışır iş düzeyini ve bireylerin refahını olumlu etkilediği, Bescond et al. (2003), vd. (2017) ve Kozan, Işık ve Blustein (2019) tarafından yapılan çalışmalarla tutarlılık göstermektedir. Ekonomik gelir durumu kişilerin sosyal yaşamını etkilediği söylenebilir. Bu noktada çalışan kadınların gelir durumu daha yüksek oldukça kendine olan güveninin arttığı ve bu durumun ise çalışan kadınların sosyal yaşamın içinde daha fazla yer almasını sağladığı söylenebilir. Ayrıca insana yakışır işe sahip olan çalışan kadınların toplum içinde kendilerini daha özgüvenli bir şekilde hareket etmesini sağlamaktadır. Bu durum insana yakışır işe sahip olan çalışan kadınların ekonomik gelirlerinin de buna bağlı olarak arttığından gelir durumunun değiştiği söylenebilir.

Çalışan kadınların mental iyi oluşları ile insana yakışır iş alt boyutlarından fiziksel ve ilişkisel güvenli çalışma koşulları, sağlık hizmetlerine erişim ve insana yakışır iş toplam arasında düşük düzeyde pozitif bir ilişki bulunmuştur. Bu durum, güvenli çalışma koşulları ve sağlık hizmetlerine erişimin artmasının kadınların mental iyi oluşlarını olumlu etkilediğini göstermektedir. Bununla birlikte, mental iyi oluş ile kurumsal değerlerle ailevi ve sosyal değerlerin uyumu, yeterli ücret ve boş zaman ile dinlenme düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki tespit edilmemiştir. Bu bulgular, güvenli ve sağlıklı çalışma koşullarının mental iyi oluş için daha belirleyici olduğunu ortaya koymaktadır. Alan yazındaki çalışmalar incelendiğinde, farklı çalışma gruplarında iyi oluş ile insana yakışır iş arasında pozitif yönlü ilişkiler bulunmuş ve bu ilişkiler, araştırma bulgularını desteklemektedir (Ferrari, 2009; Guichard, 2013; Kozan, Işık ve Blustein, 2019; Paul ve Moser, 2009; Petrea, 2020; Swanson, 2012; Wan ve Cao, 2022; Wanberg, 2012). Bu sonuçlar, insana yakışır işin bireylerin mental iyi oluşunu artırmada önemli bir rol oynayabileceğini göstermektedir. Özellikle fiziksel ve ilişkisel güvenli çalışma koşulları ile sağlık hizmetlerine erişimin mental iyi oluş üzerindeki etkisi, çalışanların iş yaşamı koşullarının iyileştirilmesinin önemini vurgulamaktadır.

Sonuç ve Öneriler

Bu çalışmada çalışan kadınların mental iyi oluşları ve insana yakışır işe sahip olma düzeyleri arasındaki ilişkinin belirlenmesi ve mental iyi oluşun ve insana yakışır işin ekonomik gelir durumunu göre farklılaşıp farklılaşmadığı belirlenmiştir. Bu durum çalışan kadınlara yönelik yapılacak çalışmalarda insana yakışır iş ve mental iyi oluşun önemini ortaya koymuştur. Bu çalışma

ile ilgili bazı sınırlılıklar bulunmaktadır. Çalışmada sadece çalışan kadınların alınması araştırmanın genellenebilirliği açısından sınırlılık oluşturmaktadır. Aynı araştırma ilerleyen zamanlarda sadece erkekler üzerinde veya her iki cinsiyetin de dahil edildiği çalışmalar yapılarak daha genel sonuçlar elde edilebilir. Yine çalışma sadece İstanbul ilinde çalışan kadınları ele aldığından sınırlılık taşımaktadır. Aynı araştırma Türkiye'nin farklı illerini de dahil edilerek yeniden yapılabilir. Araştırmada elde edilen bulgulardan yola çıkılarak birtakım önerilerde bulunabilir. Öncelikle çalışan kadınların ekonomik gelirlerinin artırılması için politika yapıcılar tarafından yapısal düzenlemeler yapılabilir. Özellikle eşit işe eşit ücret uygulaması sıkı bir şekilde takip edilerek kadınların mağduriyetlerini giderilebilir. Ayrıca bu çalışma sadece nicel bir çalışmadır. Çalışan kadınların mental iyi oluş ve insana yakışır bir işe sahip olmalarını etkileyen faktörlerin daha ayrıntılı olarak belirlenmesi için nitel veya karma desenler kullanılarak analizler yapılabilir.

Kaynakça

Ahmed, I. (2003). Decent work and human development. *International Labour Review*, 142(2), 263–271. <https://doi.org/10.1111/j.1564-913X.2003.tb00261.x>

Allan, B.A., Tebbe, E.A., Bouchard, L.M., & Duffy, R.D. (2019). Access to decent and meaningful work in a sexual minority population. *Journal of Career Assessment*, 27, 408–421. <https://doi.org/10.1177/1069072718758064>

Ariza-Montes, A., Giorgi, G., Hernandez-Perlines, F., & Fiz-Perez, J. (2019). Decent work is a necessary condition for sustainable well-being. A tale of Pi(i)gs and farmers. *Sustainability*, 11(4), 1-19. <https://doi.org/10.3390/su11041051>

Aslan, K. (2020). *Kayısı tarımında mevsimlik tarım işçiliği ve insana yakışır iş olanakları açısından durum analizi: Malatya ili araştırması* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Autin, K.L., Duffy, R.D., Blustein, D.L., Gensmer, N.P., Douglass, R.P., England, J.W., & Allan, B.A. (2019). The development and initial validation of need satisfaction scales within the psychology of working theory. *Journal Counselin Psychology*, 66(2), 195. <https://doi.org/10.1037/cou0000323>

Başol, O. ve Saruhan, O. (2018). Alışveriş merkezi çalışanlarının çalışma koşullarının insan onuruna yakışır iş bağlamında değerlendirmesi: Nitel bir değerlendirme. *Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (36), 122-147.

Bayram, N. (2022). *İnsana yakışır işin öznel iyi oluş ve işten ayrılma niyetine etkisi* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Kafkas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kars.

Bescond, D., Châtaignier, A., & Mehran, F. (2003). Seven indicators to measure decent work: An international comparison. *International Labour Review*, 142(2), 179–211. <https://doi.org/10.1111/j.1564-913X.2003.tb00258.x>

Blustein, D. L., Masdonati, J., & Rossier, J. (2017). *Psychology and the International Labour Organization: The role of psychology in the Decent Work Agenda*. International Labour Organization. Retrieved from http://www.ilo.org/global/research/publications/WCMS_561013/lang-en/index.htm.

Blustein, D. L., Olle, C., Connors-Kellgren, A., & Diamonti, A. J. (2016). Decent work: A psychological perspective. *Frontiers in Psychology*, 7, 407. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2016.00407>

Bustillo, M.R., Fernández-Macías, E., Esteve, F., & Antón, J.I. (2011). E pluribus unum? A critical survey of job quality indicators. *Socio-Economic Review*, 9(3), 447–475. <https://doi.org/10.1093/ser/mwr005>

Büyükçolpan, H. (2023). *Mesleki ve teknik lise öğrencilerinin insana yakışır iş algılarının yordayıcı ve sonuç değişkenleri* (Yayınlanmamış doktora tezi). Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö.E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2023). *Eğitimde bilimsel araştırma yöntemleri* (34. Baskı). Pegem Akademi.

Can, A. (2017). *SPSS ile bilimsel araştırma sürecinde nicel veri analizi* (5. Baskı). Pegem Akademi.

Chen, S.C., Jiang, W., & Ma, Y. (2020). Decent work in a transition economy: an empirical study of employees in China. *Technological Forecasting and Social Change*, 153, 1-11. <https://doi.org/10.1016/j.techfore.2020.119947>

Cowen, E.L. (1991) In pursuit of wellness. *American Psychologist*, 46(4), 404–408. <https://doi.org/10.1037/0003-066X.46.4.404>

Demirci, Y.E. ve Anlı, G. (2022). Huzurevinde kalan yaşlıların minnettarlık, mental iyi oluş ve öz anlayış düzeyleri üzerine bir alan çalışması. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 33(3), 937-953. <https://doi.org/10.33417/tsh.1033916>

Demirtaş, S. (2016). *Okul yöneticilerinin psikolojik iyi olma ve örgütsel vatandaşlık davranışları arasındaki ilişki*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Mevlana Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

Diener, E. (1984) Subjective well-being, *Psychological Bulletin*, 95(3), 542- 575. <https://doi.org/10.1037/0033-2909.95.3.542>

Diener, E. (1994). Assessing subjective well-being: Progress and opportunities. *Social Indicators Research*, 31, 103-157. <https://doi.org/10.1007/BF01207052>

Diener, E. (2009). Subjective well-being. *The Science Of Well-Being*, 37, 11-58. https://doi.org/10.1007/978-90-481-2350-6_2

Duffy, R. D., Blustein, D. L., Diemer, M. A., & Autin, K. L. (2016). The Psychology of Working Theory. *Journal of Counseling Psychology*, 63(2), 127–148. <https://doi.org/10.1037/cou0000140>

Ergin, K.C. (2020). *Kadınlarda sezgisel yeme ile yeme tutumu ve mental iyi oluş arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Eroğlu, N. (2013). *Psikolojik iyi olma ile topluluk hissi arasındaki ilişkinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sakarya.

Ferrari, L. E. (2009). Decent employment and subjectivity in the workplace: notes for an agenda of labor policies in citizenship terms. *Orientación y Sociedad*, 9, 1–8.

Ferraro, T., Pais, L., dos Santos, N. R., & Moreira, J. M. (2018). The decent work questionnaire (DWWQ): Development and a validation in two samples of knowledge workers. *International Labour Review*, 157(2), 243–265. <https://doi.org/10.1111/ilr.12039>.

Field, A. (2005) Reliability analysis. In: Field, A., Ed., *Discovering Statistics Using SPSS* (2nd Edition). Sage Publishing.

Guichard, J. (2013, November). *Career guidance, education, and dialogues for a fair and sustainable human development*. In Proceedings of the Inaugural Conference of the UNESCO chair of Lifelong Guidance and Counselling. Poland: University of Wrocław.

Gültaş, A.S. (2023). İşgücünde konuşulmayan taraf: Göçmen işçiler, insana yakışır iş ve sosyal güvenlik. *Uluslararası Anadolu Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(2), 405-420. <https://doi.org/10.47525/ulasbid.1265713>

Gürhan, U. ve Gür, S. (2019). Genç yetişkinlerde ruhsal iyi oluş düzeyinin depresyonla ilişkisinin bazı değişkenlere göre incelenmesi. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 6(6), 516-536.

İçöz, E. (2023). *İnsana yakışır işin iş tatmini ile ilişkisi 'Kırsal kesim çalışanları üzerine bir araştırma'*. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Bandırma Onyediy Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Balıkesir.

Jorgensen, B.S., Jamieson, R.D., & Martin, J.F. (2010). Income, sense of community and subjective well-being: Combining economic and psychological variables. *Journal of Economic Psychology*, 31(4), 612-623. <https://doi.org/10.1016/j.joep.2010.04.002>

Kaplan, G.A., Shema, S.J., & Leite, C.M.A. (2008). Socioeconomic determinants of psychological well-being: The role of income, income change, and income sources over 29 years. *Annals of Epidemiology*, 18(7), 531-537. <https://doi.org/10.1016/j.annepidem.2008.03.006>

Karakaş, F. ve Acar, K. (2023). Takım sporcularının mental iyi oluş düzeyleri ile şiddet eğilimleri arasındaki ilişki. *Akdeniz Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(1), 617-629. <https://doi.org/10.38021/asbid.1362641>

Kayış, A., R., & Satıcı, S., A. (2019). Mizahla başa çıkma ile mental iyi oluş arasındaki ilişkide affediciliğin aracılık rolü. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 27(4), 1495-1504. <https://doi.org/10.24106/kefdergi.3099>

Keldal, G. (2015). Warwick-Edinburgh Mental İyi Oluş Ölçeği'nin Türkçe Formu: Geçerlik ve güvenirlik çalışması. *The Journal of Happiness & Well-Being*, 3(1), 103-115.

Keyes, C., L., Shmotkin, D., & Ryff, C., D. (2002). Optimizing well-being: the empirical encounter of two traditions. *Journal Of Personality And Social Psychology*, 82(6), 1007-1022. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.82.6.1007>

Kılıç, C.H. (2009). *Düzgün iş* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Kılınçoğlu, B. (2020). *Üniversite öğrencilerinde bilinçli farkındalık ile mental iyi oluşun incelenmesi* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Başkent Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Kiremitçi, E. (2016). *Üniversite öğrencilerinde mevsimsellik ve öznel iyi oluş ilişkisinin psikolojik semptomlara göre incelenmesi* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bolu.

Kline, R. B. (2015). *Principles and Practice of Structural Equation Modeling* (4th ed.). Guilford Press.

Kozan, S., Işık, E., & Blustein, D. L. (2019). Decent work and well-being among low-income Turkish employees: Testing the psychology of working theory. *Journal of Counseling Psychology*, 66(3), 317-327. <https://doi.org/10.1037/cou0000342>

Lyubomirsky, S., King, L., & Diener, E. (2005). The Benefits of Frequent Positive Affect: Does Happiness Lead to Success? *Psychological Bulletin*, 131(6), 803-855. <https://doi.org/10.1037/0033-2909.131.6.803>

Manderscheid, R.W., Ryff, C.D., Freeman, E.J., McKnight-Eily, L.R., Dhingra, S., & Strine, T.W. (2010). Evolving definitions of mental illness and wellness. *Preventing Chronic Disease*, 7(1), 1-6. <http://www.cdc.gov/pcd/>

McCrea, K. (2009). *Mental well-being. neurodiversity in higher education: Positive responses to specific learning differences* (D. Pollak, Ed.). John Wiley & Sons

Myers, D., G., & Diener, E. (1995). Who is happy?. *Psychological Science*, 6(1), 10-19. <https://psycnet.apa.org/doi/10.1111/j.1467-9280.1995.tb00298.x>

Öztürk, F. (2022). *Üniversite öğrencilerinin internet bağımlılığı ile psikolojik iyi oluş düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.

Palaz, S. (2005). Düzgün iş kavramı ve ölçümü: Türkiye ve OECD ülkelerinin bir karşılaştırması. *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, 50, 479-505

Paul, K. I., & Moser, K. (2009). Unemployment impairs mental health: Meta-analyses. *Journal of Vocational Behavior*, 74(3), 264–282. <https://doi.org/10.1016/j.jvb.2009.01.001>

Patton, M. Q. (2014). *Nitel araştırma ve değerlendirme yöntemleri*. (M. Bütün ve S. Beşir Demir, Çev Editörleri). Pegem Akademi.

Petrea, I.C. (2020). *The effect of work meaning on the relationship between decent work and subjective well-being* (Unpublished Master's Thesis). Université de Lausanne Faculté Des Sciences Sociales et Politiques Institut de Psychologie, Switzerland.

Pouyaud, J. (2016). For a psychosocial approach to decent work. *Frontiers in Psychology*, 7, 422. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2016.00422>

Ryff, C. D. (2016). *Beautiful ideas and the scientific enterprise: Sources of intellectual vitality in research on eudaimonic well-being*. In *Handbook of eudaimonic wellbeing*. Vittersø, J. (Ed.). Springer.

Ryff, C.D., & Singer, B. (1998) The contours of positive human health. *Psychological Inquiry*, 9(1), 1-28. https://doi.org/10.1207/s15327965pli0901_1

Ryan, R.M. and Deci, E.L. (2000) Self-determination theory and facilitating intrinsic motivation, social development, and well-being. *American Psychologist*, 55(1), 68-78. <https://doi.org/10.1037/0003-066X.55.1.68>

Söner, O. & Yılmaz, O. (2020). Özel eğitim sınıflarında görev yapan öğretmenlerin psikolojik iyi oluşları ve tükenmişlik düzeyleri. *Trakya Eğitim Dergisi*, 10(3), <https://doi.org/668-682.10.24315/tred.599742>

Söner, O. ve Yılmaz, O. (2018). Lise öğrencilerinin sosyal medya bağımlılığı ve psikolojik iyi oluşları arasındaki ilişki. *Ufuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (13), 59-73.

Stewart-Brown, S. (2013). *The Warwick-Edinburgh Mental Well-Being Scale (WEMWBS): Performance in different cultural and geographical groups*. Springer Netherlands.

Swanson, J. L. (2012). Work and psychological health. In APA handbook of counseling psychology, Vol. 2: *Practice, interventions, and applications*. (pp. 3–27). American Psychological Association.

Syrén, S.M., Kokko, K., Pulkkinen, L., Pehkonen, J. (2020). Income and mental well-being: Personality traits as moderators. *Journal of Happiness Studies*, 21, 547-571. <https://doi.org/10.1007/s10902-019-00076-z>

Şahin, A. (2019). *Zihinsel yetersizliği olan çocuğa sahip annelerin aile yükünün mental iyi oluş üzerine etkisinde stresle başa çıkma ve ebeveyn öz yeterliliğin aracı rolü* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Selçuk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Konya.

Şahin Baltacı, H., Özkılıç, I., Küçüker, D. ve Altan, T. (2023). Covid-19 pandemi sürecinde üniversite öğrencilerinde mental iyi oluşun yordayıcıları. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (65), 288-313. [10.21764/mauefd.1015334](https://doi.org/10.21764/mauefd.1015334)

Tennant, R., Hiller, L., Fishwick, R., Platt, S., Joseph, S., Weich, S., Parkinson, J., Secker, J., & Stewart-Brown, S. (2007). The Warwick-Edinburgh mental well-being scale (WEMWBS): Development and UK validation. *Health and Quality of Life Outcomes*, 5(1), 50-63. doi:10.1186/1477-7525-5-63.

Uysal, F. (2022). *Lise öğretmenlerinin örgütsel mutluluk ve mental iyi oluş düzeyleri arasındaki ilişki*. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Alaaddin Keykubat Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Antalya.

Wanberg, C. R. (2012). The Individual Experience of Unemployment. *Annual Review of Psychology*, 63(1), 369–396. <https://doi.org/10.1146/annurev-psych-120710-100500>

Wan, W., & Cao, T. (2022). Linking decent work and well-being among chinese millennial employees: a psychology of working perspective. *Frontiers in Psychology*, 13, 1-9. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2022.909423>

Veenhoven, R. (2013). *Data-book of happiness: a complementary reference work to 'conditions of happiness' by the same author*. Springer Science & Business.

Westerhof, G.J., & Keyes, C.L. (2010). Mental illness and mental health: The two continua model across the lifespan. *Journal of Adult Development*, 17(2), 110–119. <https://doi.org/10.1007/s10804-009-9082-y>

Wicaksono, P., & Priyadi, L. (2016). Decent work in global production network: Lessons learnt from the Indonesian Automotive Sector. *Journal of Southeast Asian Economies*, 33(1), 95–110. <https://doi.org/10.1355/ae33-lf>.

Yao, C., Parker, J., Arrowsmith, J., & Carr, S. C. (2017). The living wage as an income range for decent work and life. *Employee Relations*, 39(6), 875–887. <https://doi.org/10.1108/ER-03-2017-0071>

Yılmaz, S. (2022). *Üniversite öğrencilerinde mental iyi oluş ile sanal dışlanma arasındaki ilişkide yalnızlığın aracı rolü* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Selçuk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.

Yılmaz, H., & Büyükcebeci, A. (2019). Aidiyet ile mental iyi oluş arasındaki ilişkide çocukluk dönemi mutluluk ve huzur anılarının aracı rolü. *Adam Academy Journal of Social Sciences/Adam Akademi Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(1), 203-228.

INTERNATIONAL

JOURNAL of HUMAN Studies

Uluslararası İnsan Çalışmaları Dergisi

ISSN: 2636-8641

Cilt/VOLUME 7 Sayı/ISSUE 14 Yıl/YEAR: 2024 ALINDI/RECEIVED: 02-11-2023 – KABUL/ACCEPTED: 26-10-2024

A Review of Graduate Works on Melancholy Studies in Türkiye

Türkiye’de Melankoli Çalışmaları İle İlgili Yapılmış Lisansüstü Tezler Üzerine Bir İnceleme

Öznur YEMEZ¹

Abstract

This study aims to explore the graduate dissertations and theses on melancholy studies done in Türkiye between 2005 and 2022. It primarily provides a content analysis of the 34 master’s theses and doctoral dissertations under examination. Intended to serve as a literature review, the study categorizes the submissions by the field of study. Hence, the title of the manuscript, the name of the author, the argument the researcher deploys throughout, the theories proposed, and the findings and discussions suggested in line with each doctoral dissertation and master’s thesis are

Öz

Bu çalışma, Türkiye’de 2005-2022 yılları arasında melankoli çalışmaları üzerine yazılmış olan lisansüstü tezlerini irdelemeyi amaçlamaktadır. Öncelikle incelenen 34 adet yüksek lisans, sanatta yeterlilik ve doktora tezinin içerik analizlerini sunmaktadır. Bu açıdan, literatür taraması niteliğinde de olması amaçlanan çalışma tamamlanan lisansüstü tezlerini araştırma alanlarına göre kategorize etmektedir. Dolayısıyla yapılmış her bir çalışmanın başlığı, araştırmayı yürütmüş olan yazarın adı, çalışmanın tamamlandığı tarih, araştırmacının çalışmasında öne sürdüğü argümanlar, çalışmada benimsediği teoriler,

¹ Öznur YEMEZ, Araştırma Görevlisi Doktor, Selçuk Üniversitesi, İngiliz Dili ve Edebiyatı Bölümü, oznuryemez@gmail.com; 0000-0002-1102-7407

correspondingly explained in a concise manner. The major impetus behind this descriptive overview is to offer students, scholars, and researchers useful and clear insight into melancholy studies, and to assist them to perceive in which aspects their research might be distinguished from the preceding studies and in what the originality of their argument or research questions lies. In the study, two tables are further drawn up to indicate the data for the theses and dissertations under examination so that the authorial genders, the rate of master's theses and doctoral dissertations and the number of submissions made for each field of study are provided for the intended readers.

Keywords: *Melancholy, Literature Review, Melancholy Studies, Graduate Dissertations, Türkiye*

her bir doktora, sanatta yeterlilik ve yüksek lisans tezinde ortaya çıkan bulgular ile yapılan tartışmalar kısa ve öz bir şekilde okuyuculara açıklanmaktadır. Bu betimleyici çalışmanın asıl amacı ise öğrencilere, akademisyenlere ve araştırmacılara, Türkiye'de 2005-2022 yılları arasında yapılmış olan melankoli çalışmaları ile ilgili yararlı ve net bir bakış açısı kazandırabilmek, yapacakları çalışmaların hangi yönlerden önceki çalışmalardan farklı olabileceğini ve geliştirecekleri argümanlarının orijinalliğinin ne olabileceğini anlamalarına yardımcı olacak bir yol haritası çizabilmektir. Çalışmada ayrıca incelenen her lisansüstü teze ilişkin verilerin yer aldığı iki tablo verilmiştir; böylece melankoli çalışmaları üzerine araştırma yapmış olan yazarların cinsiyetleri, yüksek lisans, sanatta yeterlilik ve doktora tezlerinin oranları ve her bir araştırma alanı için yapılan toplam çalışma sayıları okuyucuların bilgisine sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: *Melankoli, Kaynak Taraması, Melankoli Çalışmaları, Lisansüstü Tezler, Türkiye*

Introduction

The history of melancholy studies in Türkiye goes back to the 2000s, and a vast array of these studies chiefly focuses on fine arts. An increase in the number of these studies proves discernible particularly after 2018. Out of a total of 34 graduate theses and dissertations² uploaded to the Council of Higher Education National Thesis Center; 23 are master's theses, 7 are doctoral dissertations and 4 others are for proficiency in art. As to the language of these narratives, 23 are written in Turkish while 11 are written in English. As to the gender of the authors, 22 are female whereas 12 are male. Fields of study vary in number.

² The master's theses and doctoral dissertations uploaded to the Council of Higher Education National Thesis Center (YÖK Ulusal Tez Merkezi) are searched and selected according to the title and the keyword is determined as melancholy. So, other graduate works that implicitly or explicitly deal with melancholy states and are entitled with the terms melancholia or mourning are deliberately disregarded and are not the focus of the present survey. As for the titles of the studies written in Turkish, only the titles translated and provided by the authors are taken into consideration.

Table 1: Authorial genders and language of the submissions are as shown above.

Categories of Degrees		MA	PhD	Proficiency in Art
Authorial Gender	Female	14	5	3
	Male	9	2	1
Language	English	9	2	-
	Turkish	14	5	4

Table 2: Fields of study for each submission are as shown in the table.

Fields of Study	MA	PhD	Proficiency in Art
Architecture		1	
Art & Design			1
Communication Scis.		1	
Cultural Studies	5		
Fine Arts	7		3
History		1	
Musicology		1	
Philology	7	2	
Political Sciences	1		
Radio, TV, and Cinema		1	
Sociology	3		
Total	23	7	34

The data derived from the tables indicates that the number of female researchers is higher than the male researchers while the number of theses written in Turkish language is higher than the theses written in English language. As to the fields of study³, fine arts hold the highest rate in

³ Field of study signifies the department each submission is made for. Yet, it should be crucial to be aware of the fact that indexes the selected studies are defined with, or the subjects/themes on the database determined by the author might not be limited to the same field of the study. For instance, a graduate work might be explained as Radio and Tv according to the theme dealt with but appears to have been submitted for another department as cultural studies or philology.

melancholy studies with 10 theses written for a master's degree and proficiency in art. Philology holds the secondary place in the table with 9 theses and dissertations submitted, 7 of which for a master's degree and 2 for a PhD. With the exception of cultural studies and sociology, the number of submissions made for each field of study proves to be equal; 1 master's thesis or doctoral dissertation for every single field mentioned in the table. Apart from this basic quantitative analysis of the graduate works, a qualitative analysis in the form of content analysis is of significance. A literature review is thereupon presented in a chronological order with the aim of summarizing each graduate work for the researchers and readers.

“Melancholy and Infinite Sadness: A Comparison of Jim Morrison and Kurt Cobain in terms of the Romantic Hero and the Modern Anti-Hero” is a master's thesis completed by Nuran Buket Cengiz for the department of American culture and literature in 2005. In three chapters, the study draws a comparison between the two American singers with regard to the public personae they adopted for the masses and the private personae they preferred but failed to keep to themselves. The researcher argues that both were regarded as the supreme symbols of the zeitgeist of the 1960s and were eventually victimized and destroyed by it. They were seen as the spokespersons of their generations and the neo-Romantic times of the 60s and were commodified by the culture industry. Behind their façades, they were forced to lead a life of deep dolor and melancholy and succumbed to their suicidal tendencies in the end. Both committed suicide at the age of twenty-seven and their untimely deaths contributed to their deification. Against this background, the study compares and contrasts the two persons in terms of their iconic status, premature demise, and symbolic value in the form of life narrative. In the study, Cengiz discusses the theories of Meyer Howard Abrams, Terry H. Anderson, Benjamin, Hollingdale, Nietzsche, Mario Praz, Thorslev, William Walker and Ian Watt.

“The Visual Anatomy of Melancholy: Representation of Melancholy in the Masterpieces of 19th Century European Painting” is a master's thesis written up by Esmâ Erdok for the faculty of fine arts in 2006. The author examines the significance of melancholy for the process of creation and the representation of the concept in works of art. She initially provides a selection from the famous iconography of melancholy and then explores the fashion melancholy comes to be portrayed in the masterpieces of the 19th century painting. In the study, paintings by Dürer, Cranach, Holbein, de la Tour, Sweerts, Vermeer, Watteau, Goya, Friedrich, Rossetti, Corot, Munch, Van Gogh, de Chirico, and Picasso are analysed. The author correspondingly includes her 14 paintings in the thesis and concludes that melancholy remains elusive and is regarded as the source of madness and suffering. Defined as the divine malady, melancholy is essentially ambivalent and mystic. In the paintings under examination, melancholy is delineated through sorrow, fury, desperation, hopelessness, and contemplation.

“Pictorial Works on Concept of Melancholy” is a master’s thesis submitted by Nazlı Kılıncı to the faculty of fine arts in 2006. Kılıncı states that melancholy is deemed a gloomy mood to be lifted and the feelings that must be repressed; contrariwise, it should be construed as an experience the subject goes through as melancholy enables the melancholic to assign a meaning to suffering. The study comprises three chapters. The first chapter explores the concept of melancholy in disciplines other than art, as psychiatry and philosophy whilst the second chapter investigates the role and depiction of melancholy exclusively in art, as literature, sculpture, and painting. The last chapter examines the portrayal of melancholy in the author’s 10 paintings, both watercolours and oil paintings. Apart from her own paintings, she correspondingly provides 38 artworks by distinguished artists, such as Michelangelo, Rodin, Giacometti, Giotto di Bondone, da Vinci, Dürer, Friedrich, De la Tour, Delacroix, Gericault, Van Gogh, de Chirico, Picasso, and Schiele. At the end of the study, she concludes that melancholy takes on new meanings in every era and she clearly distinguishes between the two forms of the concept, melancholy as artistic creativity and melancholy as an illness. Artists experience melancholy as a tendency, rather than illness as melancholy nurtures their talents.

“The Luminousness of Darkness: A Research on the Historical, Psychoanalytical, Sociological and Philosophical Dimensions of Melancholy” by Ahmet Burhanettin Özgen is a master’s thesis submitted to the department of general sociology and methodology in 2006. The author expounds melancholy in every aspect. In the first chapter, he gives the readers the historical background of melancholy by making reference to the theory of humours, the relationship between melancholy and creativity, melancholy and religion, and the role of melancholy in the Enlightenment. To this end, he explains the teachings of Hippocrates, Aristoteles, Theophrastus, Rufus of Ephesus, Constantine the African, and Durer. In the second chapter, he deals with melancholy in psychiatry and elucidates the terms associated with melancholy states, such as mourning, ambivalence, mania, sadism, narcissism, depression, the melancholic self and the other. In the third chapter, he views melancholy from the perspective of sociology and sheds light on the modern melancholic, the lifestyles peculiar to the metropolises and the disparity between the inner and outer, the internal and the external. In the last chapter, he examines the relationship between the melancholic writer and melancholic writing under two headings, as Walter Benjamin and Franz Kafka. In the narratives of Benjamin, he problematizes the concept of experience and traces authenticity, Saturn, and artistic creativity. In the works of Kafka, he investigates melancholy, desire, Anti-Oedipus, the act of writing, the uniqueness of Kafka and his art, and his socialized singlehood. In his analysis of the writings by Benjamin and Kafka, he uses the theories developed by Deleuze and Guattari. At the end of the study, the author suggests that melancholy is prerequisite to artistic creativity and delimiting the scope of melancholy within psychiatry means to destroy its bond with creativity.

“Circus and Melancholy” is a master’s thesis written by Havva Altun for the faculty of fine arts in 2007. In her study, Altun explicates the relation between melancholy and circus along with the images the circus presents. Expounding on the 20th century as the age of crazy images, she focuses on the clowns and buffoons from among these images. Referring to theories of Kristeva, Starobinski and Bergson, she examines the selected 65 paintings and photographs pertaining to the circus, 15 of which are her own artwork. Deeming the circus an alternative new world, she lays stress on the tragicomic quality of clowns. The intense longing for assuming a new identity with make-up and outfits results in a change of mood as the clown is painfully aware of this temporary role. Entrapped in the two spheres, the clown becomes an outcast while melancholy envelops the circus.

“Construction of Melancholy in the September 12 Movies” is a doctoral dissertation submitted by Ahsen Deniz Morva to the department of Radio, Television and Cinema in 2008. Introducing the purpose of the study as the concept of melancholy in film theory, she dissects 23 movies about the 1980 coup and presents 30 pictures pertaining to the melancholy states. Based on Freudian understanding of melancholy and his article “Mourning and Melancholy” published in 1917, the study deals with the significance of the relationship between the lost object and melancholy in the narratives of the selected movies. In this respect, the author elaborates on melancholy as an emotional response to an ideal form of loss as the characters are portrayed to melancholize owing to the loss of ideals. Melancholy furthermore serves as a prime function for narrative elements of the movies such as plot, diction, and the directing style.

“The Gendered Subject of Melancholy” is a study completed by Senem Erdoğan for the master’s degree in cultural studies in 2010. Based on the theories proposed by Butler, Kristeva, and Freud along with Lacan and Foucault, the thesis explicates the relationship between melancholy and gender in three chapters. The author elucidates the discourse of the melancholic subject that appertains to the gendered nature of melancholy and illuminates the point that gender differences bring diverse melancholy states and consequential symptoms. Unlike the preceding graduation works, not a single prose or film narrative is systematically analysed in this study to support the findings.

“Relationship of Tragedy/Melancholy in Female Artists Life and Works Since the 20th Century” is completed by Atiye Güner for the master’s degree in fine arts in 2010. Divided into four chapters, the thesis links the tragic with the concept of melancholy whilst showing a causality between melancholy and creativity. The author further clarifies the tragic an external oppression as in the case of fate or the position of women as the second sex. She explores the melancholic elements in the works and life narratives of three female artists whom a personal tragedy is known to have struck. The chief reason for selecting exclusively the artworks of female artists is stated as that women suffer from the tragedy of womanhood and accordingly turns to arts to

seek a solace. Adopting a historical-biographical perspective, the author examines the 48 works of Frida Kahlo, Marina Abramovic, and Francesca Woodman along with her 23 works as a painter. In her study, she refers to theories of Heidegger, Aristotle, Nietzsche, Berger and Hippocrates, Kristeva, and Sontag. At the end of the thesis, she concludes that the relationship between the melancholic and the tragic is evident in arts. Female artists might overcome the tragedy of womanhood by experiencing melancholy and developing a higher consciousness of their self.

“Melancholy in Turkish Painting (1960-1980)” is a master’s thesis submitted by Elif Anbarpınar for the fine arts in 2012. In five chapters, the thesis explores the representation of melancholy states in Turkish paintings with reference to European paintings. The author primarily provides the readers with a historical backdrop for melancholy and then investigates the selected 160 paintings, 78 of which belong to 19 Turkish painters. While the thesis focuses on the configurations of melancholy in the Turkish paintings done between 1960 and 1980, it accordingly looks at the concept of melancholy in the pre-1960 works. The researcher infers that, contrary to the European paintings, the Turkish paintings implicitly deal with melancholy states through melancholic elements and dramatic effect. In the pre-1960 paintings, melancholy is personified as a female figure deep in contemplation and is mostly synonymous to mourning. In the paintings dating between 1960 and 1980, melancholy is represented to be a state of depression induced by migration, military coup and political issues.

Janet Barış’s “Melancholy in Independent Turkish Cinema: Exploring the Urban and Rural Landscapes after 2000s” is a doctoral dissertation submitted for communication sciences in 2013. The thesis is composed of five chapters and initially focuses on the historical development of melancholy. Providing melancholy theories of Starobinski, Löwy, Sayre, Rosner, Moskalewicz, Daniel Nettle, Hubert, and Burton along with Freud, Foucault and Avicenna, the author explains that people who fail to adapt to the society and to conform to the norms suffer from melancholy and have to manage their inner conflict. The social milieu, the others’ conduct towards the melancholic and the unfavourable circumstances they have faced substantially contribute to their melancholy. She lays undue stress on the fact that the chaotic structure of the metropolises and the tranquillity of the towns compel the residents to develop a melancholic character. Socio-economic factors and climate further predispose the subject to melancholy. In today’s world, modernism coerces people to become mechanical and act in the same manner as robots, which results in monotype behaviour. To this end, Barış analyses 11 Turkish movies in regard to rural melancholy and 10 movies in terms of urban melancholy.

“Madness, Melancholy and Demonic Possession from Antiquity to Modern Period: A Historical Study on States Anomalousness in Europe” is a doctoral dissertation submitted by Haydar Akin to the department of history in 2014. In eleven chapters, the study examines the process of dehumanizing and stigmatizing people with special needs (mental and bodily disorders,

physical disabilities, or deformations) as freak, mad, melancholic, or possessed from the perspective of ethnicity, economy, medicine, theology, politics, and sociocultural conditions. With the stress on the genre of the study, the author states that it does not trace the history of medicine and provides the definitions of the concept of illness in the first place. Whilst the initial chapters heavily focus on the history of medicine and the concept of body perception, referring to the pre-Hippocratic period and the ages of Hippocrates and Galen, the other chapters respectively deal with melancholy and various forms of melancholy through the ages (the theory of humours, acedia, hysteria, mania, hydrophobia, demonic possession, and other related terms pertaining to the melancholy states), referring to Plato, Aristotle, St. Augustine, Hildegard, Ficino, Petrarch, and Burton. The author accordingly scrutinizes 29 selected paintings by leading artists and concludes that all types of melancholy states are deemed an abnormal mental condition.

“Melancholy between Genius and Mourning: Contents, Metamorphoses and Political Functions of Melancholy from Antiquity to Present” is a master’s thesis written up by Mert Karbay for the department of political science in 2015. Karbay authors a purely theoretical study by tracing the history of the concept from the classical age to the modern world and deals with melancholy within the framework of politics and ideology. Divided into three chapters, the thesis focuses on the politics of melancholy in relation to collective memory and mourning whilst defining the concept in terms of disobedience, nonconformism and resistance. The author situates melancholy in the wider context of left-wing politics and lays stress on the fact that melancholy promises a new political sphere.

“Crisis of Faith and Melancholy in Tevfik Fikret's Poems” is a master’s thesis submitted by Ahmet Tuğluk to the department of Turkish language and literature in 2015. In three chapters, the study concerns crisis of faith as a literary motif in Tevfik’s poetry along with the concepts of depression and melancholy. Adopting a historical-biographical perspective, the thesis examines the elements of melancholy and crisis of faith in Tevfik’s poetry in the Nietzschean paradigm of death of God. Whilst the term crisis denotes inner and external conflicts, conflicting tendencies, estrangement and alienation, crisis of faith signifies a questioning or loss of religious beliefs and constitutes one of the common thematic issues in Tevfik’s works. The thesis accordingly deals with nihilistic diction, chaos, anarchy, and nihilism along with the paradigm of crisis and conflict in the selected narratives. The author concludes that the early works of Tevfik mostly explore religious themes, whilst the later works discuss the concept of religion, which indicates that he must be going through a crisis of faith by the time he composes these poems. This crisis of faith does not entail the loss of religious beliefs, but rather provides a possible alternative for religion or mental tranquillity. Apropos of melancholy, it might be emphasized that it is discernible as a motif in both his earliest and later poems.

“The Visual Grammar of Melancholy” is submitted by Nur Fulya Asyalı Büyükerman for proficiency in art in 2016. In four chapters, the study investigates the visual representation of melancholy and melancholic discourse in the selected 72 paintings of leading artists while additionally providing a collection of her artwork, 6 sculptures, pertaining to melancholy states. The author initially gives the intended readers a historical background of melancholy and subsequently deals with the concept in psychiatry referring to Freud, Kristeva and Binkert. In the third chapter, she describes interrelated terms as death, the tragic and the melancholic while analysing the visual grammar of melancholy in the sculptures and paintings under examination. The author divides the structure of this visual grammar into four categories: the ruins and desolation, the object fallen out of grace and melancholic allegory, dramatic figures, and, lastly, the formless nature of melancholy mostly signified by the colour grey and pastel shades of grey.

“Looking into Boredom of the Country and Melancholy of the Metropolis in terms of their Critical Potentials through the Cinema of Nuri Bilge Ceylan” is submitted by Gonca Türgen for the master’s degree in cultural studies in 2017. The chief aim of the study is to explore the melancholy of the metropolis along with the boredom of the country and analyse the cinematic representation in the selected filmic narratives. The author analyses three films by Nuri Bilge Ceylan: *Clouds of May* (1999), *Distant* (2002) and *Winter Sleep* (2014). Regarding the concepts of boredom and modernity, she discusses the theories proposed by Elizabeth Goodstein, Barbara Dalle Pezze, Carlo Salzani, Heidegger, Brisset and Snow, stressing the point that modernization brings forth the sense of rootlessness, the loss of meaning and a wistful longing for home. In relation to melancholy, she provides for the readers the theories of Freud concerning loss and melancholia along with the concepts of id and ego and refers to Simmel, Butler, and Jonathan Flatley. As for the findings of the thesis, the author states that *Clouds of May* (1999) purports to represent the boredom of the country, *Distant* (2002) deals with loss and melancholy within the context of the metropolis, and *Winter Sleep* (2014) concurrently offers a penetrating insight into the two concepts.

“Association of Expressive Body with the Concept of Melancholy in the Art of Painting” is a graduate work completed by Nesli Türk for proficiency in art in 2017. The author aims to inquire into the functions of body along with the representation of body and spirit in the art of painting and to scrutinize the depiction of these two concepts in the works of melancholic artists. The study is divided broadly into five chapters. The first chapter focuses on the theory of the body in art and philosophy in the light of the teachings of Aristotle, Nietzsche, Berger, Heidegger, Merleau-Ponty, Adorno, Kristeva, and Deleuze and Guattari. The second chapter offers a historical perspective on the phenomenon of melancholy deploying the theories of Hippocrates, Aristotle, Galen, Agrippa, Ficino, Freud, Benjamin and, lastly, Kristeva. In the third chapter, the author interprets various works of art by 17 painters while in the fourth chapter, she provides the

readers with distinctive examples drawn from poetry and cinema. The fifth chapter focuses on a selection from her melancholy artworks as a painter. At the end of the study, she reaches the conclusion that the phenomena of body and melancholy have undergone a similar historical transformation, and she draws a striking parallel with their conceptualization in philosophy, literature, and plastic arts.

“Reading the Irish Family from Kristeva's Perspective: Lost Parents, Abject Children and Melancholy in Edna O'brien's *The Country Girls*, Patrick Mccabe's *Breakfast on Pluto* and Colm Tóibín's *The Blackwater Lightship*” is a doctoral dissertation completed by Kübra Kangüleç Coşkun for the department of English language and literature in 2017. The author eloquently expresses that the identity of Irishness and Ireland is established and portrayed as the passive female images constituted as objects rather than subjects. These images are promoted and reinforced by the English colonizers so as to rationalize their colonization of Ireland. In four chapters, the study explores the profound impact of the colonial history on later generations of the Irish land along the axis of the Irish collective and cultural memory and examines the England-Ireland politics from the perspective of the Irish folks. The author scrutinizes the main characters of three different novels by three writers through employing the theory of Kristeva regarding the concept of subjectivity and the role of the mother in the psychosexual development of the child.

“Melancholy in the Western 19th Century European Literature and Painting” is a master’s thesis written up by Ömürhan Alptekin for the institute of fine arts in 2018. The author investigates the configurations of melancholy in literature and paintings of the 19th century. Though melancholy has an elusive and unstable nature, it acquires a new poetic meaning particularly in the field of paintings and literature with the coming of 19th century. In three chapters, the study examines the concept of melancholy and its thematization in the selected works. The first chapter traces the history of melancholy in Western Europe in the eras of Renaissance and the Enlightenment, whilst the second chapter is centred on the transformation in the perception and interpretation of the concept in the 19th century Europe along with the manifestation of melancholy in the artworks of the age. The third and last chapter analyses the melancholic elements in the selected works of the Pre-Raphaelites, William Holman Hunt, John Everett Millais, and Dante Gabriel Rossetti. The researcher concludes that the configurations of melancholy in literature and the art of painting differ in accordance with each age as the nature and explanation of melancholy changes with each period. With the emergence of modernism in the 19th century, artists tend to develop and display personality traits related to introversion and primarily deal with their emotions in their works. That constitutes the chief reason for the portrayal of primitive and subjective emotions in the artwork of the age. To this end, the researcher scrutinizes five paintings by Rossetti and five by Hunt, and four others by Millais besides 52 works by various artists.

“Melancholy as Artist’s Perception: Black Bile and Reverie” by Ahu Akgün Aygöl is a master’s thesis submitted to the faculty of fine arts in 2018. In three chapters, the study explores the relationship between melancholy as a state of mind and artistic creativity. The first chapter concerns the correlation between the perception of the artist and artistic production. The second chapter explores the definition of melancholy in the Ancient Greek, medieval ages, and the contemporary world whilst pointing to the constructive characteristics of melancholy. The third and last chapter of the study offers a selection of the author’s own paintings, 26 works in total, besides 21 works by myriad artists provided in previous chapters. The study concludes that the artist, the art object, and the viewer share a discourse formed by the emotions and sensations.

“Aesthetic Transformation and Functional Displacement of Melancholy: The Analysis of the Melancholic Persona in the Selected Works of Eighteenth-Century Poets” is a doctoral dissertation submitted by Öznur Yemez to the department of English language and literature in 2018. The researcher suggests that the dark melancholy men of letters experience in the symbolic is transposed and transformed into the white melancholy in the semiotic through the acts of negation and sublimation, and she defines this aestheticized form of melancholy as leucocholy. In six chapters, the study explores the representation of melancholy states in selected four narratives, two of which belong to female poets and the other two to male poets whilst examining the subjective experience of the melancholic authors. Based chiefly on the theory of Julia Kristeva regarding the bond between the melancholic writer and melancholic writing, the dissertation leads to the conclusion that the female subject fails to overcome her melancholy in the symbolic along with the semiotic whereas the male subject ultimately triumphs over his melancholy.

“Melancholy in the Stories of the 1950’s Generation Female Storytellers (A Study in the Framework of Greimas’ Actantial Model)” is a master’s thesis submitted by Zinnet Gündüz to the department of Turkish language and literature in 2019. The study deals with the impact of the politics and economy of the 1950s on the social and cultural milieu of the writers widely known as the generation of the 50s. Against this background, the author scrutinizes the selected stories of Nezihe Meriç, Tezer Özlü, and Tomris Uyar in relation to the melancholic atmosphere, melancholic diction, and tone, adopting the approach of Algirdas Julien Greimas’s actantial model. She argues that the politics and economy of the period nourish this melancholic atmosphere pervading the diegesis in the stories. To this end, she accordingly provides a basis for comparison of the works under examination. The study is composed of three chapters. The first chapter explores the history of melancholy, the symptoms of melancholy, the representations of melancholy in literature, melancholy states, and associated terms (modernism, estrangement, and existentialism). The second chapter focuses on the political and sociocultural environment in the 1950s, the generation of the 50s, and the literary culture that prevail in the period whilst the last chapter provides the textual analyses of the narratives with reference to the actantial model.

The researcher investigates nine stories by Meriç, five stories by Özlü, and, lastly, seven stories by Uyar in the study. She concludes that the melancholy in the narratives is mostly induced by the Freudian loss of the object, and tragically ends in suicide, particularly in the works of the two authors, Özlü and Uyar.

“Melancholy in the Architectural Texts Published in the journal *Mimar /Arkitekt: 1931-1941*” by Neslihan Glosset is a doctoral dissertation submitted to the department of architecture in 2019. The author examines the narratives published in the journal for a decade so as to trace the melancholic elements and discourse. Three main chapters make up the study: the first chapter concerns the history and conceptualization of melancholy before and after Freud whilst the second chapter focuses on the construction and evolution of the Turkish architecture and the search for a national identity in this process. The last chapter gives a comprehensive discourse analysis of the narratives in relation to the concept of loss, identification of the melancholic loss, anger, ambivalence and self-reviling, and the non-representable Thing. The study arrives at the conclusion that the narratives under examination indicate and signify emotional outbursts that have never been revealed so far, and these emotions are manifested as the feelings of being victimized, demanding for rights, anger, admiration, euphoria, and utter contempt for the Turkish architects that have just come from Europe and their architectural product. This contempt is directed against the Turkish architects fetched from Europe, not the foreign ones. To this end, the author deploys the theories of Freud, Kristeva, Butler, and Vamik Volkan in the study.

“Loss and Melancholy in *Head-on* (2004)” is a master’s thesis completed by Merve Çağla Dinçer for the department of cultural studies in 2019. The author explores melancholy, mourning and loss in relation to migration in Fatih Akin’s cinema. The study is composed of four main chapters. Under three subtitles, the first chapter traces the history of melancholy in a chronological order while the second chapter discusses the concept of melancholy in relation to migration and labour migration, and their portrayal in Akin’s cinema. The third chapter provides the analysis of the movie *Head-on* and a comparison of the female and male protagonists, Sibel and Cahit, on the axis of melancholy as a feeling. The last chapter summarizes the findings and arrives at the conclusion that there appears an interaction between migrant identity and melancholy. At the core of melancholy is the binary identity of the immigrants intricately woven with loss.

“Escape from the Modern World: Freedom and Melancholy” is a master’s thesis written by Sercan Dağlı for the department of sociology in 2019. The author argues the concept of melancholy within the framework of dystopian narratives and individual freedom while investigating the fundamental characteristics of the romantic movement co-existing with modern thought. The study focuses on the meanings and explanations of truth, nature, and history in traditional, modern, and romantic sense. It demonstrates the impossibility of freedom in the

modern world and the impact of this situation on individuality whilst expounding it the chief cause of melancholy states. The thesis is composed of five chapters. The first chapter makes a general introduction to melancholy and aims of the study while the second chapter provides the readers with a conceptual and theoretical framework of truth, nature image and history from antiquity to modernity, the romantic world, dystopian narratives as critique of modernism, and examples of dystopia as *Brave New World* and *Fahrenheit 451*. The third chapter concerns the issue of freedom along the axis of individuality and sociability, consumption and production concerning Comte, Durkheim, Weber, Mills, Giddens, Foucault, Simmel, and Riesman. The fourth chapter is about the romantic reaction, the relationship between modernism and melancholy, history of melancholy, examples of melancholy, the analysis of melancholic existentialism in dystopian narratives, and melancholy and revolt, referring to Rousseau, Schopenhauer, Dostoyevsky, and Nurettin Topçu. The last chapter summarizes the findings, underlining the fact that the thesis is merely theoretical.

“Melancholy as an Aspect of Third World Literature” is a master’s thesis submitted by Ayşen Deniz Topraktaş Varan to the department of comparative literature in 2019. The author delves into the concept of melancholy in the narratives of four selected works belonging to the Third World literature. She initially provides readers with an explanation of the Third World literature with reference to the theories of Fredric Jameson and Ahmed Aijaz, and subsequently specifies the countries categorized as the Third World. She investigates four works from among these countries regarding melancholy and aspects of melancholy, such as loss, the uncanny, and obsession. Orhan Pamuk’s novel *The Black Book* and Aslı Erdoğan’s collection of stories, *Mucizevi Mandarin* from Türkiye, Ayelet Gundar-Ghosen’s novel *Waking Lions* from Israel, and Sadık Hidayet’s novella *The Blind Owl* from Iran are analysed within this context. She infers that melancholy is not an essential attribute for the First World literature, as it can also be determined in the Third World literature, which clearly contradicts Jameson’s theory. It is not possible to claim the presence of a singular Third World literature, either.

“The Scrutiny of the Novel *Mai and Siyah* in the Context of Melancholy Theme and Creativity” by Uğur Ermez is a master’s thesis completed for the department of Turkish literature in 2020. The study examines the earliest modern Turkish novel, *Mai and Siyah* by Halid Ziya Uşaklıgil within the framework of melancholy, creativity, evil, and melancholic elements and symbols. Foregrounding Kristeva’s theory regarding the relationship between narcissistic melancholy and creativity, the author explores the novel in terms of the characteristics that distinguish it from the previous ones. These unique features are explained as form, content and diction/style and are discussed with regard to the disparity between the conventional creativity and modern creativity as well as the concepts of intertextuality and melancholy. The concept of evil is elucidated and the evil characters in the novel are analysed in accordance with the abject

theory of Kristeva. Thus, the author examines the ways the evil characters differ from the other ones in Turkish novel. The study is composed of five main chapters along with an additional chapter that provides readers with a bibliography.

“Marc Nichanian's Dead Witness Revisited Through “Mourning and Melancholy”: From Historical Loss to Structural Lack” by Sesil Artuç is a master’s thesis submitted to the department of sociology in 2021. In seven chapters, the study deals with the theory of Marc Nichanian in comparison to Lacanian psychoanalysis and chiefly argues such concepts as mourning, melancholy, disintegration of language and death of the witness along the axis of historical loss and structural lack. The author notes that Lacanian theory helps reformulate the concept of mourning. The first chapter serves as a preliminary to the teachings of Nichanian and how the researcher decided to study his theory while the second chapter focuses on the concept of genocide as a historical and legal term. The third chapter concerns the death of the witness and the interdiction of mourning under subheadings as event without witness, testimony as monument and mourning the catastrophe. The fourth chapter deals with the concepts of mourning and melancholy whereas the fifth chapter deals with the transformation of historical loss to structural lack. The sixth chapter offers the teachings of Nichanian and his conceptualization of mourning between loss and lack in relation to the genocide whilst the last chapter summarizes the findings of the study. The author does purely theoretical research.

“An Analysis of Ian McEwan's *The Child in Time*, Tom McCarthy's *Remainder* and Julian Barnes' *The Only Story* as Narratives of Memory and Melancholy” by Muhammed Miraç Ceylan is a master’s thesis submitted to the department of English language and literature in 2021. In the study, the author explores the concept of melancholy within the context of memory. These two phenomena are interwoven with time and hope in the first novel while intermingled with simulation and affect in the second novel. In the last novel, the two are intertwined with loss, love, and recollections. The characters are represented to have experienced a kind of loss in the three novels and they follow a different path to manage and overcome these states related to melancholy and mourning. The thesis is composed of four chapters and the author chiefly applies the theories of Bergson and Žižek with regard to memory and Burton, Freud, Derrida, and Klein while providing a critical and comparative reading of the selected works.

“The Collective Melancholy of Anatolian Alevism: The Tyranny of the Image that cannot be Sacrificed” by Volkan Kılıç is a master’s thesis written about anthropology for the department of cultural studies in 2021. The study focuses on the collective melancholy of the Anatolian Alevi who have been othered and stigmatized due to their religious beliefs and practices. The author suggests that what the Alevi experience in the historical context is not collective mourning as a response to a form of conscious loss but collective melancholy. To this end, he analyses the traditional cultural practices of the Alevi, taking into consideration their clothing styles, religious

rituals, and everyday language. The study is designed as five chapters. The first two chapters deal with the transformation from the tragic into the traumatic and the difference between melancholy and mourning whilst the third chapter centres around the spatial and temporal dimensions and the memory of the melancholic rituals the Anatolian Alevis perform. The fourth chapter examines the myth of Karbala, the ontology of memory and the act of remembering while the fifth chapter investigates the concept of acedia the Alevis are afflicted with. The author concludes that for Alevi communities, melancholy is the national and cultural identity through which they can define themselves; in this respect, it is not simply the consequence of the failing mourning process.

“Melancholy, Hysteria and Paranoia in Turkish Novel (1860-1946)” is a master’s thesis completed by Muhammed Emre Uçar for the department of Turkish language and literature in 2021. In three main chapters, the author investigates three related concepts, melancholy, hysteria and paranoia in selected Turkish novels and provides a gender-based analysis of the characters. In the first chapter, he examines the melancholy of six female characters in *Sergüzeşt*, *Pakize*, *Zehra*, *Eylül*, *Heyula*, and *Sevda Peşinde* and five male characters in *Meşakk-ı Hayat*, *Eylül*, *Yaban Gülü*, *Dudaktan Kalbe*, and *Son Menzil*. In the second chapter, he deals with hysteria in seven female characters in *Hayal ve Hakikat*, *Zehra*, *Aşk-ı Memnu*, *Bir Akşamdı* and *Kıskanmak*. In the third chapter, he scrutinizes the selected characters in *Çengi*, *Siyah Gözler* and *Denizin Çağırışı* with regard to paranoia. The author offers readers and other researchers a very comprehensive psychoanalytic reading of the narratives and characters.

“Genius and Melancholy: A Distinctive Subjectivity Form from Ancient Greek to Modern Times and the Birth of Musical Genius” is a doctoral dissertation written up by Emre Tarı for the department of musicology in 2022. The author offers a purely theoretical discussion of the history of melancholy beginning with the Ancient Greece and examines the relationship between melancholy and musical genius. He specifically emphasizes that the study lacks in a coherent research argument. Expounding melancholy and genius as two distinctive forms of subjectivity, he traces the historical transformation of these concepts through the ages. Deeming genius as a crucial component in collective imagination and melancholy as the subjective ontological status of the individual, the author sheds light on the relationship between two phenomena. The dissertation is divided into eight chapters. The chapters are respectively about the Ancient Greece and Hellenistic period, Middle Ages, Renaissance, Baroque period, Romantic era, music, genius and melancholy and conclusion that sums up the discussions and findings.

“Loneliness and Melancholy in Paintings” is a study completed by Serdar Dartar for proficiency in art in 2022. Written in Turkish language for the program of art and design, the dissertation comprises two principal parts as theory and practical application. The theoretical chapter discusses the concept of melancholy along with its historical transformation and diverse

interpretation, dissecting the two terms, loneliness and melancholy as an aesthetic element or the art object in literature and cinema. The manner in which the two concepts are visually presented and represented in the art of painting is accordingly analysed in a systematic manner. The application chapter provides a clear demonstration of the two terms in the selected paintings. The researcher scrutinizes 41 paintings in total; the 22 of which belong to him.

“Melancholy as a Theme in Giorgi de Chirico’s Early Metaphysical Paintings (1910-1915)” is a work submitted by Berhan Özdemir Eroğlu for the master’s degree in cultural studies in 2022. The researcher examines the selected paintings of Chirico regarding the concept of melancholy, using historical-biographical criticism and the device of intertextuality in paintings, referring to Arnold Böcklin and Friedrich Nietzsche, the two intellectuals who provided the Italian painter with artistic inspiration. Of a melancholic temperament himself, Chirico reflected his melancholy states in his works of art in various forms, such as the subject-matter and at times as the visual attributes. The works the artist entitles melancholy and that reveal his melancholy despite bearing another title are selected for a close and careful scrutiny. Providing the readers with a chronological framework for melancholy over the ages, beginning with the ancient Greece, and demonstrating how melancholy has been represented in the history of art, the researcher examines 22 paintings by de Chirico along with 24 other works in relation to the artist.

With an overall look at the graduate works on melancholy studies done in Türkiye between 2005 and 2022, it might be suggested that melancholy is a subject that has great appeal to researchers specializing in the spectrum of fine arts. Precisely, female researchers tend to choose melancholy as a subject in their works. Melancholy is mainly studied in relation to other associated terms as loss, mourning, depression, hysteria, trauma, love, memory, creativity, paranoia, and gender. These studies are chiefly written in Turkish language while the subject is predominantly the focal point for the master’s theses. Regarding the genres of the literary narratives studied, the researchers primarily prefer the novel and drama as the primary forms. For instance, in philology, melancholy is studied particularly for the comparative analysis of British, Turkish or/and American novels. In this regard, graduate works on melancholic elements in poetry whether British, American, or Turkish is not satisfying in number. Overall, melancholy is a relatively recent field of study for the Turkish academics and scholars.

References

Akgün, A. A. (2018). *Melancholy as artist's perception: black bile and reverie* (Unpublished Master's Thesis). Sabancı University, İstanbul.

Akın, H. (2014). *Madness, melancholy and demonic possession from antiquity to modern period: a historical study on states anomalousness in Europe* (Unpublished Doctoral Dissertation). Hacettepe University, Ankara.

Alptekin, Ö. (2018). *Melancholy in the 19th century Western European literature and painting* (Unpublished Master's Thesis). Dokuz Eylül University, İzmir.

Altun, H. (2007). *Circus and melancholy* (Unpublished Master's Thesis). Hacettepe University, Ankara.

Anbarpınar, E. (2012). *Melancholy in Turkish painting (1960-1980)* (Unpublished Master's Thesis). Cumhuriyet University, Sivas.

Artuç, S. (2021). *Marc Nichanian's dead witness revisited through "mourning and melancholy": from historical loss to structural lack* (Unpublished Master's Thesis). Boğaziçi University, İstanbul.

Bariş, J. (2013). *Melancholy in independent Turkish cinema: exploring the urban and rural landscapes after 2000's* (Unpublished Doctoral Dissertation). Marmara University, İstanbul.

Büyükerman, N. F. A. (2016). *The visual grammar of melancholy* (Unpublished Proficiency in Art). Mimar Sinan Fine Arts University, İstanbul.

Cengiz, N. N. (2005). *Melancholy and infinite sadness: a comparison of Jim Morrison and Kurt Cobain in terms of the romantic hero and the modern anti-hero* (Unpublished Master's Thesis). Kadir Has University, İstanbul.

Ceylan, M. M. (2021). *An analysis of Ian McEwan's The Child in Time, Tom McCarthy's Remainder and Julian Barnes' The Only Story as narratives of memory and melancholy* (Unpublished Master's Thesis). Gaziantep University, Gaziantep.

Coşkun, K. K. (2017). *Reading the irish family from Kristeva's perspective: lost parents, abject children and melancholy in Edna O'Brien's The Country Girls, Patrick Mccabe's Breakfast on Pluto and Colm Tóibín's The Blackwater Lightship* (Unpublished Doctoral Dissertation). Hacettepe University, Ankara.

Dağlı, S. (2019). *Escape from the modern world: freedom and melancholy* (Unpublished Master's Thesis). Ankara Hacı Bayram Veli University, Ankara.

Dartar, S. (2022). *Loneliness and melancholy in painting* (Unpublished Proficiency in Art). Yıldız Technical University, İstanbul.

Dinçer, M. Ç. (2019). *Loss & melancholy in Head-on (2004)* (Unpublished Master's Thesis). İstanbul Şehir University, İstanbul.

Erdoğan, S. (2010). *The gendered subject of melancholy* (Unpublished Master's Thesis). İstanbul Bilgi University, İstanbul.

Erdok, E. (2006). *The visual anatomy of melancholy: representation of melancholy in the masterpieces of 19th century European painting* (Unpublished Master's Thesis). Mimar Sinan Fine Arts University, İstanbul.

Ermez, U. (2020). *The scrutiny of the novel Mai ve Siyah in the context of melancholy theme and creativity* (Unpublished Master's Thesis). İhsan Doğramacı Bilkent University, Ankara.

Eroğlu, B. Ö. (2022). *Melancholy as a theme in Giorgio de Chirico's early metaphysical paintings (1910-1915)* (Unpublished Master's Thesis). İstanbul Bilgi University, İstanbul.

Glosset, N. (2019). *Melancholy in the architectural texts published in Mimar/Arkitekt: 1931-1941* (Unpublished Doctoral Dissertation). İstanbul Technical University, İstanbul.

Gündüz, Z. (2019). *Melancholy in the stories of 1950's generation female storytellers (a study in the framework of Greimas' actantial model)* (Unpublished Master's Thesis). Ondokuz Mayıs University, Samsun.

Güner, A. (2010). *Relationship of tragedy/melancholy in female artists life and works since the 20th century* (Unpublished Master's Thesis). Mersin University, Mersin.

Karbay, M. (2015). *Melancholy between genius and mourning: contents, metamorphoses and political functions of melancholy from antiquity to present* (Unpublished Master's Thesis). Ankara University, Ankara.

Kılıncı, N. (2006). *Pictorial works on concept of melancholy* (Unpublished Master's Thesis). Mersin University, Mersin.

Kocadoru, F. (2019). *City melancholy* (Unpublished Proficiency in Art). Hacettepe University, Ankara.

Morva, A. D. (2008). *Construction of melancholy in the September 12 films* (Unpublished Master's Thesis). İstanbul University, İstanbul.

Özgen, A. B. (2006). *The luminousness of darkness: A research on the historical, psychoanalytical, sociological and philosophical dimensions of melancholy* (Unpublished Master's Thesis). Mimar Sinan Fine Arts University, İstanbul.

Tarı, E. (2022). *Genius and melancholy: a distinctive subjectivity form from Ancient Greek to modern times and the birth of musical genius* (Unpublished Doctoral Dissertation). Erciyes University, Kayseri.

Tuğluk, A. (2015). *Crisis of faith and melancholy in Tevfik Fikret's poems* (Unpublished Master's Thesis). Batman University, Batman.

Türgen, G. (2017). *Looking into boredom of the country and melancholy of the metropolis in terms of their critical potentials through the cinema of Nuri Bilge Ceylan* (Unpublished Master's Thesis). İstanbul Bilgi University, İstanbul.

Türk, N. (2017). *Association of expressive body with the concept of melancholy in the art of painting* (Unpublished Proficiency in Art). Mimar Sinan Fine Arts University, İstanbul.

Uçar, M. M. (2021). *Melancholy, hysteria and paranoia in Turkish novel (1860-1946)* (Unpublished Master's Thesis). Dokuz Eylül University, İzmir.

Varan, A. D. T. (2019). *Melancholy as an aspect of third world literature* (Unpublished Master's Thesis). İstanbul Bilgi University, İstanbul.

Yalçın, V. (2021). *The collective melancholy of Anatolian Alevism: the tyranny of the image that cannot be sacrificed* (Unpublished Master's Thesis). İstanbul Bilgi University, İstanbul.

Yemez, Ö. (2018). *Aesthetic transformation and functional displacement of melancholy: the analysis of melancholic persona in the selected works of eighteenth-century poets* (Unpublished Doctoral Dissertation). Karadeniz Technical University, Trabzon.

INTERNATIONAL

JOURNAL of HUMAN STUDIES

Uluslararası İnsan Çalışmaları Dergisi

ISSN: 2636-8641

Cilt/VOLUME 7 Sayı/ISSUE 14 Yıl/YEAR: 2024 ALINDI/RECEIVED: 11-05-2024 – KABUL/ACCEPTED: 28-12-2024

İdare Hukukunda Hekimlere Rücu Sorunu

The Issue of Recourse Against Physicians In Administrative Law

Müge Gün DAĞDEMİR¹ | Seydi ÇELİK²

Abstract

This paper examines the complex issue of recourse, especially as regards physicians, in the context of administrative law. Recourse is defined as the process through which an administration seeks compensation from a healthcare provider for the damages attributed to malpractices of that provider.

The legal framework specifies that claims cannot be made directly against public health officials, but instead they must be directed against the employing institution. If the healthcare institution is found responsible,

Öz

Bu makale, idare hukuku bağlamında, özellikle de hekimlerle ilgili olarak, karmaşık bir konu olan rücu konusunu incelemektedir. Rücu, bir idarenin bir sağlık hizmeti sağlayıcısından hatalı uygulamalarına atfedilen zararlar için tazminat talep etme süreci olarak tanımlanmaktadır. Yasal çerçeve, iddiaların doğrudan kamu sağlık görevlilerine karşı yapılamayacağını, bunun yerine işveren kurumu hedef alması gerektiğini belirtir. Sorumlu bulunması halinde idare, kusur derecesine göre sağlık kuruluşundan tazminat talep edebilir. Bu çalışma ayrıca, kamu

¹ Müge Gün DAĞDEMİR, Hakim, Kocaeli Üniversitesi SBE Kamu Hukuku Bölümü Doktora Öğrencisi, Kocaeli/Türkiye, mugegun87@gmail.com, Orcid: 0009-0002-3739-7729

² Seydi ÇELİK, Doç. Dr., Kocaeli Üniversitesi-Hukuk Fakültesi, Kocaeli/Türkiye, seydi.celik@kocaeli.edu.tr, Orcid: 0000-0003-1224-9877

the administration may request compensation from it on the basis of the degree of fault. This study also examines situations where a third party who is not a public official is at fault and which allow the administration to bring an action for recourse against that party. Legal proceedings related to recourse compensation are conducted before ordinary courts, with the administration acting as the plaintiff and the healthcare professional as the defendant. In particular, an action for recourse is separate and independent from the initial action for compensation. This study critically discusses the discretionary power of the administration to claim compensation from healthcare personnel. While the Law on Civil Servants points to institutional discretionary power, Article 129 of the Constitution implies that the administration is obliged to resort to recourse process. In conclusion, this study raises crucial questions about the balance of power and responsibility between the administration, healthcare providers, and other potential responsible parties in administrative law.

Keywords: *Right of Recourse, Issue of Recourse Against Physicians, Public Administration, Administrative Justice, Public Law*

görevlisi olmayan üçüncü bir tarafın kusurlu olduğu ve idarenin bu tarafa karşı rücu davası açmasına izin veren durumları da incelemektedir. Rücu tazminatına ilişkin yasal işlemler adli mahkemelerde yürütülmekte olup, idare davacı, sağlık çalışanı ise davalı olarak hareket etmektedir. Özellikle, rücu davası ilk tazminat davasından ayrı ve bağımsızdır. Çalışma, idarenin sağlık memurundan tazminat talep etme konusundaki takdir yetkisini eleştirel bir şekilde tartışmaktadır. Devlet Memurları Kanunu kurumsal takdir yetkisine işaret ederken, Anayasa'nın 129. Maddesi idarenin rücu yoluna başvurmasının zorunlu olduğunu ima etmektedir. Sonuç olarak çalışma, idare hukukunda idare, sağlık hizmeti sağlayıcıları ve diğer potansiyel sorumlu taraflar arasındaki güç ve sorumluluk dengesi hakkında hayati sorular ortaya koymaktadırTürkçe Özet.

Anahtar Kelimeler: *Rücu Hakkı, Hekimlere Karşı Rücu Sorunu, Kamu İdaresi, İdari Yargı, Kamu Hukuku*

Giriş

Geniş bir uygulama alanı olan "rücu", genel olarak "geri dönmek" veya "telafi aramak" olarak tanımlanabilmekte ve "bir zararın yasal olarak tazmin edilmesini isteme", "tazminat talebinde bulunma" veya "telafi arama" eylemini ifade etmektedir (Mutçalı, 2012, s. 348). Rücu, Türk hukukunda bir kişinin ödediği bir borcun, gerçek borçlu olan diğer kişiden talep edilmesi anlamına gelir. Rücu alacağı, bir başkasına ait olan borcu ifa eden kişinin, asıl borçludan isteyebileceği bir alacak hakkı olup; bu alacak hakkı, alacaklı taraf ile borçlu taraf arasında olan asıl ilişkiden bağımsız ve rücu eden ile rücu edilen arasında doğan yeni bir haktır. (Eren, 2019, s. 194, 1215; Antalya, 2019, s. 668) Rücunun düzenlenmesi ve ilkeleri, Türk Borçlar Kanunu'nun 179-186. maddelerinde yer almaktadır. Buna göre, rücu hakkı, ödeme yapan kişinin, borcun gerçek borçlusundan talep edebileceği bir hak olarak tanımlanmaktadır. Rücu hakkının kullanılabilmesi için ödeme yapmanın zorunlu olması, ödemenin gerçek borçlunun borcunu ödemek için yapılmış olması ve ödeme yapan kişinin gerçek borçlunun yerine geçmesi gerekmektedir (Ordu, 2022, 2033-2083). Ayrıca, rücu hakkının kullanılabilmesi için ödeme yapan kişinin, gerçek borçlunun borcunu ödemek için bir sebep veya zorunluluk olması gerekmektedir. Bu kavram, Borçlar Hukuku ve İdare Hukuku alanlarında özellikle önemli bir rol oynamakta olup, süregelen söylemler bu kavramın kesin içeriğini ve sonuçlarını tanımlamaya çalışmaktadır. Rücu, özel hukuka tabi bir birey ya da kurum tarafından zarara neden olan bir idareye karşı yapılan tazminat taleplerini kapsamaktadır. Alternatif olarak, idare tarafından zararı teşvik eden kamu görevlisine karşı veya bir özel hukuk kişisi ya da kuruluşu tarafından zarara neden olan başka bir özel hukuk kişisi ya da kuruluşuna karşı yapılan bir talep de olabilmektedir (Kaya, 2012, s. 115, 122).

Bu çalışmanın odak noktasını oluşturan idare hukukunda rücu ve hekimlere rücu sorunu, bir kamu görevlisinin idari işlemin yürütülmesi sırasında veya idarenin statüsü gereği kusurlu bir eylem veya davranışının zarara yol açması üzerine, idarenin üçüncü bir kişiye ödediği tazminatı geri almak istemesini ele almaktadır. Kamu görevlisinin kusuru ön plana çıktığında ve idare sorumlu tutulduğunda, söz konusu düzenlemenin idarenin zararı nispeten daha kolay tazmin etmesini sağlayacağı düşünülmektedir. Ancak, kamu idare hukukundaki rücu yaklaşımının her zaman aynı düzeyde pratik kolaylığa dönüşmediği gözlemlenmiştir. İdare çoğu zaman rücu konusunda sayısız farklı hususla boğuşmakta ve bu çıkmazların hukuki çözümü her zaman tatmin edici bir şekilde gerçekleştirilememektedir. Örneğin, yargıda halefiyet talepleri çok çeşitli şekillerde ortaya çıkmaktadır. Bir sigorta şirketinin, zarar gören tarafa tazminat ödedikten sonra, zarara neden olan idareden tazminat talep ettiği bir durum söz konusu olabilmektedir. Alternatif olarak, zarar gören tarafı tazmin ettikten sonra zarara neden olan kamu görevlisinden tazminat talep eden idare de olabilmektedir. Yetkili yargı merciine bağlı olarak, rücuen tazminat talebiyle açılan davalarda davanın başlığı değişebilmektedir.

I. Türk Hukukunda Rücunun Düzenlenmesi ve İlkeleri

Türk hukuk sistemi içerisinde "rücu müessesesi", Anayasa ve Devlet Memurları Kanunu (DMK) gibi önemli yasal metinlerde düzenlenmiştir. Ancak bu düzenlemelerin farklı tarihlere yapılması, hem hukuki literatürde hem de hukuki uygulamada belli bir birlik ve tutarlılığın sağlanmasını zorlaştırmıştır. 1965 sonrası dönem, bu yasal mekanizmanın ideal bir şekilde

işletilmediğini göstermiştir. Özellikle, Türk Medeni Kanunu'nun (TMK) yürürlüğe girmesinden önce, zarar gören taraf, kişisel kusurlarıyla zarar görmesine neden olan kamu görevlilerine karşı doğrudan tazminat davası açabilmiştir. Daha sonra yürürlüğe giren Devlet Memurları Kanunu (DMK), teminat sistemini tesis ederek bu yaklaşımda bir değişime işaret etmiştir. Bu yeni sistem, bir kamu görevlisi kişisel olarak kusurlu olsa bile, tazminat davalarının bireysel olarak kamu görevlisine değil, sadece idareye karşı açılabileceği ilkesini getirmiştir (Güneş ve Gündüz, 2015, s.7 vd.).

Ancak bu değişim uygulamada hemen bir değişikliğe yol açmamıştır. DMK'nın yürürlüğe girdiği tarihten 1982 Anayasası'nın yürürlüğe girdiği tarihe kadar bir süre daha kamu görevlileri aleyhine davalar açılmaya devam etmiştir. Bu eğilim 1982 Anayasası'nın yürürlüğe girmesiyle birlikte durmuştur. 1982 Anayasası, 125. maddesinde açıkça idarenin kendi eylem ve işlemlerinden doğan zararları karşılamakla yükümlü olduğunu belirtmektedir. Aynı zamanda, kamu görevlilerinin görevlerini yerine getirirken yaptıkları hatalardan kaynaklanan zararlar için sadece idareye karşı dava açılabileceğini belirtmektedir. Buna ek olarak, bu görevlilere rücu edilmesi hükmü sıkı bir şekilde düzenlenmiştir ve Madde 129/5'te belirtildiği üzere yalnızca belirli şekil ve koşullar altında verilebilir.

Bu hükümlere ek olarak, Anayasa'nın 40/2 maddesi "kamu görevlilerinin işledikleri kusurlu eylemler nedeniyle kişilerin uğradıkları zararların, kanunda belirtilen esaslara göre, Devletçe tazmin edileceğini ve Devletin bu eylemlerden sorumlu olan görevlilere rücu hakkının saklı olduğunu" düzenlemektedir. Bu hüküm, Devletin vatandaşlarının haklarını koruma taahhüdünü vurgularken, aynı zamanda hatalı kamu görevlilerine rücu etme yetkisini de muhafaza etmekte ve böylece devletin sorumluluğu ile bireysel hesap verebilirlik arasında bir denge oluşturmaktadır (Akyılmaz, 2011, s. 61, 78).

Bu düzenlemeler, rücu müessesesinin anayasal karşılığını oluşturmaktadır. Evet, belirttiğiniz üzere, bu düzenlemeler rücu müessesesinin anayasal çerçevesini ve temelini oluşturmaktadır. 1982 Anayasası'nın 125., 129/5. ve 40/2. maddeleri, devletin idarenin eylem ve işlemlerinden doğan zararı ödeme yükümlülüğünü belirtirken, aynı zamanda kamu görevlilerinin kusurlarından doğan tazminat davalarının ancak idare aleyhine açılabileceğini, bu durumda rücu hakkının saklı olduğunu ifade etmektedir. Bu hükümler, rücu müessesesinin anayasal düzeyde düzenlenmesi ve korunması açısından son derece önemlidir. Bu sayede, kamu görevlilerinin yetkilerini kullanırken işledikleri kusurlardan doğan zararların tazmini sürecinde, hukuki bir denge ve adaletin sağlanması hedeflenmiştir.

657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'nun 13. maddesinde yer alan rücu hakkı düzenlemesi, Türk hukukunda kritik bir öneme sahiptir. Bu madde, idarenin kamu hizmetlerinde uğranılan zararlar karşısında kamu görevlisi yerine kurum aleyhine dava açılmasını belirlemiştir. Ancak, devlet dairelerine bırakılan veya bu dairelerce tahsil veya koruma altına alınan para ve değerli belgelerin zimmete geçirilmesi durumunda, zimmete geçirilen miktarın Hazine tarafından hak sahibine ödeneceği ve idarenin rücu hakkının saklı olduğu belirtilmiştir. Ayrıca, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi tarafından işkence, zalimane, insanlık dışı veya onur kırıcı muamele suçları sonucunda verilen kararlar sonucunda devlet tarafından ödenen tazminatlar için de sorumlu personele rücu edilme hakkı saklıdır (Sancar, 2002, s. 154, 169). 2008 yılında Danıştay tarafından

verilen bir kararda bu duruma yer verilmiştir. Mahkemenin kurduğu hükme göre; “Devlet memurunun kasıt, kusur, ihmal veya tedbirsizliği sonucu idare bir zarara uğratılmışsa, bu zararın ilgili memur tarafından ödenmesi temel bir kuraldır. Kişilerin kamu hukukuna tabi görevlerle ilgili olarak uğradıkları zararlardan dolayı başvurdukları mahkeme veya makamlarca verilen kararlar uyarınca zararlarının ilgili kurumlarca karşılanması ve kurumların genel hükümlere göre sorumlu memurlara rücu hakkı bulunması, ulusal yargı kararlarının uygulanması bakımından açık olarak düzenlenmiş bir konu olup; Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nce verilen kararlar sonucunda Devletçe ödenen tazminatlarından dolayı sorumlu personele rücu edilmesi konusundaki tek açık düzenleme ise, kamu görevlisinin kişisel kusurunun belirgin bir biçimde ortaya çıktığı işkence yada zalimane, gayrı insani veya haysiyet kırıcı muamele suçları nedeniyle hükmedilen tazminatlarda sorumlu personel rücu edilmesi konusuna ilişkin bulunmaktadır. Ancak, yukarıda anılan Anayasa hükmü, Hukuk Devleti ve hukukun üstünlüğü ilkesi ile rücuyla ilgili genel kurallar göz önünde tutulduğunda, zarara uğradığı yargı kararıyla saptanan kişiye Devlet tarafından tazminat ödendikten sonra sorumlu personele rücu edilmesinin, Hukuk Devleti ve hukukun üstünlüğü ilkesinin bir gereği olduğu ortaya çıkmaktadır.” (Danıştay 5. D, E 2007/7385, K 2008/3234. 03.06.2008).

Bu yasal hükümlere uygun olarak, idarenin bir kamu görevlisine rücu edebilmesi için iki temel koşulun yerine getirilmesi gerekmektedir. İlk olarak, idarenin bir kusuru bulunmalı ve ikinci olarak, kamu görevlisinin kusurlu davranışı zarara yol açmış olmalıdır. İdarenin kusuru olmaksızın sorumluluk taşıdığı durumlarda da rücu mekanizması harekete geçirilememektedir. Yargıtay'ın bu konudaki kararları incelendiğinde, bir kamu görevlisinin kişisel kusur kriterlerinin, kin veya düşmanlık gibi olumsuz duyguların etkisi altında işlenen fiillerin ötesine geçtiği görülmektedir. Mahkeme, görevin yerine getirilmesinde gösterilmesi gereken özenin gösterilmemesini ve mesleki ilkelere uyulmamasını da kişisel kusur olarak değerlendirmektedir (Yargıtay 4 HD, E 1998/6342 K 1998/9531, 30.11.1998). Yargıtay bazı kararlarında kişisel kusuru "görev ve yetkiyle bağdaşmayan haller, idari işleyişe yabancı eylem ve işlemler, suç teşkil eden eylemler, idari yetki sınırlarını aşan eylem ve işlemler" olarak tanımlamaktadır (Yargıtay 4 HD, E 1998/6342 K 1998/9531, 30.11.1998). Bu durum, rücu hakkının uygulanması için gerekli olan kusur kavramının geniş bir yelpazede değerlendirildiğini ve kanun nezdinde kişisel kusur olarak kabul edilebilecek çok çeşitli eylem ve ihmalleri kapsadığını göstermektedir.

Esasen, kişisel kusur fiili kamu hizmetinin yürütülmesi sırasında veya bununla bağlantılı olarak işlenirse ve kusurlu tarafın hizmetin gereklerine uygun olarak elde ettiği kaynaklar ve ekipman kullanılarak gerçekleştirilirse, bu kişisel kusur hizmete ilişkin bir nitelik taşımaktadır. Bu durum, mağdurun hizmetin kuralları nedeniyle kusurlu hale geldiği ve kamu hizmetinin niteliğinin söz konusu hatanın düzeltilmesini gerektirdiği durumlarda daha da belirgin hale gelmektedir. Örnek olarak, bir memurun görevini yerine getirirken aşırı güç kullanarak bir kişinin ağır yaralanmasına yol açtığı bir durumda bir kamu görevlisi olan memurun kişisel bir kusur sergilediği ileri sürülebilir (Atay ve Odabaşı, 2010, s. 89). Bu durum, kişisel kusurun kamu görevlisi tarafından sunulan hizmetle bağlantılı olduğu bir durumu örneklemekte ve kamu hizmeti rollerinde kişisel kusur ile hizmetle ilgili faaliyetlerin birbirine bağlı doğasını vurgulamaktadır.

Bu çerçevede, rücu hakkı, bir kamu görevlisinin, kamu hizmetleri nedeniyle ve hizmetlerin kendisine sağladığı araçlarla bir faaliyet gerçekleştirirken neden olduğu zarar durumunda devreye girer ve idare sonrasında kusurlu olan kamu görevlilerine rücu edebilir. Borçlar Kanununun gerek 49. maddesinde gerekse 112. Maddede "zarar"dan söz etmiş olmakla beraber bu kavramı tanımlamamıştır. Kavramın tanımı geniş tutulduğu takdirde "maddi" ve "manevi" zararı içerir durumdadır. Bu durumda konunun takdiri yargı organlarına bırakılmıştır. (Özdemir, 2015, s. 131,165). Bu tür bir durumda, kamu görevlisinin kusuruna, görevle doğrudan ilişkili olduğu için "görev kusuru" denir. Danıştay, bir kararında "Kamu görevlilerinin idari bir tasarrufta bulunurken, mevzuatın, üstlendiği görevin ve yürüttüğü hizmetin kural, usul ve gereklerine aykırı bir şekilde, kendisine bağlanabilecek derecede ve biçimde, ancak yine de resmi yetki, görev ve imkanlarından yararlanarak hareket ettiği, bu nedenle de idaresinden tamamen ayrılmasını engelleyen kusur, görev kusurudur" diyerek görev kusurunu tanımlamamıştır (Danıştay 10 D, E 1999/1746 K 1999/5376, 02.11.1999).

Buna karşılık, kamu hizmetlerinin sunumu sırasında, idarenin kusurlu olduğu ve kamu görevlisinin kişisel sorumluluğunun belirgin bir şekilde devreye girmediği yaygın senaryolar vardır. Bu durumlar "hizmet kusurları" olarak sınıflandırılmaktadır. Hizmet kusuru, hem "hizmetin doğasında var olan içsel kusuru, yani kamu hizmetinin kuruluş ve işleyişindeki hata, usulsüzlük ve düzensizliği, hem de hizmeti yerine getiren kamu personelinin eksikliklerini" kapsamaktadır. Hizmet kusurunun temel özellikleri arasında "bağımsızlık ve tarafsızlık", "birincil sorumluluk", "anonimlik", "evrensellik" ve "esneklik" yer almaktadır. Bu bağlamda, hizmet kusurunun anonim doğası nedeniyle, kusurun isim olarak belirli bir kişiye atfedilmesi gerekli değildir. Kusur, hizmetin yapısal özelliği içinde özümseir" (Sarıca, 1949, s. 858, 895).

Sonuç olarak, bir kamu görevlisinin kişisel kusuru sonucunda bir zarar meydana geldiğinde, zararı tazmin eden idare, zararın kişisel kusura dayanan kısmı için kamu görevlisine rücu etme hakkına sahiptir. Bu durum, zararın tamamen kişisel kusura dayanması halinde zararın tamamı için geçerlidir. Zararın birden fazla kamu görevlisinin kişisel kusuruna dayandığı durumlarda, idare her bir kamu görevlisine ancak kendi kusuru ölçüsünde rücu edebilir. Bu yaklaşım, idarenin haklarını kusurlu kamu görevlisine karşı koruyarak hukuk düzeninin adalet ve dengesini korumayı amaçlamaktadır.

II. İdare Hukukunda Hekimlere Rücu Sorunu

A. Sağlık Hizmetlerinde İdarenin ve Hekimlerin Sorumluluğu.

Sağlık, geniş bir anlamda, "yalnızca hastalık ve sakatlığın yokluğunu değil, bedensel, zihinsel ve sosyal açıdan tam bir iyilik hali" olarak tanımlanmaktadır. Dünya Sağlık Örgütü (WHO) tarafından sağlık, "ruhsal, bedensel ve sosyal açıdan iyi olma durumu" olarak tanımlanmıştır (Aslan, 2015, 35, 59). Pozitif statü hakları içinde yer alan sağlık hakkı, yani devletin aktif bir müdahalesi ile gerçekleşen haklar arasında önemli bir yer tutmaktadır. Sağlık hakkı, "her bireyin kendisi ve ailesi için gıda, giyim, barınma ve tıbbi bakım gibi ihtiyaçlara erişim hakkı" olarak ifade edilen Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nde yer alan temel bir ilkedir. Bu kavram Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesi'nde daha da genişletilerek "her insanın

ulaşılabilecek en yüksek fiziksel ve ruhsal sağlık standardından yararlanma hakkı" olarak tanımlanmıştır (Kol, 2015, s. 135, 164).

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası da sağlığı temel bir hak olarak kabul etmekte ve devlete bu alanda proaktif roller yüklemektedir. Anayasa'nın 56. Maddesinde belirtildiği üzere, "Devlet, herkesin hayatını, beden ve ruh sağlığı içinde sürdürmesini sağlamakla yükümlüdür. Devlet, sağlık kuruluşlarını tek elden planlayıp hizmet vermesini sağlamak amacıyla teşkilatlamakla da yükümlüdür. Bu yaklaşım, işbirliğini geliştirmeyi, tasarrufu artırmayı, insan ve madde kaynaklarında verimliliği yükseltmeyi amaçlar." Devletin bu görevi yerine getirirken hem kamu hem de özel sektör sağlık ve sosyal hizmet kuruluşlarından yararlanması ve bunları denetlemesi beklenmektedir. Bu sadece temel bir insan hakkı olarak sağlığa verilen önemin değil, aynı zamanda devletin iyi düzenlenmiş ve verimli bir sağlık sistemini teşvik ederek bu hakkı koruma yükümlülüğünün de altını çizmektedir (Orhaner, 2006, ss.1-22).

Sağlık hizmetlerinin "yaygın ve etkin bir şekilde sunulabilmesi için kanunla genel sağlık sigortası kurulmuştur" (Memişoğlu ve Kalkan, 2016, s. 645, 665). Sağlık hakkı, ekonomik, sosyal ve kültürel haklar kapsamında yer alır ve devletlerin ekonomik güçleri oranında sorumluluğu vardır. İdarenin sağlık hizmetlerindeki sorumluluğu, hizmetlerin kalitesi ve erişilebilirliği ile doğrudan ilişkilidir. Sağlık hizmetlerinde halkın güvenini sağlamak ve tıbbi standartları korumak, idarenin öncelikli sorumlulukları arasındadır. İdarenin bu sorumlulukları, sağlık hizmetlerinin sunumu ve denetimi, tıbbi uygulamaların ve prosedürlerin düzenlenmesi ve hekimlerin profesyonel standartlarına uygunluğunun sağlanması gibi birçok alanda kendini göstermektedir. Sağlık hizmetlerinin idare tarafından etkin ve verimli bir şekilde sunulabilmesi, hem halk sağlığını korumak hem de bireylerin sağlık hakkını güvence altına almak için önemlidir. Bu nedenle, idarenin sağlık hizmetlerindeki sorumluluğu, hem yasal bir zorunluluk hem de etik bir gereklilik olarak kabul edilmektedir (Bayındır, 2007, s. 551 vd.).

Kamu hizmeti, "devlet veya diğer kamu tüzel kişilerin ya da bunların gözetim ve denetimi altında, toplumun ortak ihtiyaçlarını karşılamak ve kamu yararını sağlamak amacıyla sunulan sürekli ve düzenli faaliyetler" olarak tanımlanmaktadır. Bu faaliyetlerin içinde, sağlık hizmeti, temel bir kamu hizmeti olarak öne çıkar. Sağlık kamu hizmeti, "insan sağlığına zarar veren faktörlerin yok edilmesi, toplumun bu faktörlerin etkisinden korunması, hastaların tedavisi ve beden ve ruh kabiliyetleri azalmış olanların işe alıştırılması (rehabilitasyon)" için yapılan tıbbi faaliyetleri kapsamaktadır (Avcı, 2012, s. 105-140). Anayasa Mahkemesi'ne göre, "toplumsal yaşamın zorunlu gereksinimlerinden biri olan düzenlilik ve süreklilik gösteren sağlık hizmeti, niteliği gereği bir kamu hizmeti" olarak kabul edilmektedir (Anayasa Mahkemesi, E 2004/114, K 2007/85, 22.11.2007; Anayasa Mahkemesi, E 2005/145, K 2009/112, 23.07.2009)

Sağlık kamu hizmeti, idari kamu hizmetleri arasında yer alır ve bu bağlamda kamu hukuku ilkelerine göre yönetilir. Kamu tüzel kişileri ve idarenin denetimi ve gözetimi altında özel sağlık kuruluşları tarafından yürütülen sağlık faaliyetleri de kamu hizmetinin maddi, organik ve şekli unsurları açısından incelendiğinde birer kamu hizmetidir (Demir, 2011) Sağlık hizmetinin öne çıkan özelliklerinden bazıları koruyuculuk, süreklilik ve bireylere eşit ve ödenebilir ücretlerle sunulabilme özelliğidir. Anayasa Mahkemesi'ne göre "Sağlık hizmetleri nitelikleri gereği diğer kamu hizmetlerinden farklıdır. Bilime dayalı olması gereken tanı ve tedavi metotlarının insan

yararına sürekli yenilik ve gelişme göstermesi, hizmet kalite ve beklentilerini çağın koşullarına yaklaştırmayı gerektirmektedir. Bu yönüyle sağlık hizmetleri, kendi iç dinamikleri ve nitelikleri gereği üretilmesi ve halk yararına sunulmasında özel sektörün kazanç, rekabet ve büyüme dinamiklerinden yararlanacak türdeki hizmetlerdendir. Anayasa'nın 47. maddesi ile 128. maddesi birlikte değerlendirildiğinde, sağlık hizmetlerinin bütünüyle devletin genel idare esaslarına göre yürütmekle yükümlü olduğu bir kamu hizmeti şeklinde nitelendirilmesi olanaklı değildir. Dolayısıyla sağlık hizmetinin tamamının salt memur ve diğer kamu görevlileri eliyle yürütülmesi gerektiğinden söz edilemeyeceği gibi, 47. Maddesinde öngörülen hizmet kapsamında bunun özel hukuk sözleşmeleri ile üçüncü kişilere yaptırılabilmesi olanaklıdır." (Anayasa Mahkemesi, E 2004/114 K 2007/85, 22.11.2007; Öztoprak, 2022, s. 189, 204 vd.).

Sonuç olarak, sağlık hizmeti, koruyuculuk, tedavi ve rehabilitasyon olmak üzere farklılaşan, toplumun genel sağlığını hedefleyen ve bu bağlamda bireylerin sağlıklı yaşam koşullarına ulaşmasını hedefleyen bir kamu hizmetidir. Bu hizmetin sunumu, devletin ve diğer kamu tüzel kişilerinin görevi olup, sürekli ve düzenli bir şekilde yürütülmesi gerekmektedir. Bu süreçte, hizmetin kalitesini ve etkinliğini artırmak için bilimsel temele dayalı tanı ve tedavi yöntemlerinin sürekli yenilenmesi ve geliştirilmesi önemlidir. Bireylerin sağlıklı bir yaşam sürdürebilmesi için sunulan kamu hizmetlerinin sürekliliği ve kesintisizliği esas olmalıdır. Bu hizmetlerin sunumunda, maliyetlerin artması veya kazanç sağlanmaması gibi nedenlerle aksama yaşanmamalıdır. Eşitlik ilkesi çerçevesinde, sağlık hizmetlerinden yararlanan tüm bireylerin, hizmete ulaşma ve hizmetten faydalanma noktasında eşit imkanlara sahip olması zorunlu bir koşuldur (Birtek, 2007, s.3-4).

B. Hekimin Rücu Tazminat Sorumluluğu.

3359 sayılı Sağlık Hizmetleri Temel Kanunu'na (SHTK) eklenen "Ek Madde 18" ile birlikte, 7406 sayılı Kanununun 14. maddesi kapsamında hekim ve dış hekimleri ile diğer sağlık meslek mensuplarının sağlık mesleğinin icrası esnasında gerçekleştirdikleri muayene, teşhis ve tedaviye ilişkin tıbbi işlem ve uygulamalar sonucunda idare tarafından ödenen tazminat miktarının rücu tahsil edilip edilmeyeceği ve tahsil edilecekse miktarının belirlenmesi hususunda bir düzenleme getirilmiştir (RG 27 Mayıs 2022/31848; Kaygusuz, 2023, ss. 247-284). Bu düzenlemeye göre, bir hekimin rücu tazminat sorumluluğunun ortaya çıkması için belirli şartların bir arada bulunması gerekmektedir. İlk olarak, idarenin bir rücu alacağına sahip olması gereklidir. Ancak, bu rücu alacağına, sağlık mesleğinin icrası esnasında gerçekleştirilen tıbbi işlem ve uygulamalardan kaynaklanması ve hekimin görevini kötüye kullanarak kusurlu davranması durumunda söz konusu olabilir. Eğer bu şartlar mevcutsa, oluşturulan Mesleki Sorumluluk Kurulu, hekimin rücu tazminat sorumluluğunun olup olmadığına ve eğer varsa bu miktarın ne olduğuna karar verir (Badur ve Doğan, 2022, 581, 584). Bu unsurlar, Ek Madde 18'in 7. fıkrasında belirtilen ve Sağlık Bakanlığı'nın uygulama yönetmeliği çıkartma yetkisi çerçevesinde düzenlenen "Sağlık Meslek Mensuplarının Tıbbi İşlem ve Uygulamaları Nedeniyle Soruşturulmasına ve İdarece Ödenen Tazminatın Rücu Edilmesine Dair Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik" ile daha detaylı bir şekilde açıklığa kavuşturulmuştur (RG 15 Haziran 2022/31867). Bu yönetmelik, sağlık hizmeti sağlayıcılarının potansiyel tazminat sorumluluklarını ve bu sorumlulukların ne şekilde uygulanacağını belirlemektedir. Bu şekilde, yasal çerçeve içinde belirli bir denetim mekanizması sağlanmıştır. Bununla birlikte SHTK'nın ek madde 18'i uyarınca bir hekimin rücu tazminat

sorumluluğunun gündeme gelebilmesi için belirli koşulların birlikte gerçekleşmesi gerekmektedir. İlk olarak, hekimin eyleminin sağlık mesleğinin icrası çerçevesinde gerçekleştirilen *tıbbi işlem ve uygulamalardan* kaynaklanması zorunludur. Adı geçen Yönetmeliğin 4/1/1 maddesi, *tıbbi işlem ve uygulamaların* tanımını vererek, sağlık meslek mensuplarının sağlık mesleğinin icrası kapsamında gerçekleştirdiği muayene, teşhis ve tedaviye ilişkin işlem ve uygulamalar olarak geniş bir içerik sunmaktadır. Muayene, teşhis ve tedaviye ilişkin bu işlem ve uygulamalar, aynı zamanda, hekimin görevini kötüye kullanma suçuna dayalı bir mahkumiyetini de gerektirmelidir. Bu iki koşulun birlikte gerçekleşmesi durumunda, idare tarafından ödenen tazminat için, Mesleki Sorumluluk Kurulu'nun belirli bir süre zarfında alacağı karar ile hekime rücu hakkı doğmaktadır (Badur ve Doğan, 2022, s. 595).

Muayene, teşhisin bir bileşeni olarak kabul edilir ve bu süreçte elde edilmek istenen sonuç, genellikle bir teşhise yöneliktir. Hekimin, gerekli muayeneyi gerçekleştirilmeden doğrudan tedavi aşamasına geçmesi, hastanın zarar görmesi olasılığını artıran bir kusurlu davranışı temsil etmektedir. Tıbbi müdahalenin tüm süreci boyunca, hekimin muayene işlemini yerine getirmesi gerekebilir. Çünkü, muayene sonucunda konulan teşhis doğrultusunda belirlenen tedavi yönteminin hastanın durumu üzerindeki etkilerini takip etmek ve değerlendirmek genellikle yeni muayeneler yoluyla mümkün olur (Badur ve Doğan, 2022, s. 595). Bu konu hakkında bir Danıştay kararı bulunmaktadır. Bu kararda, "Hastanın uyarısına rağmen, yeni bir muayene gerçekleştirilmeden ve dişlerin çekilip çekilmeyeceğine dair bir karar verilmeden, önceki barkot üzerine, diş hekimi tarafından ek bir muayene yapılmadan ve hastanın itirazlarına rağmen diş çekimi gerçekleştirilmesi, hasta haklarına aykırıdır ve aynı zamanda hizmet kusurunu oluşturmaktadır." şeklinde bir ifade kullanılmıştır (Danıştay 10 D, E 2007/6322, K 2010/5981, 13.07.2010).

Bu ifade, hekimin sağlık mesleğinin icrası kapsamında yaptığı tıbbi işlem ve uygulamaların hem hastanın haklarına hem de profesyonel sorumluluklarına uygun olması gerektiğini vurgulamaktadır. Hekimin, hastanın durumunu tam olarak değerlendiremeden ve uygun tıbbi prosedürleri takip etmeden hızlı bir karar vermesi, hastanın sağlığına zarar verebilir ve bu da hekimin rücu tazminat sorumluluğunu gündeme getirebilir. Bu durum, sağlık hizmetleri sunarken hekimlerin dikkatli ve özenli olmasının önemini göstermektedir. Hekimin hastayla olan iletişimi, onun bedenini elle, gözle veya araçlar yardımıyla incelenmesi; görüntüleme tekniklerinin kullanılması; kan, tükürük, mukoza dokusu, idrar, dışkı gibi biyolojik örneklerin laboratuvar analizleri ve invaziv prosedürlerle vücuttan örnek alınarak bu örneklerin patolojik olarak incelenmesi, muayene sürecini oluşturan temel unsurlardır. Bu aşama, hastanın durumunu anlamak ve tedaviye yön verebilmek için hayati önem taşır (Özdemir, 2015, 131-179).

Teşhis süreci ise, bir kişinin mevcut veya potansiyel sağlık durumunun belirlenmesi amacıyla yürütülen tıbbi faaliyetler bütünüdür. Bu aşama, tedavi sürecine yönlendirme yapabilme yeteneği için zorunlu bir basamaktır. Hastalığın varlığına, yokluğuna, varsa türüne, sebebine ve evresine dair belirlemeler yapılabilmesi için gereklidir. (Badur ve Doğan, 2022, s. 595). Hekimin teşhis aşamasında yeterli muayene yapmaması, sonuçları doğru veya zamanında değerlendirememesi gibi kusurlu davranışları, tazminat sorumluluğunun ortaya çıkmasına sebep olur (Ayan, 1991, s. 65).

Klasik manada tıp dendiğinde, kendisini iyileştirmeye adanmış bir bilim ve sanat dalı akla gelmektedir. Dolayısıyla tıbbi müdahale denildiğinde teşhis ve tedavi ile ilgili faaliyetleri de içine alan oldukça geniş bir kavram karşımızda durmaktadır. Nitekim tıbbi müdahale kavramı, tıp mesleğini icra etmeye yetkili kişiler tarafından bireylerin sağlık sorunlarını çözmek, sağlıklarını muhafaza etmek veya sağlık refahlarını artırmak üzere, tıp biliminin kural, standart ve sınırlarına uygun olarak, fiziksel ve ruhsal uygulamaların tümünü içerecek genişliktedir. Ancak, bazı tıbbi müdahalelerin mutlaka iyileştirmeyi amaçlamadığı açıktır. Gebeliğin gönüllü olarak sonlandırılması, kısırlaştırma, doğum kontrol prosedürleri, canlı donörlerden organ alınması veya donörlerden kan alınması gibi isteğe bağlı prosedürler, tamamen güzelleştirme veya gençleştirme amaçlı estetik ameliyatlara, sünnet ve tıbbi gereklilikten kaynaklanmayan, dolayısıyla klasik teşhis ve tedavi tanımlarından sapan diğerleri bunlara örnek olarak verilebilir. Buna rağmen, bu müdahaleler de tıbbi müdahalenin kapsamı içinde değerlendirilmektedirler. Ezcümle, önleyici bakım, teşhis, tedavi, rehabilitasyon, raporlama veya bu kapsamda yapılan incelemeler de dahil olmak üzere, fiziksel ve ruhsal tüm tıbbi eylemler 'tıbbi müdahale' kavramının kapsam alanına girmektedir (Badur ve Doğan, 2022, 597-598).

Sağlık hizmetleri doğası gereği belirli riskler taşımakta ve bunun sonucunda basit hatalar meydana gelebilebilmektedir. Bu tür basit kusurlar için sorumluluğun kabul edilmesi, kusur tespitini potansiyel olarak zorlaştırabilir ve sağlık çalışanları arasında bu tür tehditlerle karşılaştıklarında tereddüt yaratabilir. Genellikle basitçe malpraktis olarak adlandırılan tıbbi uygulama hataları, yasama organı tarafından açıkça tanımlanmamış ve düzenlenmemiştir. Sonuç olarak, malpraktisten kaynaklanan zararların tazmini genel hükümlere göre sağlanmaktadır. Hekimlik Meslek Etiği Kuralları'nın 13. maddesinde "Tıbbin Kötü Uygulanması (Malpraktis)" alt başlığı altında, bilgisizlik, deneyimsizlik veya ilgisizlik nedeniyle hastaya verilen zararı ifade eden kavramsal bir tanım yer almaktadır. İhmal, ağır ve hafif ihmal olmak üzere iki türdür; ağır ihmal kasıt ve ciddi dikkatsizliği içermekle hafif ihmalden ayrılır. Sağlık personelinin eylemlerinde neredeyse yalnızca ağır kusur arayan bu bakış açısı uzun yıllar boyunca hem Fransız³ hem de Türk yargı kararları⁴ tarafından desteklenmiş olsa da, daha yakın tarihli kararlar, idarenin sağlık hizmeti faaliyetleri ile zarar arasındaki nedensellik bağı korunduğu sürece, sosyal devlet ilkesine dayanarak idarenin kusursuz sorumluluğunu da kabul etmiştir (D. 10. D, E. 2004/9232, K. 2007/2720, KT. 18.5.2007).

Tıbbi müdahalelere ilişkin sorumluluk açısından Danıştay, son yıllarda, "ağır kusur" gerektiren uzun süreli içtihadından uzaklaşmıştır (D. 15. D, E. 2015/534, K. 2016/990, KT.

³ Fransız yargı kararları, 1935 tarihli *Veuve Loiseau ve Dame Philipponeau* kararından başlayarak 1992'ye kadar, sağlık hizmetlerinden kaynaklanan zararlarda idarenin sorumluluğu için ağır kusur şartını ön planda tutmuştur (Bkz. Chapus, 2001). Bu süreçte, sağlık hizmetleri içinde tıbbi işlemler ve cerrahi işlemler ağır kusurun arandığı alanlar olarak belirlenmiş, oysa olağan ve basit bakım hizmetleri ile hizmetin organizasyonu ve işleyişinden kaynaklanan sorumluluk durumlarında basit kusur yeterli görülmüştür. Ancak 1992 yılında Fransız Danıştay tarafından verilen *Epoux V.* Kararında, sağlık hizmetleriyle ilgili idarenin sorumluluğu için basit kusurun da kabul edildiği bir döneme girilmiştir (Bkz. Waline, 2018).

⁴ Danıştay'ın 1994, 1995, 2007, 2008 ve 2016 yıllarında verdiği kararlar, sağlık hizmetleriyle ilgili olarak idarenin sorumluluğunun daha kapsamlı bir şekilde ele alınmasına işaret etmektedir. Bkz: D. 10.D., E. 1993/363, K. 1994/2402, KT. 1.6.1994; D. 10.D., E. 1994/3258, K. 1995/2379, KT. 3.5.1995; D. 10.D., E. 2004/6540, K. 2007/4237, KT. 19.09.2007; D. 10.D, E. 2007/2965, K. 2008/4832, KT. 25.6.2008. D. 15.D., E. 2015/534, K. 2016/990, 18.2.2016.

18.2.2016). Yargıtay artık risk ve tehlike içerdiği düşünülen tıbbi operasyonlara ilişkin sorumluluk davalarında yalnızca ağır kusur aramaktadır. Bununla birlikte, bakım, gözetim ve diğer müdahalelerden kaynaklanan zararlar için idarenin sorumluluğuna ilişkin basit ihmal durumlarında da tazminata hükmetmektedir. Bu "ağır" kusurun derecesinin belirlenmesinde hizmet standartlarına bağlılık dikkate alınmalı ve hekimlik uygulamasının karmaşık ve yoruma açık olduğu kabul edilmelidir. Ayrıca, idarenin sorumluluğunun birincil ve anonim olduğu göz önünde bulundurularak, hekim bu normun önemli ölçüde dışında kalan kusurlardan sorumlu tutulmalıdır. Bu bağlamda, idare, resmi sıfatıyla hareket ederken ve idarenin araç, gereç ve imkânlarından yararlanırken kasıtlı, keyfi, önyargılı, ağır ihmalkâr veya suç teşkil eden eylemlerde bulunan hekimle sorumluluğu paylaşmalıdır. Ancak hekim de kusuru oranında bu fiillerden sorumlu tutulmalıdır. Bu noktada, Devlet Memurları Kanunu (DMK) 13/1. maddesinde yer alan "genel hükümlere göre" ibaresinden de anlaşılacağı üzere, hekimin kişisel kusurunun derecesinin belirlenmesinin yargının görev alanına girdiğini kabul etmek gerekir. Bu tespit, Türk Borçlar Kanunu'nun 41. maddesi uyarınca açılacak bir dava ile kolaylaştırılabilir. Bu senaryo, kişisel kusurun kamu görevlisinin kamu hizmetinden kaynaklanan yetki ve donanımları kullanırken verdiği zararlar olarak tanımlandığı ve dolayısıyla temelde bir idari kusur olduğu göz önüne alındığında haklı olarak eleştirilmiştir (Akyılmaz, 2009, s. 541-542).

Sonuç

Latince "geri kaçmak" anlamına gelen "rücu" terimi, borçlar hukukunun ayrılmaz bir kavramıdır. Çalışmamız kapsamında rücu, bireylerin zararlarını tazmin etmekle yükümlü olan bir idarenin, zarardan sorumlu olan sağlık hizmeti sağlayıcısından veya diğer tıbbi personelden tazminatı talep etmesi sürecini ifade etmektedir. Anayasal çerçevemiz, tazminat taleplerinin doğrudan kamu sağlık görevlilerine karşı yapılamayacağını; bunun yerine, bu tür bir davanın öncelikle personelin istihdam edildiği kurumu hedef alması gerektiğini öngörmektedir. Bu tür bir davanın sonucunda idare, sağlık hizmetlerinden yararlanan bireye uğradığı zarara binaen tazminat ödemek zorunda kalabilmektedir. Ancak, idarenin mali yükümlülüğünün kaynağı sağlık görevlisinin hatalı uygulaması ise, idare, adalet ve hakkaniyet ilkelerine uygun olarak ve sağlık görevlisinin kusur derecesi ile orantılı olarak kendisine rücuen bir tazminat talep etme hakkına sahiptir.

Ayrıca, idarenin tazminat yükümlülüğüne yol açan sonuçların oluşmasında, kamu görevlisi olmayan üçüncü bir tarafın kusurlu olduğu durumlarda, idare, bu kişiye karşı rücu davası açabilmektedir. İdarenin sağlık memurundan tazminatı geri alması ancak rücu davası yoluyla mümkündür. Rücu tazminatına ilişkin yasal işlemler idari mahkemeler yerine adli mahkemeler tarafından yürütülmektedir. Dava asliye hukuk mahkemesinde açılır ve idare davacı, sağlık çalışanı ise davalı olarak yer alır. Rücu davası, idarenin tazminat yükümlülüğüyle sonuçlanan davadan bağımsız, ayrı bir davadır. Rücu davasında sağlık görevlisi, idarenin zararını kusuru oranında tazmin etmektedir. Ancak idarenin tazmin yükümlülüğü, sağlık memurunun kişisel kusurundan ziyade hizmetin tesisi, planlanması ve organizasyonuna ilişkin hususlara dayanıyorsa, memurun herhangi bir sorumluluk taşımaması gerekmektedir.

Önemli bir tartışma noktası, idarenin sağlık memurundan tazminat talep etme konusunda takdir yetkisine sahip olup olmadığıdır. Devlet Memurları Kanunu, kurumun sağlık memurundan tazminat talep etme konusunda takdir yetkisine ve özerkliğe sahip olduğunu düşündürebilir. Buna karşılık, Anayasa'nın 129. maddesi, idarenin hekime ödediği tazminatı rücu etme yükümlülüğünü getirmektedir. Bu hükme göre, "tazminat davaları... idare aleyhine... rücu yoluyla açılabilir." "Rücu" ibaresi açık bir şekilde idare için bir yükümlülük anlamına gelmektedir. Devlet Memurları Kanunu'nun ifadesi daha esnekler. Kanun, kurumun personele karşı rücu hakkını saklı tuttuğunu belirtmekte ve idareye rücu hakkı tanıma veya tanınamama konusunda takdir yetkisi vermektedir. Genel olarak, Sağlık Bakanlığı, sağlık memurlarının davranışları nedeniyle kendisine karşı bir dava açıldığında, ilgili memuru tazminat davaları hakkında bilgilendirmekte ve davaya katılmaya davet etmektedir. Ayrıca Sağlık Bakanlığı, tazminatın gerekli olması halinde personele rücu edeceğini belirtmektedir. İdare mahkemelerinde idare aleyhine açılan davalarda, dava nihai olarak idare aleyhinedir ve kamu görevlisinin kusur derecesi ne olursa olsun tazminat sorumluluğu yoktur.

Kaynakça

- Akyılmaz, B. (2011). Kamu zararı ve kamu zararında rücu. *Journal of Istanbul university law faculty*, 69 (1-2), 61-78.
- Akyılmaz, B. (2009). İdarenin kusurlu personeline rücu sorunu. *Gazi üniversitesi hukuk fakültesi dergisi*, Sorumluluk ve Tazminat Hukuku Sempozyumu, 537-550.
- Antalya, G. (2019). *Borçlar hukuku genel hükümler*, 2. Baskı, C.V/1, 2, Ankara: Seçkin.
- Arslan, K. O. (2015). Bir temel hak olarak sağlık hakkı. *Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 19 (1-2), 35-59.
- Ayan, M. (1991). Tıbbi müdahaleden doğan hukuki sorumluluk, Ankara: Kazancı.
- Badur, E ve Us Doğan E. (2022). Hekimin rücu tazminat sorumluluğu hakkında güncel gelişme ve değerlendirmeler. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 24 (2), 581-618.
- Bayındır, M.S. (2007). Sağlık hizmetlerinde idarenin ve hekimlerin sorumluluğu. *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 11 (1), 551-590.
- Birtek, F. (2007). Sağlık hizmetlerinin yürütülmesinde idarenin kusura dayanan sorumluluğu. *Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2 (3-4).
- Chapus, R. (2000). *Droit administratif général*, T.1, 15. Bası, Montchrestien.
- Demir, B. (2011). *Sağlık hizmetlerinin özel sektör tarafından yürütülmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi) AÜ SBE, Ankara.
- Eren, F. (2019). *Borçlar hukuku genel hükümler*, 24. Baskı, Ankara: Yetkin.
- Güneş, M ve Gündüz, M. (2015). Kamu görevlisine rücu edilmesinde hukuki sorunlar ve idari yargı kararları ışığında güncel bir değerlendirme *Ufuk üniversitesi sosyal bilimler enstitüsü dergisi*, 4 (7), 7-19.
- Kabakçı, M. (2022). Sağlık uygulama tebliğinde sağlık hakkı. *Çalışma ve Toplum*, 3 (74), 1769-1795.
- Kaya, C. (2012). Rücu tazminat istemiyle açılan davalarda görevli yargı yerinin belirlenmesi konusunda uyuşmazlık mahkemesi uygulaması. *İstanbul üniversitesi hukuk fakültesi dergisi*, 70 (1), 115-122.
- Kaygusuz, S. (2023). 7406 sayılı kanun'un sağlık çalışanları bakımından getirdiği yeni düzenlemeler. *Türkiye adalet akademisi dergisi*, 53, 247-284.
- Kol, E. (2015). Türkiye'de sağlık reformlarının sağlık hakkı açısından değerlendirilmesi. *SGD-Sosyal Güvenlik Dergisi*, 5 (1), 135-164.
- Memişoğlu, D. ve Kalkan, B. (2016). Sağlık hizmetlerinde yönetim, inovasyon ve Türkiye. *Süleyman Demirel üniversitesi iktisadi ve idari bilimler fakültesi dergisi*, 21 (2), 645-665.
- Mustafa, A. (2012). Sağlık hizmetlerinde idarenin mâlî sorumluluğu. *Ankara Barosu Dergisi*, 1, 105-140.

Mutçalı, S. (2012). Arapça-Türkçe sözlük, Dağarcık.

Ordu, A. (2022). "Türk ve İngiliz hukukunda karşılaştırmalı olarak iş sözleşmelerinin sona ermesi" *Selçuk üniversitesi hukuk fakültesi dergisi*, 30, 2033-2083

Orhaner, E. (2006). Türkiye'de sağlık hizmetleri finansmanı ve genel sağlık sigortası. *Gazi üniversitesi ticaret ve turizm eğitim fakültesi dergisi*, 1, 1-22.

Özdemir, H. (2015). Aile hekimlerinin hukuki statüsü ve rücu davası. *Erzincan Binali Yıldırım üniversitesi hukuk fakültesi dergisi*, XIX (1-2), 131-179.

Öztoprak, S. (2022 Nisan). Covid-19 pandemisinde uzaktan eğitim: kamu hizmeti ilkeleri çerçevesinde bazı değerlendirmeler. *Ankara barosu dergisi*, 80 (2), 189-249.

Sancar, T. Y. (2002). İşkence yapan kamu personeline rücu sorunu. *Ankara üniversitesi sbf dergisi*, 57 (04), 154-169.

Sarica, R. (1949). Hizmet kusuru ve karakterleri. *Journal of Istanbul university law faculty*, 15 (4), 858-895.

Turgut, T. (2011). İdare hukukunda kamu görevlisine rücu. *Adalet dergisi*, 39, 185-203.

Waline, J. (2018). *Droit administratif général*, Dalloz.

Yargı kararları:

D10D. 02.11.1999, E. 1999/1746, K. 1999/5376

Resmi Gazete. 15 Haziran 2022 /31867

Y4HD. 30.11.1998, E: 1998/6342, K: 1998/9531

Y4HD. 17.11.1986, E: 1986/4898, K: 1986/7786

Y17HD. E: 2013/12300, K: 2014/19008

INTERNATIONAL

JOURNAL of HUMAN Studies

Uluslararası İnsan Çalışmaları Dergisi

ISSN: 2636-8641

Cilt/VOLUME 7 Sayı/ISSUE 14 Yıl/YEAR: 2024 ALINDI/RECEIVED: 11-05-2024 – KAbul/ACCEPTED:28-12-2024

The Podium of Injustice Set Up in Social Memory: The Case of Uğur Mumcu

Toplumsal Bellekte Kurulan "Adaletsizlik Kürsüsü": Uğur Mumcu Örneği

Vecdi Olgaç Över¹

Abstract

When concerned people feel justice has not been achieved, they try to find ways to adapt, and a fundamental tool in their process of adaptation is social memory. In this context, this article focuses on the assassination of Uğur Mumcu and the communities that commemorate him, and seeks to reveal how the perception of injustice dominant in human groups builds structures in social memory. On 24 January 1993, Uğur Mumcu, one of Turkey's well-known journalists and writers, was assassinated, and despite the decades that have passed since his murder, some communities have continued to commemorate him. In these events, rituals,

Öz

Adaletin gereği gibi sağlanamadığı fikrinin hâkim olduğu kimi olaylar, o olaylardan etkilenen insan gruplarını "uyarlanma" çabası içine sokar. Bu uyarlanmada toplumsal bellek temel bir araç olarak kullanılır. Bu bağlamda makale Uğur Mumcu suikastını ve Uğur Mumcu'yu anan toplulukları merkeze alarak, insan gruplarında egemen olan adaletsizlik algısının toplumsal hafızada ne şekilde yapılar inşa ettiğini ortaya koymaya çalışmaktadır. 24.01.1993 günü Türkiye'nin tanınmış gazeteci ve yazarlarından biri olan Uğur Mumcu bir suikast sonucu öldürülmüş, bu cinayetin ardından geçen on yıllara rağmen, kimi topluluklar onu anmayı sürdürmüşlerdir. Bu

¹ Vecdi Olgaç Över, Antropoloji uzmanı, Serbest Avukat, Antropoloji, overolgac@gmail.com , 0009-0000-8916-8456

symbols, discourses, memory spaces, some of which are unique to Uğur Mumcu commemorations, have emerged, and a calendar, sentiment and organization of the events have emerged. In the process, social memory was instrumentalized by those who were deprived of the restorative or, in other words, soothing aspect of justice. The perception of injustice creates a ground that nourishes the identities of social actors and a ground on which they can disclose those identities. This ground derives its legitimacy from the social justification of the search for justice and can be conceptualized as a "podium of injustice." Through the activities, performances, attitudes and rituals practiced here, communities display their identities to themselves and to society. In this framework, the discourse on the search for justice and on Uğur Mumcu as a social figure have acquired new meanings and functions in the process. As a result, society uses social memory in an effort to adapt to injustice, and over time, the same social memory turns into a space where groups can make their identities visible. This article attempts an "ethnography of injustice" on the basis of social memory, and an analysis of the reflections and social structures created by the perception of injustice in the social life of communities

Keywords: *Social memory, Justice, Crime, Adaptation, Identity*

etkinliklerde, bir kısmı Uğur Mumcu anmalarına özgü ritüeller, semboller, söylemler, "hafıza mekânları" ortaya çıkmış, etkinliklerin takvimi, duygudaşlığı ve örgütlenmesi meydana gelmiştir. Süreç içinde toplumsal bellek, adaletin onarıcı veya bir başka söyleyişle teskin edici yönünden mahrum kalan kişilerce araçsallaştırılmıştır. Adaletsizlik algısı, toplumsal aktörlerin kimliklerini besleyen ve o kimlikleri ifşa edebilecekleri bir zemin yaratmaktadır. Bu zemin meşruiyetini, adalet arayışının toplumsal haklılığından almakta ve makalede "adaletsizlik kürsüsü" şeklinde kavramlaştırılmaktadır. Burada ortaya konan etkinlikler, performanslar, tutumlar ve uygulanagelen ritüeller ile topluluklar kimliklerini kendilerine ve topluma sergilemektedir. Bu çerçevede adalet arayışına dair söylem ve bir toplumsal figür olarak Uğur Mumcu, süreç içinde yeni anlam ve işlevler kazanmıştır. Sonuçta toplum, adaletsizliğe uyarlanma çabası içinde toplumsal belleği kullanmakta, zamanla aynı toplumsal bellek grupların kendi kimliklerini görünür kılabilecekleri bir alana dönüşmektedir. Bu makale ile araştırmacı tarafından toplumsal hafıza temelinde "adaletsizliğin etnografisi" oluşturulmaya çalışılmış ve bu bağlamda toplulukların adaletsizlik algısının toplumsal yaşamda yarattığı yansımalar ve sosyal yapılar incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: *Toplumsal hafıza, Adalet, Suç, Uyarlanma, Kimlik*

INTRODUCTION

It was a Sunday morning, Ankara was covered in snow

It was frosty, the summer sun was in her bosom

...

The oppressors were in ambush, my body shattered

It was a market of cheap lives, my pen fell in blood

...

May sad clouds be your companion

A sharp pencil, a broken pair of glasses

May it be your memento to the brave²

The main purpose of this study is to understand the strategies formed by people struggling with the crisis of injustice on social memory and to identify the reflections of injustice in that field. In this framework, the murder of Uğur Mumcu, his funeral, and the subsequently organized commemoration ceremonies have been taken into focus. Following the murder of the journalist and writer on 24 January 1993, the meaning of Uğur Mumcu³ in social memory, the attitudes and behaviors of the groups commemorating him, the symbols that emerged, and the identity shared by the communities participating in the commemorations are examined. In order to understand how society struggles with the sense of injustice and how social memory is instrumentalized for this purpose, the subject has been evaluated using anthropological methods and concepts.

² The song in question, an elegy for Uğur Mumcu, was performed by Selda Bağcan, a singer known for her political struggles, and is played at all Uğur Mumcu commemorations. The lyrics of the song, which are known by all the participants, who sing along, belong to the poet Ali Çınar. The song tells the story of what happened “that day”.

³ Born in 1942, Mumcu entered the Faculty of Law at Ankara University in 1957, and after his graduation, he began to publish research articles and essays in publications such as *Türk Solu* magazine and *Akşam* newspaper. As his articles continued to be published, detentions and arrests followed. In 1975, he started writing columns for *Cumhuriyet* newspaper. In 1976, he married Güldal Mumcu. In 1977, he wrote *Sakıncalı Piyade* and the following year he adapted the same book for the theater. In the same period, he opposed the rising right-left conflicts and terrorism in the country, and wrote important books one after the other on the deep connections of certain groups within the state, the efforts to influence politics through these connections, and the rents and corruption obtained through these connections. In both his books and columns, he included striking information and documents on corruption, the mafia, religious communities, the deep state and the Kurdish problem. On 24 January 1993, he was killed by a bomb that exploded while he was getting into his car in front of his house. His column published on the same day was again about corruption. Uğur Mumcu had two children, Özgür and Özge (UMAG, 2021).

The research area was based on the people who participated in Uğur Mumcu's commemoration events in Ankara and the memory spaces⁴ created in Uğur Mumcu's name. Within this framework, the Uğur Mumcu Investigative Journalism Foundation (UMAG), which was established by Uğur Mumcu's family after his assassination and is still managed by his wife, was contacted. UMAG is central to the commemoration of Uğur Mumcu and coordinates the commemoration events. Since 24 January is the assassination date of Uğur Mumcu and 31 January is the anniversary of the murder of lawyer and intellectual Dr. Muammer Aksoy⁵, every year the days between 24 January and 31 January are recognized as "Justice and Democracy Week." During the week, conferences are held, theatrical works about Uğur Mumcu are staged, and concerts and exhibitions are organized. In addition, on 24 January, commemorations are held in front of the house where the writer was killed and which is still used by his family, as well as at his grave.

During the preparation of this article, interviews were conducted with participants and people involved in the organization of the commemoration events. Particular preference was given to people who knew Uğur Mumcu personally. In this framework, the information provided by these people was used to understand to what extent the "real" Uğur Mumcu and the figure of Uğur Mumcu in memory correspond to each other. In addition, the researcher participated in the commemoration events in front of Uğur Mumcu's house, attended the meetings held in preparation for the event and examined the brochures, posters, programs and similar documents created by UMAG and the civil society organizations participating in the commemorative events. Data were collected using the methods of participant observation, semi-structured interviews using the snowball technique, and both emic and etic approaches.

1.THE "UNWRITTEN CONSTITUTION" IN MEMORY

The antidote to the destruction caused by crime is justice. While in some cases crime irreversibly affects the lives of individuals and in others the lives of entire communities, this impact can only be limited or eliminated by the establishment of justice. If justice is not achieved, these effects continue: People suffer, fear the recurrence of the crime, lose trust in official institutions and even perceive them as a threat, build new networks of solidarity among themselves, construct unique identities and form structures against hegemony within their own groups, and finally, even in the most ordinary routines of their daily lives, the "shadow" of that

⁴ This term is used as the equivalent of Nora's "*lieu de mémoire*".

⁵ He was a Turkish thinker and writer known for his Atatürkist and secularist views, who served as a member of parliament, president of the bar association, and representative to the Council of Europe. He was shot dead in front of his house on 31 January 1990, three years before Mumcu.

crime becomes a determining factor in the decisions they take. An "unwritten constitution" is formed.

Crimes that society considers to be directed against itself and that find a place in the collective memory politicize the masses and intimidate certain groups of people. The unwritten constitution is also binding for these people. Although these communities are not the subject of this article, "rituals of violence" can create a climate of fear in which many people prefer to remain politically silent. Therefore, the transformative effect of crimes that concern society is also manifested in the depoliticization of certain groups of people, positioning them outside political action and decision-making mechanisms. The sense of threat created by the crime becomes decisive in their outlook on life and in their decisions. An individualistic lifestyle, devoid of a sense of solidarity, where social goals are not taken into account, becomes dominant. Within the political system, an attitude in favor of the powerful develops, and within this attitude, it is thought that they are away from the threat of crime.

Based on the hypothesis that social memory is instrumentalized in coping with injustice, the concept of social memory should undoubtedly be discussed first.

1.1.Social Memory

Forgetting and remembering are ultimately individual processes. However, it can be said that very few of our memories, such as a painful moment or a smell we heard for the first time, have nothing social about them. Indeed, Maurice Halbwachs (1992), one of the pioneers of this field, argues that individual memory cannot be separated from social memory. Therefore, the individual remembers or forgets in the form and content indicated by the community in which he or she lives. This is an aspect of culture, which is fundamentally an effort to bring order to life, which is ultimately chaos.

Embedded in the story of every individual who speaks of his or her life story is the culture of the community in which he or she lives and the value set that guides it. Just as a person's grave is not only the grave of that person but also a representative of the burial tradition of the society to which he or she belongs, similarly, a person's memories are part of the culture of the society. In other words, the social group to which a person belongs creates a framework for the person's memories and the act of remembering (Sancar, 2016:42).

On the other hand, social memory is in reality a concept related to the past but belonging to the present. This characteristic is not only due to the fact that the past is perceived and created through the conditions of the present. At the same time, the pragmatic function of collective memory is to shape the present behavior, attitudes, imaginations and ideologies of community members. In this respect, collective memory is also political.

It should be stated in this context that social memory provides a kind of cultural control. In some cases, the control of the behaviors and attitudes of community members is carried out through internalized beliefs and values (Haviland et al., 2008:605). This cultural control, which ensures that community members abide by the rules of the community without an explicit provision of law or the threat of sanctions, undoubtedly depends on the existence of a social memory. Social memory tells the individual how to behave through stories, memories, lullabies, and fairy tales, and in most cases the individual feels that one way of behaving is right and the other is wrong, without knowing why or how it was first told or felt. Giving that feeling to that person is a kind of self-control, a kind of control of that person's mind. Although the expression "mind control" has other connotations, according to Foucault, it is easier to control the human mind than the body (cited in Kottak, 2016:333).

Social memory, like many other different elements and dimensions of culture, is to a certain extent implicit. This is because "culture, with all its norms, values, institutions, meanings of the world and life, is a normality, naturalized as a world order accepted by all, as a world order without alternatives, and its uniqueness and conventionality become invisible to individuals" (Assmann, 2015:145). This invisibility is a natural consequence of culture. Therefore, social memory is rarely thought about in everyday life. Like all the myriad institutions and concepts shaped by culture in the world in which we find ourselves at birth, memory is not questioned unless it is specifically reflected upon. This is not to say that there is a reluctance to question memory, or that questioning it is not interesting. Culture, by its very nature, throws a cloak of invisibility over this concept that is much simpler than these and derives its power from this simplicity; it is unthinkable to question it. However, studies on social memory open a new window for a holistic understanding of culture within a new paradigm and from a different perspective (Sancar, 2016:63).

What is remembered is often a small part of the truth, distorted and given a different meaning in people's minds. This is where social memory, like other cultural institutions, gains function. In this context, Connerton (2018:40) gives the following striking example: The memories of the war in Germany in the 1920s and 1930s are often embellished with stories of heroes. However, the stories of millions of soldiers who returned from the wars maimed, some of whom suffered from chronic depression, some of whom became alcoholics and even committed suicide, were not included in the social memory.

In this context, it should finally be stated that "flash memories" have a strong influence on the shaping of social memory. Flash memories are memories that people can remember personally and very vividly, and that they continue to recall in minute detail for a very long time (Roediger et al., 2015:192). These are often significant, very surprising or shocking events. Moments of learning about events such as the assassination of a leader or the September 11

attacks will produce such memories. In the case of flash memories, it has been an emotionally charged event for the recollector and, as stated, the event can be recalled in full detail with unusual accuracy. The concept of "flash memory", which is important for this article, has been repeatedly encountered by the researcher in the memories of Uğur Mumcu's murder. The fact that the memories of the days of the murder and funeral are relatively protected from "distortions" is undoubtedly due to the fact that these events are "flash memories".

1.2. Relationality of History and Social Memory

Social memory contains elements of the past, but it is not history; unlike history, it does not claim objectivity. History, on the other hand, presents a story about the past and claims that this story is an objective reality. With their contrasting natures, history and social memory can be thought of as two separate sides of a tension. Nora states that "History is always suspicious of memory and its main mission is to suppress and destroy it" (cited in Wertsch, 2015:160).

In contrast to the dullness of history with its emphasis on neutrality, social memory is alive and dynamic, in constant transformation. Social memory, whether it is formed by the people of a village, often shaped by legends and gossip, or by majestic ceremonies in front of national monuments in the capital of a country, has a far more dominant impact on the lives and cultural existence of individuals than the narrative of history. Ultimately, historical literature can only reach the individual as much as its impact on social memory. As a matter of fact, Assmann explains this situation as follows; "For cultural memory, remembered history is important, not real history. It can even be said that in cultural memory, real history turns into remembered history and then into legend" (Assmann, 2015:60).

Social memory narrativizes the past. Instead of holding fast to the truth, it places in memory some of the elements found in each story: heroes, good and bad people, time jumps, struggles, myths, legends, lessons to be learned, symbols, and emotions. Schudson (2007:179-182) sees this narrativization as a form of distortion of memory. Indeed, as Schudson points out, we often remember the past in the form of stories. Good people are good, bad people are bad. The heroes in historical narratives are always brave, honest, dedicated to their values, infallible and endowed with good qualities. In contrast, the villains and enemies in the same stories are similarly full of pure evil.

Historian Peter Novick summarizes the difference between history and social memory thus:

To understand a phenomenon historically means to be aware of its complexity, to have the objectivity to see it from a variety of perspectives, to accept the ambiguities (including moral ambiguities) in the motives and behavior of the protagonists. Collective

memory simplifies; it devotedly sees events from a single perspective; it is intolerant of any ambiguity, reducing events to mythical archetypes (cited in Wertsch, 2015:159).

Nora includes the concept of "democratization of history" in his work. Peoples, communities, ethnic groups and even individuals have engaged in a strong struggle for emancipation, and in this struggle they have sought their own past as a constitutive element of their identity. In this way, they have created their own "small histories" that cannot be included in the "big history". Collective memory emerged as a part of this emancipatory paradigm and gained the mission of representing a deeper truth than the truth of history, the truth of memories. According to Nora, this is a revenge of the humiliated and insulted groups (cited in Sancar, 2016: 65).

Finally, in this context, it should be noted that the difference between history and collective memory is often a complexity that is difficult to understand. For example, according to Roediger and colleagues (Roediger, Zaromb, & Butler, 2015:182), a very convenient source for the study of collective memory is history textbooks. In fact, this is not surprising, since history textbooks contain narratives that are constructed with many objectives, such as the formation and strengthening of national identity and the realization of solidarity in the face of a possible "danger." So, while they are called "history", in most cases, they are an attempt to construct collective memory.

1.3.Social Memory and Identity: Remembering and Forgetting Together

People's identity is formed by their memories. People with the same identity have the same common past and similar memories. Similarly, people with the same identity can be considered to be people who have reached a consensus, even if implicit, on what to remember and what to forget. Anderson (2020:226) gives an example of what members of a community should agree to forget: "Every French citizen must have forgotten the Saint-Berthelemy massacre, the massacres in Mide in the 13th century".

Talking about people who are similar by sharing the same memory and identity will undoubtedly mean that these similar people are separated from the "masses of people" who are different. In this context, in the alliance between people, stories that anger others will be emotionally appealing (Boyer, 2015:19). The stronger the perception of "others" as enemies or rivals, the more identity will be nurtured. This feeling of competition and even hostility is the basic emotion needed in the construction and continuity of identities. According to Assmann (2015), the greatest threat to the existence of a nation is when there is no threat at all. Likewise, it would not be surprising to find in the memory of a community a large number of items not only about themselves but also about other people who are explicitly or implicitly seen as a threat.

As mentioned above, whether it is a group of supporters, a religious group, fellow citizens of a city, a nation or a tribe, community members all have a "sense of the past" that distinguishes them from others, and this sense also goes back to a founding history. According to Nora (2006:27), all communities are in search of their origins. In Assmann's approach, this is a kind of recollection of origins. In this originary recollection, we encounter myths. As Barthes (1957) puts it, "a myth constructs a world without contradictions... a world rolling in the obvious...a delightful clarity" (Blight, 2015:302). The mythological stories of those primordial times are simple, the narrative is clear, the messages are unambiguous, the good and evil characters are obvious, and the winner of their struggle is clear. They respond to the regularity required by culture at the most basic level, and are often closed to interpretation and questioning.

Rituals have a special place in the transmission of social memory from one generation to another. Wendy James (2013:142) in her book *The Ceremonial Animal* quotes Herbert Fingarette: "The human part of our lives is lived through ceremony". According to Assmann, rituals exist for a group to maintain its identity, enabling participants to acquire knowledge about their identity (Assmann, 2015:152). Turner (2018:22) also gives an interesting example in this regard. The word used for ritual by the Ndembu natives, about whom he conducted an ethnographic study, also means "obligation". In other words, for individuals, participating in rituals and acting in accordance with their requirements is a social obligation rather than a preference or desire.

Clifford Geertz (2007), in his well-known ethnographic study of cockfighting in Bali, notes that the Balinese told him that cockfighting is "like playing with fire but not getting burned". Such a feature is also present in rituals that carry social memory. Based on the same analogy, when commemorating a murder, a war, a case of heroism or a miracle that is thought to have happened in the past, a fire is lit somewhere, and while the heat of the fire is felt, no one is actually burned. Just like a work performed on a theater stage, certain emotions and memories are portrayed and the representation ends.

1.4. Pragmatics of Social Memory: The Past Written for the Present

The construction of memory for current purposes is the foundation of culture. In some cases, this construction process becomes much more visible. Anthropologist Oscar Lewis (2002) in his monograph *Tepoztlan: Village in Mexico* devotes a part of his monograph to the religious history and myths of the village of Tepoztlan. With the beginning of overseas colonization, Christianity came to the village with the Spanish. Over time, Catholicism merged and mixed with local and earlier religious elements. For example, the local god Ometochtli was also considered the son of Mary. There are also elements in the local myths about the conversion to Christianity that the god of the village accepted Christianity as superior. As in this example, it can be said that

the social memory created is based on pragmatic values and in some cases even facilitates the adaptation of communities in the face of oppression.

Within the pragmatics of social memory, a kind of pool of past events will be utilized in the process of determining which data, event or person from the past will be extracted from the past and "processed". In that pool, all the events and heroes will be included. At this point, it would be appropriate to mention Aleida Assmann's (as cited in Sancar, 2016:48) concepts of "stored memory" and "functional memory". Stored memory is a "mass of unprocessed memories" in which all the past is stored and which is essentially passive. On the other hand, "functional memory" selects certain events and people from this "storehouse", extracts them, updates them and puts them at the service of the present and the future. Functional memory is active in contrast to the passive character of stored memory. It makes conscious choices from the "repertoire" offered to it by the stored memory, focuses on certain people and events within an agenda, and reinterprets them in order to put them at the service of current goals. In a reciprocal exchange, stored memory and functional memory take and return events and heroes from each other.

1.5. Dynamics of Memory Distortion and Memory Wars

The distortion of social memory is undoubtedly due to the fact that memory is susceptible to manipulation. Mark Twain's observation is sufficiently explanatory in this regard: "In my youth I remembered everything that really happened and everything that didn't happen, but now I'm old and I only remember things that never happened" (cited in Blight, 2015:303). It is this fragility of memory that allows it to be instrumentalized. On the other hand, according to Schudson, "Underlying the idea that memory can be distorted is the assumption that there is a criterion by which we can calculate or judge what a fully accurate memory should be" (Schudson, 2007:179). With this statement, Schudson speaks of the difficulty of identifying the reality of the past and keeping it alive in all its purity in social memory. Therefore, it can be considered that distortion is already an integral feature of memory.

In some cases, the state seeks to construct social memory in line with its own contemporary aims. In the face of this intervention by the state, some groups will undoubtedly resist. The struggle between the state, society and groups with different identities that make up society over how social memory will be shaped is referred to as "memory wars". The state first and foremost instills in society the common memory and values it wants to adopt through formal education. Resistance movements challenge this common memory by producing their own social memories. These groups do not participate in the commemoration ceremonies of the state and even create their own ceremonies. "The aim is to build an oppositional memory against the official memory" (Garibian, 2014). Thinking that an identity will disappear into oblivion,

communities of people are in resistance against the central government and the dominant identity.

Following this theoretical framework, we can now go back to that "first day", the day of the assassination, and begin the archaeology of the traces left in memory by what happened that day.

2.THE BEGINNING OF HISTORY: 24 JANUARY 1993, 13:25

"I put on my coat. I went into the kitchen. The oven clock said 13:25. I had already put on my boots. I took my bag from the cloakroom.... As I was pulling the door open, out of the corner of my eye I saw a white car pass by on the right, I turned and took a step... There was a big explosion!!!. I took another step. Another explosion!!!! I took a step back towards the house. Another explosion....The ground shook three times under my feet... First I saw the car, a wreck at the foot of the wall. "What happened to Uğur!!! Where is Ugur!" I shouted. Someone said, "Don't look..." I wanted to see him, I was looking around for him. Finally I saw him!..." (Mumcu, 2013:16)

This is how Uğur Mumcu's wife Güldal Mumcu⁶ describes that first day. Social memories are based on a "founding past". In the case of Uğur Mumcu, this founding past was the day of his assassination. The history of a community's memory began that day. In rhetorical terms, the moment of the assassination is the first day of the calendar. What happened that day in Ankara resulted in the community, in the shock wave of the crime, taking a break from daily life and organizing for a collective, ceremonial gathering. With many emotional states and cultural phenomena such as solidarity against crime, equality, embracing common goals, experiencing sorrow and anger together, togetherness, anonymity, the performance of old rituals, the first struggle against crime and injustice for Uğur Mumcu began.

Güldal Mumcu, Uğur Mumcu's wife, has included the following anecdote in her book about the funeral⁷ held a few days later: At the funeral, after the burial, a plainclothes policeman

⁶In the following years, Güldal Mumcu was elected as an opposition MP in the general elections held in 2007 and 2011 and served in parliament.

⁷The funeral took place in Ankara on 27 January 1993. During this mass ceremony, which was crowded to a degree rarely seen in Turkey's recent history, the cortege moved along the main boulevards of the city and daily life was largely suspended. The narrative of an interviewee who is a banker can be used to express this break in routine life. According to L. (female, 60), banks have a room called "dealing room". In this room, the bank's foreign exchange, deposit and share exchanges are carried out instantaneously with the participation of investment experts. In order to enable instant follow-up, exchange rates and similar financial information are displayed on the screens in the room. L. said that in those rooms, not only in the

came up to her and told her that he was in charge of protecting her and that it would be easier to ensure their safety if they left before the crowd started to disperse. Güldal Mumcu looked at the flowers being thrown on the grave, at the "cameramen in the trees," as she called them, at the "sea of umbrellas"⁸, at her children, and said, "OK, let's leave". Then she leaned towards her children and said the following;

... They came from all over Turkey. Today, let's leave them here alone with your father, let them see him off, give him their love, do their last duties. We can always come back later. Besides, hundreds of thousands did not come to share the grief of anyone. They shared your grief, you no longer have any grief. You only have his honor, your father's honor (2013:35).

When the interviewees were asked about the same events by the researcher, it was observed that the interviewees generally remembered how they received the news of Mumcu's murder and the funeral ceremony afterwards in detail.

Most people mentioned that it was Sunday, that the weather was very cold, that Uğur Mumcu was killed by a bomb in his car and that his car was smashed. A. (male, 70, artist) provides an example of these memories:

I remember the day Uğur Mumcu was killed. It was a Sunday, our neighbor downstairs was cleaning his car, he called out to me, "Did you hear that?". I said, "Hear what?". He said, "Uğur Mumcu". Of course we ran to the house. I worked on a picture of Uğur Mumcu that day... I worked on a portrait in a way that could be described as a sketch.... Later I took that picture to Cumhuriyet newspaper. The director was a friend of mine, he had asked me to see the painting, he took it from me, pasted it on the board behind him, and told me to keep it for a few days. When I went back later, the painting was gone. I said, "Where is the painting?". He said, "if she had asked you, you wouldn't have said 'no'". I didn't understand at first, it turned out that Ms. Güldal had come and asked for it.

In the interviews, it was observed that the people who received the news of Mumcu's murder were able to elaborate on the conditions they were in if asked by the researcher. For

bank where she worked, but also in all the other banks, the screens suddenly began to read "Uğur Mumcu" instead of financial information.

⁸ It rained intermittently during the funeral. For this reason, most of the participants at the funeral opened their umbrellas, which were usually black in color. Given the sheer number of people attending the funeral and the fact that the cortege traveled along an entire boulevard, including the sections reserved for vehicular traffic, anyone looking down on the city streets from above was confronted with a sight they had never seen before: A sea of umbrellas!

example, the room they were in at home, who was with them at the time, who they talked to and what they talked about immediately afterwards, if they had learned the news on television, were expressed with surprising clarity. As mentioned above, the elements that come to the fore in the narratives are Uğur Mumcu's wrecked car after the explosion, the fact that it was Sunday and that it was a cold day. Some interviewees mentioned the sad state of Mumcu's family, especially his wife and children.

Some of the memories of the day of Uğur Mumcu's assassination, on the other hand, were seen to contain the impression that the fragments scattered by the explosion were swept away in a sloppy manner, almost as if the evidence had been destroyed⁹. Indeed, this is one of the elements identified with Uğur Mumcu's murder in social memory. After the explosion, the house was flooded with Mumcu's colleagues, readers, curious people and politicians, and the scavengers swept away the scattered remains, which were thought to constitute crucial evidence in a possible investigation. In this regard, similar to other participants, F. (male, 60, civil society organization director) stated the following;

An investigative, successful, versatile journalist of Turkey is killed. He leaves his house, tells his family 'you wait, come when I give the signal' and then starts his car and dies¹⁰. For some reason, the police started cleaning up the place without collecting the evidence. Garbage men came, the evidence was destroyed, the place was cleaned before the evidence was collected.

The following statement summarizes the general opinion of the interviewees on the subject:

The evidence is being swept, but nothing would have changed even if it wasn't. (U, male, civil servant, 24)

On the other hand, the name of the interviewee quoted above has a special meaning for this article. Apart from his surname, the interviewee has two forenames. These are Uğur and Mumcu. These names were given to him by his family, inspired by Uğur Mumcu. Therefore, the

⁹ Another anecdote shows how careless the initial investigation following the assassination was: After the assassination, the authorities stated that the car was blown up when the ignition key was turned, and when the key was later found in Mumcu's pants pocket, it was thought that a remote-controlled explosive device had been used. Then the truth came out: An officer who found the key in the pieces scattered on the ground had put it in the pocket of Uğur Mumcu's pants so that it would not get lost (32. *Gün* program, 1993).

¹⁰ Uğur Mumcu had anticipated that he might be get into his car first, inviting his family to join him afterwards.

interviewee is a memory bearer who engraves the act of remembrance into society in the most everyday moments of life.¹¹

2.1. The Meaning of Commemoration

Participants were asked why Uğur Mumcu should be commemorated. The answers to this question were used to analyze the motivations behind participation in commemoration ceremonies. First of all, in some cases, embracing Mumcu may mean being part of an identity, while in other cases, it may mean attributing one's own values to Mumcu – in other words, saying "he was one of me" and thus including Mumcu in an identity. In fact, T. (male, 30), himself a journalist, expressed his thoughts on this situation as follows:

Atatürkists attending the commemorations see him as an Atatürkist, socialist participants see him as a socialist. People are actually trying to say that he is from me, he is the same as me. However, he criticizes many things cleverly. For example, I am a communist, but I agree with his criticisms of communism. In fact, it's just journalism, we are not used to it as a society, that's why society cannot understand him.

Some participants stated that Mumcu was idealized after his murder and that even if he had flaws, no one could talk about them. Regardless of the specific case of Uğur Mumcu, one interviewee stated that:

Human communities need the dead to set an example for themselves. 35-40 years ago I was stationed somewhere for compulsory service. A kaymakam (district governor) came there. He immediately began a research, trying to find out if there were any important people who had died in these neighborhoods. Later I realized that his aim was actually to build a tomb.... Having such a person is important in terms of keeping the community together. (S, male, 55, psychiatrist)

On the other hand, it was observed that the emphasis on murder and injustice was always at the forefront of the discourse.

I think there are two reasons why Uğur Mumcu has been commemorated for so many years; firstly, the murder has not been solved, and secondly, Uğur Mumcu's

¹¹ The author encountered another "Uğur Mumcu" during the research process. Although he was not able to interview the person in question, he became aware of a meeting that assassinated and, in order to prevent his family from being harmed in the event of an attack, he would leave the house alone and fairly summarizes Turkey's recent history. In the hours of the 10 October 2015 bombings at the Ankara central railway station, Uğur Mumcu, whose words are quoted above, was very worried about his friends attending the rally which was the target of the attack. He was trying to determine whether his friends were alive or not from the lists of the dead and wounded. In the meantime, his namesake's name caught his eye in the list of the wounded. Thus, three Uğur Mumcu's meet at that moment. One is the journalist who was assassinated in 1993, another is the young man who was named after him and was injured in the train station massacre, and finally the interviewee who examines the names on the list.

warnings and predictions have always been right, and his ideas are still relevant." (F, female, 55, civil society organization director)

If Uğur Mumcu had died of natural causes and not as a result of a murder, there would still be these commemorative events... but they would not have this power. Imagine everyone coming and planting candles in front of his house. It's like a shrine. A shrine has meanings such as comforting, seeking help, overcoming something, getting strength from it. Uğur Mumcu is like a saint. But this is also wrong, of course, but it is inevitable. (I, male, 65, writer)

In fact, Ö. (male, 55, hairdresser) summarized the above thoughts with the following sentences in the interview:

If Uğur Mumcu had died naturally, he would still be remembered, but without this drama. He would be remembered with respect, as a master.

Another interviewee summarized the emotional state created by injustice in the community in this way:

Injustice makes it harder to forget. It hurts more. ...If the killers are found, the mourning process will be shorter, and repair and healing will be achieved. The fact that these murders are not forgotten is also a comforting factor for the families... When they shout slogans for justice, they are saying "Let's not let this happen again". They also want them to feel that the perpetrators are being sought. They want them to live with the fear that the perpetrators will one day be exposed... In such deaths, there is the inability to do what could have been done if the deceased had been alive. For example, the mother of one of those who died on October 10¹² lamented: "My son died there, his friend got married last week, but my son won't be able to get married." Of course, maybe if that person had lived, he would never have gotten married... We can think of the situation of impunity as a blood feud. Societies with a tradition of blood feuds no longer pursue blood feuds. Instead, they expect punishment from the state. Because the state says "The monopoly on the use of violence belongs to me". But when this is not fulfilled, justice is not fulfilled either in the traditional way or in the modern way. This time the mourning process becomes unhealthy, they start to think about the murderer all the time. Thinking that the murderer continues his normal life makes people rebel. (S, male, 55, psychiatrist)

¹² The participant is referring to the event that took place on 10 October 2015, which is popularly known as the "Train Station Massacre". In this explosion, bombs were detonated in the middle of the crowd gathered for a rally in front of Ankara central train station and 107 people were killed.

Ultimately, crime transforms the individual and society. As a result of this transformation, the intensity and persistence in commemorating the murdered person increases. When the community is deprived of the calming aspect of justice, it mobilizes social memory in order to cope with injustice, and with the instrumentalized memory, it attempts to fight against the injustice that it thinks has been done to Mumcu and, in his person, to itself. However, it would be incomplete to think that the only motivation for participation in these commemorative gatherings is to "ensure justice" or "call for justice". The emphasis on justice is ultimately a form of discourse and includes other motivations in the background. Moreover, considering that nearly 30 years have passed since the murder, it comes to mind that the demand for justice is, in reality, a rather vague demand. This is examined in more detail below.

More concretely, when trying to understand why participants attend Uğur Mumcu commemoration events, it was observed that according to the data obtained from the interviewees, one of the main motivations was to pay back the debt they owed to Uğur Mumcu. Such participants feel indebted to Uğur Mumcu because they believe that he sacrificed his life for them.

There are some people; they prefer to act politically instead of being political. They are afraid to put forward certain ideas themselves, they don't take risks. They are happy when someone else puts forward these ideas in their place. If someone who courageously defends that idea is killed, then people are told: Look, this person was defending your rights and he left. (A, female, 20, student)

However, it is observed that participants also have other motivations. One of these motivations involves a set of goals and designs for the future, which can be defined with the motto "never again", and is fed by the fear of repeating the same events. Therefore, it has been observed that a person acts with two different emotional burdens (and in some cases both) when commemorating Uğur Mumcu. While the attitude that can be summarized as the fulfillment of a debt is retrospective and focuses on Uğur Mumcu, the attitudes and behaviors that can be expressed with the phrase "never again" symbolize Uğur Mumcu and include forward-looking designs. These designs basically consist of strategies to prevent new unsolved murders, to be strong against hegemony and even to build a new social order. Ö. (male, 55, civil servant) gave a typical example of this last emotional state:

When we Alevis go to condolences, we say 'Let your pain last¹³...' This means 'Let this be the final grief, let there be no new pain (greater sorrow) after this'. When we commemorate Uğur Mumcu, we are continuing this pain, we are trying to prevent new pain from occurring.

¹³ Original in Turkish: "Acın devam etsin."

This call for justice also includes a call for a new social order. Uğur Mumcu is the symbol of a fairer, more equal and freer society. This is why the issue has gone beyond the commemoration of Uğur Mumcu. It is both commemorating Uğur Mumcu and saying "I will fulfill the principles and freedom you died for". This is what happens at the meetings. (I, male, 65, journalist)

I think they are trying to create an awareness of justice in society with the mass call for justice at Uğur Mumcu's commemoration ceremony. They want to prevent new ones. The issue has gone beyond Uğur Mumcu. They want society to change. They want it to turn into a society where the state protects its citizens and where the murderers are punished if a murder is committed. (B, female, 45, private sector)

As stated above, those who "pay their debts" to Uğur Mumcu look to the past, while those who say "never again" look to the future. In this context, some people at the events complained that some others were only crying in focusing on the past, but that they were not taking the necessary steps towards understanding Mumcu and his ideals. As an example, the following views of I. (65, male, writer) can be cited:

When we organize the ceremonies, we do not want it to turn into a wailing wall, a place of venting; on the contrary, we want it to be a place of hope, empowerment and questioning. Otherwise it would be wrong...

As the interviews progressed, the researcher was confronted with people who focused on their own reputations or interests rather than Uğur Mumcu and the public goals symbolized in his personality, and who participated in the commemoration events in this way and were criticized for this reason. A. (female, 20, student) stated that there were such people who were not sincere in their participation in commemoration events as follows:

If a person posts Uğur Mumcu pictures on social media without knowing Uğur Mumcu's ideas or reading his books, they are advertising themselves. Thus, they are saying 'There is such a thing in society, let me be accepted by the same group'. People don't want to be excluded, they want to be part of a group, they want to say 'I'm here too, see me too'... Sometimes they say "Let them call me an Atatürkist too".

Another group comes there to show themselves, they want to become MPs, they want to become city council members – being seen there can do that... Some also come to post pictures on Instagram. Most of the people who come there have never read a single book by Uğur Mumcu. (S, male, 55, academic)

As a result, it is understood that participants took part in commemoration events with different goals. From a man who went to Mumcu's house on 24 January and cried there and never remembered Mumcu again, to a woman who participated in the rehearsals of the theater performance to be held on the night of 24 January for months, or a politician who left a carnation at the monument built at the site of the explosion after ensuring that the cameras were filming him, to a person who was looking for the right moment and place to appear to the chairman of the party he belonged to with his carefully worn suit... Undoubtedly, all of these people have different motivations. Within the framework of this study, these different motivations can be summarized as repaying the debt owed to Mumcu, preventing new murders, saying "never again" in the context of imagining a country where the law is effective, or pursuing individual private goals. On the other hand, it should be noted that these groups undoubtedly do not take part in the event in a way that is strictly separated from each other. As stated earlier, it is possible for a participant to have two or even all three of these moods/motivations to a certain extent. However, it should not be forgotten that the phenomenon that provides this ground for people is injustice. Injustice is both the reason for the existence of this ground and the source of its social legitimacy. On that ground, participants reveal their identities to the public and to themselves, and put forth their performances shaped by the motivations listed. Therefore, the injustice experienced gives the community a key. Which door will be opened with this key depends on the groups' preferences.

2.2.Mumcu's in Social Memory and History

In the interviews, it was observed that there was a consensus that Uğur Mumcu's appearance in the public memory and the personality he presented while he was alive were exactly the same, and that the Uğur Mumcu they knew personally was the same as the one remembered in the public memory after the murder.

I think there is no difference between the Uğur Mumcu that society remembers and the Uğur Mumcu that I personally knew. Although 28 years have passed, his revolutionary, patriotic essence has not been emptied. Sometimes they strip someone of his ideology and create an empty hero. This is not the case with Uğur Mumcu. (N, male, 70, retired)

On the other hand, a small number of interviewees stated that the ideas that Uğur Mumcu actually defended had been softened over the years and that his social image had been positioned in a more central place.

Although there is a great similarity between the Uğur Mumcu who lives in the collective memory and the Uğur Mumcu described by people who met him in person when he was alive, in other cases the social developments following his death can take a completely different turn. In

such developments, society cannot agree on who the deceased person is, and different groups engage in a struggle to shape memory. In this context, one participant gave an example of a "struggle for memory".

Neoliberals tried to use Uğur Mumcu... But he is diametrically opposed to them... One or two years ago, the neoliberals who took over Cumhuriyet newspaper tried to commemorate Uğur Mumcu through the Gazeteciler Cemiyeti (Association of Journalists) and we opposed it... We prevented it... We said; "This team cannot symbolize Uğur Mumcu, it cannot be his continuation"... That is a kind of misuse of Uğur Mumcu. (I, male, 65, journalist)

So what would happen if justice were in fact done? Would Uğur Mumcu continue to be remembered? This section can be closed with the words of an interviewee (I, male, journalist, 65) who described Uğur Mumcu as his older brother:

Folk heroes who become symbols continue to live in the hearts of the people. Like Lorca. When democracy came to Spain, Lorca continued to live.

CONCLUSION

Uğur Mumcu, who is passed down from generation to generation through commemorative events, has the founding quality sought in a story in social memory, he has a founding past. The day of his assassination was the founding past. The history of a group memory began to move forward that day. A community memory was built on this crime. In all of the commemorative events organized after the murder, the anger generated by the crime, the search for justice, and the effort to understand the causes and perpetrators of the crime are clearly dominant.

Unlike a historical record, the collective memory of Uğur Mumcu predominantly focused on certain symbols and senses. Almost all interviewees mentioned the cold weather on 24 January 1993 when the assassination took place, the "sea of umbrellas" at the funeral, the carnations, the candles or specific songs sung at commemoration events. On the other hand, the memory created by society about Uğur Mumcu is, as Nora (cited in Sancar, 2016: 65) puts it, "small history" in the face of "big history". What is meant here is that this memory emerges as part of the emancipatory efforts of groups outside the hegemony.

The moment when the news of Uğur Mumcu's murder is received is the "flash memory" mentioned above (Roediger et al., 2015:192). On every death anniversary, "that day" is re-enacted again and again.

As in many stories that constitute social memory, in the case of Uğur Mumcu, there is an instrumentalization of memory towards certain contemporary goals. These contemporary goals

can vary according to the participants' statements. As mentioned, some of the participants stated that the reason for being there was to repay society's debt to Mumcu, while others aim to contribute to the design of a future in which similar assassinations could be prevented from occurring or, if they did occur, justice could be achieved through a fair investigation, which can be expressed with the motto "never again".

Aleida Assmann's (as cited in Sancar: 2016) concepts of stored memory, as the mass of unprocessed memories, and functional memory, as that which selects some specific memories from the mass based on the current interests of the community and makes them part of the social memory, cannot be used in the case of Uğur Mumcu. Therefore, the process of constructing a new social memory by removing it from the stored memory with a special effort did not take place in the case of Mumcu. When the data obtained from the field is analyzed, the reasons for this can be listed as follows:

1) Uğur Mumcu was, while still alive, already on society's agenda, with his ideology, his books, his speeches in panels and television programs, and his columns. After his assassination, such a figure was included in the functional memory without the need to remove him from the stored memory.

2) It has been 30 years since Uğur Mumcu was murdered. Even though it has been a relatively long time, the people who knew him closely during his lifetime are still alive. Mumcu's books continue to be read and his interviews continue to be watched. All this has ensured that Uğur Mumcu's place on the public agenda has continued uninterruptedly, almost as a continuation of his life when he was alive.

3) Uğur Mumcu's murder is etched in people's memories as a flash memory. This situation keeps Uğur Mumcu's place in the social memory alive. Therefore, Uğur Mumcu was not brought to the social agenda and memory with a special design and goal. The fact that the day of the assassination is remembered so strongly also has prevented possible distortions about the assassination.

4) Immediately after the assassination, there were groups of people who organized and persistently embraced Uğur Mumcu. These groups prevented him from being forgotten, so there was no need for him to be reintroduced into public memory with entirely new meanings and messages. Since the core cadre directing these groups consisted of Mumcu's journalist colleagues and intellectuals, they were highly recognized and influential in society. Their sensitivity towards Mumcu and their efforts to protect him from "distortions" also shaped social memory.

5) Official institutions did not or could not make a special effort to determine how Uğur Mumcu should be remembered. Uğur Mumcu in memory was relatively protected from the distortions that the state could create in social memory.

6) The ideas and principles that Uğur Mumcu put forward in his lifetime are clear and consistent. They have not changed in principle according to circumstances and time. As such, the clear traces left by Mumcu in social memory were less affected by the manipulative aspect of memory.

Because of these reasons, the Uğur Mumcu figure in social memory and the Uğur Mumcu who actually lived overlap to a great extent, unlike other examples in social memory. Therefore, it can be said that the history-memory dualism is weakened in the case of Uğur Mumcu, and that the gap between the Mumcu who is kept alive in memory and the Mumcu who history writes or will write is smaller than in the case of other social figures. Undoubtedly, the manipulative and pragmatic-political aspect of memory that focuses on symbols and perceptions is also present in the developed social memory of Mumcu. However, the answers to questions about who Uğur Mumcu was, how he practiced journalism, what kind of perspective he had on life, and how and why he died will find similar answers in the windows of social memory and history.

EPILOGUE: THE PODIUM OF INJUSTICE

Oh, I'm far from clearnesses

That undissolving repose in my head.

I haven't died, though, but I live

Listen, look: it beats, the pulse of the soul

Orhan Veli (2021)

In an interview he gave during his lifetime, Uğur Mumcu stated that he saw journalism as the podium of a political fight (BBC Turkish, 2021). There are two main functions of the podium: It determines the content of speeches and gives a certain legitimacy to the speaker. Mumcu was murdered, but this time a podium in his name was set up in the public memory. Instead of Uğur Mumcu, people who claim that they want to remember his memory and the injustice that took place speak at this podium. Sometimes in the sharing of a photo on social media, sometimes in the anger of a young person shouting slogans with his fist in the air on 24 January, appears this podium built in memory: This is the podium of injustice. The Uğur Mumcu produced in social memory continues to speak from that podium.

Indeed, this podium in social memory is used by people with different motivations. The source of legitimacy for the actions, identities, temperaments and cultural structures put forward on that podium is the injustice that has been experienced. The "podium of injustice" rises above the legitimacy and moral inviolability of the search for justice, creating a space for people who want to make their identities visible in the public sphere. Moreover, the "podium of injustice" does not only appear in the case of Uğur Mumcu, but also in other communities deprived of a sense of justice: when commemorating the memory of a unjustly executed person, when protesting against police brutality, or when speaking at a gathering for the disappeared people.

The above-mentioned structures and performances created and nourished by injustice carry both the hope for the future and the darkness of the past on their public faces. Like two sides of a coin, they relentlessly bring these two opposite realities to the public agenda. The juxtaposition of these realities makes them each more visible: The reality that a writer, beloved by the community and constantly threatened for his writings, yet not properly protected, was killed in a car that exploded a minute or two after leaving his home in the capital of the country, in front of his family, and that his killers (or at least their instigators) have not been found; and the belief in an idealized future where everyone can live in security and freedom.

It should be noted that in most cases, the reaction to injustice is limited to injustices done to people belonging to the ideology to which the participants feel they belong. In fact, one of the interviewees, S. (male, 55, psychiatrist), stated that a fundamental problem in Turkey is that groups of people are only sensitive to their own suffering and cannot empathize with people who experience similar suffering but have different identities. This undoubtedly prevents the creation of wider and more effective solidarity networks and the contribution to the establishment of a universal standard of law through these networks. Therefore, while the podium of injustice is constructed by injustice and crime, perhaps over time it becomes the podium of an identity.

As the anthropologist Hertz (2019) points out, a healthy society would never allow an important individual to perish and life would have the last word. In the case of Uğur Mumcu, life continues to speak, sometimes shouting, sometimes whispering, sometimes crying in pain, sometimes with a smile full of hope for the future. It may not always be possible to decipher the meaning of those speeches, but those voices are the echoes of the beating pulse of society.

It is finished, but it is not complete.

References

- Anderson, B., (2020). *Hayali cemaatler: milliyetçiliğin kökenleri ve yayılması*. (2. Edition). İstanbul: Metis Press.
- Arşiv odası: Uğur Mumcu, 1984- BBC Türkçe. www.youtube.com. <https://www.youtube.com/watch?v=MAcQKc0TLHg>. Date of access: 01.11.2021
- Assmann, J., (2015). *Kültürel Bellek: Eski yüksek kültürlerde yazı, hatırlama ve politik kimlik*. (2. Edition). İstanbul: Ayrıntı Press.
- Barthes, R. (1957). *Mythologies*. London: Jonathan Cape.
- Blight, D. W.,(2015). “Bellek patlaması: neden ve neden şimdi.” P. Boyer ve J.V. Wertsch (Ed.), *Zihinde ve kültürde bellek* içinde (p.301-319). İstanbul: Türkiye İş Bankası Press.
- Boyer, P. (2015). Anılar ne işe yarar: hatırlamanın biliş ve kültürle ilgili işlevleri. P. Boyer ve J.V. Wertsch (Ed.), *Zihinde ve kültürde bellek* içinde (p.5-36). İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Press.
- Boyer, P. (2015). Bilişsel yakınlıklar ve kültürel aktarım. P. Boyer ve J.V. Wertsch (Ed.), *Zihinde ve kültürde bellek* içinde (p.371-410). İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Press.
- Boyer, P. ve Wertsch, J. V. (2015). *Zihinde ve kültürde bellek*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Press.
- Connerton, P. (2018). *Modernite nasıl unutturur*. (3. Edition). İstanbul: Sel Press.
- Garibian, S. (2014). Hayaletler de ölür. ‘Hakikat hakkı’ yoluyla kaybetmelere karşı durmak ve Arjantin’deki hakikat yargılamaları. *Journal of International Criminal Justice*, Vol. 12, No: 3.
- Geertz, C. (1973). *The Interpretation of Cultures*. New York: Basic Books.
- Halbwachs, M. (1992). *On collective memory*. Chicago: University of Chicago.
- Haviland, W.A., Prins, H. E. L., Walprath, D. ve McBride, B. (2008). *Kültürel Antropoloji*. İstanbul: Kaknüs Press.
- Hertz, R. (2019). Ölümün Toplu Temsili Üzerine Yürütülen Çalışmaya Katkı. A. M. Büyükkarakaya, & E. Başak Aksoy içinde, *Memento Mori: Ölüm ve Uygulamaları* (p. 17). Ankara: Ege Press.
- James, W. (2013). *Törensiz Hayvan*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Press.
- Kottak, C. P. (2016). *Antropoloji: İnsan çeşitliliğinin önemi*. (16. Edition). Ankara: De Ki Basım Yayımları.
- Lewis, O. (2002). *Tepoztlan: Meksika’da bir köy*. İstanbul: Epsilon Press.
- Mumcu, G. (2013). *İçimden geçen zaman*. (3. Edition). Ankara: Um:ag Vakfı Press.
- Mumcu, U. (1975, 25 Ağustos). Sesleniş. *Cumhuriyet newspaper*.
- Roediger, H. L., Zaromb, F. M., ve Butler, A. C. (2015). Kolektif Belleğin Şekillendirilmesinde Tekrarlanan Hatırlamanın Rolü. P. Boyer ve J.V. Wertsch (Ed.), *Zihinde ve kültürde bellek* içinde (p: 175-216). İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Press.

- Sancar, M. (2016). *Geçmişle hesaplaşma: Unutma kültüründen hatırlama kültürüne*. (5. Edition). İstanbul: İletişim Press.
- Schudson, M. (2007). Kolektif bellekte çarpıtma dinamikleri. *Cogito*, 50, 179-199.
- Turner, V. (2018). *Ritüeller: Yapı ve Anti-Yapı*. İstanbul: İthaki Press.
- Uğur Mumcu suikastı dosyası-1993-32. Gün arşivi. [www.youtube.com](http://www.youtube.com/watch?v=MotcUgiseZM).
<https://www.youtube.com/watch?v=MotcUgiseZM>. Date of access: 01.11.2021
- Uğur Mumcu'nun hayatı. *Uğur Mumcu araştırmacı gazetecilik vakfı internet sitesi*.
<http://www.umag.org.tr/tr/ugur-mumcu/8/ugur-mumcununun-hayati>. Date of access: 01.11.2021
- Veli, O. (2021). *Bütün şiirleri*. Can Press.
- Wertsch, J. V. (2015). Kolektif bellek. P. Boyer ve J. V. Wertsch (ed.), *Zihinde ve kültürde bellek içinde* (p.149-175). İstanbul: Türkiye İş Bankası.

INTERNATIONAL

JOURNAL of HUMAN STUDIES

Uluslararası İnsan Çalışmaları Dergisi

ISSN: 2636-8641

Cilt/VOLUME 7 Sayı/ISSUE 14 Yıl/YEAR: 2024 ALINDI/RECEIVED: 26-05-2024 – KABUL/ACCEPTED: 27-11-2024

Factors Affecting the Reading Motivations of Inmates: A Scale-Based Study

Makûmların Okuma Motivasyonlarını Etkileyen Faktörler: Ölçek Tabanlı Bir Çalışma

Kılıç KÖÇERİ¹ | Peri ASLAN²

Abstract

Reading serves as a crucial skill for incarcerated individuals and ex-convicts to enhance personal growth, exhibit good behavior, and reintegrate into society. This study aims to gather data on the validity and reliability of the Prisoners' Reading Motivation Scale (PRMS) as an effective tool for assessing the factors that impact the reading motivation of inmates and convicts. In this context, a preliminary scale comprising 20 items was formulated by consulting with academics, and psychologists, and utilizing information from literature reviews. A total of 224 participants, with 70 in the pilot phase and 154 in the

Öz

Okuma, hükümlü ve tutuklular için kişisel gelişimi artırmak, iyi davranışlar sergilemek ve topluma yeniden entegre olmak için önemli bir beceridir. Bu çalışma, hükümlü ve tutukluların okuma motivasyonunu etkileyen faktörleri değerlendirmek için Mahkûmların Okuma Motivasyonu Ölçeği'nin (MOMÖ) geçerliliği ve güvenilirliği hakkında veri toplamayı amaçlamaktadır. Bu bağlamda, akademisyenler ve psikologlara danışılarak ve literatür taramasıyla elde edilen bilgiler kullanılarak 20 maddeden oluşan bir ön ölçek geliştirilmiştir. Araştırmaya toplamda 224 katılımcı, 70'li pilot aşamada 154'ü ana ölçek

¹ Doktorant, AİÇÜ, Türkçe Eğitimi, kilic.koceri@adalet.gov.tr, <https://orcid.org/0000-0003-1687-3001>

² Doktor Öğr. Göv., AİÇÜ, İngilizce Mütercim Tercimanlık, pyeganehpour@agri.edu.tr, <http://orcid.org/0000-0003-2982-9085>

primary scale application, took part in the research. The initial phase of scale development involved Confirmatory Factor Analysis (CFA), which identified the scale's composition of 14 items across 4 factors. Subsequently, through an expanded sample size, a second CFA was conducted to determine reliability coefficients. The second CFA indicated the scale's ability to measure variances effectively, with acceptable Cronbach's Alpha coefficients. The two-stage investigation concluded that the PRMS is well-suited for identifying the factors influencing inmates' reading motivations and can serve as a dependable measurement tool.

Keywords: *Reading, motivation, scale, inmate, prison*

uygulamasında olmak üzere katılmıştır. Ölçeği geliştirme sürecinin ilk aşamasında, ölçeğin 14 maddeden ve 4 faktörden oluştuğunu belirleyen Doğrulayıcı Faktör Analizi (DFA) yapılmıştır. Daha sonra, örneklem büyütülerek güvenirlik katsayılarını belirlemek için ikinci bir DFA gerçekleştirilmiştir. İkinci DFA, ölçeğin etkili bir şekilde varyansları ölçebildiğini ve Kabul edilebilir Cronbach's Alpha katsayılarına sahip olduğunu göstermiştir. İki aşamalı araştırma, MOMÖ'nün hükümlülerin okuma motivasyonunu etkileyen faktörleri belirlemede uygun olduğunu ve güvenilir bir ölçme aracı olarak kullanılabileceğini ortaya koymuştur.

Anahtar Kelimeler: *Okuma, motivasyon ölçek, hükümlü, cezaevi*

Introduction

Reading is a fundamental and necessary skill for social integration (Kelley & O’Decker, 2009). Reading motivation is an important factor that contributes to an individual’s reading achievement, knowledge acquisition, personal development, and self-control. Numerous studies have shown that reading requires effort and motivation (Guthrie et al., 2007; Huang, Orellan & Capps, 2016; Stipek, 2002). Since the early 1900s, reading motivation has become a significant research topic, and the number of studies has increased (Gambrell et al., 1996; Guthrie & Klauda, 2014). Despite being an important research topic, reading motivation has not received sufficient attention as a factor that could contribute to the reintegration of inmates into society, especially in correctional facilities (Lin, Wong & McBride-Chang, 2012; More, 2002). Therefore, the factors influencing inmates’ reading motivation continue to exist as an unexplored research area.

In a study conducted by Köçeri (2023) with 180 inmates, it was found that approximately 70% of the participants lacked even a basic level of literacy skills. Many inmates lack sufficient motivation for reading and writing, and the prison teachers who constitute the universe of the study agree with this claim (Köçeri, 2023, p. 5). Some research has been done to examine the effects of different structures on reading motivation (Cox, Friesner & Khayum, 2003; Simpson & Rush, 2003). These structures include self-efficacy, interest and relevance, social influences, goal orientation, and reading environment. The main reason for this is the confined nature of correctional facilities and the perception of reading motivation as a multidimensional construct (Wang & Guthrie, 2004; Wentzel, 1997; Wingfield, 1997).

Wigfield and Guthrie (1997) included factors such as the importance of reading, curiosity, text difficulty, knowledge, competition, and compliance in their developed reading motivation scale. Despite numerous scales being developed to identify factors that encourage inmates to read, initial studies aim to measure academic achievement (Kim, 2011). In the current study, a specific scale was designed to determine which factor plays a role according to assumed structures affecting inmates’ reading motivation. The structures of reading as knowledge acquisition, being well-behaved, personal development, and reading as an activity, believed to be effective in inmates’ reading motivation, were examined, aiming to outline a theoretical framework for the crucial component of reading motivation in inmates’ reintegration into society.

In conclusion, limited research conducted with inmates has shown that reading is influenced by various motivation-based factors (Schutte & Malouff, 2004, pp. 469-489). A study involving 1,265 participants found evidence that inmates allocate less time to reading (Huang et al., 2014). In light of the research findings, it has become apparent that further experimental research is needed to elucidate the factors related to inmates’ reading motivation and participation in reading activities. In the current study, the aim was to investigate the factors influencing the reading motivation of inmates at a Closed Prison Facility in Turkey. To achieve this goal, researchers have developed a reading motivation scale by seeking answers to the following questions:

1. What is the impact of the information acquisition process on the reading motivations of inmates?
2. What role does exhibiting good behavior play in the reading motivations of inmates?

3. How does personal development shape the reading motivations of inmates?
4. What is the effect of reading activities on the reading motivations of inmates?
5. How can the motivation levels of inmates regarding information acquisition, exhibiting good behavior, personal development, and reading activities be predicted?

Reading Motivation and Acquiring Knowledge

People acquire and process various types of information through their senses. Hearing and seeing are the organism's tools for acquiring information. Information used at every stage of life is significant. Individuals utilize their information to establish new connections and create meaning. Therefore, to maintain mental balance, new and old information must be integrated (Carmel et al., 2019; Scott, 1963, pp. 66-74). As individuals enhance their cognitive functions, their ability to solve more complex problems increases (Klinger, 2004; Royanto, 2012). One of the most effective ways to develop this skill is through reading. Reading prompts individuals to make sense of their prior knowledge through their own experiences (Karim et al., 2010; Zhao et al., 2023).

Research on reading motivation has identified acquiring knowledge as a significant component of reading motivation (Biederman & Vessel, 2006; Murayama et al., 2019). Individuals must identify their knowledge gaps for reading motivation to emerge. Strengthening reading motivation for acquiring knowledge creates a feedback loop for reading that fills knowledge gaps throughout the process (Murayama et al., 2019). According to this explanation, acquiring knowledge behavior is used interchangeably with interest. Hidi and Reninger (2016) define acquiring knowledge behavior as part of the learning process. Individual interest initiates a relatively persistent tendency over time to sustain repeated reading interactions with specific content since it involves a psychological state of interest.

Acquiring knowledge can be a key factor in reading motivation. As defined by Dochy et al. (2002), prior knowledge is the total knowledge an individual possesses. Prior knowledge is inherently open, implicit, structured, transferable across multiple situations, and usable by the reader before reading processes (Dochy & Alexander, 1995; Dochy et al., 2002). Prior knowledge paves the way for individuals to acquire new information during reading processes and has a positive impact on self-efficacy (Ineson et al., 2013). In other words, the scope of prior knowledge individuals possess provides a cognitive advantage for the learning process. As a result, reading motivation is associated with acquiring knowledge (Walberg & Tsai, 1983). Acquiring knowledge constitutes a significant dimension of theories that influence reading motivation.

Reading Motivation and Being Well-Behaved

When an individual commits a crime against society, they are physically isolated from the community (O'hear, 2014, p. 192). However, when they have completely abandoned their wrong and bad behaviors, they may deserve to return to society. Therefore, even in situations where the harm seems irreparable, the efforts of the prisoner to be accepted by society should be supported. With this moral logic, many states have removed the death penalty from their laws for prisoners who do not have the possibility of parole (O'hear, 2012, p. 188).

In today's world, execution regimes have changed, and the concept of rehabilitation has become the focal point of execution regimes. Practices within legitimate boundaries have been implemented to rehabilitate individuals whose freedoms are restricted. In the 1990s, many states defined and encouraged good behavior mechanisms for prisoners to ensure their rehabilitation through parole mechanisms (Sabol et al., 2002, pp. 133-141). The aim sought to be achieved through punishment is to increase citizens' tendencies to comply with the law, as well as to ensure the integration of those who violate the law with society after the execution of their sentences (Dönmezler, 1994, p. 5). The fundamental goal of contemporary execution regimes has become the rapid adaptation of completed prisoners to social life, their continuation of life by staying away from crime within the consciousness of social responsibility, and their ability to establish healthy relationships in civilian life (Rusche & Kirchheimer, 1939, pp. 265-284).

Reading is important for prisoners to be aware of what is happening in the outside world, to intellectually develop, and to adapt to society after release. Prisoners' ability to follow cultural developments in the outside world, establish connections, and access materials such as magazines, books, and newspapers have significant effects on their personal development and social behavior. Therefore, reading is considered a virtuous act for prisoners. In evaluations, the habit of reading is considered a criterion for prisoners' good behavior (Özdemir, 2021, pp. 379-410). In this context, all prisoners are encouraged to benefit from libraries and reading habits to the maximum extent possible. These efforts are conducted and scored by the education and training service within the framework of relevant legislation and cooperation protocols (Tekin, 2023, pp. 1200-1223).). In Turkish prisons, each book read is evaluated as 1 point, and it is required that the total does not exceed 20 points within a 6-month period. A prisoner who accumulates fewer than 45 points is not considered to exhibit good behavior. Reading every book is scored as 1 point, not exceeding 20 points in 6 months. A prisoner who scores below 45 points is not considered to have good behavior. This situation can serve as a source of reading motivation for the prisoner to achieve a sufficient score.

Reading Motivation and Personal Development

Reading is the process of deriving meaning from written text (Alvermann & Montero, 2003). It is a complex process consisting of many components. According to modern theories of reading motivation, reading is not only a means of discovering knowledge for individuals but also a force that drives them to transcend their limits. In the reading process, the organism is not passive. It actively participates in mental processes such as cultural creativity and aesthetic experience (Deng & Sun, 2019, pp. 1-7). In this sense, reading should be a fundamental skill for individual development, especially for prisoners. Enhancing reading ability is of great importance for personal development.

Research on reading has found that reading is closely associated with factors such as imagination, memory, intelligence, and emotion that affect personal development (Deng & Sun, 2019, pp. 54-67). The educational processes in Turkish penal institutions have been organized to increase prisoners' reading motivation and contribute to their personal development (Karafazlı & Cem, 2020, pp. 42-53). In this regard, the concept of personal development has been consistently

emphasized and strengthened in the educational system involving penal institutions. Thus, the importance of reading in the individual development of prisoners has been confirmed.

The decline in reading motivation is one of the greatest threats to personal development (Akbaraliyeva, 2021, pp. 138-141). Therefore, many developed countries have taken various measures in penal institutions to prevent this negative situation (Rasinski & Lenhart, 2008, p. 18). Prisoners should comprehend and interpret the texts they read to enhance their personal development, which is a specific purpose of reading. Their noble feelings should be influenced by reading processes, their personalities should develop, and their spiritual worlds should be enriched. For this purpose, the correct selection of reading time and the volume of works based on the psychological and physical abilities of prisoners of different ages will assist in their personal development. Additionally, increasing the variety of books in prison libraries, selecting books that will promote personal development, ensuring sufficient understanding of content, and answering emerging questions will contribute to personal growth.

Reading Motivation and Reading Activity

Reading activity, defined in terms of the quantity and scope of reading, is important for the development of reading motivation (Guthrie, Schafer & Huang, 2001; Wigfield & Guthrie, 1997). Research on reading activity has found positive effects on readers (Au, 2001, pp. 225-248; Mollayeva, El-Khechen-Richandi & Colantonia, 2018). Studies conducted by Becker, McElvany, and Kortenbruck (2010) have found evidence that reading activity is not only a predictor of reading achievement but also associated with reading motivation.

The purpose of reading activities in correctional institutions is to support inmates in reading written materials throughout the year, rather than just at specific intervals. The concept of reading activities for inmates should be expanded, encouraging them to consider themselves as readers (MacKenzie, 2006). Ideally, library and educational unit staff in correctional facilities should bring together inmates who read a lot and those who read less, encouraging reading activities to promote reading. In addition, involving other staff members of the correctional institution in reading activities can help integrate reading motivation into daily life.

Reading activities help inmates maintain their social relationships and support their reading motivation (Roberts, 1973, pp. 265-267). It is a good idea to associate reading with practical activities. For some inmates, the opportunity to improve their reading skills is one of the positive aspects of being in prison (MacKenzie, 2006), as they need to find a way to sustain their motivation for reading even after their release from correctional facilities (Crewe, 2013, ss. 20-20).

Method

In this section, the focus is on the sample participants, data collection tools, and the methods and techniques used in the analysis of the data.

Model of the Research

In the current research, the rational survey model, which is one of the quantitative research methods, was employed. The relational survey model encompasses processes of describing a situation as it existed in the past or exists in the present and is used to facilitate the development of target behaviors (Bahtiyar & Bilge, 2017, pp. 47-58). In the relational survey method, scanning is performed on one or more samples to reach a general judgment about the population. The relational survey method aims to identify the existence of variants and investigate the relationship between them (Karasar, 2011).

The target participants of the study were determined from a Closed Penitentiary Institution in Turkey, and the sample consisted of a total of 224 inmates. Monographic and theoretical sampling methods were utilized in selecting the sample. In this type of sampling, the target participants selected are determined according to the purpose of the research (Poggie, 1972). In the two-stage research, 70 inmates participated in the first stage and 154 inmates in the second stage took part. The descriptive data of the inmates participating in the study group are presented in Table 1.

Table 1. Numerical Data Regarding the Sample Group

Variants Regarding the Study Group	Pilot Scale (70 Prisoners)				
		<i>f</i>	%	<i>f</i>	%
Reading Time	Daily	28	40	81	36,2
	Weekly	25	35,7	81	36,2
	Monthly	8	11,4	31	13,8
	Yearly	9	12,9	31	13,8
Age	18-25	16	22,9	36	16,1
	25-35	24	34,3	84	37,5
	35-45	13	18,8	51	22,8
	45-65	17	24,3	53	23,7
Conviction	Detainee	29	41,4	98	43,8
	Convict	41	58,6	126	56,3
Educational Level	Primary	18	25,7	61	27,2
	Middle	19	27,1	71	31,7
	High	28	40,0	77	34,4
	College	3	4,3	13	5,8
	Total	70	100	224	100

Scale Development Process

In the current research, DeVellis's (2021) scale development process was followed. According to DeVellis (2021), the scale development process consists of seven stages: determining the structure to be measured, creating the item pool, deciding on the measurement format, seeking expert opinion for the item pool, ensuring item validity, applying the items to the scale development sample, evaluating the items, and deciding on the final version of the scale. Following these stages, first, it was determined which factors of reading motivation could be effective on the reading motivation of prisoners. The scale was then administered, and prisoners were asked to indicate which factors were effective on their reading motivation. Based on the opinions expressed by the prisoners, a scale item pool was created utilizing Vroom's Expectancy Theory, Locke and Latham's Goal Setting Theory, and Bandura's Self-Efficacy Theory. The integration of these theories allows for the development of a more effective strategy to enhance inmates' reading motivation by taking into account multidimensional elements such as expectation, goal setting, and self-efficacy beliefs. The scale item pools were sent to 5 faculty members from two public universities in Turkey for expert opinion. Following the expert opinion, to confirm the language, appearance, and content validity of the scale, the opinions of three psychologists working in the public sector were obtained, resulting in a 20-item Prisoners' Reading Motivation Scale (PRMS) item pool.

Data Collection Tool and Data Collection

The data for the study were collected using the draft version of the "Prisoners' Reading Motivation Scale", which aimed to identify the characteristics associated with prisoners' reading motivation at related Closed Penitentiary Institution in Turkey. Apart from demographic information such as age, length of imprisonment, educational level, and reading duration, determined by the researcher based on a wide range of literature, the scale consists of a total of 20 questions.

To finalize the scale, the "Expert Assessment Form" was administered to five academics in the related field and three psychologists. The Davis Technique was employed to ensure the content validity of the scale. Using the Davis Technique, the Scope Validity Index (SVI) for the entire scale was calculated, and the Scoep Validity Ratio (SVR) for the remaining items was determined (Lawshe, 1975). Following expert opinions, the draft of the Prisoners' Reading Motivation Scale, consisting of 20 items, was reduced to 9 items. Before being applied to a large sample, the scale underwent a pilot implementation conducted by the researcher.

During the pilot implementation, a total of 70 inmates participated. Items that inmates found difficult to understand during the pilot application were explained, and adjustments were made to the scale before the main implementation. To ensure the structural validity, item analysis, and internal consistency of the main scale, the draft scale was administered to 70 inmates with a one-week interval between each administration. The Prisoners' Reading Motivation Scale (PRMES) is a five-point Likert-type scale, rated from 1 to 5, with response options "Strongly Disagree", "Disagree", "Neutral", "Agree", and "Strongly Agree."

Data Analyses

Validity refers to the extent to which the intended variant can be measured without being mixed with other variants (Mohajan, 2017, pp. 59-82). In other words, validity can be explained as

the degree to which the scale serves its purpose. Structural validity of the scale refers to the degree to which the scale tool accurately measures the abstract behavior it intends to measure (Ghazali, 2016, pp. 148-157). One of the most effective ways to determine the structural validity of a measurement tool is through factor analyses (Alharbi, Aljemaiah & Osman, 2022, p. 115).

In the initial stage of the scale development process, the draft scale underwent factor analysis tests using the SPSS (Statistical Package for the Social Sciences) program, including the Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) measure, Barlett's Test of Sphericity, Anti-Image Correlation, Principal Component Analysis, and Varimax Rotation Method. Varimax rotation is an important second step for Factor Analysis and Principal Component Analysis. Varimax rotation allows for the interpretation of initial factors and their transformation into new factors (Gannon-Cook, 2010). Varimax rotation maximizes the sum of the squared loadings, making the correlation between variables and factors significant (Merenda, 1997, pp. 156-164). Simply, the result highlights a small number of significant variants, which facilitates interpretation of the results (Stephens & Bredemeier, 1996, pp. 57-66).

Reliability refers to the extent to which the connections established among scale or test items reflect the researched problem to the participants (Pretty, Cacioppo & Goldman, 1982, pp. 847-855). In the current study, to ensure the reliability of the scale, the Spearman-Brown, Shapiro-Wilk Test ($p < 0.005$), Cronbach Alpha, and test-retest methods were employed to determine the stability configuration reliability coefficients (Eisinga, Grotenhuis & Pelzer, 2013, ss. 637-642).

Findings

Before conducting an item analysis of the scale, the total correlation scores of 20 items were examined.

Table 2. Mean, Standard Deviation, Total Correlation Scores

Items	\bar{x}	Sd.	Item-Total Correlation
1	4,01	1,04	1,000
2	4,22	,887	,764**
3	3,71	1,19	,306**
4	3,77	1,11	,475**
5	3,94	1,05	,643**
6	3,52	1,28	,221**
7	2,65	1,24	-,174
8	3,67	1,18	,086
9	3,84	,972	,202
10	2,36	1,36	-,321**
11	4,00	1,00	,152
12	4,24	,907	,563**
13	3,95	,984	,340**
14	4,20	,900	,572**
15	4,01	1,06	,494**
16	4,04	,898	,565**
17	3,13	1,27	,153
18	3,57	1,18	,005
19	2,37	1,22	-,287*
20	3,00	1,28	,055

p<0,05*, p<0,01**

Item-total correlations express the relationship between each item and the total score of the scale (Zijmans et al., 2018, pp. 2298). Item-total correlations are expected to be between 0.20-0.40 (Hamilton et al., 2021, pp. 863-879). When Table 2 is examined, it is observed that 14 items are significant at p<0.005* and p<0.001 levels, while 6 items fall below the criterion of r=0.30, thus they are removed from the scale (Abeele et al., 2020, p.102370).

Table 3. KMO and Barlett's Test of Sphericity Results of the Scale Used in the Pilot Study

KMO (Kaiser-Meyer-Olkin)	,768
Barlett's Test of Sphericity	647,133
Df	190
Sig.	,000

The Kaiser-Meyer-Olkin coefficient (KMO) of the draft PRMS used in the pilot study (0.768) and the significance of Barlett's test of sphericity ($X^2=647.133$) at the level of $p=0.000$ were found to be moderately significant (De Benedicts et al., 2021). Additionally, the anti-image "r" value of the draft PRMS is above 0.5, which is considered an acceptable value (Shrestha, 2021, pp. 4-11). The obtained values indicate that the factor moderately represents the original variables.

The initial factor analysis began with 20 items, and varimax rotation was employed to facilitate the interpretation of factor loadings obtained during the factor analysis. Following varimax rotation, it was determined that the scale consisted of 5 factors. However, some items had factor loadings below $r=0.30$, resulting in their overlapping under the same factor. Overlapping items indicate a low relationship between the variant and factors, implying that they are not well explained by the factor analysis (Bachaus et al., 2021). This situation limits the contribution of the variant to the results of the factor analysis and necessitates its removal from the scale. Therefore, overlapping items in the scale ($r<0.30$) were removed, and a second-factor analysis was conducted. A total of 224 inmates and detainees participated in the second-factor analysis.

Implementation of the Core Scale

Following the factor analysis conducted on the draft scale, 6 items with factor loading below $r=0.30$ were removed, and varimax rotation was applied to the core scale consisting of 14 items. During the implementation of the core scale, 154 inmates and detainees with different reading habits, age ranges, and criminal status characteristics were included to reach three times the number of questions in the scale ($n=224$) for adequacy. The results of the KMO and Barlett's test of sphericity, demonstrating the sufficiency of the participant number in the implementation of the core scale, are detailed in Table 4.

Table 4. KMO and Barlett's Test of Sphericity Results of the Scale Used in the Core Application

KMO (Kaiser-Meyer-Olkin)	,798
Barlett's Test of Sphericity	789,282
Df	91
Sig.	,000

When examining Table 4, it is observed that the KMO value of the scale used in the core application is 0.798. This value indicates that the sample size of the study is sufficient (Liu et al.,

2020). The p-value of Barlett's Test of Sphericity is greater than 0.5, hence factor analysis can be continued (Tobias & Carlson, 1969, pp. 375-377).

Exploratory Factor Analyses (EFA) conducted both before and after the scale development processes are important steps for determining scale factors and testing the reliability of the scale. Although scale development stages are defined by different researchers, the current study is based on the scale development stages outlined by Güris and Astar (2014).

Table 5. The Scale Development Stages by Güris and Astar

Araştırmacı	States of Factor Analysis
Güris and Astar (2014)	1. Suitability of the dataset for factor analysis 2. Identification of factors 3. Factor rotation 4. Naming of factors

The primary characteristic of the developed scale is validity and reliability (Fokides, 2023). In the present study, the validity and structure of the developed scale were examined in two stages. For the content validity of the scale, the opinions and suggestions of academics and psychologists working in public institutions were obtained, and items were added or removed accordingly. Exploratory factor analysis (EFA) was conducted for structural validity. Additionally, sensitivity and consistency were examined to ensure the reliability of the scale. Cronbach's Alpha values were examined for internal consistency.

Factor Analyses on the Validity of the PRMS

For EFA to be effective, the sample size was initially examined. Outliers were identified and removed from the scale items. The implementation of the core scale began by considering factors such as the characteristics of the target population, confidence interval, and margin of error, to ensure the significance of the scale's item count. After examining the KMO values of the core scale, the total variance explained by each item in the common factors was considered. The commonality value of each variable indicates how much of the variable's variance is explained by the factors identified in the factor analysis (Yanai & Takane, 2007, pp. 345-366).

Table 6. Total Variance Values of the PRSM

Item No.	Total	Base values After Rotation
3	1,000	,676
5	1,000	,686
6	1,000	,495
7	1,000	,714
9	1,000	,662
10	1,000	,672
11	1,000	,499
12	1,000	,629
13	1,000	,498
15	1,000	,544
17	1,000	,472
18	1,000	,708
19	1,000	,719
20	1,000	,413

In content analysis conducted using varimax rotation, it is desired that item factor loadings have a value above 0.30 (Tavakol & Wetzel, 2020, p. 245). Before varimax rotation, it was considered that item factor loadings should be at least above .30. Items with factor loadings below .30 before the pilot application were removed from the scale. When examining Table 6, it can be seen that the base values of items after rotation are above 0.30.

After the implementation of the core scale, varimax rotation was applied. Following this process, in the second-factor analysis conducted with 14 items, it was found that the scale converged into 4 sub-dimensions, and the sub-dimensions were perfectly grouped.

Table 7. Total Variance Values by PRMS After Rotation

Factor	Variance (%)	Cumulative	Total (%)
1	26,17	26,11	17,69
2	17,51	43,69	2,289
3	8,675	52,36	1,854
4	7,531	59,89	1,765

When examining Table 7, it can be understood that the analysis resulted in a four-factor structure with base values greater than 1. It is desired that the total explained variance be greater than 50% (Steiner, 1994). PRMS has an explanatory power of 59.89% on the explained variance.

Another important way to identify structures in scale development is by examining the scree plot. The scree plot typically represents a graph showing the accumulation of a variable (Zhou et al., 2023, pp. 5549-5569). The purpose of this plot is to visually inspect the distribution, central tendency, and dispersion of a variable (Yu et al., 2021, p. 100024).

Figure 1. Screen Plot for Determining the Number of Factors in PRMS

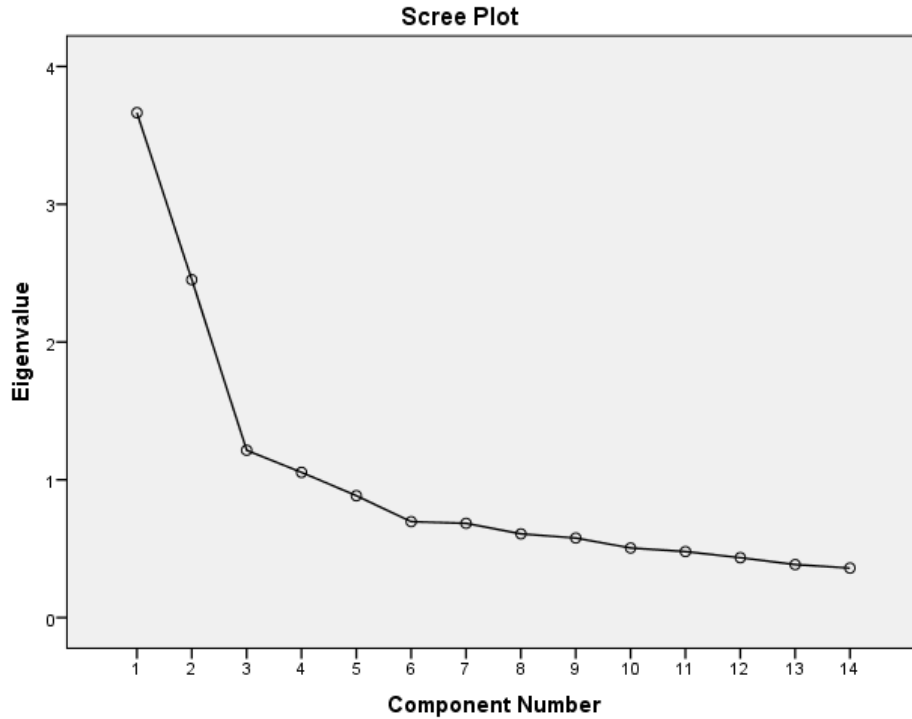

Figure 1 displays factor structures with values on the vertical axis based on base values greater than 1 (Cliff, 1988, p. 276). According to Çokluk and others (2012), factor numbers should be determined by considering steep drops in scree plots. By examining both base values and screen plots, it was decided that PRMS consists of a four-factor structure.

After determining the factor structure and the number of factors of PRMS, item loadings were examined to determine under which factors the items were grouped. Item correlations were examined along with Pearson Correlations and presented together in Table 6.

Table 8. Results of EFA for PRMS

Item no.	Items	Pearson Correlation Coefficients			
		Fac.1*	Fac.2*	Fac.3*	Fac.4*
9	Reading changes my behavior.	1			
12	Reading changes my perspective.	,44**			
13	Reading improves my communication skills.	,39**			
11	I read to acquire positive behaviors.	,42**			
15	I acquire new skills through reading.		,36**		
3	I select books according to my purpose of reading.		,20**		
5	I do not read insufficient books.		,23**		
6	The number of books I read is an indicator of my well-being.		,29**		
18	I recommend reading to people around me.			,088*	
17	I usually read to pass the time.			,027*	
20	I do not always read to learn from every book.			,069*	
19	I question my knowledge while reading.				,-058*
7	The number of books I borrow from the library is important.				,190**
10	Sometimes I borrow books from the library just for show.				,063*

*Factor1 "Personal Development", **Factor2 "Well-being", ***Factor3 "Acquiring Knowledge", ****Factor4 "Reading Activity" (*p<0.005 - **p<0.001)

When examining Table 8, it is observed that PRSM has a four-factor structure. Factor 1 is represented by 4 items and has factor loadings ranging from 1 to 0.42 in the Pearson Correlation matrix. Since the items grouped under Factor 1 are more related to personal development, it is named "Personal Development", Factor 2 has factor loadings ranging from 0.36 to 0.29. Since the scale items represent well-being, it is named "Well-being". Factor 3 has factor loadings ranging from 0.088 to 0.069 and is named "Acquiring Knowledge". Factor 4 has factor loadings ranging from -0.058 to 0.063 and is named "Reading Activity".

Factor Analyses on the Validity of the PRMS

Reliability analyses for the 14 items and 4 factors of PRMS are presented in Table 9.

Table 9. Cronbach's Alpha Coefficients for the Reliability of PRMS

	Cronbach's Alpha (α)
Personal Development	,731
Well-being	,734
Acquiring Knowledge	,700
Reading Activity	,760
Total	,722

When examining Table 9, it is determined that the Cronbach's Alpha value for the Personal Development sub-dimension of PRMS is 0.731, for the well-being sub-dimension is 0.734, for the acquiring knowledge sub-dimension is 0.700, and for the reading activity sub-dimension is 0.760. Looking at the Cronbach's Alpha values in Table 9, it can be concluded that the scale's internal consistency coefficient is at an acceptable level (Taber, 2018, pp. 1273-1296).

Refinement and Finalization of the Scale After Statistical Analyses

As a result of statistical analyses, the Prisoners' Reading Motivation Scale has been developed, consisting of four factors and 14 items. Based on the items clustered under the factors, the first factor is named "personal development", the second factor is named "well-being", the third factor is named "acquiring knowledge", and the fourth factor is named "reading activity". Since the scale consists of 14 items, scoring between 0-40 indicates "low reading motivation" scoring between 41-70 indicates "moderate reading motivation", and scoring between 71-100 indicates "high-level reading motivation". The sub-factors included in the scale, the scale items, and the item loadings indicating the contribution of each item to reading motivation are shown in Table 10.

Table 10. The Sub-factors of PRMS, the Items, and the Item Loading Values

Sub-Factors	Scale Item Nu.	Scale Items	Item Loading Value
Factor 1 Personal Development	9	Reading changes my behavior.	,709
	12	Reading changes my perspective.	,606
	13	Reading improves my communication skills.	,436
	11	I read to acquire positive behaviors.	,420
Factor 2 Well-being	15	I acquire new skills through reading.	,646
	3	I select books according to my purpose of reading.	,664
	5	I do not read insufficient books.	,627
	6	The number of books I read is an indicator of my well-being.	,501
Factor 3 Acquiring Knowledge	18	I recommend reading to people around me.	,700
	17	I usually read to pass the time.	,609
	20	I do not always read to learn from every book.	,576
Factor 4 Reading Activity	19	I question my knowledge while reading.	,724
	7	The number of books I borrow from the library is important.	,686
	10	Sometimes I borrow books from the library just for show.	,636

Tablo 10 presents the four main factors identified within the Personal Reading Motivation Scale (PRMS) along with the corresponding scale items. These factors are categorized as Personal Development, Well-Being, Knowledge Acquisition, and Reading Activity. The personal development factor emphasizes the impact of reading on behaviors and communication skills, with the statement “My reading behavior is changing” demonstrating a strong indicator of this effect, evidenced by a loading value of 0.709. The well-being factor examines the influence of reading on individuals’ quality of life and happiness, supported by the statement “The number of books I read is an indicator of my well-being”, which has a loading value of 0.501. The knowledge acquisition factor addresses how reading is utilized for the purpose of gaining knowledge, with the statement “I recommend reading to the people around me” highlighting the importance of

this factor, reflected in a loading value of 0.700. Finally, the reading activity factor investigates individuals' active participation in the reading process and their critical thinking skills, with the statment "I question my knowledge while reading" supporting this aspect, indicated by a loading value of 0.724. Overall, this table elucidates the multifaceted effects of reading on individuals' personal development, well-being, knowledge acquisition, and reading activities.

Discussion and Conclusion

In this study, a two-stage scale was developed to investigate the validity and reliability of the motivation for reading among detainees and convicts at a Closed Penitentiary Institution in Turkey. The Prisoners' Reading Motivation Scale consists of 14 items and four subscales according to the results of Exploratory Factor Analysis (EFA). As a result of varimax rotation, items 9, 12, 13, and 14 were grouped under Factor 1, items 15, 3, 5, and 6 under Factor 2, items 18, 17, and 20 under Factor 3, and items 19, 7, and 10 under Factor 4. The literature review revealed that many scales developed in the field of reading motivation have reached findings related to the factors specified in the current study. However, the sub-factors of these scales, aiming to measure reading motivation among students, need to be restructured to measure the reading motivation of prisoners.

The second-level confirmatory factor analysis (CFA) results indicated that the item loads were significant at the $p < 0.001$ level and that the item loads could explain over 50% of the intended factors. The R^2 values did not collectively exceed $r = .30$, and the relationship between factors was found to be significant according to Pearson Correlation analysis at the $p < 0.001$ and $p < 0.005$ levels, suggesting that the scale meets the validity criteria. By comparing it with the reference intervals found in the literature, it can be argued that the developed scale has an acceptable level of validity (Kim, 2011, pp. 861-881; Katranc, 2015, pp. 300-307; Schiefele et al., 2012, pp. 427-463).

The Cronbach's Alpha reliability coefficients for the sub-dimensions of the Motivation to Read Questionnaire (PRMS) are as follows: 0.731 for the personal development sub-dimension, 0.734 for the desire for improvement sub-dimension, 0.70 for the information acquisition sub-dimension, 0.760 for the reading activity sub-dimension, and 0.722 for the overall scale. Cronbach's Alpha reliability coefficients for PRMS are considered acceptable (Pallant, 2016). PRMS was developed to identify factors affecting prisoners' motivation to read. Since the research sample consisted of 224 detainees and convicts from a Closed Penitentiary Institution in Turkey, the findings of the study are limited to the opinions of the research sample. In the future, it may be recommended to apply PRMS in larger sample groups to determine which variables are effective on prisoners' motivation to read.

In a study conducted by More (2002), it was found that the desire for information acquisition increases prisoners' motivation to read (Mori, 2002, pp. 77-80). Kim (2011) obtained supportive data for Mori's (2002) findings in another study (Kim, 2011, pp. 173-179). Additionally, Huang et al. (2014) also determined that prisoners read more to acquire information, leading to increased reading motivation. In the current study, when examining the Pearson Correlations among the items grouped under Factor 1 to measure the effects of knowledge acquisition on reading motivation, it is observed that the significance values of 4 items are significant at $p < 0.001$,

indicating a significant and related relationship. The item load values explaining the factor of knowledge acquisition are considered acceptable at around 50%. From these findings, it can be concluded that the desire for knowledge acquisition has a positive effect on prisoners' motivation to read.

Well-being refers to prisoners' efforts to reform their behaviors, adhere to rules, and exhibit appropriate conduct after their release. Encouraging compliance with societal norms through good behavior can enhance prisoners' motivation to read. In this process, reading serves as a constructive factor in developing appropriate behaviors. In a study conducted by Mori (2002), it was suggested that reading motivation positively influences prisoners' good behavior and discipline. Chen et al. (2013), in another study, argued that reading motivation contributes to an increase in the level of good behavior, thereby encouraging prisoners to allocate more time to constructive activities such as reading (Chen & Jiang, 2013, pp. 460-478). Vega et al. (2009) also found that reading motivation significantly contributes to directing prisoners towards more constructive activities and promoting good behavior (Vega, O'Connell & Glistler, 2009, pp. 233-247). In the current study, when examining the Pearson Correlation Coefficients, it is observed that all items grouped under the well-being factor show a positive significance at $p < 0.001$. Additionally, all items under the good behavior factor explain the intended variable at over 50%.

For prisoners, personal development signifies the process of self-discovery, enhancing their skills to integrate into society and achieve their goals after release. Wang and Guthrie (2004) argued that reading motivation has a positive relationship with prisoners' personal development (Wang & Guthrie, 2004, 162-186). Falk et al. (2014) stated that prisoners' participation in reading programs increases their overall motivation and contributes to their well-being (Falk & Wilson, 2014, pp. 658-674). Wentzel (1997) also found supportive evidence for Wang, Guthrie (2004), and Falk (2014) in his research (Wentzel, 1997, ss. 411-419). In the current study, when examining the Pearson correlation coefficients for the personal development factor, it was found that the items exhibit a significant positive correlation with each other at the $p < 0.001$ level. Additionally, the item loads indicate that the items explain the intended factor at around 50%.

Engaging in continuous reading through reading activities can strengthen prisoners' reading motivation. Sutton et al. (2003) found in their research that regular reading activities increase prisoners' reading motivation and positively affect their overall psychological well-being (Sutton, Mason & Chesney-Lind, pp. 107-124). Wang and Guthrie (2004) argued that engaging in regular reading activities enhances reading motivation among prisoners. Chen et al. (2018) stated that reading activities not only affect reading motivation but also reduce prisoners' stress levels, providing psychological relief (Chen, Xu & Hu, 2018, pp. 899-904). These findings suggest that reading activities can positively influence prisoners' overall well-being and hence their reading motivation. Pearson correlation analysis regarding reading activity revealed that the items exhibited positive and negative relationships with each other at the $p < 0.005$ and $p < 0.001$ levels. Additionally, the total item loads of the items grouped under reading activity explain the factor at over 50%.

References

Abeebe, V. V., & Gerling, K. (2020). Development and validation of the player experience inventory: A scale to measure player experiences at the level of functional and psychosocial consequences. *International Journal of Human-Computer Studies*, 135, 102370.

Akbaralievna, M. D. (2021). The Role of Reading in Personal Development. *European Journal of Innovation in Nonformal Education*, 1(2), 138-141.

Alexander, P. A., & Dochy, F. J. (1995). Conceptions of knowledge and beliefs: A comparison across varying cultural and educational communities. *American Educational Research Journal*, 32(2), 413-442.

Alharbi, F. S. (2022). Validation of the factor structure and psychometric characteristics of the Arabic adaptation of the sense of coherence SOC-13 scale: a confirmatory factor analysis. *BMC psychology*, 10(1), 115.

Alvermann, D. E., & Montero, M. K. (2003). Literacy and Reading. *Encyclopedia of education*, 4, 1513-1518.

Au, J. M. (2001). The effect of print access on reading frequency. *Reading Psychology*, 22(3), 225-248.

Backhaus, K. E., & Weiber, T. (2021). *Multivariate analysis*. Springer Books.

Bahtiyar, A., & Bilge, C. A. (2017). Fen Öğretmen Adaylarının Bilimsel Süreç Becerileri İle Bilimsel Araştırmaya Yönelik Tutumlarının İncelenmesi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, (42), 47-58.

Becker, M. M., & Kortenbruck, M. (2010). Intrinsic and extrinsic reading motivation as predictors of reading literacy: A longitudinal study. *Journal of Educational Psychology*, 102(4), 773.

Biederman, I., & Vessel, E. A. (2006). Perceptual pleasure and the brain: A novel theory explains why the brain craves information and seeks it through the senses. *American Scientist*, 94(3), 247-253.

Carmel, R. R., & Hachmon, M. (2023). Exploring predictors for new kindergarten teachers'(NKTs') integration in the workplace. *Early Childhood Education Journal*, 51(1), 31-42.

Chen, S. Y., & Jiang, S. H. (2013). The Correlation between Educational Levels of Inmates and Their Behavior Management Abilities. *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology*, 57(4), 460-478.

Cliff, N. (1988). The eigenvalues-greater-than-one rule and the reliability of components. *Psychological bulletin*, 103(2), 276.

Cox, S. R., & Khayum, M. (2003). Do reading skills courses help underprepared readers achieve academic success in college? *Journal of College Reading and Learning*, 33(2), 170-196.

Crewe, B. (2013). Writing and reading a prison: Making use of prisoner life stories: Ben Crewe considers the value of prisoner life stories as part of an ethnographic approach. *Criminal Justice Matters*, 91(1), 20-20.

Çokluk, Ö. Ş. (2012). *Sosyal bilimler için çok değişkenli istatistik: SPSS ve LISREL uygulamaları (Vol. 2)*. Ankara: Pegem Akademi.

de Benedictis, F. M., & Bush, A. (2020). Complicated pneumonia in children. *The Lancet*, 396(10253), 786-798.

Deng, X., & Sun, C. (2019). Enterprise Innovation, Industrial Upgrading and the Role Mechanism of Government-Led Fund. *Journal of Shanxi University of Finance and Economics*, 41, 54-67.

DeVellis, R. F., & Thorpe, C. T. (2021). *Scale development: Theory and applications*. Sage publication.

Dochy, F. D., & Dyck, W. (2002). Cognitive prerequisites and learning: How far have we progressed since Bloom? Implications for educational practice and teaching. *Active learning in higher education*, 3(3), 265-284.

Dönmezer, S. (1994). *Toplumbilim (11. Baskı)*. İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım.

Eisinga, R. G., & Pelzer, B. (2013). The reliability of a two-item scale: Pearson, Cronbach, or Spearman-Brown? *International journal of public health*, 58, 637-642.

Falk, L., & Wilson, K. (2014). Personal Development Programs in Prison: Who Benefits and How? *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology*, 58(6), 658-674.

Fokides, E. (2023). The Educational uses of 360o Videos and low-cost HMDs. Reflecting on the Results of Seven Projects. *Technology, Knowledge and Learning*, 1-23.

Gambrell, L. B. (1966). Creating classroom cultures that foster reading motivation. *Reading Teacher*, 50, 14-25.

Gannon-Cook, R. (2010). A case study and meta-literature review. in R. Gannon-Cook, *what motivates faculty to teach in distance education?* University Press of America.

Ghazali, N. H. (2016). A Reliability and Validity of an Instrument to Evaluate the School-Based Assessment System: A Pilot Study. *International journal of evaluation and research in education*, 5(2), 148-157.

Guthrie, J. T., & Huang, C. W. (2001). Benefits of opportunity to read and balanced instruction on the NAEP. *The Journal of Educational Research*, 94(3), 145-162.

Guthrie, J. T., & Klauda, S. L. (2007). Contributions of concept-oriented reading instruction to knowledge about interventions for motivations in reading. *Educational Psychologist*, 42(4), 237-250.

Guthrie, J. T., & Klauda, S. L. (2014). Effects of classroom practices on reading comprehension, engagement, and motivations for adolescents. *Reading Research Quarterly*, 49(4), 387-416.

- Güriş, S. &. (2014). *Bilimsel araştırmalarda SPSS ile istatistik*. DER Yayınları.
- Hamilton, L. S., & Chang, E. F. (2021). Parallel and distributed encoding of speech across human auditory cortex. *Cell*, *184*(18), 4626-4639.
- Huang, J. S., & Cheung, H. (2022). Longitudinal relations among teacher-student closeness, cognitive flexibility, intrinsic reading motivation, and reading achievement. *Early Childhood Research Quarterly*, *61*, 179-189.
- Huang, S. O., & Capps, M. (2016). US and Chilean college students' reading practices: a cross-cultural perspective. *Reading Research Quarterly*, *51*(4), 455-471.
- Ineson, E. M., & Kim, M. (2013). The influence of prior subject knowledge, prior ability and work experience on self-efficacy. *Journal of Hospitality, Leisure, Sport & Tourism Education*, *12*(1), 59-69.
- Karafazlı, H., & Cem, T. (2020). Türkiye'de Cezaevlerinde Uygulanan Eğitim Politikaları. *Eğitim Yönetimi ve Politikaları Dergisi*, *1*(2), 42-53.
- Karasar, N. (2011). *Bilimsel araştırma yöntemi, (11. baskı)*. Ankara: Nobel Yayınevi.
- Karim, A. B., & Chang, P. H. (2022). Spiritual leadership behaviors in religious workplace: the case of pesantren. *International Journal of Leadership in Education*, 1-29.
- Katranc, M. (2015). Book reading motivation scale: Reliability and validity study. *Educational Research and Reviews*, *10*(3), 300-307.
- Kelley, M. J., & Decker, E. O. (2009). The current state of motivation to read among middle school students. *Reading Psychology*, *30*(5), 466-485.
- Kim, K. J. (2011). Reading motivation in two languages: An examination of EFL college students in Korea. *Reading and Writing*, *24*, 861-881.
- Kim, K. J. (2011). Reading motivation in two languages: An examination of EFL college students in Korea. *Reading and Writing*, *24*, 861-881.
- Klinger, S. (2008). Low Literacy: Breaking the Family Cycle. *Indiana Libraries*, *27*(2), 36-39.
- Köçeri, K. G., & Çelebi, E. (2023). Mahkumların Yazma Motivasyonlarını Etkileyen Faktörler: Ağrı Kapalı Ceza İnfaz Kurumu Örneği. *EKEV Akademi Dergisi*, *(94)*, 154-171.
- Lawshe, C. H. (1975). A quantitative approach to content validity. *Personnel Psychology*, *28*(4), 563-575.
- Lin, D. W.-C. (2012). Reading motivation and reading comprehension in Chinese and English among bilingual students. *Reading and Writing*, *25*, 717-737.
- Liu, F. D., & Qin, X. (2020). Distinct fate, dynamics and niches of renal macrophages of bone marrow or embryonic origin. *Nature communications*, *11*(1), 2280.
- MacKenzie, D. (2006). Is economics performative? Option theory and the construction of derivatives markets. *Journal of the history of economic thought*, *28*(1), 29-55.

Merenda, P. F. (1997). A guide to the proper use of factor analysis in the conduct and reporting of research: Pitfalls to avoid. *Measurement and Evaluation in Counseling and Development, 30(3)*, 156-164.

Mohajan, H. K. (2017). Two criteria for good measurements in research: Validity and reliability. *Annals of Spiru Haret University. Economic Series, 17(4)*, 59-82.

Mohseni Takaloo, N., & Ahmadi, M. R. (2017). The effect of learners' motivation on their reading comprehension skill: A literature review. *International journal of research in English education, 2(3)*, 10-21.

Mollayeva, T. E.-K.-R., & Colantonio, A. (2018). Sex & gender considerations in concussion research. *Concussion, 3(1)*, CNC51.

Mori, S. (2002). *The relationship between motivation and the amount of out-of-class reading*. Temple University.

Murayama, K. F., & Sakaki, M. (2019). Process account of curiosity and interest: A reward-learning perspective. *Educational Psychology Review, 31*, 875-895.

O'hear, A. (2012). Education, Society and Human Nature (RLE Edu K). A. O'hear içinde, *An Introduction to the Philosophy of Education*. Routledge.

O'hear, A. (2014). *The Element of Fire (Routledge Revivals): Science, Art and the Human World*. Routledge.

Özdemir, O. (2021). 7242 Sallı Kanun Sonrası Hükümlülerin Açık Ceza İnfaz Kurumlarına Ayrılmaları. *Adalet Dergisi, (67)*, 379-410.

Petty, R. E., & Goldman, R. (1981). Personal involvement as a determinant of argument-based persuasion. *Journal of Personality and Social Psychology, 41(5)*, 847-855.

Poggie Jr, J. (1972). Toward quality control in key informant data. *Human Organization, 31(1)*, 23-30.

Rasinski, T., & Lenhart, L. (2008). Explorations of fluent readers. *Reading Today, 25(3)*, 18.

Renninger, K. A., & Hidi, S. E. (2019). Interest development and learning. S. E. Hidi içinde, *The Cambridge handbook of motivation and learning* (s. 265-290). Cambridge University Press.

Roberts, J. J. (1973). The Young Lions of Psalm. *Biblica, 265-267*.

Royanto, L. R. (2012). The effect of an intervention program based on scaffolding to improve metacognitive strategies in reading: A study of year 3 elementary school students in Jakarta. *Procedia-social and behavioral sciences, 69*, 1601-1609.

Rusche, G., & Kirchheimer, O. (1939). *Punishment and social structure*. Columbia University Press.

Sabol, B. M., & Haurert, K. (2002). Evaluation of a digital echo sounder system for detection of submerged aquatic vegetation. *Estuaries, 25*, 133-141.

Schiefele, U., & Schaffner, E. (2016). Factorial and construct validity of a new instrument for the assessment of reading motivation. *Reading Research Quarterly, 51*(2), 221-237.

Schutte, N. S., & Malouff, J. M. (2004). University student reading preferences in relation to the big five personality dimensions. *Reading psychology, 25*(4), 273-295.

Schutte, N. S., & Malouff, J. M. (2007). Dimensions of reading motivation: Development of an adult reading motivation scale. *Reading psychology, 28*(5), 469-489.

Scott, W. A. (1963). Cognitive complexity and cognitive balance. *Sociometry, 66*-74.

Shrestha, N. (2021). Factor analysis as a tool for survey analysis. *American Journal of Applied Mathematics and Statistics, 9*(1), 4-11.

Simpson, M. L., & Rush, L. (2003). College students' beliefs, strategy employment, transfer, and academic performance: An examination across three academic disciplines. *Journal of College Reading and Learning, 33*(2), 146-156.

Stephens, D. E., & Bredemeier, B. J. (1996). Moral atmosphere and judgments about aggression in girls' soccer: Relationships among moral and motivational variables. *Journal of sport and exercise psychology, 18*(2), 158-173.

Stipek, D. (2002). Good instruction is motivating. D. Stipek içinde, *Development of achievement motivation* (s. 309-332). Academic Press.

Streiner, D. L. (1994). Figuring out factors: the use and misuse of factor analysis. *The Canadian Journal of Psychiatry, 39*(3), 135-140.

Taber, K. S. (2018). The use of Cronbach's alpha when developing and reporting research instruments in science education. *Research in science education, 48*, 1273-1296.

Takane, Y., & Yanai, H. (2007). Alternative characterizations of the extended Wedderburn–Guttman theorem. *Linear algebra and its applications, 422*(2-3), 701-711.

Tavakol, M., & Wetzel, A. (2020). Factor Analysis: a means for theory and instrument development in support of construct validity. *International journal of medical education, 11*, 245.

TEKİN, C. (2023). Türkiye Ceza İnfaz Kurumlarında Eğitim ve İyileştirme (Faaliyetler ve Yasal Dayanakları). *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, 22*(87), 1200-1223.

Tobias, S., & Carlson, J. E. (1969). Brief report: Bartlett's test of sphericity and chance findings in factor analysis. *Multivariate behavioral research, 4*(3), 375-377.

Vega, E. O., & Gilster, M. E. (2009). Inmate Perceptions of Correctional Education Programs. *Journal of Correctional Education, 60*(3), 233-247.

Vega, E. O., & Gilster, M. E. (2009). Inmate Perceptions of Correctional Education Programs. *Journal of Correctional Education, 60*(3), 233-247.

Walberg, H. J., & Tsai, S. L. (1984). Reading achievement and diminishing returns to time. *Journal of Educational Psychology, 76*(3), 442.

Wang, J. H., & Guthrie, J. T. (2004). Modeling the Effects of Intrinsic Motivation, Extrinsic Motivation, Amount of Reading, and Past Reading Achievement on Text Comprehension between U.S. and Chinese Students. *Reading Research Quarterly*, 39(2), 162-186.

Wentzel, K. R. (1997). Student Motivation in Middle School: The Role of Perceived Pedagogical Care. *Journal of Educational Psychology*, 89(3), 411-419.

Wentzel, K. R. (1997). Student motivation in middle school: The role of perceived pedagogical caring. *Journal of Educational Psychology*, 89(3), 411.

Wigfield, A. (1997). Reading motivation: A domain-specific approach to motivation. *Educational psychologist*, 32(2), 59-68.

Wigfield, A. G., & Turci, L. (2016). Beyond cognition: Reading motivation and reading comprehension. *Child development perspectives*, 10(3), 190-195.

Wigfield, A., & Guthrie, J. T. (1997). Relations of children's motivation for reading to the amount and breadth of their reading. *Journal of educational psychology*, 89(3), 420.

Yu, Y. G.-L., & Flury, M. (2021). Are micro and nanoplastics from soil-biodegradable plastic mulches an environmental concern? *Journal of Hazardous Materials Advances*, 4, 100024.

Yurdakal, İ. H., & Kırmızı, F. S. (2019). Okumaya Yönelik Tutum Ölçeği Güvenirlik ve Geçerlik Çalışması1 Reading Attitude Scale: Validity and Reliability Study. *Elementary Education Online*, 18(2), 714-733.

Zhao, H. Z., & Wang, Z. (2023). The Effect of Growth Mindset on Adolescents' Meaning in Life: The Roles of Self-Efficacy and Gratitude. *Psychology Research and Behavior Management*, 4647-4664.

Zhou, J. L., & Armaghani, D. J. (2023). Chart-Based Granular Slope Stability Assessment Using the Modified Mohr–Coulomb Criterion. *Arabian Journal for Science and Engineering*, 48(4), 5549-5569.

Zijlmans, E. A., & Sijtsma, K. (2018). Item-score reliability in empirical-data sets and its relationship with other item indices. *Educational and Psychological Measurement*, 78(6), 998-1020.

INTERNATIONAL

JOURNAL of HUMAN STUDIES

Uluslararası İnsan Çalışmaları Dergisi

ISSN: 2636-8641

Cilt/VOLUME 7 Sayı/ISSUE 14 Yıl/YEAR: 2024 ALINDI/RECEIVED: 28-06-2024 – KABUL/ACCEPTED: 02-11-2024

Sosyal Medyada Güç İstenci Savunma Mekanizmaları İle Veri İlişkisini Dijital Yerliler Üzerinden İncelemek

Examining The Relationship With Data And Will To Power Defense Mechanisms In Social Media Through Digital Natives

Hakan TAN¹ | Yelda ŞENKAL²

Abstract

There is a significant relationship between the will to power defense mechanisms and the follower, like, comment and interaction data on the accounts that people follow on social media. People use social media because it contributes to the will to power defense mechanisms of the self. Data is a meaningless point devoid of context. Context is the power that the person being followed has either hereditary and personal, positional and formal or the capacity to influence. Data is effective

Öz

Güç istenci savunma mekanizmaları ile kişilerin sosyal medyada takip ettiği hesaplardaki takipçi, beğeni, yorum ve etkileşim verileri arasında anlamlı bir ilişki vardır. Kişiler sosyal medyayı benliğin güç istenci savunma mekanizmalarına katkı sağladığı için kullanmaktadır. Veri, bağlamdan yoksun anlamsız bir noktadır. Bağlam takip edilen kişinin ya kalıtsal ve kişisel ya konumsal ve formal ya da etkileyebilme kapasitesine sahip olduğu güçtür. Güç istencinin

¹ Dr. Hakan TAN, İstanbul Nişantaşı Üniversitesi, İİSBF, Yeni Medya ve İletişim Bölümü'nde, Dr. Öğretim Üyesi olarak görev yapmaktadır. E-posta: hakan.tan@nisantasi.edu.tr, ORCID: 0000-0002-5837-1846

² Dr. Yelda ŞENKAL, İstanbul Nişantaşı Üniversitesi İİSBF, Gazetecilik Bölümü'nde Dr. Öğretim Üyesi olarak görev yapmaktadır. E-posta: yelda.senkal@nisantasi.edu.tr, ORCID: 0000-0001-6450-9568

on social media users in creating the will to power. This research aims to examine and explain the effects of the Hereditary and Personal, Capacity to Influence, Positional and Formal and False Self's Will to Power Defense Mechanisms, which are explained as the will to power defense mechanisms of the real self (ego) on social media, and the data (number of likes, followers, comments and interactions) on social media on users. In the study, the quantitative research method from the research methods of communication and social sciences and the survey (scanning) model are used. According to the findings of the research, there is a significant relationship between the Naturalness, Magnificent Image, Appearance, Imagination and Will to Power Defense Mechanisms, which are explained as the healthy efforts of the real self, and the data on social media. The number of followers, likes and interactions on social media make the will to power defense mechanisms more compact and useful.

Keywords: *Will to Power Defense Mechanisms, Data, Power, Social Media*

yaratılmasında veri sosyal medya kullanıcıları üzerinde etkilidir. Bu araştırma, sosyal medyada gerçek benliğin (ego'nun) güç istenci savunma mekanizması olarak açıklanan Kalıtsal ve Kişisel, Etkileyebilme Kapasitesi, Konumsal ve Formal ve Sahte Benliğin Güç İstenci Savunma Mekanizmaları ile sosyal medyadaki verilerin (beğeni, takipçi, yorum ve etkileşim sayısı) kullanıcılar üzerindeki etkisini incelemeyi ve açıklamayı amaçlamaktadır. Çalışmada iletişim ve sosyal bilimlerin araştırma yöntemlerinden kantitatif (nicel) araştırma yöntemi ve model olarak da survey (tarama) kullanılmaktadır. Araştırmanın bulgularına göre gerçek benliğin sağlıklı çabaları olarak açıklanan Doğallık, Görkemli Görüntü, Görünmek, Hayal ve Güç İstenci Savunma Mekanizmaları ile sosyal medyadaki veriler arasında anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Sosyal medyadaki takipçi, beğeni ve etkileşim sayıları güç istenci savunma mekanizmalarını daha kompakt ve kullanışlı bir hale getirmektedir.

Anahtar Kelimeler: *Güç İstenci Savunma Mekanizmaları, Veri, Güç, Sosyal Medya*

1. Giriş

İnsanlık tarihi incelendiğinde, öne çıkan en önemli kavram ve olgu güç ve gücün yarattığı iktidar alanı ve otoritedir. Güce sahip olabilmek için insanlık, gerek bireysel gerekse de kurumsal (imparatorluk, devlet, beylik, kabile, aile) olarak birbirleriyle ya yarışa, rekabete girmişler ya da çatışmış, kavga etmiş ve/veya savaşmışlardır. Weber'e göre, güç (macht) bir sosyal ilişki içinde, bir aktörün hangi temele dayanırsa dayansın, direnmeyle karşılaşsa bile istediğini yapabilme olma ihtimalini ifade eder (1921/2020, s. 36). Felsefe, psikoloji, sosyal psikoloji ve sosyolojiye göre güç kavramı *muktedir olmak, boyun eğdirmek, harekete geçirebilmek, eylemde bulunma hakkı ve yetisi ve diğer insanları etkileme, kontrol etme ve değiştirme becerisi* olarak tanımlanmaktadır. Sosyal medyada da güç kavramı ve boyutlarının gerçekleştiği gözlemlenebilmektedir. Weber, *Bürokrasi ve Otorite* adlı eserinde otoriteyi, a) yasal otorite (geçmişten gelen, yasalarla konulmuş) b) geleneksel otorite (bireyin konumundan kaynaklanır), c) karizmatik otorite (bir belirti-araştırma bağlamında veri-, kendini kaptırma, lidere ya da kahramana kendini kaptırma ya da güven duyma) olarak açıklamıştır (1921/2020). Birey ya kalıtsal (soy) olarak, veya konumsal olarak güçlüdür ya da sonradan edinerek kazandığı etkileyebilme kapasitesi ile güçlenmektedir. Doğal olarak toplumun yapı taşları kelimenin dar anlamıyla tuğlaları olan bireylerin her biri güçlü olmak istemektedir. Her birey güçlü olmak ister ama diğer yandan yaşadığımız küresel toplumda hem konum ve statüler sınırlı sayıdadır hem her bireyin kalıtsal güce sahip olması imkansızdır hem de tüm bireylerin etkileyebilme kapasitesi, karizma durumları ya da toplumda sahip oldukları imaj ve itibarları da aynı değildir. Diğer yandan günümüzde bireyler hem gerçek uzamda hem de dijital uzamda (sosyal medya) var olabilmektedir.

Sosyal medya ağ ve akışlar içerisinde bir dizgedir (sistemdir) ve birçok boyut ve unsurun bütünleşmesi ile var olmuştur. Kişi hem doğa (dünya) hem de kendi doğasından gelen içgüdüler ile biyolojik, fizyolojik, psikolojik ve sosyal psikolojik duygu ve dürtülerden etkilenmektedir. Birey sosyal medyada hem kabul görür hem de fizyolojik, biyolojik ve ruhsal içgüdülerin gerekliliği ve zorunluluğu olan ihtiyaçlarını giderir, özlüce doyurur. Bu doyum ve onun sağladığı haz, özneyi, varlığı ve bireyi kuşatır; bu kuşatılmışlık sosyal medyayı bir arzu nesnesine dönüştürerek bireyi sosyal medyaya bağımlı kılar (Tan, 2024). Bireylerin sosyal medyaya yönelimlerinin nedenleri; a) *arzu ve haz isteği*, b) *kendini, bedenini, görüntüsünü, fenomeni sergileme, sunma ve gerçekleştirme isteği*, c) *mutlu olma isteği*, d) *bir konum, statü ve rol elde etmek isteği*, e) *şiddeti, nefreti, çatışmayı, rekabeti uygulama isteği*, f) *bir uzamda var olma isteği*, g) *bilme, anlama ve anlatma isteği*, h) *anksiyete sorununu giderme isteği* ve i) *güç kazanma isteğini –doyurma-* olarak açıklanmaktadır (Tan, 2022c). Aynı zamanda kişiler dijital uzamda aynı gerçek dünyadaki sanal da olsa bir güç elde edebilmektedir (Tan, 2022c). Sosyal medyaya katılmak ile kullanıcılar bir *oyun oynama* sürecinin içerisinde, toplumda belirgin olarak tanımlanan uyarılara yanıt vermeye başlamaktadır. Sosyal medyaya katılarak, kullanıcılar kendini ifade etme ve yaratıcılık özelliklerini

kazanmakta ve geliştirmektedir. Böylelikle bireyler kendilerini nasıl ifade edeceklerini konusunda hem yetenek hem de yaratıcılık kazanmaktadırlar (Tan ve Yavuzcan, 2024a). Bireyler sosyal medyayı kullanarak hem yetenek ve yaratıcılıklarını artırmakta hem de kendilerini uyarılara yanıt vermeye başlamaktadır. Böylelikle sosyal medyada gerçek benliğin (ego'nun) güç boyutları olarak açıklanan *Kalıtıl ve Kişisel Güç İstenci* (Kraliyet ailesi üyeleri, atlet, futbolcu, manken, model vb.); *Etkileyebilme Kapasitesi Güç İstenci* (influencer, YouTuber, TikToker, fenomen, ünlü, oyuncu, kanaat lideri vb.) ve *Konumsal ve Formal Güç İstencine* (CEO, şirket başkanı, müdür, direktör, genel müdür, Başbakan, Bakan, Cumhurbaşkanı, Belediye Başkanı vb.) sahip olanları takip eden bireyler için önemli olan, onların sahip olduğu kitle (veriler-takipçi, beğeni, yorum ve etkileşim), imaj ve kültürel, ekonomik, sosyal ve simgesel sermayelerinin toplamıdır (Tan, 2022b). Yaratılan bu toplam değer, bir güç oluşturmakta ve sosyal medyayı kullanan kişilerde bu gücün bir parçası olmak istemektedirler. Kişiler sosyal medya oyununa katılarak gücün bir parçası olmak isterken, benliğin (gerçek ve sahte) güç istenci savunma mekanizmalarının davranış özelliklerini de sergilemektedir. Kişi güç istenci savunma mekanizmaları sayesinde ve aracılığıyla güvenlik isteğini gerçekleştirir; kendisinde oluşan duygu durumlarında hissetmeye başladığı eksikliklerini giderir; yenme, kazanma ve üstünlük kazanma çabalarını gerçekleştirerek, güç istenci gereksinimlerini gidermekte ve doyurmaktadır (Tan ve Yavuzcan, 2024b). *Güç İstenci Savunma Mekanizmaları, Dijital Dalgalar Cilt 1: Yakınsama* adlı eserde kavramlaştırılmıştır (Tan, 2022a). Güç İstenci Savunma Mekanizmaları ile ilgili araştırma sonuçları *Social Media Real and False Self Will to Power (RFSWP) Defense Mechanisms and Research Results* adlı çalışmada yayınlanmıştır (Tan ve Yavuzcan, 2024b). Güç İstenci Savunma Mekanizmaları kavramının dayandığı temel düşünür ve kuramcılar Max Weber, Friedrich Nietzsche, Alfred Adler, Sigmund Freud, Anna Freud, Karen Horney ve James F. Masterson'dır.

Nietzsche (1844-1900), *Güç İstenci* (İng. will to power; Fr. vouloir de pouvoir; Alm. Wille zur Macht) adlı eserinde, yaşadığımız dünyayı, bir güç büyüklüğüdür (...) her yerde güç olarak, güçlerin bir oyunu, güçler dalgası olarak (...) birbirine akan ve koşturan bir güçler denizi olarak anlatmaktadır. Ve şöyle devam eder; Bu dünya bir güç istencidir – ve başka bir şey değildir! Ve siz kendiniz de bu güç istencisiniz – ve başka hiçbir şey değil demiştir (1901/2017, s. 651). Jung, Nietzsche'nin açıkça sözünü ettiği işte bu son içgüdü yani güç istencidir. Ona göre, içgüdüsel olan diğer her şey güç istencini izler demiştir (1928/2015, s. 45). Nietzsche *Güç İstencini* - yeniden yorumlamak ve gerçeği sonsuz bir süreç içerisinde aktif bir belirleme yeteneği - olarak açıklamaktadır. Dijital ve sosyal medyada güç istenci, kavram, imge, düşünce, davranış ve normlar üzerinden gerçekleşmekte ve bazı değerler üzerinden temellendirilmektedir. Sosyal medyada bireyler/kullanıcılar/dijital yerliler/dijital göçmenler, Nietzsche'nin deyişiyle, kavramları, dili (imgeler), değerleri ve normları kullanarak *güç istencine* sahip olan kişilere bağlı ve bağımlı olarak, güce sahip oldukları izlenimini vermektedirler.

Kapitalizm ve kapitalist sistem ile birlikte maddi zenginlik, ün, şöhret, imaj, rekabet, başarı ve strateji gibi olguların ön plana çıkmasıyla küresel/yerel toplumda kişiler için aynı *doğa* gibi vahşi bir yapıdadır. Doğaya karşı insan güç elde etmek için sosyalleşirken, diğer yandan kişi de toplum içinde var olmak; kaygı, güçsüzlük, yalnızlık ve önemsizlik hissinden kurtulmak; maddi, konum, imaj, itibar, saygınlık, beğenilme, olumlu izlenim, ilgi, iktidar ve fetih etme isteği için *güç* kazanmak istemektedir. Adler'in araştırma, makale ve kitaplarında *güç* olgusu ön plandadır ve ayrıca Adler *Bireysel Psikoloji* ekolünün de kurucusudur. Adler, güç kavramı ve güç olgusunu öne çıkarmasıyla, haz ve cinsellik olgularını öne çıkaran Freud'dan ayrılmaktadır. Adler, *Psikolojik Aktivite: Üstünlük Duygusu ve Toplumsal İlgi* adlı eserinde bireysel psikolojiyi, içgüdüler, dürtüler, bilinçdışı vb.'den kopmayı başaran ilk psikoloji ekolünün kurucusudur ve bunları mantıkdışı malzeme sayar olarak açıklar ve şöyle devam eder, psikolojinin ana sorunu, fizyolojideki gibi neden-sonuç ilişkilerini anlamak değil, yön veren çekici kuvvetleri ve ereklere anlamaktır (1964/2011, s. 272). Adler'e göre, kişinin güç isteğinin altında yatan sebepler; a) kusursuzluk amacını ve ihtiyacını gerçekleştirmek, b) diğerlerine, nesnelere ve nesnelere imgelerine egemen olmak, c) diğerleri, nesnelere ve nesnelere imgeleri ile özdeşleşmek, d) diğer kişi, grup, topluluk ve topluma olan sosyal uyumdur (Adler, 1964/2011, 1931/2017, 1924/2018, 1927/2018, 1929/2018). Adler'e göre insan doğaya karşı güçsüzlüğünden dolayı topluluk ve toplum içinde yaşamaktadır. Adler bu durumu şöyle açıklamaktadır; sosyal uyum, aşağılık duygusu sorunun öbür yüzüdür. Tek insan yetersiz ve güçsüz olduğundan, insanlar bir toplum içinde yaşar. Bu bakımdan, toplumsallık duygusu ve toplumsal işbirliği bireyin kurtuluş ve esenliğini oluşturur (1929/2018, s. 232). Adler'e göre *güç*; a) yenmek, b) başarı peşinde koşmak, c) üstünlük sağlamak, d) yükselmek, e) daha iyi uyum sağlama çabasıdır. Adler, *Yaşama Sanatı ve Yaşamın Anlamı ve Amacı adlı eserlerinde* üstünlük çabası asla son bulmaz ve amaç edinilen ideal kişiye doğru yol alış da üstünlük çabasıyla eyleme dönüştürülür demektedir (1929/2018, s. 67). Kişi güç peşinde koşarken hem gerçek hem de sahte benlik savunma mekanizmalarını kullanabilmektedir. Kişi savunma mekanizmaları ile gündelik yaşamında güven bulur, yoksunluk ya da eksikliklerini dengeler ya da doyurur; hem üstünlük isteğini gerçekleştirir hem de aşağılık duygusundan kurtulur.

Horney, *Nevrozlar ve İnsan Gelişimi* adlı eserinde kişi rekabete dayalı bir toplumda yaşarken (...) kaçınılmaz olarak kendini ötekilerden daha üstün bir duruma getirmek ihtiyacını geliştirebilecektir demektedir (1950/2017, s. 29). Horney'e göre, birey sahip olduğu benlik ve imajını, hayal gücünü, araçları ve çeşitli teknikleri kullanarak ideal imgesini yaratır. Kişi, hem soyut olan sosyal medya sahnesi, uzamı ve ortamını hem de somut medya olan akıllı mobil telefonunu kullanarak ideal imgesini yaratmaktadır. Bu durumda kişinin *ideal imgesi hem gerçek hem de sahte benlikten oluşmaktadır*. İdeal benlik, tek bir yaratma eylemiyle tamamlanamamaktadır. Üretilir, üretilmez, sürekli ilgiye ihtiyaç duyar (...) Bu süreçte kişi sınırsız güçlere ve üstün becerilere sahip olduğuna inandırır kendini (Horney, 1950/2017, s. 30-43). Horney ideal benliğin kişi tarafından yaratıldığını; yaratılan ideal benliğin diğer kişilerin beğeni, olumlu izlenim ve yorumlarının

etkileşimini beklediğini ve arzuladığını; kişinin bu güçlere sahip olabileceğini ama olmasa da kişinin bu güçlere sahip olduğunu inacına sahip olacağını belirtmektedir.

Masterson'ın çalışmalarında *benlik*, *gerçek benlik* ve *sahte benlik* konuları öne çıkmaktadır. Jung kendiliği şöyle tanımlamaktadır; Benlik bir tür iç ve dış arasındaki çatışmanın dengelenmesidir (Jung, 1928/2015, s. 268). Masterson'a göre narsisistlik şişmiş sahte benliktir (1988/2014, s. 117). Masterson, gerçek benlik terimini normal, sağlıklı, intrapsişik benlikle nesne temsilleri ve onlara bağlı ortaya çıkan duygulanımlara gönderme yapar olarak açıklamaktadır (1976/2016, s. 53). Dolayısıyla, gerçek benlik, ego ile birlikte çalışır. Gerçek benlik, uyum ve savunma sağlamak için işlevseldir. Bireyler, bireyleşme sürecini gerçekleştirirken, bir kaynak sağlamak (sosyal medya örneğin) amacıyla etkili bir şekilde adaptasyon ve savunma yapmak için çalışır. Gerçek kendiliğinin kapasiteleri bozulmuş kişiler, sahte savunmacı kendiliğe dönerler. Psikolojik yönden sağlıklı kişi id, ego ve süperegö dengelerini sağlayabilen kişidir (Tuzcuoğlu, 1995). Ego hem idin itkisel taleplerini karşılayıp hem de gerçekliğin sınırlarını ve süperegönun ahlaki yasaklarını aşamama gibi bir daimi uğraşı olması, farkındalığın kaygı durumlarına karşı hassas kılmaktadır (Millon ve ark., 2001/2019, s. 26). Benlik, savunma mekanizmaları aracılığıyla rahatsız edici düşünceleri bilinçli yapıdan uzaklaştırmaktadır (Muştucu ve Yavuzer, 2022). Her temel duygu ile belirli bir savunma mekanizması ve belirli bir başa çıkma tarzı arasında bir mekanizma ile kurulur (Kramer, 2010). Anksiyetinin artmasıyla bireyde oluşan huzursuzluk, endişe ve mutsuzluk halinin yarattığı rahatsızlık durumunda dolayı kişi bu kaygıyı bastırmak için çaba harcar ve deşarj olma gereksinimi hisseder. Kişi bu kaygıyı gerçekten kontrol altına alırsa savunma mekanizmaları gelişir (Tuzcuoğlu, 1995). Savunma mekanizmaları Sigmund Freud tarafından akademiye kazandırılmış, Sigmund Freud'un kızı Anna Freud tarafından sınıflandırılmış ve geliştirilmiştir.

Freud, *Time Dergisi'*ne kapak olmuş ve pek çok dergi tarafından yüzyılın kişisi olarak seçilmiştir. Freud'un çalışmaları üç ana başlıkta toplanmaktadır. Birincisi Freud'un psikoseksüel aşamalar kuramına göre kişi oral, anal, fallik ve gizlilik aşamalarından geçerek kişiliğini oluşturur. İkincisi kişinin yaşamında öne çıkan iki ana unsur *Libido* ile *Saldırganlıktır*. Üçüncüsü psikanaliz kuramı, yöntemi Sigmund Freud tarafından geliştirilmiş, uygulanmış ve akademik alana kazandırılmıştır. Sigmund Freud psikanaliz kuramı ve yöntemi açıklarken ve serimlerken pek çok savunma mekanizmasından bahsetmiştir. Kısaca savunma mekanizmaları, psikanalitik teoride, insanın bilinçdışı zihni tarafından harekete geçirilen, insanın şemalarının da öngördüğü gibi, kaygı ve kabul edilemez dürtüler biçimindeki hoş olmayan gerçekleri manipüle etmek, inkar etmek veya çarpıtmak için harekete geçen psikolojik stratejilerdir (Hasan, 2018). Psikanaliz klinik uygulamaya ilişkin geniş bir kavram yelpazesi sunmuştur; savunma mekanizmaları en uygulanabilir kavram olmuştur (Spielman, 2002).

Kişiler için sosyal medya takip ettiği ünlü, seçkin, güçlü, fenomen ve/veya diğer kişilerin sahip olduğu *takipçi sayısı*, *beğeni sayısı*, *etkileşim sayısı* ve *yorum sayısı* önemlidir ve bu sayılar

verilerden oluşmaktadır. Veriler hem bağlam veya yorum olmaksızın gerçek ve rakamlardır hem de bilgiye dönüştürülebilecek enformasyonu doğururlar. Tüm veriler aynı zamanda güç kavramında gönderme yapmaktadır. Güç istenci yaratılmasında veri sosyal medya kullanıcıları üzerinde etkilidir. Araştırma, sosyal medyada gerçek benliğin (ego'nun) güç istenci savunma mekanizması olarak açıklanan *Kalıtıl ve Kişisel, Etkileyebilme Kapasitesi, Konumsal ve Formal ve Sahte Benliğin Güç İstenci Savunma Mekanizmaları* ile sosyal medyadaki verilerin (beğeni, takipçi, yorum ve etkileşim sayısı) kullanıcılar üzerindeki etkisini göstermesi açısından önemlidir.

2.Savunma Mekanizmaları

Savunma terimi, Freud tarafından ilk kez 1894 yılında *Savunmaların Nöro-Psikozları (The Neuro - Psychoses of Defense)* adlı eserde kullanılmıştır. Sigmund Freud bazı savunma mekanizma türlerini sınıflandırmıştır. Bu savunma mekanizmaları insanın bilinçli kontrolünün dışındadır (Hasan, 2018). Ersevîm'e göre savunma mekanizmaları, koruyucu ölçülerdir ve savunma mekanizmaları (defense mechanisms), gerek kişinin ortama adaptasyonunda ve gerekse gelişiminde çok önemli bir rol oynarlar (Ersevîm, 2013, s. 210-213). Sigmund Freud'un kızı Anna Freud, babasının psikanaliz kuramı ve yöntemi içerisinde açıkladığı *Savunma Mekanizmalarını* hem sınıflandırmış hem de genişletmiştir. Anna Freud'un savunma mekanizmaları üzerine çalışması, Sigmund Freud'un egonun kökenleri ve işlevini kavramsallaştırmaya yönelik çığır açan çalışmasının doğrudan devamı olarak açıklanabilir (Spielman, 2002). Anna Freud (Sigmund Freud'un kızı) savunma mekanizmalarının işlevlerini *Ben ve Savunma Mekanizmaları* adlı eserinde şu şekilde açıklamaktadır; savunma çabalarıyla ego kaygı ve hoşnutsuzluğun çıkmasını engelleyebiliyor, dürtüde yapılan gerekli değişikliklerle güç koşullar altında da bireyin dürtüsel doyuma ulaşmasını güvence altına alıyor ve böylece id, üstben ve çevresel güçler arasında bir uyum sağlayabiliyorsa savunma çabaları başarılı olmuş ve ego zafer kazanmış demektir (1936/2017, s. 122). Anna Freud'un açıklamasına göre, savunma mekanizmaları hem ego'yu (kendiliğin) devreye sokarak, kişinin ankisiyetesini engellemekte hem bu duygu, düşünce ve davranışlarının yarattığı olumsuz koşulları dengeleyerek ve güvence altına alarak kişinin doyuma ulaşmasının da gerçekleşmesini sağlamakta hem de kişinin içsel (id, ego) ve dışsal (sosyo-kültürel, toplumsal/süperego) uyumunu sağlamaktadır. Sigmund Freud ve kızı Anna Freud, bu savunmaların çoğunun ana hatlarını çizdi ve bunların en önemli özelliklerini de belirledi: savunmalar, çatışmayı ve rahatsız edici duygulanımı yönetmenin önemli bir yoludur; savunmalar nispeten bilinçsizdir (Bowins, 2004; Vaillant, 1994). Anna Freud ego'nun rolünü id'den bağımsız işlev gördüğü için genişletti, Ego ve Savunma Mekanizmaları'nda ego'yu anksiyeteden koruyan savunma mekanizmalarının kullanımı açıkladı ve detaylandırdı (Schultz ve Schultz, 1969/2007, s. 637). Günümüzde de savunma mekanizmalarına önem verilmektedir. Örneğin, savunma mekanizmaları üzerine daha fazla çalışılması ve gelecekte ayrı bir eksen olarak DSM-V'e dahil edilmek üzere değerlendirilmesi önerilmektedir (Millon ve ark., 2001/2019, s. 30). Günümüzde

yaygın olan savunma mekanizmalarından bazıları şu şekilde açıklanmaktadır: özgecilik (altruizm), çilecilik (asceticism), dengelemek (compensation), inkar-yadsımak (denial), yer değiştirmek (displacement), ayrışma (dissociation), ülkeleştirme (idealization), özdeşleştirme (identification), birleşme (incorporation), içe atma (introjection), içerikleştirme (internalization), yansıtırma (projection), haklı çıkarma (rationalization), gerileme (regression), bastırma (repression), bölünme (splitting), yüceltme (sublimation), yerine koyma (substitution) ve tümgüçlülüktür (Ersevim, 2013; Millon ve ark., 2001/2019; Freud, 2018; 2022a; 2022b; 2023a; 2023b).

Savunma mekanizmaları insanlar tarafından kendisini suçluluk veya kaygı duygularından korumak için kullanılır. İnsanlar tehdit edildiğinde veya id veya süper egoları çok talepkar hale geldiğinden gelişir (Hasan, 2018). Savunma mekanizmaları bilişsel ya da davranış odaklı başa çıkmanın gerçekleşmesini kolaylaştırır ya da engeller (Kramer, 2010). Savunma mekanizmaları, tehdit altında olma endişesinden veya id veya süperego çok fazla talep ettiğinde veya insanların bilinçli kontrolü olmadığında kendi kendine çalışmaktadır (Hasan, 2018). Psikanalitik literatürde yaygın olarak bahsedilen klasik psikolojik savunma mekanizmalarının çoğu, bilişsel çarpıtmalar altında toplanabilir (Steiner ve ark., 2001). Hasan; Kramer; Vaillant; Bowins; Steiner, Araujo ve Koopman'a göre savunma mekanizmaları sayesinde kişi topluma uyum sağlamakta; eksiklik/yoksunluk giderilerek, sağlanan doyum ile anksiyete azaltılmaktadır. Savunma mekanizmaları, zihinsel içeriklere, amaçlara, sonuçlara veya belirli süreçlere atıfta bulunabilen yapılar, insan yapımı soyutlamalardır (Siegal, 1969). Savunma mekanizmalarının temel özellikleri aşağıdaki gibi açıklanmaktadır;

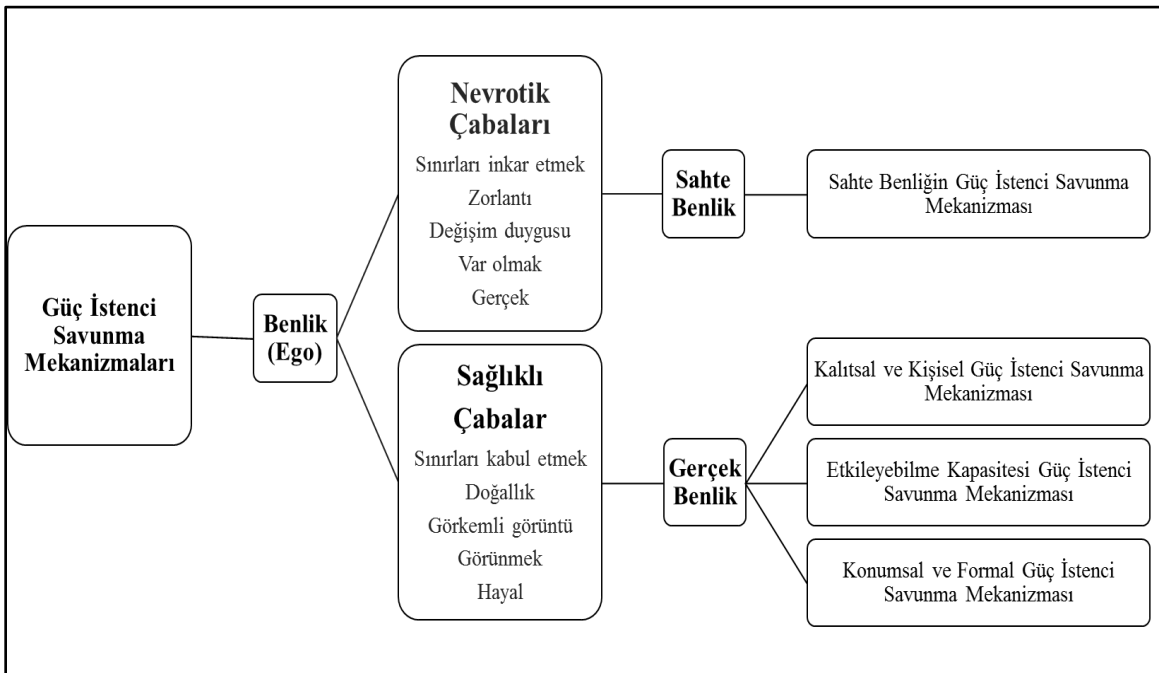
- Savunma mekanizmalarının her biri diğerinden bağımsız olarak hareket eden mekanizmalardır.
- Savunma mekanizmaları daha çok psikenin bilinçaltı bölümünde gerçekleşir.
- Savunma mekanizmaları hem duygu hem de çatışma durumlarını idare etmenin ana yollarından biridir.
- Savunma mekanizmaları, patolojik (rahatsızlık, rahatsız edici)tir ama diğer yandan aynı zamanda uyum sağlamaya da yardımcı olur (Callak, 2019, s.13'den aktaran Öztunç ve Zeren Kosal, 2021).

3. Güç İstenci Savunma Mekanizmaları

Savunma mekanizmaları bireyin hem yaşadığı zor koşulların yarattığı stres, mutsuzluk, ankisiyeteden kurtulmasını sağlar hem de olumsuz duygu, düşünce ve davranışları pozitif çevirir. (Freud), Savunma Mekanizmalarının sınıflandırılmasına gelince, en iyi şey bir klasikasyon yapmayıp, savunma durumları ayrıntıları ile çalışmaktır (Ersevim, 2013, s. 216). Freud'un da vurguladığı gibi mühim olan sadece olguları sınıflandırma değildir aynı zaman savunma mekanizmalarını ayrıntılı olarak çalışmak, araştırmak, betimlemek, incelemek ve tüm nitel ve nicel bilgiler eşliğinde serimlemektir. İnsan tarihinin her döneminde bir gücün, iktidarın ve/veya otorite

ile ya işbirliğine, etkileşime, katılma, paylaşma girmiş ya da etkisi altında yaşamıştır. Doğal olarak gücün, iktidarın ve/veya otoritenin gölgesi altında yaşamak isteyenler olduğu gibi bu bu gücü önemsemeyen, katılmayan ya da karşı olanlar da her zaman olmuştur. Sosyal medyada da gerek kalıtsal ve kişisel, gerek konumsal ve formal gerekse de etkileyebilme kapasitesine sahip bireyler de bulunmaktadır. Güce sahip olan kişilerin sosyal medya mecralarındaki *takipçi sayısı, beğeni sayısı, etkileşim sayısı ve yorum sayısı* incelendiğinde normal bir bireyin çok üstünde olduğu kolaylıkla gözlemlenebilmektedir. Örneğin Siegal'a göre savunma mekanizması şunları ifade edebilir: (i) zihinsel içerik (duygular, düşünceler, vb.); (ii) zihinsel sonuç veya amaç veya amaçlar (bir içgüdü türevinin belirli bir kaderi, bir duygunun diğerinin yerini aldığı belirli bir zihinsel durum, vb.); (iii) zihinsel süreç (savunma sonucunun ve/veya içeriğinin nasıl ortaya çıktığı) (1969). Vaillant'ın da belirttiği gibi benlik algımız, hem dış hem de iç gerçekliğe ilişkin nesnelere, fikirler ve duygular savunma mekanizmaları tarafından değiştirilmektedir (1994). Freud'a göre bu gelişimde ego, ait olduğu organizmayı koruma gayretiyle bir takım Savunma Mekanizmaları (Defense Mechanisms) yaratır. Normal veya nörotik, her şahıs, hayata uyumda bu savunma mekanizmalarından birini veya birkaçını kullanır (Ersevim, 2013, s. 212). Çalışmada ego'nun sağlıklı ve nevrotik çabaları gerçek ve sahte benlikten kavramları üzerinden açıklanmakta ve incelenmektedir. Güç istenci savunma mekanizmaları Tablo 1'de de açıklandığı gibi dört boyuttan oluşmaktadır. Bunlar; a) *Kalıtsal ve Kişisel Güç İstenci Savunma Mekanizmaları*, b) *Etkileyebilme Kapasitesi Güç İstenci Savunma Mekanizmaları*, c) *Konumsal ve Formal Güç İstenci Savunma Mekanizmaları*" ve d) *Sahte kendiliğin Güç İstenci Savunma Mekanizmalarıdır*.

Tablo 1. Güç İstenci Savunma Mekanizmaları

Horney, *sağlıklı çabaları*, a) sınırları kabul etmek, b) doğallık, c) görkemli görüntü, d) görünmek, e) hayal ile *nevrotik çabaları* ise i) sınırları inkar etmek, ii) zorlantı, iii) değişim duygusu, iv) var olmak v) gerçek olarak sınıflandırmaktadır (Horney, 1950/2017, s. 48). Adler ise *gerçekleri* a) üstünlüğe ulaşmak için bir yeteneğin geliştirilmesi, b) çevreyle baş etme, c) bilgi toplama ve başarıları istifleme ile, *hayali olanları* olanları ise i) sankinin geliştirilmesi, ii) güçsüzlüğü kullanma, iii) korunma arayışı olarak sınıflandırmaktadır (Adler, 1924/2018, s. 102). Horney ve Adler, *gerçek benlik ile sahte kendiliği* de karşılaştırmaktadır. Normal güç arayışı güçten, nevrotik olanı zayıflıktan doğa (Horney, 1937/2018, s. 112). Horney'e göre çalışmada da vurgulandığı gibi her insanın güce sahip olma hakkı bulunmaktadır ve ona göre, temel kaygıya karşı korunmanın üçüncü girişimi *güç* – olgusal güç, başarı, mülkiyet, takdir ya da entelektüel üstünlük kazanarak güvenlik elde etmeye çalışmak – aracılığıyla. Bu korunma girişiminin temel amacı şu şekilde açıklanabilir: Eğer güce sahipsem hiç kimse beni incitemez demıştır (Horney, 1937/2018, s. 67). Horney şu cümle ile Adler'i övmektedir; Bu arayışları görmek ve nevrotik dışavurumlarda oynadıkları rolün önemini, büründükleri biçimleri vurgulamak Alfred Adler'in başarısıdır (Horney, 1937/2018, s. 126). Adler'e göre *güç*; a) yenmek, b) başarı peşinde koşmak, c) üstünlük sağlamak, d) yükselmek, e) daha iyi uyum sağlama çabasıdır. Adler, *Yaşama Sanatı ve Yaşamın Anlamı ve Amacı adlı* eserlerinde üstünlük çabası asla son bulmaz ve amaç edinilen ideal kişiye doğru yol alış da üstünlük çabasıyla eyleme dönüştürülür demektedir (1931/2017, s. 67); (1929/2018, s. 68). Birey güce sahip değilse ya kalıtsal ve kişisel, ya konumsal ve formal ya da etkileyebilme kapasitesine sahip kişilerin etrafında toplanabilmektedir. Birey güç peşinde koşarken hem gerçek hem de sahte benlik savunma mekanizmalarını kullanabilmektedir.

Kalıtsal ve Kişisel Güç İstenci Savunma Mekanizması: Bu güç istenci savunma mekanizmasındaki kişiler için soy, aile, boy, atletik güç, fit olmak, yüz, görünüş, yüz ifadesi, görünüşün yansımaları, verili olan, gözler, saç çekicilik ve güzellik gibi bedensel/görünüş/fiziksel üstünlüklere sahip olmak iyidir. Kişi ya bu özelliklere sahiptir ya da kişi bu özelliklere sahip olan kişilerin sergilendiği sayfaları ve paylaşımları beğenmekte ve takip etmektedir. *Kalıtsal ve Kişisel Güç İstenci* sahip olmak, kişilerin hem *beğenilmesinde* ve *izlenilmesinde* hem *etkilenilmesinde* hem de *takip edilmesinde* etkilidir. *Kalıtsal ve Kişisel Güç İstenci* kişinin sahip olduğu görünüş ve görünüşün yansımalarının (kalıtsal fenomen) diğer kişilerde yarattığı istek, arzu ve beğenileri ile kişinin kendisinin ve ailesinin sahip olduğu soya gönderme yapmaktadır. Kişi *Kalıtsal ve Kişisel Güç İstencine* sahip olarak arzularını doyurmaktadır. Hem bu özelliklere sahip hem de seçkin ve ünlü ailelerin sergilendiği sayfaları ve paylaşımlarını beğenen kişiler ise *Kalıtsal ve Kişisel Güç İstencini* sergileyen, paylaşan kişileri yüceltmekte, idealleştirmekte, benimsemekte ve hatta onlarla özdeşleşmektedir.

Konumsal ve Formal Güç İstenci Savunma Mekanizması: Bu güç istenci savunma mekanizmasındaki kişiler için, eğitim düzeyi, başarı derecesi, mali durumu, ünlü olma durumu ve

sosyal konum, statü gibi üstünlüklere sahip olmak iyidir. Konuma ve statüye sahip olmak, başarıya, rekabete, yükselme ve ilerlemeye, sosyalleşmeye, ilişki kurmaya, kontrole, satın alma ve harcama gücüne ve şöhrete sahip olmaya gönderme yapmaktadır. Kişi ya bu özelliklere sahiptir ya da kişi bu özelliklere sahip olan siyasi parti liderleri, ünlü sporcular, ünlü marka yöneticileri, kendisinin amir ve müdürleri ile eğitim düzeyi, başarı derecesi, mali durumu, ünlü olma durumu ve sosyal konum, statü gibi üstünlükler sahip olan kişilerin sergilendiği sayfaları ve paylaşımları beğenmekte ve takip etmektedir. *Konumsal ve Formal Güç İstenci Savunma Mekanizmasına* sahip olmak kişilerin hem *beğenilmesinde* ve *izlenilmesinde* hem *etkilenilmesinde* hem de *takip edilmesinde* etkilidir. Kişiler, *Konumsal ve Formal Güç İstenci Savunma Mekanizmasına* sahip olan kişiler tarafından beğenilmek, izlenilmek ve takip edilmek istenmektedir. *Konumsal ve Formal Güç İstenci Savunma Mekanizmasına* sahip olan kişilerin paylaşımlarını beğenen, izleyen ve takip eden kişiler ise güvenlik isteğini gerçekleştirmekte, kendisinde hissetmeye başladığı eksikliği ve yoksunluğunu gidermekte, böylelikle güç istenci gereksinimlerini doyurmaktadır. Ek olarak kişiler *Konumsal ve Formal Güç İstenci Savunma Mekanizmasını* sergileyen ve paylaşan kişileri yüceltmekte, idealleştirmekte, benimsemekte ve hatta onlarla özdeşleşmektedir.

Etkileyebilme Kapasitesi Güç İstenci Savunma Mekanizması: Bu güç istenci savunma mekanizmasındaki kişiler için, ünlü fenomenler, ünlü yazar, blogger ve kanaat önderi olan kişiler, *imaj gücü* yüksek kişiler, imaj gücünü yaratan görünüş, beden dili, duruş, poz ve paylaşımın yapıldığı mekânın adı, konumu, bilinirliği, ünü ve imajı önemlidir. *Etkileyebilme Kapasitesi Güç İstenci* etkili bir iletişim stratejisine sahip olmaya gönderme yapmaktadır. Kişi ya bu özelliklere sahiptir ya da kişi bu özelliklere sahip olan kişilerin sergilendiği sayfaları ve paylaşımları beğenmekte ve takip etmektedir. Günümüz çağı bir gösteri (etkileme, izleme, seyretme) toplumdur. Yeni ve sosyal medyadaki Instagram, Tik-tok ve YouTube gibi platformlarda etkili bir iletişim stratejisi, bilgisi, yeteneği ve kapasitesine sahip olan kişiler diğer kişiler tarafından beğenilmekte, izlenilmekte ve takip edilmektedir. Bu paylaşımları izleyen kişiler hem bilgilenmekte hem eğlenmekte hem etkilenmekte hem de etkileyebilme kapasitesine güç istencine sahip olan kişilerin etrafında toplanarak, onların sayfalarını ve paylaşımlarını beğenmekte, sayfalarını takip etmekte, etkileşmekte ve yorum yazmaktadır. *Etkileyebilme Kapasitesi Güç İstenci* ne sahip olan kişiler yenme, kazanma ve üstünlük çabalarını gerçekleştirerek, güç istenci gereksinimlerini doyururken, diğer kişiler *Etkileyebilme Kapasitesi Güç İstencini* sergileyen ve paylaşan kişileri yüceltmekte, idealleştirmekte, benimsemekte ve hatta onlarla özdeşleşmektedir.

Sahte Benliğin Güç İstenci Savunma Mekanizması: Bu güç istenci savunma mekanizmasındaki kişiler, a) ekonomik açıdan düşük gelirleri olmasına rağmen ünlü markaları kullandıklarını paylaşmaktadır; b) uygulamaları ve diğer teknolojik araçları kullanarak, sahip oldukları özellikleri değiştirerek ve dönüştürerek, boy, atletik güç, fit olmak, çekicilik ve güzellik

gibi bedensel/görünüş/fiziksel üstünlüklere sahip oldukları izlenimi yaratmaktadır; c) eğitim düzeyi, başarı derecesi, mali durumu, ünlü olma durumu ve sosyal konum, statü gibi üstünlüklere sahip olan kişilerin paylaşımlarını beğenip, sanki bunları kendi paylaşımı gibi bir izlenim yaratarak yeniden paylaşmaktadır. *Sahte Benlik Güç İstenci Savunma Mekanizması* ile kişi bir *sankinin geliştirilmesini sağlamakta, korunma arayışını gerçekleştirmek ve güçsüzlüğü kullanmaktadır*. Güç istenci savunma mekanizmaları bireyleri yaşadıkları yoksunluktan, stres, mutsuzluk, anksiyete gibi olumsuz duygu, düşünce ve davranışların oluşmasını ortadan kaldırmakta ve bireylerin yaşadıkları küresel topluma uyum sağlamasına yardımcı olmaktadır.

4. Veri, Enformasyon ve Bilgi

Veriler en yararlı şekilde işlemlerin yapılandırılmış kayıtları olarak tanımlanırlar (Davenport ve Prusak, 1998, s. 2). Olaylarla ilgili bir dizi ayrı nesnel gerçektir. Bağlam, kategorize etme, hesaplamalar, düzeltmeler ve yoğunlaştırma yoluyla değer katılarak enformasyona dönüştürülür. Veriler, bağlam veya yorum olmaksızın gerçekler ve rakamlardır (Kalseth ve Cummings, 2001, s. 166). Veri, problem çözümü ya da karar vermede önemli bir rol oynar ama kararın alınmasında ya da problemin çözüme ulaştırılmasında sebep-sonuç ilişkisi kurulmasına yönelik desteği bulunmamaktadır. Verilere dayalı olarak elde edilecek sonuçları yorumlamak ve bunlara katkıda bulunmak tamamıyla kişiye aittir. Buna dayalı olarak veriyi olduğu gibi alıp kullanmak istenilen sonucu vermemektedir. Diğer taraftan veri, enformasyon ve bilgi oluşumu için temel oluşturmaktadır (Durna ve Demirel, 2008, s. 133).

Davenport ve Prusak, yeterli veri toplamanın nesnel olarak doğru kararların otomatik olarak kendiliğinden gerçekleşeceği yaklaşımının iki yönden yanlış olduğunu ifade etmektedirler. Birincisi çok fazla veri, önemli verilerin tanımlanması ve anlamlandırılmasını zorlaştırabilmektedir. İkincisi verilerin özünde anlam bulunmamaktadır. Olan bitenin yalnızca bir kısmını anlatırlar, yargı ve yorum sunmaz, size ne yapmanız gerektiğini söylemezler. Öte yandan kuruluşlar için büyük ölçüde önemlidirler çünkü bilgi üretiminde temel hammadde olarak rol oynamaktadırlar (Davenport ve Prusak, 1998, s. 3).

Veriler; bir arka planda yerleştirilerek, ortaya çıkan sonuçları değerlendirilerek, karşılaştırmalar gerçekleştirilerek ve diğer tamamlayıcı unsurlar eklenerek, bilgiye dönüştürülebilecek enformasyonu doğururlar (Bennett ve Gabriel, 1999, s. 213). Enformasyon ise yorumlandığında, bir bağlama oturtulduğunda veya ona bir anlam eklendiğinde bilgi haline gelmektedir (Tuomi, 1999). Veri ve enformasyon beyin dışından alınıp kaydedilirken, bilgi beyinde bulunmaktadır. Enformasyon insan beynine alıcılar ile ulaşmakta, önceki bilgilerle yeni bilgiye dönüştürülmekte ve hafızaya yerleşmektedir. Enformasyonun işlenmesi yeni enformasyonları getirdiği gibi yeni bilgiler de üretebilmektedir (Akgün ve Keskin, 2003, s. 176).

Genel olarak veriler ham gerçekler, enformasyon organize bir veri kümesi olarak kabul edilir. Bilgi anlamlı enformasyon olarak algılanır. Veri ve enformasyon düzenlemelerine göre, enformasyon ve bilgi ise yorumlamalarına göre ayrılmaktadırlar (Bhatt, 2001). Veri, bağlamdan yoksun anlamsız bir noktadır. Belirli bir bağlamda farklı veri öğeleri arasındaki ilişkiler anlaşıldıkça süreklilik boyunca enformasyona hareket edilir. Ancak enformasyon belli bir bağlama dayalı olduğundan nispeten statiktir ve diğer bağlamlara olduğu gibi uygulanamaz. Enformasyon deneyim, değer, iç görü ve diğer uzmanlıklarla birleştirildiğinde bilgiye ulaşılır (Misra ve ark., 2003).

Bilgi; deneyim ve pratik yoluyla öğrenilen bir dizi kural, prosedür ve işlemle özümsemiş, verilerin organize bir birleşimidir. Anlam olmadan bilgi, enformasyon veya veridir. Bilgi ancak anlam sayesinde hayat bulur ve bilgi haline gelir. Enformasyon ve bilgi arasındaki ayrım kullanıcıların bakış açılarına bağlıdır (Bhatt, 2001, s. 70). Veri, enformasyon ve bilgi birbirlerini etkilerler ve herhangi birinin değeri hangi amaçla kullanılacağına bağlıdır. Hem veri hem enformasyonun yorumlanabilmesi için bilgi gerekir ancak aynı zamanda veri ve enformasyon da yeni bilginin inşası için yapı taşlarıdır. Enformasyon kullanıldığında yani kullanıcının önceki bilgi ve deneyimleriyle yorumlandığında bilgi haline gelmez, mevcut bilgiyi artırarak, değiştirerek yeni eylem olasılıkları açar (Stenmark, 2002). Veriler gibi enformasyon da nesnelere ve olayların özelliklerini temsil eder, ancak bunu verilerden daha kompakt ve kullanışlı bir şekilde yapar. Veri ve enformasyon arasındaki fark yapısal değil işlevseldir. Enformasyon, kim, ne, ne zaman, nerede ve kaç gibi kelimelerle başlayan soruların cevapları olan açıklamalarda bulunur. Bilgi, talimatlarla, nasıl yapılır sorularına verilen yanıtlarla aktarılır. Anlama; açıklamalarla, neden sorularına verilen yanıtlarla aktarılır. Enformasyon, bilgi ve anlayış, etkinliği değil verimliliği artırmamızı sağlamaktadır. Davranışın veya eylemin verimliliği, belirli bir olasılıkla o hedefe ulaşmak için gereken kaynak miktarının veya belirli miktarda kaynakla o hedefe ulaşma olasılığının belirlenmesiyle bir hedefe göre ölçülmektedir (Ackoff, 1989).

5. Büyük Veri

Sosyal ağ verilerinin toplanması geleneksel olarak zorlu bir iştir ve bu durum incelenilen gruplarla kapsamlı bir teması gerektirmektedir. On milyonlarca bireyin ayrıntılı olarak ve her dakika neler yaptığı, ör; Facebook gibi bir sitede bağlantı arama, arkadaşlık kurma yollarını, Wikipedia, Flickr gibi sitelerde insanların birbirleriyle nasıl koordine oldukları ve yaratıcı ifadelerle nasıl katıldıkları izlenebilmektedir (Kleinberg, 2008, s. 66). Dijital iz verileri, çevrimiçi bir bilgi sistemi vasıtasıyla gerçekleştirilen faaliyet kayıtları olarak tanımlanmaktadır. İz, geçiş işaretini göstermekte ve geçmişte olan bir şeyin kaydının kanıtı olmaktadır. Sistem de izleme verileri için avantaj ve sınırlamalar sağlayan bir veri toplama aracı olarak işlev görmektedir (Howison ve ark., 2011, s. 769).

Verinin bilgi için temel koşul oluşturuyor oluşu gibi bilgi de felsefenin temel koşulunu oluşturmaktadır. Filozoflar ve modern bilim insanları veriye bakmak konusunda zayıf bir eğilim göstermişler, veri ile ulaşılan bilgiye bakmak konusunda daha güçlü bir eğilim sergilemişlerdir. Veriden bilgi ve bilgeliğe uzanan sürecin felsefi yönden ele alınması sadece felsefi bilgi kuramı geleneği tarafından sunulanlardan farklı iç görüler getirebilmektedir. Büyük veri, 1960'lı yıllarda başlayan *dijital çağ*, *bilgi devrimi* gibi kavramlara nesnel bir ortam sağlamış, 2000'li yıllarla birlikte disiplinler arası bir olguya dönüşmüştür. Bu noktada büyük veri genel üzerinden bilimde, özele dayalı olarak da beşeri bilimler için önemli bir dönüşümün başlangıcını göstermektedir (Işıklı, 2014, s. 90).

İnternet teknolojileri ile bloglar, sensörler, web sayfaları, sosyal medya uygulamaları ve bunlar gibi uygulama ve cihazlar üzerinden bilimsel olan ya da bilimsel olmayan veriler toplanabilmektedir. Bu verilerin çeşit, hız ve kapasiteleri üzerinden günümüzde gösterdikleri artış, teknolojinin ilerlemenin de bu artışa destek vererek yeni çözümler üretmesi *Büyük Veri* kavramı olarak adlandırılmıştır (Doğan ve Arslantekin, 2016, s. 15). Büyük veri kavramı; bu dev veri setlerinin tasviri için kullanılmakta, modern bilimde kuruluşlar için temel enformasyonun toplanılması ve analiz edilmesi yollarından biri olarak görülmektedir (Narin ve ark., 2017, s. 217). Büyük veriden bankacılıktan sağlığa, güvenlikten perakende sektörüne çok farklı alanlarda farklı işletme yapılarından yararlanılmaktadır (Altunışık, 2015, s. 47). Jordan, büyük veriyi; dinamik, gürültülü, hızlı şekilde gelişen veri yığınları arasında etkili şekilde madencilik yapmak için tasarlanmış veri tabanlarının amaca yönelik olarak oluşturulması ve analiz edilmesi olarak tanımlarken (Jordan, 2014, s. 378), Parks, büyük verinin tek bir tanımı olmadığını, boyutun tek başına yetersiz bir tanımlayıcı olduğu belirtmektedir. Daha esaslı bir ifade ile büyük veri hareketini; Twitter gibi ağlar dâhil büyük sosyal ağların analizi, web ve mobil analitiği, otomatik veri toplama ve veri madenciliği, duygu analizi/görüş madenciliği, büyük veri setlerinin görselleştirilmesi, doğal dil işleme (NLP), makine öğrenimi, derin öğrenme, muazzam büyük veri kümelerinin bilgisayar destekli içerik analizi ile ilişkilendirmektedir (Parks, 2014, s. 355). Mahrt ve Scharkow'a göre, büyük veri bağıntılı (bağıl-göreceli) bir anlama sahiptir ve zamanla daha büyük veri kümelerini ifade etme eğilimindedir (Mahrt ve Scharkow, 2013, s. 22). Büyük verinin dört niteliği bulunmaktadır (Zwitter, 2014):

- Veri tarihinde her zamankinden daha fazla veri bulunmaktadır: Kayıtlı tarihin başlangıcından 2013'e kadar bakıldığında 5 milyar gigabayt veri üretilmişken, 2011'de iki günde bir, 2013'te her 10 dakikada bir, 2015'te her 10 saniyede bir 5 milyar gigabayt veri üretilmektedir.
- Büyük veri organik, organik, organik,
- Büyük veri potansiyel olarak küreseldir,
- Büyük veri analizleri korelasyonları vurgulamaktadır.

Büyük veri platformlarında; Çeşitlilik (Variety), Hız (Velocity), Veri Büyüklüğü (Volume), Doğrulama (Verification) ve Değer (Value) olmak üzere beş bileşen bulunmaktadır (Dülger, 2016, s. 505-506):

- Çeşitlilik (Variety): Veriler; yapılandırılmış, yarı-yapılandırılmış, yapılandırılmamış olabilmekte ve birbirileriyle sık ve yoğun yer değiştirebilmektedirler.
- Hız (Velocity): Büyük veri analizlerindeki yarı-gerçek zamanlı ve gerçek zamanlı işleme üzerindeki yüksek gereksinimleri anlatan hız, büyük verinin üretilmesinde çok yüksektir ve giderek artmaktadır. Beraberinden işlem sayısının ve çeşitliliğinin de aynı hızda artışını getirmektedir.
- Veri Büyüklüğü (Volume): Üretilen verilerin çok hızlı artışı dünya genelinde veri hacmini de çok geniş boyutlara getirmiştir.
- Doğrulama (Verification): Verinin akışı esnasında güvenli olması. Akışta olması gereken güvenlik seviyesinin gerçekleştirilmesi ve doğru kişiler tarafından görünür ya da gizli kalması gerekliliğidir.
- Değer (Value): Büyük veri için değer, en önemli bileşenini oluşturmaktadır. Büyük verinin üretim ve işleme sonrası işletmeler için artı bir değer oluşturuyor olması gerekmektedir.

İletişim araştırmacıları için büyük veri için kullanılan analitik araçların yaygın olması hem büyük fırsatlar hem de zorluklar getirmektedir. Kullanıcı kökenli oluşturulmuş metinlerin aksine dijital izleme verileri alan için yeni metodolojik sınırı temsil etmektedir (Freelon, 2014, s. 59). Jungherr, bilimsel paradigma değişimlerinin nedenlerinin, genellikle iyi incelenmiş olgulara yeni bakış açıları açan yeni veri kaynaklarının geliştirilmesinde bulunabildiğini söylemektedir. Jungherr'e göre, dijitalleşme ve dijital aracılı etkileşimlerin aralıksız kayıt altına alınması sağlandığı büyük teknolojik ilerleme, araştırmacıları dijital veri izlerini anlamlandırmaya ve bunları araştırmalarına dâhil etmeye zorlamaktadır (Jungherr, 2015).

6. Yöntem ve Araştırma

Çalışmada iletişim ve sosyal bilimlerin araştırma, yöntemlerinden kantitatif (nicel) araştırma yöntemi ve model olarak da survey (tarama) kullanılmaktadır. Tümdengelim ile araştırmanın hipotezleri sınanmaktadır. Güç istencinin yaratılmasında veri sosyal medya kullanıcıları üzerinde etkilidir. Bu araştırma, sosyal medyada gerçek benliğin (Ego'nun) güç boyutları olarak açıklanan *Kalitsal ve Kişisel Güç İstenci Savunma Mekanizması*, *Etkileyebilme Kapasitesi Güç İstenci Savunma Mekanizması*, *Konumsal ve Formal Güç İstenci Savunma Mekanizması* ve *Sahte Benliğin Güç İstenci Savunma Mekanizması* ile sosyal medyadaki verilerin (beğeni, takipçi, yorum ve etkileşim sayısı) kullanıcılar üzerindeki etkisini incelemeyi ve açıklamayı amaçlamaktadır. Dijital yerlilerin dijital ve sosyal medyadaki *paylaşımında, bir güç arayışı, bir arzulanmış nesne olma isteği, güç ve güç ilişkilerinde sevdiği kişileri yüceltme, idealleştirme,*

benimsetme ve özdeşleşme isteği gözlemlenebilmektedir. Bu varsayımlara dayalı olarak aşağıdaki hipotezler önerilmiştir:

H1: Kişiler için sosyal medyada takip ettiği hesaplardaki takipçi, beğeni ve etkileşim sayısı önemlidir.

H2: Kişiler sosyal medyayı gerçek ve sahte benliğin güç istenci savunma mekanizmalarına katkı sağladığı için kullanmaktadır.

H3: Sosyal medyada gerçek ve sahte benliğin (Ego'nun) güç boyutları olarak açıklanan Kalıtsal ve Kişisel Güç İstenci Savunma Mekanizması ile kişilerin sosyal medyada takip ettiği hesaplardaki takipçi, beğeni ve etkileşim sayısı arasında anlamlı bir ilişki vardır.

H4: Sosyal medyada gerçek ve sahte benliğin (Ego'nun) güç boyutları olarak açıklanan Konumsal ve Formal Güç İstenci Savunma Mekanizması ile kişilerin sosyal medyada takip ettiği hesaplardaki takipçi, beğeni ve etkileşim sayısı arasında anlamlı bir ilişki vardır.

H5: Sosyal medyada gerçek ve sahte benliğin (Ego'nun) güç boyutları olarak açıklanan Etkileyebilme Kapasitesi Güç İstenci Savunma Mekanizması ile kişilerin sosyal medyada takip ettiği hesaplardaki takipçi, beğeni ve etkileşim sayısı arasında anlamlı bir ilişki vardır.

H6: Sosyal medyada gerçek ve sahte benliğin (Ego'nun) güç boyutları olarak açıklanan Sahte Benliğin Güç İstenci Savunma Mekanizması ile kişilerin sosyal medyada takip ettiği hesaplardaki takipçi, beğeni ve etkileşim sayısı arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Türkiye'de yaşayan, sosyal medyayı kullanan ve üniversitelerin iletişim ve psikoloji bölümlerinde okuyan öğrenciler çalışmanın evrenini oluşturmaktadır. Çalışmanın örneklemini İstanbul'da yaşayan, sosyal medyayı kullanan üniversitelerin iletişim (Halkla İlişkiler ve Tanıtım, Gazetecilik ve Yeni Medya) ve psikoloji bölümlerinde okuyan öğrencilerdir. Araştırmanın yapılacağı kurum, İstanbul Nişantaşı Üniversitesi olarak belirlenmiştir. Çalışmada, *Güç İstenci Savunma Mekanizmaları Ölçeği* ölçme aracı olarak kullanılmaktadır (Tan, 2022a). Araştırma verilerinin toplanmasından sonra verilerin analizinde *SPSS programı* kullanılmaktadır. SPSS programında öncelikle güvenilirlik testleri yapıldıktan sonra, analize devam edilmektedir. Analiz sürecinin tamamlanmasından sonra bulgular yorumlanmakta ve hipotezler sınanmaktadır.

7. Bulgular

Bu çalışmada bulunan analizler, IBM SPSS Statistics 23 paket programı yardımıyla yapılmıştır. Analiz sürecinde 347 katılımcının; cinsiyet bilgilerinin yer aldığı "*Kişisel ve Sosyal Medya Kullanım Bilgileri*" ne ilişkin 6 soru ile *Kalıtsal ve Kişisel Güç İstenci Savunma Mekanizması*, *Etkileyebilme Kapasitesi Güç İstenci Savunma Mekanizması*, *Konumsal ve Formal Güç İstenci Savunma Mekanizması* ve *Sahte Benliğin Güç İstenci Savunma Mekanizması* boyutlarından oluşan ve 6'lı likert tipinde 19 sorudan oluşan *Güç İstenci Savunma Mekanizmaları Ölçeği* verileri analiz

edilmiştir. Analiz sürecine geçmeden önce, eksik ve yanlış veri olup olmadığı kontrol edilmiş ve gerekli düzenlemeler yapıldıktan sonra tanımlayıcı istatistiklere bakılarak tablolaştırılmıştır. Daha sonra ilişki analizlerinde parametrik mi yoksa parametrik olmayan mı kullanılacağına karar verebilmek için Güç İstenci Savunma Mekanizmaları Ölçeğine normallik analizi uygulanmış ve sonrasında güvenilirlik analizleri yapılmıştır.

Verilerin normal dağılması sebebiyle parametrik analiz yöntemleri kullanılan çalışmada, hipotez testleri bağlamında Bağımsız Örneklem T Testi kullanılmıştır. Tüm analizlerde anlamlılık (p) değeri 0,05 olarak belirlenmiş ve analiz sonuçlarında p değerinin 0,05'den küçük olduğu durumlarda istatistik olarak anlamlı bir farklılık olduğu, aksi durumda ise çıkan farklılığın istatistik olarak anlamsız olduğu değerlendirilmiştir.

Tanımlayıcı Analizler: Veriler analize hazır hale getirildikten sonra katılımcıların cinsiyet bilgilerini içeren demografik verilere tanımlayıcı analizler yapılmıştır. Bu bağlamda demografik bilgilere ilişkin tanımlayıcı istatistikler Tablo 2'de olduğu gibidir.

Tablo 2. Demografik Bilgilere İlişkin Tanımlayıcı Bilgiler

Değişkenler	Kategoriler	Sayı (n)	Oran (%)
Cinsiyet	Kadın	206	59,4
	Erkek	141	40,6

Tablo 2'ye göre; katılımcıların 206 tanesi (%59,4) kadın, 141 tanesi (%40,6) erkek olduğunu beyan etmiştir.

Normallik Testi: İlişkisel analizlerde parametrik veya parametrik olmayan yöntemlerin kullanımına karar verebilmek için verilerin normal dağılıp dağılmadığına bakılmıştır. Bu bağlamda yapılan Normallik Testi bulguları Tablo 3'de olduğu gibidir.

Tablo 3. Normallik Testi Bulguları

Ölçek	Boyutlar	Kolmogorov Smirnov	Shapiro Wilk	Skewness (Çarpıklık)	Kurtosis (Basıklık)
		p	p		
Güç İstenci Savunma Mekanizmaları Ölçeği	Kalıtsal ve Kişisel Güç İstenci Savunma Mekanizması	0,000	0,000	-0,868	0,524
	Etkileyebilme Kapasitesi Güç İstenci Savunma Mekanizması	0,000	0,000	-1,103	1,080
	Konumsal ve Formal Güç İstenci Savunma Mekanizması	0,000	0,000	-2,244	5,841
	Sahte Benliğin Güç İstenci Savunma Mekanizması	0,000	0,000	-1,245	0,991

Yapılan normallik analizleri kapsamında; Kolmogorov-Smirnov ve Shapiro-Wilk Testlerine göre ölçek verilerinin normal dağılmadığı ($p < 0,05$) görülmektedir. Ancak değişkenlerin normal dağılıp dağılmadıklarına karar verilirken, skewness (çarpıklık) ve kurtosis (basıklık) değerlerine de bakılmalıdır. Bu bağlamda Bu bağlamda Tabachnik ve Fidell (2013)'e göre; çarpıklık ve basıklık değerlerinin -1,50 ile +1,50 arasında olması durumunda, dağılımın normal kabul edilebileceği belirtilmektedir. Bu sebeple Güç İstenci Savunma Mekanizmaları Ölçeğinin, Kalıtsal ve Kişisel Güç İstenci Savunma Mekanizması, Etkileyebilme Kapasitesi Güç İstenci Savunma Mekanizması ve Sahte Benliğin Güç İstenci Savunma Mekanizması boyutlarının normal dağılım göstermesine karşın, Konumsal ve Formal Güç İstenci Savunma Mekanizması boyutunun normal dağılım göstermediği görülmüştür.

Güvenilirlik Testleri: Çalışmada kullanılan Güç İstenci Savunma Mekanizmaları Ölçeğine yapılan güvenilirlik analizi bulguları Tablo 4'de olduğu gibidir.

Tablo 4. Güvenilirlik Testi Bulguları

Ölçek	Boyutlar	Cronbach's Alpha (α)	Soru Sayısı (n)
Güç İstenci Savunma Mekanizmaları Ölçeği	Kalıtsal ve Kişisel Güç İstenci Savunma Mekanizması	0,790	6
	Etkileyebilme Kapasitesi Güç İstenci Savunma Mekanizması	0,759	4
	Konumsal ve Formal Güç İstenci Savunma Mekanizması	0,939	6
	Sahte Benliğin Güç İstenci Savunma Mekanizması	0,807	3

Tablo 4'e göre Güç İstenci Savunma Mekanizmaları Ölçeğinin, Kalıtsal ve Kişisel Güç İstenci Savunma Mekanizması, Etkileyebilme Kapasitesi Güç İstenci Savunma Mekanizması ve Sahte Benliğin Güç İstenci Savunma Mekanizması boyutlarının Cronbach's Alpha (α) değerinin 0,70 ile 0,90 değeri arasında olması sebebiyle güvenilirliğinin iyi derecede olduğu, Konumsal ve Formal Güç İstenci Savunma Mekanizması boyutunun ise 0,90'dan yüksek olması sebebiyle güvenilirliğinin çok iyi derecede olduğu görülmüştür.

Tablo 5. Güç İstenci Savunma Mekanizmaları Ölçeğinin Tanımlayıcı Bulguları

Sorular		n	Min.	Maks.	Ort.	Standart Sapma	
A. Kalıtsal Ve Kişisel Kendiliğin Güç İstenci Savunma Mekanizmaları							
F1	B.7	Kendine/paylaşımlarına yönelik eleştirilere yapıcı karşılık vermesi takipçi sayısı etkili olmaktadır.	347	1,0	6,0	5,156	,9965
F2	B.8	Atletik güç, fit olmak gibi fiziksel üstünlüklere sahip olmak takipçi sayısı etki yaratmaktadır.	347	1,0	6,0	4,723	1,5105
F2	B.9	Çekicilik ve güzellik gibi bedensel/görünüş/fiziksel üstünlüklere sahip olan ünlü kişilere ait hesapların etkileşim sıklığı beni etkilemektedir.	347	1,0	6,0	4,026	1,8253
F2	B.10	Ünlü ailelerin medyada haklarında bahsedilmesi etkili olmaktadır.	347	1,0	6,0	4,559	1,5277
F2	B.11	Atletik güç, fit olmak gibi fiziksel üstünlüklere sahip olan kişilerin paylaşımların beğeni oranını etkilemektedir.	347	1,0	6,0	4,986	1,3418
F3	B.12	Çekicilik ve güzellik gibi bedensel/görünüş/fiziksel üstünlüklere sahip olan ünlü kişilerin paylaşımlarının filtresiz olması olumlu etki yaratmaktadır.	347	1,0	6,0	4,896	1,3646
B. Konumsal Ve Formal Kendiliğin Güç İstenci Savunması Mekanizmaları							
F2	C.13	Konum ve statü yüksek olması, kişinin takipçi sayısını etkilemektedir.	347	1,0	6,0	5,081	1,3318
F2	C.14	Konum ve statü yüksek olan kişilerin paylaşımların beğeni oranı etkiler.	347	1,0	6,0	4,968	1,3415
F4	C.15	Kişileri konum ve statü yüksek olması kendime yakın bulmamda etki olmaktadır.	347	1,0	6,0	4,029	1,7550

F3	C.16	Konum ve statü yüksek olan kişilerin paylaşımlarında kaynaklara dayandırarak içerik oluşturması benim için önemlidir.	347	1,0	6,0	4,744	1,4626
C. Etkileyebilme Kapasitesi Kendiliğin Güç İstenci Savunma Mekanizmaları							
F2	D.17	Görünüş ve imaj olumlu olması sosyal medya hesaplarında etkileşim sıklığı etkilemektedir.	347	1,0	6,0	5,118	1,1854
F1	D.18	Kişinin ünlü bir fenomen olması takipçilerinin etkileşim sıklığını etkilemektedir.	347	1,0	6,0	5,288	1,1111
F2	D.19	Kişinin yazar, kanaat önderi ve/veya fenomen olması, kişinin takipçi sayısında etki yaratmaktadır.	347	1,0	6,0	5,245	1,1457
F2	D.20	Kişinin ünlü bir fenomen olması medyada hakkında bahsedilmesi etkili olmaktadır.	347	1,0	6,0	5,251	1,0875
F2	D.21	Kişinin yazar, kanaat önderi ve/veya fenomenin paylaşımlarının sosyal medya gündemini belirleme gücü etkili olmaktadır.	347	1,0	6,0	5,187	1,0843
F4	D.22	Ünlü bir fenomenin sosyal medyada eğlenceli içerikler sunması takipçi sayısı ve etkileşim almasında olumlu bir etki yaratmaktadır.	347	1,0	6,0	5,202	1,1579
D. Hayali/Sahte Güç Kazanma Çabaları Üzerinden Kendiliğin Güç Savunması							
F4	E.23	Yazar, kanaat önderi ve fenomenin paylaşımlarını beğenip, sanki bunları kendi paylaşımıymış gibi kişilerin yeniden paylaşması kişinin takipçi sayısı etki yaratmaktadır.	347	1,0	6,0	4,579	1,5605
F2	E.24	Filtre kullanarak, içerik üzerinde değişiklik yapılması, paylaşımın beğeni oranı etkilemektedir.	347	1,0	6,0	4,827	1,3953
F4	E.25	Filtre kullanarak, içerik üzerinde değişiklik yaparak sahte fiziksel çekici oluşturmak paylaşımın beğeni oranı etki yaratmaktadır.	347	1,0	6,0	4,758	1,5203

Tablo 5'deki F1: Doğallık; F2: Görkemli görüntü; F3: Görünmek; F4: Hayal'dır ve bu faktörler Tablo 1'de açıklanan gerçek benliğin sağlıklı çabalarıdır. Savunma mekanizmalarında en yüksek ağırlıklı ortalamaya sahip olan *Etkileyebilme Kapasitesi Kendiliğin Güç İstenci Savunma Mekanizmaları*dır. En yüksek ağırlıklı ortamala *Kişinin yazar, kanaat önderi ve/veya fenomen olması, kişinin takipçi sayısında etki yaratmaktadır* olan 19. sorudur.

Hipotez Testleri: H1: Kişiler için sosyal medyada takip ettiği hesaplardaki takipçi, beğeni ve etkileşim sayısı önemlidir. H1 hipotezi test edilirken, katılımcıların kişisel ve sosyal medya kullanım bilgilerine ilişkin takipçi sayısına verilen önemi gösteren 2. soru, beğeni sayısına verilen önemi gösteren 3. soru ve etkileşim sayısına verilen önemi gösteren 4. soruya verilen cevapların tanımlayıcı istatistiklerine bakılmıştır. Bu bağlamda elde edilen tanımlayıcı istatistik bulguları Tablo 6'da olduğu gibidir.

Tablo 6. Tanımlayıcı İstatistik Bulguları

Sorular	Cevaplar	Sayı (n)	Oran (%)
2. Sosyal medya takip ettiğim hesaplardaki takipçi sayısı benim için önemlidir	Evet	142	40,9
	Hayır	205	59,1
3. Bir paylaşımın aldığı beğeni sayısı benim için önemlidir.	Evet	165	47,6
	Hayır	182	52,4
4. Bir paylaşımın aldığı etkileşim sayısı benim için önemlidir.	Evet	199	57,3
	Hayır	148	42,7

Tablo 6'ya göre; 2.soruya katılımcıların 142 tanesinin (%40,9) evet, 205 tanesinin (%59,1) hayır cevabı verdiği, 3.soruya katılımcıların 165 tanesinin (%47,6) evet, 182 tanesinin (%52,4) hayır cevabı verdiği ve 4.soruya katılımcıların 199 tanesinin (%57,4) evet, 148 tanesinin (%42,7) hayır cevabı verdiği görülmüştür. Bulgulara göre; katılımcıların genel olarak takipçi ve beğeni sayısına önem vermemesine karşın etkileşim sayısına önem verdiği görülmüştür. Bu sebeple H1 hipotezi kısmen kabul, kısmen reddedilmiştir.

Hipotez Testleri: H2: Kişiler sosyal medyayı gerçek ve sahte benliğin güç istenci savunma mekanizmalarına katkı sağladığı için kullanmaktadır. H2 hipotezinin test sürecinde, katılımcıların kişisel ve sosyal medya kullanım bilgilerine ilişkin 2, 3 ve 4.sorular ile Güç İstenci Savunma Mekanizmaları Ölçeğinin tamamı arasındaki ilişkiye bakılmıştır. Bu bağlamda; ölçeğin 3 boyunun normal dağılım göstermesine karşın bir boyutunun normal dağılım göstermemesi sebebiyle parametrik olmayan bir analiz yöntemi olan Man Whitney U Testi kullanılmıştır. Yapılan Man Whitney U Testi bulguları Tablo 7'de olduğu gibidir.

Tablo 7. Man Whitney U Testi Bulguları

Ölçek	Sorular	Cevaplar	n	Ortalama Sırası	p
Güç İstenci Savunma Mekanizmaları Ölçeği	2. Sosyal medya takip ettiğim hesaplardaki takipçi sayısı benim için önemlidir	Evet	142	200,52	0,000
		Hayır	205	155,63	
	3. Bir paylaşımın aldığı beğeni sayısı benim için önemlidir.	Evet	165	202,50	0,000
		Hayır	182	148,16	
	4. Bir paylaşımın aldığı etkileşim sayısı benim için önemlidir.	Evet	199	197,13	0,000
		Hayır	148	142,70	

Tablo 7'ye göre, katılımcıların sosyal medyada takip, paylaşım ve beğeni sayılarına önem vermeleri ile güç istenci savunma mekanizmaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir

farklılaşma olduğu ($p<0,05$) görülmüştür. Bu farklılaşmanın sebebi, soruların hepsine evet diyen katılımcıların ortalamalarının hayır diyenlerden yüksek olmasıdır. Bu bağlamda H2 hipotezi kabul edilmiştir.

Hipotez Testleri: H3: Sosyal medyada gerçek ve sahte benliğin (Ego'nun) güç boyutları olarak açıklanan Kalıtsal ve Kişisel Güç İstenci Savunma Mekanizması ile kişilerin sosyal medyada takip ettiği hesaplardaki takipçi, beğeni ve etkileşim sayısı arasında anlamlı bir ilişki vardır. H3 hipotezi test edilirken, katılımcıların kişisel ve sosyal medya kullanım bilgilerine ilişkin 2, 3 ve 4.sorulara verilen cevaplar ile Güç İstenci Savunma Mekanizmaları Ölçeğinin normal dağılım gösteren Kalıtsal ve Kişisel Güç İstenci Savunma Mekanizması boyutu arasındaki ilişkiye bakılırken parametrik bir analiz yöntemi olan Bağımsız Örneklem T Testi kullanılmıştır. Yapılan Bağımsız Örneklem T Testi bulguları aşağıdaki tablodaki gibidir.

Tablo 8. Bağımsız Örneklem T Testi Bulguları

Ölçek ve Boyutu	Sorular	Cevaplar	n	Ortalama	P
Güç İstenci Savunma Mekanizmaları Ölçeğinin	2. Sosyal medya takip ettiğim hesaplardaki takipçi sayısı benim için önemlidir	Evet	142	5,0059	0,000
		Hayır	205	4,5293	
Kalıtsal ve Kişisel Güç İstenci Savunma Mekanizması Boyutu	3. Bir paylaşımın aldığı beğeni sayısı benim için önemlidir.	Evet	165	5,0030	0,000
		Hayır	182	4,4716	
	4. Bir paylaşımın aldığı etkileşim sayısı benim için önemlidir.	Evet	199	4,9531	0,000
		Hayır	148	4,4167	

Tablo 8'e göre, katılımcıların sosyal medyada takip, paylaşım ve beğeni sayılarına önem vermeleri ile Güç İstenci Savunma Mekanizmaları Ölçeğinin Kalıtsal ve Kişisel Güç İstenci Savunma Mekanizması boyutu arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılaşma olduğu ($p<0,05$) görülmüştür. Bu farklılaşmanın sebebi, soruların hepsine evet diyen katılımcıların ortalamalarının hayır diyenlerden yüksek olmasıdır. Bu bağlamda H3 hipotezi kabul edilmiştir.

Hipotez Testleri: H4: Sosyal medyada gerçek ve sahte benliğin (Ego'nun) güç boyutları olarak açıklanan Konumsal ve Formal Güç İstenci Savunma Mekanizması ile kişilerin sosyal medyada takip ettiği hesaplardaki takipçi, beğeni ve etkileşim sayısı arasında anlamlı bir ilişki vardır. H4 hipotezinin testi kapsamında, katılımcıların kişisel ve sosyal medya kullanım bilgilerine ilişkin 2, 3 ve 4.sorulara verilen cevaplar ile Güç İstenci Savunma Mekanizmaları Ölçeğinin normal dağılım gösteren Etkileyebilme Kapasitesi Güç İstenci Savunma Mekanizması boyutu arasındaki ilişkiye bakılırken parametrik bir analiz yöntemi olan Bağımsız Örneklem T Testi kullanılmıştır. Yapılan Bağımsız Örneklem T Testi bulguları aşağıdaki Tablo 9'daki gibidir.

Tablo 9. Bağımsız Örneklem T Testi Bulguları

Ölçek ve Boyutu	Sorular	Cevaplar	n	Ortalama	p
Güç İstenci Savunma Mekanizmaları Ölçeğinin	2. Sosyal medya takip ettiğim hesaplardaki takipçi sayısı benim için önemlidir	Evet	142	4,8979	0,008
		Hayır	205	4,5720	
Etkileyebilme Kapasitesi Güç İstenci Savunma Mekanizması	3. Bir paylaşımın aldığı beğeni sayısı benim için önemlidir.	Evet	165	4,9788	0,000
		Hayır	182	4,4574	
Etkileyebilme Kapasitesi Güç İstenci Savunma Mekanizması	4. Bir paylaşımın aldığı etkileşim sayısı benim için önemlidir.	Evet	199	4,9108	0,000
		Hayır	148	4,4291	

Tablo 9'a göre, katılımcıların sosyal medyada takip, paylaşım ve beğeni sayılarına önem vermeleri ile Güç İstenci Savunma Mekanizmaları Ölçeğinin Etkileyebilme Kapasitesi Güç İstenci Savunma Mekanizması boyutu arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılaşma olduğu ($p<0,05$) görülmüştür. Bu farklılaşmanın sebebi, soruların hepsine evet diyen katılımcıların ortalamalarının hayır diyenlerden yüksek olmasıdır. Bu bağlamda H4 hipotezi kabul edilmiştir.

Hipotez Testleri: H5: Sosyal medyada gerçek ve sahte benliğin (Ego'nun) güç boyutları olarak açıklanan Etkileyebilme Kapasitesi Güç İstenci Savunma Mekanizması ile kişilerin sosyal medyada takip ettiği hesaplardaki takipçi, beğeni ve etkileşim sayısı arasında anlamlı bir ilişki vardır. H5 hipotezinin testi kapsamında, katılımcıların kişisel ve sosyal medya kullanım bilgilerine ilişkin 2, 3 ve 4.sorulara verilen cevaplar ile Güç İstenci Savunma Mekanizmaları Ölçeğinin normal dağılım göstermeyen Konumsal ve Formal Güç İstenci Savunma Mekanizması boyutu arasındaki ilişkiye bakılırken parametrik olmayan bir analiz yöntemi olan Man Whitney U Testi kullanılmıştır. Yapılan Man Whitney U Testi bulguları Tablo 10'da olduğu gibidir.

Tablo 10. Man Whitney U Testi Bulguları

Ölçek ve Boyutu	Sorular	Cevaplar	N	Ortalama Sırası	P
Güç İstenci Savunma Mekanizmaları Ölçeğinin	2. Sosyal medya takip ettiğim hesaplardaki takipçi sayısı benim için önemlidir	Evet	142	195,99	0,001
		Hayır	205	158,77	
Konumsal ve Formal Güç İstenci Savunma Mekanizması	3. Bir paylaşımın aldığı beğeni sayısı benim için önemlidir.	Evet	165	194,94	0,000
		Hayır	182	155,01	
Konumsal ve Formal Güç İstenci Savunma Mekanizması	4. Bir paylaşımın aldığı etkileşim sayısı benim için önemlidir.	Evet	199	192,46	0,000
		Hayır	148	149,18	

Tablo 10'a göre, katılımcıların sosyal medyada takip, paylaşım ve beğeni sayılarına önem vermeleri ile Güç İstenci Savunma Mekanizmaları Ölçeğinin Konumsal ve Formal Güç İstenci Savunma Mekanizması boyutu arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılaşma olduğu ($p<0,05$) görülmüştür. Bu farklılaşmanın sebebi, soruların hepsine evet diyen katılımcıların ortalamalarının hayır diyenlerden yüksek olmasıdır. Bu bağlamda H5 hipotezi kabul edilmiştir.

Hipotez Testleri: H6: Sosyal medyada gerçek ve sahte benliğin (Ego'nun) güç boyutları olarak açıklanan Sahte Benliğin Güç İstenci Savunma Mekanizması ile kişilerin sosyal medyada takip ettiği hesaplardaki takipçi, beğeni ve etkileşim sayısı arasında anlamlı bir ilişki vardır. H6 hipotezinin testi kapsamında, katılımcıların kişisel ve sosyal medya kullanım bilgilerine ilişkin 2, 3 ve 4.sorulara verilen cevaplar ile Güç İstenci Savunma Mekanizmaları Ölçeğinin normal dağılım gösteren Sahte Benliğin Güç İstenci Savunma Mekanizması boyutu arasındaki ilişkiye bakılırken parametrik bir analiz yöntemi olan Bağımsız Örneklem T Testi kullanılmıştır. Yapılan Bağımsız Örneklem T Testi bulguları aşağıdaki Tablo 11'deki gibidir.

Tablo 11. Bağımsız Örneklem T Testi Bulguları

Ölçek ve Boyutu	Sorular	Cevaplar	n	Ortalama	p
Güç İstenci Savunma Mekanizmaları Ölçeğinin	2. Sosyal medya takip ettiğim hesaplardaki takipçi sayısı benim için önemlidir.	Evet	142	4,9296	0,011
		Hayır	205	4,5772	
Sahte Benliğin Güç İstenci Savunma Mekanizması	3. Bir paylaşımın aldığı beğeni sayısı benim için önemlidir.	Evet	165	4,9172	0,006
		Hayır	182	4,5440	
	4. Bir paylaşımın aldığı etkileşim sayısı benim için önemlidir.	Evet	199	4,9012	0,003
		Hayır	148	4,4797	

Tablo 11'e göre, katılımcıların sosyal medyada takip, paylaşım ve beğeni sayılarına önem vermeleri ile Güç İstenci Savunma Mekanizmaları Ölçeğinin Sahte Benliğin Güç İstenci Savunma Mekanizması boyutu arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılaşma olduğu ($p<0,05$) görülmüştür. Bu farklılaşmanın sebebi, soruların hepsine evet diyen katılımcıların ortalamalarının hayır diyenlerden yüksek olmasıdır. Bu bağlamda H6 hipotezi kabul edilmiştir.

Diğer Analizler: Güç İstenci Savunma Mekanizmaları Ölçeğinin, Doğallık, Görkemli Görüntü, Görünmek ve Hayal boyutlarının tanımlayıcı istatistikleri analiz edilmiş olup elde edilen bulgular Tablo 12'de olduğu gibidir.

Tablo 12. Tanımlayıcı İstatistikler

Ölçek	Boyutlar	Ortalama
Güç İstenci Savunma Mekanizmaları Ölçeği	Doğallık	5,2219
	Görkemli Görüntü	4,9065
	Görünmek	4,8199
	Hayal	4,6419

Tablo 12'ye göre Güç İstenci Savunma Mekanizmaları Ölçeği boyutlarından en yüksek ortalamaya sahip boyut Doğallık olurken, sonrasında sırasıyla Görkemli Görüntü, Görünmek boyutları gelmekte, en düşük ortalamaya sahip boyut ise Hayal boyutu olduğu görülmüştür.

8. Sonuç

Araştırmanın bulgularına göre çalışmanın hipotezleri doğrulanmaktadır. Gerçek benliğin sağlıklı çabalar olarak açıklanan *Doğallık*, *Görkemli Görüntü*, *Görünmek* ve *Hayal* çerçevesinde *Kalıtıl ve Kişisel Güç İstenci Savunma Mekanizması*, *Etkileyebilme Kapasitesi Güç İstenci Savunma Mekanizması*, *Konumsal ve Formal Güç İstenci Savunma Mekanizması* ve *Sahte Benliğin Güç İstenci Savunma Mekanizması* ile veri arasında anlamlı bir ilişki vardır. Diğer yandan sadece bireyler değil aynı zamanda güce sahip olan bireyleri sosyal medya sayfalarına taşıyan markalarda bireylerin yarattığı bu büyük veriyi kullanmaktadır çünkü veriler, enformasyon ve bilgi üretiminde temel hammadedir. Kişiler için sosyal medyada takip ettiği hesaplardaki takipçi, beğeni, yorum ve etkileşim sayıları önemlidir. Tüm bu sayılar veridir. Veriler nesnel gerçekliklerdir. Veriler, hem gerçekler ve rakamlardır hem de problem çözümü ya da karar vermede önemli bir rol oynar. Veri, bağlamdan yoksun anlamsız bir noktadır. Bağlam takip edilen kişinin ya kalıtıl ve kişisel ya konumsal ve formal ya da etkileyebilme kapasitesine sahip olduğu güçtür. Diğer yandan veriler enformasyonu da doğururlar. Enformasyon ise yorumlandığında, bir bağlama oturtulduğunda veya ona bir anlam eklendiğinde bilgi haline gelmektedir.

Veri ve enformasyon beyin dışından alınıp kaydedilirken, bilgi beyinde bulunmaktadır. Anlam olmadan bilgi, enformasyon veya veridir. Veriler gibi enformasyon da nesnelere ve olayların özelliklerini temsil eder, ancak enformasyon bunu verilerden daha kompakt ve kullanışlı bir şekilde yapar. Veri ve enformasyon arasındaki fark yapısal değil işlevseldir. Kalıtıl ve kişisel, konumsal ve formal ile etkileyebilme kapasitesi güç istençleri bireylerin yaşamlarındadır, oradadır, sadece veri değildir aynı zamanda süreç içerisinde önce enformasyona sonra bağlam, anlam ve bilişsel işleme süreçleriyle bilgiye dönüşmektedir. Sosyal medyadaki takipçi, beğeni ve etkileşim sayıları (verileri) güç istenci savunma mekanizmalarını daha kompakt ve kullanışlı bir

hale getirmektedir. Kalıtsal ve kişisel güç istenci savunma mekanizmaları olarak açıklanan boy, atletik güç, fit olmak, yüz, görünüş, yüz ifadesi, görünüşün yansıması, verili olan, gözler, saç çekicilik ve güzellik gibi bedensel/görünüş/fiziksel üstünlükler sosyal medyada öncelikle birer veridir ama süreç içerisinde anlam, bağlam ve bilişsel işleme süreçleriyle önce enformasyona daha sonra ise bilgiye dönüşmektedir. Konumsal ve formal güç istenci savunma mekanizmaları olarak açıklanan eğitim düzeyi, başarı derecesi, mali durumu, ünlü olma durumu ve sosyal konum, statü gibi üstünlükler sosyal medyada öncelikle birer veridir ama süreç içerisinde anlam, bağlam ve bilişsel işleme süreçleriyle önce enformasyona daha sonra bilgiye dönüşmektedir. Etkileyebilme kapasitesi güç istenci savunma mekanizmaları olarak açıklanan, ünlü, fenomen, yazar, blogger ve kanaat önderi olan kişiler; “imaj gücü” yüksek kişiler; imaj gücünü yaratan görünüş, beden dili, duruş, poz ve paylaşımın yapıldığı mekânın adı, konumu, bilinirliği, ünü ve imajı sosyal medyada öncelikle birer veridir ama süreç içerisinde anlam, bağlam ve bilişsel işleme süreçleriyle önce enformasyona daha sonra bilgiye dönüşmektedir. Sahte benlik güç istenci savunma mekanizması ile kişiler bir *sankinin geliştirilmesini sağlamakta, korunma arayışını gerçekleştirmek ve güçsüzlüğünü* kullanmaktadır. Araştırma güç istenci savunma mekanizmaları ile yaratılan büyük verilerin kurumsal markalarda kullanımını ve marka iletişim yönetimine olan etkisinin araştırılmasını bir öneri olarak sunmaktadır.

9. Kaynakça

- Ackoff, R. L. (1989). From data to wisdom. *Journal of applied systems analysis*, 16(1), 3-9.
- Adler, A. (2011). *Psikolojik aktivite: Üstünlük duygusu ve toplumsal ilgi* (B. Çorakçı, Çev.). Say Yayınları. (Orijinal eserin basım tarihi 1964)
- Adler, A. (2017). *Yaşamın anlamı ve amacı* (K. Şipal, Çev.). Say Yayınları. (Orijinal eserin basım tarihi 1931)
- Adler, A. (2018). *Bireysel psikoloji* (A. Kılıçlıoğlu, Çev.). Say Yayınları. (Orijinal eserin basım tarihi 1924)
- Adler, A. (2018). *İnsanı tanıma sanatı* (K. Şipal, Çev.). Say Yayınları. (Orijinal eserin basım tarihi 1927)
- Adler, A. (2018). *Yaşama sanatı* (K. Şipal, Çev.). Say Yayınları. (Orijinal eserin basım tarihi 1929)
- Akgün, A. E. ve Keskin, H. (2003). Sosyal bir etkileşim süreci olarak bilgi yönetimi ve bilgi yönetimi süreci. *Gazi Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 5(1), 175-188.
- Altunışık, R. (2015). Büyük veri: Fırsatlar kaynağı mı yoksa yeni sorunlar yumağı mı? *Yıldız Social Science Review*, 1(1), 45-76. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/yssr/issue/21899/235390>
- Bennett, R. ve Gabriel, H. (1999). Organisational factors and knowledge management within large marketing departments: An empirical study. *Journal of Knowledge Management*, 3(3), 212-225. <https://doi.org/10.1108/13673279910288707>
- Bhatt, G. D. (2001). Knowledge management in organizations: Examining the interaction between technologies, techniques, and people. *Journal of Knowledge Management*, 5(1), 68-75. <https://doi.org/10.1108/13673270110384419>
- Bowins, B. (2004). Psychological defense mechanisms: a new perspective. *Am J Psychoanal*, 64(1), 1-26. <https://doi.org/10.1023/b:Tajp.0000017989.72521.26>
- Davenport, T. H. ve Prusak, L. (1998). Working knowledge: How organizations manage what they know. In: Harvard Business School Press.
- Doğan, K. ve Arslantekin, S. (2016). Büyük veri: Önemi, yapısı ve günümüzdeki durum. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, 56(1), 15-36. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/dtcfdergisi/issue/66793/1044418>
- Durna, U. ve Demirel, Y. (2008). Bilgi yönetiminde bilgiyi anlamak. *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*(30), 129-156. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/erciyesibd/issue/5887/77867>

- Dülger, Ü. (2016). Büyük veri nedir. *Yeni Türkiye Dergisi*, 22(88), 59-75.
- Ersevım, İ. (2013). *Freud ve psikanalizintemel ilkeleri*. Özgür Yayınları.
- Freelon, D. (2014). On the interpretation of digital trace data in communication and social computing research. *Journal of Broadcasting & Electronic Media*, 58(1), 59-75. <https://doi.org/10.1080/08838151.2013.875018>
- Freud, A. (2017). *Ben ve savunma mekanizmaları* (Y. Erım, Çev.). Metis Yayınları. (Orijinal eserin basım tarihi 1936)
- Freud, S. (2018). *Psikanalize giriş dersleri*, (Budak, S. Çev.), İstanbul: Öteki Yayınevi.
- Freud, S. (2022a). *Psikanaliz üzerine beş ders*, (Ünalın, Z. Çev.), İstanbul: Kapra Yayıncılık.
- Freud, S. (2022b). *Yaşamım ve psikanaliz: Psikanalizin tarihçesi üzerine*, (Şıpal, K. Çev.), İstanbul: Say Yayınları.
- Freud, S. (2023a). *Psikanaliz üzerine beş konferans ve psikanalize toplu bakış*, (Şıpal, K. Çev.), İstanbul: Say Yayınları.
- Freud, S. (2023b). *Psikanalize giriş: 3- Psikanaliz üzerine yeni araştırmalar ve bulgular*, (Şıpal, K. Çev.), İstanbul: Say Yayınları.
- Hasan, G. (2018). Defence mechanism of the main characters in “wuthering heights” by Emily Brontë: Psychological approach. *Holistics Journal*, 10(20), 11-23.
- Horney, K. (2017). *Nevrozlar ve insan gelişimi* (E. Erbatur, Çev.). Sel Yayıncılık. (Orijinal eserin basım tarihi 1950)
- Horney, K. (2018). *Çağımızın nevrotik kişiliği* (B. Kıcıır, Çev.). Sel Yayıncılık. (Orijinal eserin basım tarihi 1937)
- Howison, J., Wiggins, A., ve Crowston, K. (2011). Validity issues in the use of social network analysis with digital trace data. *Journal of the Association for Information Systems*, 12(12). <https://doi.org/10.17705/1jais.00282>
- Işıkılı, Ş. (2014). Büyük veri, epistemoloji ve etik tartışmalar [Big Data, Epistemology and Ethics Issues]. *AJIT-e: Academic Journal of Information Technology*, 5(17), 89-122. <https://doi.org/10.5824/1309-1581.2014.4.006.x>
- Jordan, S. R. (2014). Beneficence and the expert bureaucracy. *Public Integrity*, 16(4), 375-394. <https://doi.org/10.2753/PIN1099-9922160404>
- Jung, C. G. (2015). *Analitik psikoloji üzerine iki deneme* (İ. H. Yılmaz, Çev.). Pinhan Yayıncılık. (Orijinal eserin basım tarihi 1928)

Jungherr, A. (2015). *Analyzing political communication with digital trace data: The role of twitter messages in social science research*. Springer Cham.

Kalseth, K. ve Cummings, S. (2001). Knowledge management: Development strategy or business strategy? *Information Development*, 17(3), 163-172. <https://doi.org/10.1177/0266666014240917>

Kleinberg, J. (2008). The convergence of social and technological networks. *Communications of the ACM*, 57(11), 66-72. <https://doi.org/10.1145/1400214.1400232>

Kramer, U. (2010). Coping and defence mechanisms: What's the difference?--second act. *Psychology and psychotherapy*, 83(Pt 2), 207-221. <https://doi.org/10.1348/147608309x475989>

Mahrt, M. ve Scharrow, M. (2013). The value of big data in digital media research. *Journal of Broadcasting & Electronic Media*, 57(1), 20-33. <https://doi.org/10.1080/08838151.2012.761700>

Masterson, J. F. (2014). *Gerçek kendiliği ararken: Çağımızın kişilik bozukluklarını ortaya çıkarma* (P. Üzeltüzenci, Çev.). Psikoterapi Enstitüsü. (Orijinal eserin basım tarihi 1988)

Masterson, J. F. (2016). *Gerçek benlik* (P. Üzeltüzenci, Çev.). Litera Yayıncılık. (Orijinal eserin basım tarihi 1976)

Millon, T., Grossman, S., Millon, C., Meagher, S., ve Ramnath, R. (2019). *Modern yaşamda kişilik bozuklukları* (E. O. Gezmiş, Çev.). Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları. (Orijinal eserin basım tarihi 2001)

Misra, D. C., Hariharan, R., ve Khaneja, M. (2003). E-Knowledge management framework for government organizations. *Information Systems Management*, 20(2), 38-48. <https://doi.org/10.1201/1078/43204.20.2.20030301/41469.7>

Muştucu, Z. ve Yavuzer, N. (2022). Kullanılan savunma mekanizmalarında benlik kurgularının etkisi: Evli ve bekar bireylerin karşılaştırılması üzerine bir çalışma. *International Journal of Economics Administrative and Social Sciences*, 5(1), 21-39. <http://ijeass.gedik.edu.tr/tr/pub/ijeass/issue/71352/1147260>

Narin, B., Firat, F., Firat, D., ve Ayaz, B. (2017). Büyük veri ve gazetecilik ilişkisi bağlamında veri gazeteciliği. *AJIT-e: Academic Journal of Information Technology*, 8(30), 215-235. <https://doi.org/10.5824/1309-1581.2017.5.010.x>

Nietzsche, F. (2017). *Güç istenci* (N. Epçeli, Çev.). Say Yayınları. (Orijinal eserin basım tarihi 1901)

Öztunç, M. ve Zeren Kosal, A. G. (2021). Covid- 19 pandemisinde kullanılan savunma mekanizmalarının televizyon dizilerine yansımaları: Jet sosyete örneği. *Atatürk İletişim Dergisi*(22), 5-31. <https://doi.org/10.32952/atauniiletisim.949609>

Parks, M. R. (2014). Big data in communication research: Its contents and discontents. *Journal of Communication*, 64(2), 355-360. <https://doi.org/https://doi.org/10.1111/jcom.12090>

Schultz, S. E. ve Schultz, D. P. (2007). *Modern psikoloji tarihi* (Y. Aslay, Çev.). Kaknüs Yayınları. (Orijinal eserin basım tarihi 1969)

Siegel, R. S. (1969). What are defense mechanisms? *Journal of the American Psychoanalytic Association*, 17(3), 785-807. <https://doi.org/10.1177/000306516901700305>

Spielman, R. (2002). The ego and the mechanisms of defence. *Australian and New Zealand Journal of Psychiatry*, 36(3), 430-434. <https://doi.org/https://doi.org/10.1046/j.1440-1614.2001.01067.x>

Steiner, H., Araujo, K. B., ve Koopman, C. (2001). The response evaluation measure (REM-71): a new instrument for the measurement of defenses in adults and adolescents. *Am J Psychiatry*, 158(3), 467-473. <https://doi.org/10.1176/appi.ajp.158.3.467>

Stenmark, D. (2002). Information vs. knowledge: The role of intranets in knowledge management. *Proceedings of the 35th Annual Hawaii International Conference on System Sciences*, 928-937. <https://doi.org/10.1109/HICSS.2002.994043>

Tabachnick, B. G. ve Fidell, L. S. (2013). *Using Multivariate Statistics* (6th ed.). Pearson.

Tan, H. (2022a). *Dijital dalgalar: Yakınsama* (Cilt 1). Nobel Bilimsel Eserler.

Tan, H. (2022b). Dijital narsisizm ve sosyal bilimciler için bir ölçek önerisi. *İletişim Çalışmaları Dergisi*, 8(3), 365-393. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/icd/issue/72489/1110623>

Tan, H. (2022c). Fenomenolojik bir inceleme: Sosyal medyada hakikati ifade edeni bulmak ya da hakikati ifade eden olmak. *İstanbul Aydın Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 14(3), 353-379. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/iausos/issue/71519/1095789>

Tan, H. (2024). Yeni medyayı Hegel'in tin kavramı bağlamında düşünmek. *İletişim Çalışmaları Dergisi*, 10(1), 17-47. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/icd/issue/82948/1395643>

Tan, H. ve Yavuzcan, M. (2024a). Cultural social media narcissism (CSMN). *İstanbul Aydın Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 16(1), 47-71. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/iausos/issue/82872/1358939>

Tan, H. ve Yavuzcan, M. (2024b). Social media real and false self will to power (RFSWP) defense mechanisms and research results. *Adam Academy Journal of Social Sciences*, 14(1), 91-109. <https://doi.org/10.31679/adamakademi.1298572>

Tuomi, I. (1999). Data is more than knowledge: Implications of the reversed knowledge hierarchy for knowledge management and organizational memory. *Journal of Management Information Systems*, 16(3), 103-117. <http://www.jstor.org/stable/40398446>

Tuzcuoğlu, N. (1995). Psikanaliz kuramı ve özellikleri. *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 7(7), 275-285. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/maruaebd/issue/356/1987>

Vaillant, G. E. (1994). Ego mechanisms of defense and personality psychopathology. *J Abnorm Psychol*, 103(1), 44-50. <https://doi.org/10.1037//0021-843x.103.1.44>

Weber, M. (2020). *Bürokrasi ve otorite* (H. B. Akın, Çev.). Liberte Yayın Grubu. (Orijinal eserin basım tarihi 1921)

Zwitter, A. (2014). Big data ethics. *Big Data & Society*, 1(2). <https://doi.org/10.1177/2053951714559253>

INTERNATIONAL

JOURNAL of HUMAN STUDIES

Uluslararası İnsan Çalışmaları Dergisi

ISSN: 2636-8641

Cilt/VOLUME 7 Sayı/ISSUE 14 Yıl/YEAR: 2024 ALINDI/RECEIVED: 30-06-2024 – KABUL/ACCEPTED:02-11-2024

A Comparative Historical Analysis in Determining Immigration Policies: Policy Recommendations for Türkiye Based on the U.S. Migration Experience (1882-1921)

Göç Politikalarının Belirlenmesinde Karşılaştırmalı Tarihsel Bir Analiz: ABD Göç Tecrübesinden (1882-1921) Hareketle Türkiye İçin Politika Önerileri

Mehmet ÇETİN¹

Abstract

The world is experiencing a new wave of mass migration, with Türkiye assuming a prominent role as both a transit and destination country. Türkiye bears a significant financial burden compared to others, impacting various dimensions of the social sphere. Policies must be grounded in a pragmatic economic approach to address challenges arising from mass migration. This matter is also addressed in the 11th and 12th Development Plans, emphasizing the necessity of an effective migration and immigration policy. In historical analysis, several nations have emerged as

Öz

Dünya, Türkiye'nin hem transit hem de hedef ülke olma anlamında belirgin bir rol oynadığı yeni bir kitlesel göç dalgası ile karşı karşıyadır. Diğer ülkelerle karşılaştırıldığında, ağır bir maddi yük ile karşı karşıya kalmakta ve bu durum toplumsal alanın diğer boyutlarını da etkisi altına almaktadır. Kitlesel göç hareketlerinin neden olduğu sorunların aşılabilmesi için takip edilecek politikaların gerçekçi bir ekonomik temele oturtulması gerekmektedir. Bu durum 11. ve 12. Kalkınma Planlarında da ele alınmış ve etkin bir göç ve göçmen politikasına ilişkin gereksinim açıkça

¹ Mehmet ÇETİN, Doç. Dr., Dokuz Eylül Üniversitesi, İktisat, mehmet.cetin@deu.edu.tr, Orcid: 0000-0002-6954-0908

exemplars that could guide Türkiye. Analyzing the migration policies of the USA during the peak period of mass migration (1882-1921), this study adopts an institutional and interdisciplinary perspective, drawing from the U.S. Congressional Records that provides comprehensive and reliable documentation of the period's policies and their effects. This study aims to formulate policy recommendations for Türkiye's future immigration policies based on its findings. The findings of the study suggest that irregular mass migration, despite temporal and geographical variations, engenders analogous economic, political, and social challenges. The feasibility of the proposed policies may serve as a source of inspiration for subsequent studies.

Keywords: *E Mass migration, Migration policy, USA, U.S. Congressional Records, Türkiye*

belirtilmiştir. Bu konuda Türkiye için örnek teşkil edebilecek ülke örneklerini tarihsel süreç içerisinde bulmak mümkündür. Bu çalışmada kitlesel göç hareketlerinin en yoğun yaşandığı 1882-1921 döneminde ABD'de devletin başta iktisadi olmak üzere kendi öncelikleri çerçevesinde hangi göç politikalarını uyguladığı Amerikan Kongre Kayıtlarından hareketle ve kurumsal bir bakış açısıyla ve disiplinler arası bir perspektifle analiz edilmektedir. Çalışmanın amacı elde edilen bulgulardan hareketle Türkiye için gelecekte uygulanabilecek göç politikalarına yönelik politika önerileri geliştirmektir. Çalışmanın bulguları, zamansal ve coğrafi farklılıklara rağmen düzensiz kitlesel göçün benzer ekonomik, politik ve sosyal zorluklara yol açtığını göstermektedir. Önerilen politikaların uygulanabilirliği müteakip çalışmalar için bir esin kaynağı oluşturabilecektir.

Anahtar Kelimeler: *Kitlesel Göç, Göç Politikası, ABD, ABD Kongre Kayıtları, Türkiye*

Introduction

Migration, predating recorded history, was inherent in human existence before the development of agricultural methods, typified by early societies' nomadic lifestyles (Segal et al., 2010, p. 3). Hence, crafting a historical classification rooted in migration poses considerable challenges. Nevertheless, Hammar (1990) delineates four discrete phases spanning the past two centuries, categorized by the constraints imposed on migrants. From the mid-1800s until World War I, the first phase was characterized by unrestricted migration within Europe and overseas destinations like North America and Australia, driven by economic liberalism's removal of mercantilist constraints on population movements. The second phase, commencing with World War I and concluding with World War II, witnessed the implementation of systematic control policies amid wartime. Subsequently, the third phase, extending until 1973-74, saw heightened political pressures on immigrants amidst the Cold War era, notwithstanding the growing labour demand in Western nations. Finally, from 1973-74 onward, the current phase is marked by the predominance of political motives shaping migration policies. (Rystad, 1992, pp. 1169-1170; Hammar, 1985, p. 239).

When it comes to the definitions of migration and migrants, there are various field-specific definitions, including legal, administrative and scientific definitions. Some policymakers and international organizations use the term 'migrant' to cover both migrants and refugees (www.unhcr.org, 2023). This study adopts a similar approach. When international commitments are excluded, there are no significant differences in the policies to be pursued by the receiving country towards foreigners coming from outside its territory.

The global landscape is witnessing a surge in mass migration directed towards Western nations, driven by economic, political, and religious factors. The United Nations reports indicate a significant rise in the world's immigrant stock, from 79 million in 1960 to 281 million in 2020, constituting 3.6% of the global population (www.un.org, 2023). However, it is Türkiye that is notably embroiled in this migration phenomenon, emerging as a primary destination and transit hub for migrants and refugees due to recent military, political, and economic turmoil. The government of Türkiye actively regulates migration policies, as outlined in the 11th and 12th Development Plans, aiming to address migration challenges and opportunities (Şen ve Özkorul, 2016, p. 94; United Nations, 2020, p. 73). Historical precedents from various states offer insights into effective policy practices, with the United States serving as a prominent exemplar. The adoption of the melting pot ideology has played a pivotal role in shaping American identity through successful social engineering efforts (Schain, 2008, p. 14).

This study delves into the migration policies from 1882 to 1921, drawing insights from the USA and offering policy recommendations for Türkiye. The inclusion of a sub-period marked by

heightened constraints during World War I allows for comparative analysis across epochs. The American immigration policy, a key component of Aristide Zolberg's "comprehensive population policy" concept, aims to foster economic growth and expansion (Schain, 2008, p. 5; Ellerman, 2021, p. 268). Therefore, the USA serves as a significant case study for Türkiye's migration policies. While the applicability of the USA as a comparable model for Türkiye remains subject to debate, notable parallels exist between the immigration experiences of both nations during the 1882-1921 period and Türkiye's contemporary migration dynamics, characterized by mass migration, multiculturalism, and religious diversity.

Furthermore, the study recognizes the potential of cross-country comparisons in finding effective solutions for managing migration movements. Lynch and Simon (2003) argue that the outcomes of immigration policies can vary significantly depending on the social contexts in which they are implemented, necessitating a case-by-case approach to comparative analysis. While strict comparability between countries may not always be feasible, cross-country comparisons can still shed light on the potential repercussions of proposed policies (Lynch, 2003, p. 3). The subsequent sections of the study will delve into the underlying principles of immigration policies implemented by U.S. administrations during the specified period, followed by an overview of the laws and bureaucratic practices aligned with these principles. Subsequently, policy recommendations will be proposed based on the distinctive characteristics of the mass migration process in Türkiye, offering a hopeful path forward.

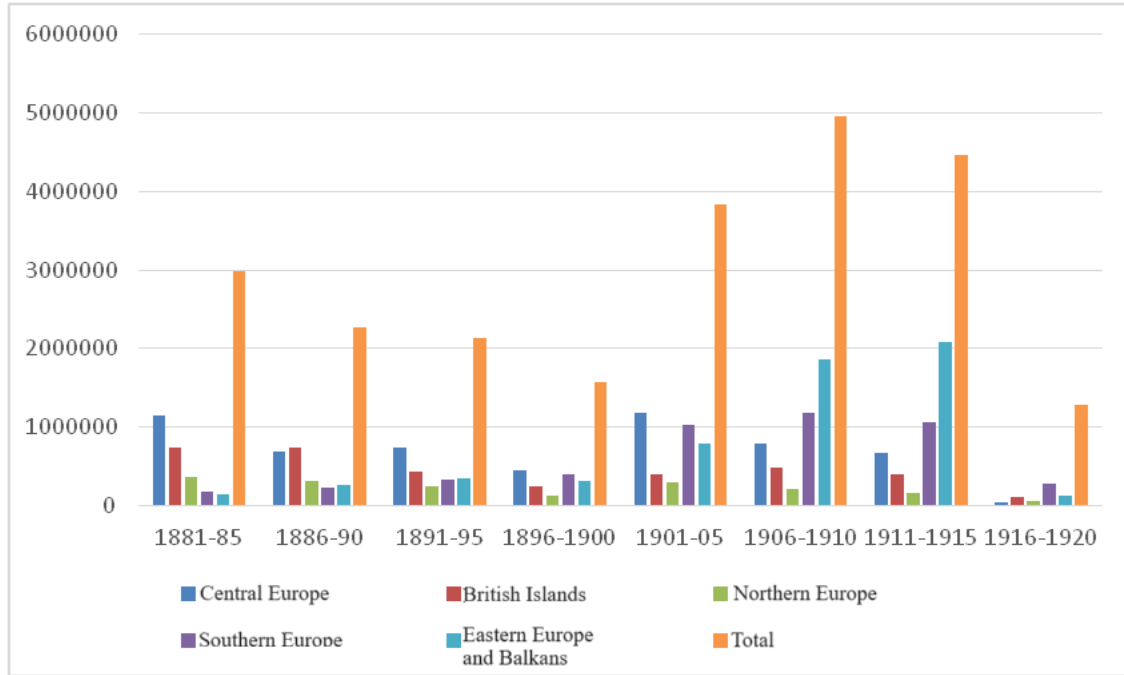
1. Factors Shaping Immigration Policies Implemented in the USA between 1882 and 1921

Preceding World War I, the First Wave of Globalization led to the displacement of over 50 million individuals globally, primarily due to economic, political, military, and religious reasons, with a significant portion relocating to the USA (Williamson and Hatton, 2003, pp. 1-2; Thernstrom, 1980, p. 1047). According to LeMay, the history of U.S. immigration can be divided into four sub-periods: the "Open-Door Era" (1820-1880), the "Door-Ajar Era" (1880-1920), the "Pet Door Era" (1920-1950), and the "Dutch Door Era" (post-1950) (Le May, 1987, pp. 1-20). The period of study spans the most substantial wave of immigration in the USA from 1882 to 1921, witnessing the arrival of over 25 million immigrants. This era, termed the "regulation period" in U.S. immigration history, saw a departure from liberal immigration policies towards the implementation of restrictions by the government (Segal et al., 2010, pp. 3-17; Le May, 1987, pp. 1-20; Borjas, 1994, p. 1667). Liberal immigration policies implemented until that period were motivated by viewing migrant labour as a supplementary capital and workforce reservoir. These labour forces were used to construct railways, foster industrial growth, and expand agricultural production in previously undeveloped areas. Policymakers also anticipated immigrants contributing cash and human capital while sharing the societal tax burden (Congressional Record, 1881, pp. 5, 385, 958).

Michigan Senator Palmer, in 1888, highlighted the necessity for regulation and restriction, prompted by heightened wage competition in industrial hubs, increased demand on charitable institutions and prisons, and the difficulties in assimilating non-American classes. These challenges, burdening the public, compelled a shift in the USA's immigration approach (Congressional Record, 1888, p. 654). During the Door-Ajar Era (1882-1921), a pivotal factor shaping U.S. immigration policies was the evolving immigrant profile. Unlike in earlier periods, most immigrants started to hail from Europe. U.S. officials contended that these European immigrants shared mental and physical traits with American labourers, possessed similar aspirations, educational backgrounds, and cultural affiliations, and were of the same or closely related racial groups. Assimilating into American society, they contributed to the nation's workforce and consumer base, augmenting production and national wealth. This facilitated their integration into the labour market, fostering a sense of equality and competition with native-born Americans (Congressional Record, 1882, pp. 1484-8).

In the 1880s, a transition occurred from the initial cohort of immigrants to a subsequent wave characterized by unfamiliarity with the American way of life and diverse social, moral, and religious backgrounds. These newcomers faced hurdles in assimilation, driven by their goal of amassing savings quickly for a potential return to their home country. Consequently, they adopted stringent savings practices and modest living standards. This shift heralded the emergence of a new immigrant typology, defined by their ability to navigate survival under challenging conditions (Congressional Record, 1887, pp. 512). During the Open Door Era (1820-1880), most immigrants to the USA hailed from Western, Northern, and Central Europe, with many fleeing the potato famine in Ireland and the economic depression in Germany (Roediger, 2007, p. 138). Despite a temporary hiatus during the Civil War, the migration process resumed in the subsequent period, propelled by job opportunities generated by industrialization. The transformation of small towns into cities and cities into metropolises, facilitated by the integration of the national market through railways, further accelerated migration movements (Naff, 1993, p. 76). The second wave primarily consisted of immigrants from Southern and Eastern Europe, fleeing famine, starvation, high population density, Tsarist pogroms, and agricultural failures. Additionally, tens of thousands arrived from the Ottoman Empire, China, Japan, Korea, the Caribbean, and the West Indies (Lerner et al., 2006, p. 98; Roediger, 2007, p. 138). Chart 1 illustrates the transformation in immigrants' quantity and demographic characteristics.

Chart 1. Immigrants by Country of Origin in the Period 1882-1921

Source: Willcox, 1929, pp. 229-349.

During the last quarter of the 19th century, the USA's initial immigration regulations aimed to curb mass Asian immigration, particularly from China (Borjas, 1994, pp. 1667-1669). However, the USA's approach towards all non-Christian Asian societies, categorized as Mongolian, appears to be consistent. Senator Evarts of New York, a key figure in this narrative, asserted during the 49th Congress in 1886 that the United States was unwilling to establish relations with Eastern or non-Christian nations, including Türkiye, on the same basis as Western nations (Congressional Record, 1886, p. 5196). The Chinese Exclusion Act, as the precursor to regulatory policies and subsequent immigration practices, marked the initial stages of a profound racial engineering endeavour undertaken by the state to shape the demographic and cultural fabric of the nation (Gerber, 2011, p. 8). Immigration policy elements can be categorized based on economic factors and non-economic dimensions such as political, social, and cultural considerations.

1.1. Social, Political and Cultural Dimensions of Mass Migration

During this period of mass migration, the increasing ratio of immigrant population to total population in certain states prompted the U.S. administration to respond with regulation and restriction policies. This surge in immigrant numbers not only led to a significant increase in the U.S. population, but also placed immense pressure on social aid institutions and led to a concerning rise in prison populations (Congressional Record, 1881: 1495). The U.S. population, recorded at 50.1 million in the 1880 census, surpassed 106 million by 1920, with immigrants

accounting for 41% of this growth (Wilcox, 1929, pp. 424-442; Congressional Record, 1891: App. 162). In 1880, the ratio of foreigners to the total population was 26% in New York, 30% in New Jersey, and 25.5% in Rhode Island, among the states called the old thirteen. By 1891, 88% of New York, 63% of Boston, and 90% of Chicago had at least one foreign parent (Congressional Record, 1891, p. App. 165). The rapid growth of the immigrant population led to a corresponding increase in their representation within social aid institutions and prisons over a brief period, posing significant societal challenges.

As per the eleventh census, U.S. prisons housed 82,329 convicts in 1890. Of these, 21,359 were Native Americans with both parents native-born, 24,277 were black, and the remaining 45% had at least one foreign-born parent (Congressional Record, 1893, pp. 2471-2). As of 1897, nursing homes accommodated 53,696 individuals, over half of whom, 27,648, were foreign-born. Congressional records indicate an annual expenditure of \$20 million in New York to support impoverished, mentally ill, and similar patients. A significant factor driving the migration of criminals and the indigent to the United States was the profit-seeking practices of steamship companies and their agencies. These companies, in their pursuit of profit, often overlooked the backgrounds and potential risks posed by the immigrants they transported (Congressional Record, 1893, p. 2472; Congressional Record, 1897, p. 2121).

Immigrants leaving their spouses behind contributed to a negative perception of them. The immigrant population, predominantly composed of single men or those separated from their spouses, not only escalated crime rates but also shaped an unfavourable immigrant profile, driven by a desire to accumulate savings swiftly and return to their home countries. Among the 22.9 million immigrants contributing to the population increase from 1880 to 1920, only 8.3 million were women. Pre-World War II statistics indicate high rates of individuals leaving their spouses behind, with Turks ranking highest at 83.6%, followed by Bulgarians, Serbians, and Montenegrins at 76.9%, Greeks at 74.7%, and Romanians at 73.9% (Congressional Record, 1915, p. 3646; Congressional Record, 1917, p. 225). This situation not only led to a skewed gender ratio but also fostered a negative perception of immigrants, which is important to understand in the context of immigration history.

Migration induces unplanned urbanization due to imbalanced population distribution. Initially, migration from Western and Northern Europe was encouraged by the availability of arable land in the Western USA. However, as land scarcity intensified, migration decreased. The state's allocation of public lands to transform migrants into producers reached its limit. Large steamship companies, prioritizing profits, intentionally transported undesirable immigrant classes to the USA (Congressional Record, 1886, p. 5564; Congressional Record, 1906, p. 550). New immigrants arriving in the 1880s increasingly favoured urban areas over agricultural regions in Western states. Around half of these immigrants concentrated in large cities, particularly within

slum areas. Despite entry records from Ellis Island indicating that a significant percentage of immigrants were farm workers—93.5% of Romanians, 92% of Bulgarians and Serbs, 77% of Italians, and 82.5% of Russians—this did not ensure their placement on farms (Congressional Record, 1888, p. 2102; Congressional Record, 1909, p. 2049; Congressional Record, 1913, p. 3312). Before World War I, labour shortages were prevalent in agricultural regions such as Missouri, Kansas, and Texas in South and Central America. This labour scarcity spurred the desirability of migration to these areas (Congressional Record, 1882, p. 1677). Immigrants' inclination towards urban and industrial hubs heightened the burden on farmers in sustaining the nation's food supply. With population growth, the transition of land use to non-agricultural purposes raised concerns about nutritional adequacy (Congressional Record, 1909, pp. 2512, 3301). Labour shortages prompted large landowners to rely on a contract or seasonal labour from Mexico. Consequently, while restricting immigration might be advantageous for North and East regions, it could pose challenges in areas facing labour shortages (Congressional Record, 1885, p. 1778). The impact of immigration on urbanization was significant and needs to be considered in the context of the time.

Advocates of exclusionary measures pushed for immigration restrictions post-1880 due to the influx of unskilled immigrants. Concerns arose regarding illiteracy as a basis for limiting voting rights, potentially impeding the understanding of governance founded on virtue and intelligence. Additionally, the preference for educated individuals, who rely on mental rather than manual labour, raises questions about the desirability of educated migration (Congressional Record, 1897, p. 72; Congressional Record, 1906, p. 9191). The 1887 Immigration Report indicates that 48.1% of the 5.4 million workers migrating to the USA from 1873 to 1886 were unskilled and uneducated, while only 11.5% were skilled (Congressional Record, 1891, p. 2956). The 1912 Congressional Records offer insights into immigrant distribution by region and occupation. Of 9.3 million immigrants entering the USA from 1899 to 1910, 1% were professionals, 15% skilled workers, 17.6% farmers, and 26.8% workers; 40.5% were unemployed or in other categories. Over 60% of migrants hailed from the Middle East, the Balkans, Central and Eastern Europe, and Asia. Central and Eastern Europe had the lowest percentage of skilled labour at 6%, followed by the Middle East and the Balkans at 6.5%. Conversely, Jews comprised 37% of professional and skilled labour migrants (Congressional Record, 1912, p. 5017). Charles Timberlake, a representative of Colorado in Congress, compared immigration patterns before and after World War I. He observed a decline in the proportion of agricultural workers from 24.3% before the war to 3.5% in 1920. Additionally, individuals lacking a profession increased from 26.2% before the war to 40.3% (Congressional Record, 1921, p. 4695).

The educational status of immigrants, while initially a concern due to their unskilled nature, is a testament to their resilience. Despite the recognition of immigrants' substantial

contribution to the industrial development of the USA, changes in the immigrant profile are evident in their education levels. Senator Blair of West Virginia highlights that, except for Russia and the Ottoman Empire, immigrants from Continental Europe and the British Isles were educated. However, industrial competitiveness was unattainable with illiterate peasants (Congressional Record, 1882, p. 4823). Between 1893 and 1897, approximately 15% of immigrants were illiterate on average, gradually increasing in subsequent periods. In the 1899-1910 cohorts, 26.7% of individuals aged 14 and above could not read or write. Portuguese immigrants had the highest illiteracy rate at 68.2%, followed by Turks at 59.5%, Mexicans at 57.2%, Southern Italians at 53.9%, Ruthenians at 53.4%, and Syrians at 53.3%. Conversely, Scandinavians exhibited the highest literacy rate at 99.6%, followed by Scots at 99.3% and British immigrants at 99% (Congressional Record, 1909, p. 2051; Congressional Record, 1911, p. 2302). By the late 19th century, debates surrounding the implementation of a literacy test emerged as a means to select skilled immigrants.

Photo 1. The Melting-Pot in Operation

Source: www.periodpaper.com/ (26.10.2024).

The image above depicts a large industrial organization in session, where instructors at the blackboards are bilingual foreigners, fluent in both their native and adopted languages. The United States Bureau of Education, part of the Department of the Interior, has made significant strides in unifying the nation's educational efforts. As part of its mission to help Americanize these individuals, it has initiated the establishment of night schools in every major industrial area (periodpaper.com, 26.10.2024).

Concerns arose early in the period regarding the potential for undesirable immigrant groups to seek voting rights and disrupt the governmental system as their population grew (Congressional Record, 1882, p. 1545). The issue of immigrant naturalization and voting rights

was not just a legal matter, but a potential threat to the political system. States' practices regarding these rights varied, leading to potential abuse of citizenship privileges. Some states grant voting rights independently of citizenship status, requiring only a three-month residency period, while others impose longer waiting periods. For instance, Arkansas, Indiana, Kansas, Michigan, Missouri, Nebraska, Texas, Oregon, and Wisconsin allow aliens to vote upon declaring intent to become citizens. In contrast, New Hampshire permits voting in all elections within twelve months of declaring such intent. Instances of voter manipulation are evident, as illustrated by a Congressional report from 1881 detailing how immigrants arriving at New York's port were escorted to polling stations on election day and coerced into voting through fraudulent citizenship documents (Congressional Record, 1881, p. 1508; Congressional Record, 1893, p. 1408; Congressional Record, 1906, p. 7040).

In the 1891 Congressional session, Representative Oates of Alabama outlined the citizenship acquisition process as requiring a petition submitted to the court after five years of residency, attested by two witnesses, and accompanied by a \$15 fee (Congressional Record, 1891, p. 2947). Despite this, Congressional reports indicate frequent violations of naturalization laws, with seven thousand people illicitly granted voter status by illegally issuing naturalization certificates in New York in October 1891 (Congressional Record, 1892: pp. 3200-01). Similarly, it came to light that a court in Brooklyn distributed naturalization certificates within three days of arrival in exchange for \$25 (Congressional Record, 1893, p. 2993). These challenges in the naturalization process highlight the struggles immigrants faced in their journey to citizenship.

Some immigrants seek U.S. citizenship for the protection offered by the USA's extraterritoriality policy. Many Armenian immigrants to the USA returned to their homeland upon obtaining citizenship and achieving financial sufficiency. The U.S. consul in Beirut reported that the Governor of Lebanon suggested potential U.S. annexation of the Lebanon Province if Syrian migration to the U.S. persisted. Though not constituting an actual annexation, this proposal was influenced by the demographic prevalence of U.S. citizens over Turkish citizens in the region. Likewise, it was found that over a thousand Ottoman subjects immigrated to the USA, obtained citizenship, and later settled permanently in Jerusalem. At least 90% of them cannot speak English and do not even know the street of the house where they claim to live in the USA. The primary purpose of this immigration issue was to acquire citizenship (Congressional Record, 1906, pp. 2508, 7040).

At the start of the 20th century, a notable potential for vote arithmetic arose between the local and immigrant populations due to the significant foreign presence. In Congress, lawmakers perceived this situation as precarious for the United States' future. In 1900, out of 21.3 million voting-age males, approximately 5.1 million, or roughly 25%, were foreign-born. While native-born individuals become eligible to vote at 21, immigrants can obtain this right in just five years.

Consequently, by age 21, an individual educated in the United States will encounter a significantly higher proportion of immigrants with potentially weaker national loyalty. This circumstance also implies a demographic shift from the indigenous population to a foreign one (Congressional Record, 1910, p. 6289; Congressional Record, 1912, p. 5017). This demographic disparity prompted certain states to impose supplementary citizenship and voting rights requirements, including literacy tests. By 1900, only eleven states extended voting rights to immigrants. However, in the period preceding and during World War I, the remaining states endeavoured to curtail foreigners' voting rights through legislative amendments (Hayduk & Garza, 2012, p. 96).

Mass migration has also had a significant impact on public health, evidenced by the resurgence of previously eradicated epidemic diseases. Immigrants introduced and disseminated diseases such as yellow fever, smallpox, cholera, diphtheria, typhus, and scarlet fever within the country (Congressional Record, 1882, p. 5749). Despite efforts by the National Health Board to combat the epidemic, they have occasionally clashed with commercial interests. Authorities maintained transportation services to affected areas during the outbreak. In response, they implemented a quarantine system, deploying immigration inspectors along key travel routes to prevent asymptomatic infected immigrants from spreading the disease beyond quarantine zones (Congressional Record, 1882, pp. 5751, 6385). This underscores the need for careful management of immigration to protect public health.

The Immigration Law of March 3, 1891, took a firm stance, prohibiting entry into ports for individuals with dangerous diseases or those considered burdensome to the public (Congressional Record, 1892, p. 1132). The severity of the situation was evident when, on September 1, 1893, authorities were forced to implement a 20-day quarantine for ships carrying immigrants from foreign ports to prevent epidemics. Overcrowding on ships from European ports was a contributing factor to the outbreaks (Congressional Record, 1893, p. 13). Authorities imposed a hefty \$5000 fine on ships failing to meet quarantine conditions, including pre-passenger fumigation, provision of a ship surgeon for medical examinations, and mandatory reporting of immigrants' health upon arrival at U.S. ports (Congressional Record, 1893, p. 757). Despite these measures, New York's public hospitals housed 13,163 foreign mental patients by early 1912. With an annual care cost of \$262 per patient and an average 11-year duration, maintaining current admission rates would total \$37.9 million (Congressional Record, 1914, p. 2619).

The U.S. General Public Health Service, in a bid to secure the country's post-World War I development, played a crucial role in shaping immigration policies. They recommended enhanced port examinations, more effective enforcement of immigration laws concerning physical and mental defects, and stricter oversight to prevent transportation companies from boarding unfit passengers. Their suggestions, including the deployment of specially qualified health personnel

to assess visa applicants' physical and mental health, underscored the importance of health considerations in immigration (Congressional Record, 1921, p. 3352).

1.2. Economic Dimension of Mass Migration

The American National Congress established the Dillingham Commission, named after Vermont State Senator Dillingham, to scrutinize societal responses to immigration heterogeneity. Operating from 1907 to 1911, the Commission undertook a comprehensive investigation, costing \$1 million, and published a 42-volume final report (Shanks, 2001, p. 34; Moore, 1975, p. 10). The report's key finding is that economic factors were the primary driver of migration from Europe to the USA. It attributes this movement mainly to lower wages in European countries compared to the USA. In Southern and Eastern Europe, agricultural workers, whether labourers or landowners, struggle to maintain adequate livelihoods due to meagre wages and seasonal employment. Even in Western European countries like Germany and France, wages fall below U.S. standards, with a more significant disparity in Southern and Eastern Europe. The Commission's research confirmed this trend in Greece, Türkiye, Russia, the Balkan States, Italy, and Austria-Hungary (Congressional Record, 1915, p. 640-1).

Upon scrutinizing immigrant-concentrated industries, it becomes apparent that they largely align with sectors safeguarded by tariff protections. By 1884, 32% of immigrants worked in protected industries like manufacturing, machinery, and mining, compared to only 16% in non-protected sectors (Congressional Record, 1884, p. App. 5). In 1882, 90% of New York City's cigar industry workers were locals, but by 1897, over 90% were foreign nationals. During this period, weekly wages plummeted from \$15-20 to \$4-8 (Congressional Record, 1897, p. 2121). In 1920, despite reduced immigration during the war, foreign workers dominated various industries, including iron and steel (57.7%), sugar refining (85%), leather processing, grinding, and polishing (67%), woollen weaving (61%), bituminous coal (61.9%), oil refineries (66%), clothing manufacturing (72.2%), and meat products (60.7%), as reported by the Commission of Immigration (Congressional Record, 1920, p. 7606-7). In the manufacturing sector, contract migrant workers from Hungary and Italy dominate, marginalizing the local labour force and later repatriating to their home countries with accumulated capital (Congressional Record, 1885, p. 1778). After 1880, immigration introduced contract labour to the American market, significantly impacting the local labour force.

Contract labour, a form of employment introduced by immigration, had a significant impact on the American market. It was undesirable as it lowered wages and disrupted efficient factor distribution, leaving individuals with limited job choices (Congressional Record, 1894, p. App. 1457). The Sweating System, akin to subcontracting, arose from labour shortages during the Civil War when many U.S. citizens were conscripted. To address this, the government granted

privileges to railway construction companies, which then hired labour from abroad (Congressional Record, 1892, p. App. 454; Congressional Record, 1893, p. 2053). Southern European immigrants often used the Padrone system, another form of contractual employment (Congressional Record, 1894, p. 6086). Immigrants were drawn into this system as they arrived temporarily in a foreign country without speaking the language, possessing limited funds, and lacking education (Ingram, 2004, p. 29). Within this system, immigrants are primarily motivated to earn as much income as possible in the shortest time, living frugally to save. The system maximally exploits the workforce (Congressional Record, 1915, p. 646). Contract labour systems aim to retain control over subjects, facilitating eventual return to their home countries and transfer of earnings (Congressional Record, 1906, p. 5018). In the early 1880s, Chinese workers in the USA sent over \$25 million to China under their contracts. Similarly, Italians in New York alone sent an estimated \$25 to \$30 million to Italy by the end of the century (Congressional Record, 1888, pp. 1327, 6570; Congressional Record, 1897, p. 514). In the early 20th century, one out of every three immigrants began returning to their home country, hastening money transfers (Congressional Record, 1906, p. 5018). Immigrants sent over \$300 million to their home countries before the war, but this flow halted during the conflict (Congressional Record, 1918, p. 4103). Immigrant banks and steamship company agents, trusted by immigrants due to their national affiliations, facilitate money transfers. Thus, U.S. national banks, savings banks, or money transfer companies are not favoured (Congressional Record, 1913, p. 3312).

U.S. immigration was commercialized, with migrations from Europe and Asia orchestrated by various companies and agencies in the sending countries. Chinese workers immigrating to the United States were under the control of six state-controlled companies, reducing them to a quasi-slave status and creating an uncompetitive workforce for native people while yielding significant profits for the organizing companies (Congressional Record, 1885, p. 1778; Congressional Record, 1888, pp. 1327, 6570, App. 599). Mr. Spinola, from the Special Committee on Immigration, testified in Boston, revealing the Tuke Society's role in organizing migration from the British Isles to the USA. Thousands of impoverished, mentally ill, intellectually disabled, and criminal individuals, burdensome to their states, immigrated to the USA annually with state support (Congressional Record, 1889, p. 997-8).

The American immigration experience is a dynamic interplay with the cyclical changes in the U.S. economy. Following the post-Civil War era until the early 1880s, the influx of migrants resulted in a surplus of farms, leading to a decline in agricultural product prices. Moreover, the growth in population coinciding with the invention of labor-saving machines exacerbated the effects of the depression during the 1873-1896 period (Congressional Record, 1888, p. 3350; Congressional Record, 1882, p. 5991). Each new population boosts domestic market consumption, yet the rise in production surpasses consumption levels, disrupting the supply-

demand balance. Consequently, the USA sought new markets or reduced production, resulting in decreased job opportunities for newcomers (Congressional Record, 1889, p. 8448; Congressional Record, 1901, p. 273). During the U.S. Depression of 1893-94, immigration sharply declined, marking a reversal in migration flow. However, the subsequent years of crisis bore the burden of the previous intense migration, leading to a surplus of labour and increased unemployment. Following each industrial depression, the return of prosperity coincided with heightened immigration (Congressional Record, 1897, p. 6050; Dinnerstein & Reimers, 2008, p. 18). Between 80% and 90% of post-World War I migrants were unemployed individuals who served as consumers (Congressional Record, 1921, p. 180).

In assessing immigrant admissions, U.S. authorities in 1907 prioritized financial self-sufficiency to prevent strain on public resources. With the country's total wealth at \$116 billion, an equal distribution would amount to \$1,450 per person. However, only 8% of immigrants that year possessed over \$50, with an average of \$20 per immigrant, indicating a need for newcomers to prepare financially for their new lives (Congressional Record, 1908, p. 885). U.S. authorities did not see immigrants solely as labourers. The Prussian Statistical Office estimated that each departing German caused £100 damage, reflecting the shift from consumer to producer. In 1893, Dr. Young found the average immigrant's capital value to be \$800. This suggests immigrants, through their hard work and contributions, significantly bolstered the USA's national wealth, adding over \$280 million annually (Congressional Record, 1881, p. 1816; Congressional Record, 1893, p. 2995).

2. Laws and Practices to Regulate Immigration in the USA from 1882 to 1921

U.S. immigration policy in the USA evolved with shifting immigrant characteristics and national development goals (Lerner, 2006, p. 51). From the 1880s to the 1920s, economic, political, social, and religious factors prompted the federal government to regulate and restrict immigration, with the Chinese Exclusion Act of 1882 marking the start of this period (Reimers, 1992, p. 176). The 1882 Act halted Chinese worker immigration for a decade, with some states banning their entry through referendums and others resorting to violence. Moreover, U.S. courts were barred from granting citizenship to Chinese residents (Anderson, 2021, p. 51; Hillstrom, 2009, p. 45; Congressional Record, 1881, p. 709; Congressional Record, 1908, p. 3494). This law signalled a transition from state-level to federal control of immigration and was the first to ban immigrants based on race and class. It aimed to prevent a group of primarily unskilled workers, perceived as a threat to American wages and working conditions, from entering the country (Thernstrom et al., 1980, pp. 486-87; Benton-Cohen, 2018, pp. 17-23). Initially, the need for identification for Chinese people hindered the law's effectiveness, leading to confusion due to their frequent transnational mobility. Eventually, their identity documents gained dual functionality, serving as entry credentials for others, and were even bought and sold in China for

at least \$100 (Congressional Record, 1886, pp. 1813, 6221). The Scott Law addressed this by prohibiting individuals with certificates from returning if they left the country. It required Chinese labourers leaving the U.S. to deposit a written description of their family, property, or debts with customs officers before departure (Congressional Record, 1888, pp. 7695). This provision excludes Chinese labourers with a legal spouse, child, or parent in the U.S., property worth \$1,000, or an equal amount of debt pending payment (Congressional Record, 1888, p. 7693).

While the 1888 Scott Act effectively stopped the return of departed Chinese from the USA, its lack of border protection mechanisms allowed Chinese immigrants to find alternative routes, like through Canada. Thus, the bill highlighted new methods for excluding Chinese labourers (Congressional Record, 1889, p. 2310). The Geary Act of 1892 extended the Chinese exclusion policy for another decade, aiming to distinguish between legal and undocumented Chinese residents. It mandated all Chinese residents to register with immigration authorities and obtain a certificate of residence, requiring a non-Chinese witness for validation. Failure to comply could result in arrest and deportation. This act, renewed indefinitely in 1902, continued restricting Chinese immigration and extended to Hawaii and the Philippines. The ban was lifted in 1943 (Congressional Record, 1893, pp. 1154-55; Congressional Record, 1902, p. 3746; Anderson, 2006, p. 52; Bankston and Hidalgo, 2006, p. 19; Congressional Record, 1895, p. App. 549).

The August 1882 law, a milestone in U.S. immigration policy, prohibited entry for those deemed mentally incompetent or likely to become a public burden. It marked the first general immigration law, paving the way for future regulations. Convicts, except for political offenders, were to be returned to their home countries at the expense of the ship owners responsible for their arrival (Congressional Record, 1888, p. 60). The law also introduced a 50-cent tax on each foreigner arriving by ship at any U.S. port, aiming to finance both the support of distressed immigrants and the costs of immigration regulation (Congressional Record, 1882, p. 5106). The tax was raised to \$1 in 1894, \$2 in 1903, \$4 in 1907, and \$8 in 1917 to fund new immigration facilities and housing (Congressional Record, 1907, p. 4528; Congressional Record, 1909, p. 4295).

The Foreign Contracted Labor Law of 1885, also known as the Foran Law, aimed to protect the American workforce by prohibiting the importation of aliens for labour purposes, thus preventing unfair competition. Senator Foran of Ohio defended the ban as follows:

"If the problem were mere that imported labour was employed in occupations or branches of industry that would not compete with American workers, there would not be so much cause for complaint. These people are put in direct competition with American citizens. Few principles in political economy are as firmly established as the notion that competition among labourers with each other tends to depress wages. Under the conditions of sharp and perpetual competition, wages will inevitably reach a level that barely sustains the

worker's subsistence and reproductive needs. This is what Ricardo and Smith mean by "natural wages".

By law, any ship captain who knowingly brings or allows the disembarkation of indentured labourers from a foreign port faces a minimum fine of \$500 and imprisonment for up to six months (Congressional Record, 1884, p. 5349). In 1887, a provision was added to the law stipulating that contracted workers arriving in this manner would be repatriated to their home country (Abbott, 1924, pp. 216-218). This provision highlighted the government's dedication to enforcing immigration laws and controlling foreign labour influx. The Payson Act of the same year also barred non-citizens or those not legally declaring intention to become citizens from owning real estate in the USA (Congressional Record, 1888, p. 60).

The 1891 Act, a response to the industrial depression of 1890-1896, imposed stringent requirements on ship captains bringing immigrants to U.S. ports. Despite these challenges, immigrants persevered, providing detailed information about themselves, including names, nationalities, residences, destinations, professions, marital status, literacy, travel expenses, money carried, relatives in the USA, prior visits to the country, and any history of institutional stays or physical and mental health status (Congressional Record, 1914, p. 2676). The law mandated the deportation of foreigners entering illegally within a year of arrival. It also excluded those with contagious diseases, polygamists, individuals with mental disabilities, the impoverished, prostitutes and their promoters, potential public charges, serious criminals, and those expelled with financial assistance. Restrictions on contracted labour were extended by prohibiting employers from advertising job opportunities abroad (Congressional Record, 1893, pp. 2365-66; Thernstrom et al., 1980, p. 707; Congressional Record, 1896, p. 5473). The 1891 Act established the Immigration Service, later known as the Immigration and Naturalization Service (INS), until changes after the September 11, 2001 attacks. The creation of Ellis Island as an immigrant processing centre marked a pivotal moment in U.S. immigration policy. Despite the challenges, immigrants continued to arrive, and due to New York's transatlantic connections, Ellis Island became the primary centre for enforcing immigration laws, signalling the start of strict immigration control (Bodvarsson and Berg, 2009, p. 357).

Between 1893 and 1916, American immigration policy focused on trying, unsuccessfully, to restrict immigration from Eastern and Southern Europe. These efforts were driven by concerns about poverty and high illiteracy rates rather than ethnic quotas (Meyers, 2004: 33). In 1905, migration surpassed 1 million, sparking a belief that European nations were sending their sick, insane, and criminal populations to the U.S. Congress debated two perspectives on immigration policy: restrictionists sought drastic admission reductions, while others favoured admission based on labour demand. However, a selective approach proposed admitting only mentally and physically healthy individuals with strong moral character and potential for parenthood

(Congressional Record, 1906, pp. 7214-5). The Lodge-Gardner immigration bill of 1907 mandated that the head of an immigrant family must bring at least \$25 upon entry. The immigration commission aimed to select desirable immigrants, excluding those prone to criminality or diseases. It also encouraged settlement in rural areas with labour shortages and managed immigrant distribution to prevent congestion in cities (Congressional Record, 1907, p. 3019). Congress established the Division of Information as a recruitment agency for rural settlements, serving as a clearinghouse for immigrants regarding each state and territory's resources, products, and physical characteristics (Benton-Cohen, 2018, pp. 83-84).

In 1906, Congress established the Dillingham Commission to conduct a comprehensive investigation into the immigration problem and report its findings (Congressional Record, 1914, p. 2676). The Commission proposed immigration restrictions based on economic considerations, advocating for measures to safeguard local labour markets and promote industrial growth. Recommendations included extending deportation periods for criminals and burdensome individuals, expanding the Chinese exclusion policy to encompass Japan and Korea, and implementing literacy tests, quotas, and financial requirements for immigrants. Additionally, it suggested discriminating in favour of male immigrants with families when levying head taxes (Congressional Record, 1911, p. 671). Although initially disregarded by the Senate, the implementation of literacy and quota requirements became imperative in subsequent immigration legislation. The literacy test gained prominence as the demographic composition of immigrants shifted, with concerns arising over the influx of individuals perceived to possess lower intelligence and socioeconomic status. Opponents of the literacy test argue that educational attainment is contingent upon opportunities rather than indicative of immigrant character, contending that the ideal immigrant for the United States should prioritize physical strength over intellectual capacity (Congressional Record, 1914, p. 2714). The rising illiteracy rate among migrating populations, increasing from 20% in 1890 to 27% by the early 20th century, prompted the adoption of the literacy test (Congressional Record, 1902, p. 5770). This measure aimed to curb immigration levels and enhance the quality of incoming migrants. It reflected the belief that intelligence is pivotal in shaping exemplary citizenship (Congressional Record, 1897, p. App. 10).

The early 20th century marked a significant surge in immigration to the United States, peaking at over 9 million arrivals. However, the onset of World War I and subsequent restrictive legislation in the 1920s brought an end to this influx, dramatically altering the course of US immigration policy (Passel & Fix, 1994, p. 7). During the war, immigration policies diverged, offering individuals the choice between mandatory citizenship and military service or deportation and permanent exclusion from American citizenship privileges as a deterrent against fleeing refugees (Congressional Record, 1917, p. App. 668-9). The government declared that individuals enlisted in the U.S. military to serve in Europe would be eligible for citizenship within two years

after the war's conclusion, regardless of their current citizenship status (Congressional Record, 1918, p. 6132). The 1917 Act consolidated existing immigration laws and practices while introducing additional restrictions. Notably, it established the Asiatic Barred Zone, limiting entry for individuals from Eastern regions.

Moreover, it prohibited the entry of foreigners over the age of 16 who were unable to read any language, mainly targeting immigrants from Southern and Eastern Europe (Violet, 1980, p. 15). Wartime experience underscored the efficacy of a robust passport control system in preventing the entry of individuals whose presence in the United States posed a threat (Congressional Record: 1919, p. 4267). Hence, the Passport Control Act of 1918 mandates individuals seeking entry into the USA to secure visas from American consulates overseas and have these visas endorsed on valid passports (Schain: 2008, p. 193). Indeed, the implementation of the law faced considerable challenges within the technological limitations of the era. Thousands of immigrants encountered prolonged delays and confusion at consulate offices, often struggling to comprehend the required procedures, resulting in significant delays lasting months (Congressional Record, 1921, p. 511).

The discourse arose to suspend immigration until suitable job placements for returning soldiers, given that nearly 10% of men did not return from the war, exacerbating the labour shortage (Congressional Record, 1919, p. 6976). However, no decisive actions have been implemented besides broadening wartime passport regulations. The emergence of the USSR and the rise of communism underscored the necessity of vigilance against educated foreigners. This was exemplified by the presence of Soviet and anarchist leader Leon Trotsky, who taught in the USA prior to the war (Congressional Record, 1919, p. 6978). In the immediate aftermath of the war, authorities deported individuals affiliated with opposing countries, involved in anarchist groups, or who had acquired American citizenship to evade military service, thus displacing conscripted American workers (Congressional Record, 1921, p. 139). The establishment of the League of Nations following World War I sparked discussions regarding its potential impact on United States immigration policies. The longstanding adherence to the Monroe Doctrine, which emphasized non-interference in foreign affairs, avoidance of entangling alliances with European powers, and protection of U.S. sovereignty against foreign influence, guided the U.S. government's stance on international relations (Congressional Record, 1895, p. 431). The stipulations outlined in Articles 23, 24, and 25 of the League of Nations founding documents nullified agreements conflicting with League provisions and sparked debates. President Wilson declared that the League would not have jurisdiction over United States laws (Congressional Record, 1919, pp. 76, 4522, 4571, 4849).

In 1913, Senator Dillingham proposed restricting the admission of aliens to the United States to 10% of the population. However, attitudes towards immigrants shifted during the war,

leading to the enactment of the Emergency Quota Act in 1921. Except for Hindus, Chinese, and Japanese, who faced separate bans, the quota for immigrants from all nationalities increased by 10% compared to 1910. Nonetheless, it remained capped at 3% (Migration Policy Institute, 2013, p. 2; Congressional Record, 1922, p. 12059). High unemployment rates, housing crisis and increasing reactions towards immigrants led to the enactment of this law (Congressional Record, 1922, p. 13439). Transit passengers, public employees and their relatives, tourists, temporary business visitors, individuals governed by bilateral immigration agreements, and those originating from Canada, Cuba, Mexico, Central and South American countries, and associated islands were exempt from the law, provided they did not exceed 20% (Congressional Record, 1921, p. 3936).

3. Conclusion: An Evaluation from the Perspective of Türkiye

Within the framework of the temporary protection regime, established on three essential criteria—namely, the open-door policy, the principle of non-refoulement, and the meeting of basic needs—Türkiye holds the distinction of hosting more than 3.8 million refugees for the fifth consecutive year (International Organization for Migration, 2022, pp. 25, 47). Despite the challenges they face, these individuals have shown remarkable resilience. In addition to refugees, data from the Presidency of Immigration Management indicates that over 2.1 million irregular immigrants have been apprehended in the past decade (www.goc.gov.tr, 04.01.2024). According to population statistics released by TUIK, as of 2022, there will be 1.8 million foreigners residing in the country. Notably, this figure excludes individuals with temporary protection status, trainees, or tourists currently in the country (www.tuik.gov.tr, 11.11.2023).

Photo 2. Immigration to Türkiye

Source: www.aa.com.tr/ (26.10.2024)

The image above reflects the open border policy of Türkiye for refugees. Between 2010 and 2022, the proportion of foreigners in Türkiye surged by 600%, while the overall population increase was 15%. Consequently, the ratio of foreigners to the country's population rose from 0.26% to 2.1%. Notably, this figure excludes Syrians under temporary protection status. According to 2022 data from the Presidency of Migration Management, Türkiye provided Temporary Protection to 3,746,674 Syrians (Presidency of Migration Management, 2022). In 2022, Türkiye received 494 thousand immigrants, with 46.1% entering from European countries. Among European migrants, 71.7% were Russians and Ukrainians. From the Asian continent, 41.3% of immigrants originated, primarily Iranians, Afghans, and Iraqis. Additionally, 9.7% arrived from Africa, while the remaining 2% came from the Americas (www.tuik.gov.tr, 09.11.2023).

Some of these immigrants obtained Turkish citizenship following a five-year residency period. The General Directorate of Population and Citizenship Affairs reports that 163,044 Syrians aged 18 and above are registered in the population registry (www.aa.com.tr, 09.11.2023). Recent revisions to the Turkish Citizenship Law have facilitated citizenship acquisition for eligible foreigners within the scope of immigration policies, conditional upon no threat to national security or public order. By 2023, 221,671 Syrians have been granted exceptional citizenship. This expansion now includes investments previously excluded from the definition of direct foreign investments.

Consequently, the number of Turkish citizenships granted through this pathway represents half the global figure attained through investment (Serdar, 2021, p. 169; Köşgeroğlu, 2017, p. 193). The demographic and political landscape is transforming, particularly evident when examining Syrian immigrants. Notably, while Türkiye's average age is 33.1, Syrians residing in Türkiye have an average age of 22.6. Additionally, the fertility rate among Syrians in Türkiye is 5.3, in stark contrast to Türkiye's overall fertility rate of 1.62 (Karaca 2023, 25 Aralık).

The uneven distribution of immigrants, particularly in cities like Hatay, Kilis, Gaziantep, and Şanlıurfa, has led to critical thresholds in the proportion of refugees relative to the native population. This uneven distribution poses diverse challenges for both immigrants and host communities. Refugee populations housed in camps impose economic strains on Türkiye. At the same time, those integrating into urban settings face social tensions with residents and struggle to adapt to the host country (Yılmaz, 2013: 9). Seventy-five per cent of refugees are concentrated within a select decile of provinces. Overexpansion and overcrowding in settlements exacerbate the demand for urban services, strain infrastructure, provoke housing and social service conflicts, and intensify employment competition (Turkish Agricultural and Credit Cooperatives, 2020, p. 42).

Official statistics reveal that refugees make up 2.9% of the workforce in Türkiye, with 86% working in informal jobs. This trend leads to lower wages and challenges in sustaining livelihoods. Fear of losing social benefits discourages transitioning to formal employment sectors (Caro, 2020, p. 66; Erzan et al., 2018, p. 3). Employers bypassing minimum wage and insurance contributions by hiring registered refugees displace native workers, fueling societal resentment and fracturing social cohesion (Kaya, 2019, pp. 91-92).

Employers save 8.1 million T.L. annually by employing foreigners without social security coverage and work permits. However, the Social Security Institution (SSI) incurs a yearly loss of 7 million T.L. in income flow. Syrian refugees in Türkiye receive free healthcare, leading to a strain on the health system and SSI sustainability due to the provision of 97 million outpatient services and 2.6 million surgeries as of 2023 (Solakoğlu 2023, 3 Kasım). Research by the Turkish Medical Association in refugee-dense areas reveals unregistered health facilities employing mainly refugees. Hospitals experience heightened service demands from unidentified refugee patients, especially for illnesses such as hepatitis A, chickenpox, measles, and tuberculosis. Moreover, there is an increased risk of spreading leishmaniasis (Turkish Medical Association, 2013: 7).

Refugees, mainly Syrians, have limited education and skills. According to a 2014 study by AFAD, 49.9% of Syrians lack a specific profession, with artisans and manual labourers forming the next largest group. These findings underscore employment difficulties and contribute to an unskilled workforce in Türkiye (AFAD, 2014 cited in Kıvrak, 2019, p. 92). Hiring foreigners for positions often disregarded by residents and bridging gaps in the unskilled labour market is seen as beneficial by employers. However, this approach also leads to the exploitation of refugee workers (Turkish Medical Association, 2016, p. 16).

In terms of economic impact, migration often involves income transfers. Many refugee workers in the Turkish labour market send a portion of their monthly earnings to their families in their home countries despite their salaries being below the minimum wage. According to Mahmut Asmalı, President of Müsiad, as reported by Akşam Newspaper on November 3, 2023, illegal immigrants transfer millions of dollars in income to their home countries every month (Sağlam 2023, 3 Kasım) (www.aksam.com.tr, 03.11.2023). Migration to Türkiye has become increasingly commercialized. A study on the migration patterns of Afghan immigrants indicates that 82% of them enter the country through smugglers (Mixed Migration Centre, 2020, p. 8). Data from the Presidency of Migration Management indicates 66,039 transactions against immigrant smugglers from 2011 to 2024 (www.goc.gov.tr, 04.01.2024). Irregular mass migration presents a considerable financial burden on the Turkish economy. The Migration and Integration Report of 2018 from the Turkish Grand National Assembly Human Rights Investigation Commission and Refugee Rights Sub-Commission reveals that expenditures solely for Syrian immigrants and refugees reach \$30 billion. However, subsequent reports, including one dated July 2, 2020, by the

upper Commission, indicate a continuous increase in expenditures since 2011. Current estimates suggest that expenditures for Syrian refugees now exceed \$40 billion (Turkish Grand National Assembly Human Rights Investigation Sub-Commission, 2018). According to the Cologne Institute of Economics, the calculation reaches 60 billion Euros. Efforts to mitigate the burden on the Turkish economy involve collaborative financial support programs. The E.U. has pledged 6 billion Euros in aid, while U.N. aid until 2020 is capped at 600 million Euros (Aygül and Eke, 2019).

The issue of naturalization of foreigners and its impact on the cultural homogeneity of nation-states is a complex one. Excluding foreigners from citizenship opportunities can lead to fragmented social structures characterized by profound inequality (Toksöz, 2006, p. 244). The complexities of international migration dynamics underscore the need for comprehensive policies that clearly outline citizenship eligibility and exclusion criteria. The historical immigration wave in the United States from 1882 to 1921, with 25 million individuals entering the country, is a significant example of immigration and associated policy evolution. The various social, political, and economic implications of shifting immigrant demographics prompted successive U.S. administrations to impose immigration restrictions based on defined criteria. Given the economic and social considerations, Türkiye will likely transition away from its open-door policy and implement restrictions. The historical experience of the United States provides valuable insights for Türkiye.

As a first step, it is crucial for Türkiye to prioritize the regulation of irregular and undocumented migration. The enhanced border security, including landmine clearance, has inadvertently led to increased migration flows towards Türkiye, posing challenges in tracking immigrants and formulating effective immigration policies. The limited information on foreigners acquiring citizenship through property and foreign direct investment further complicates policy development. Therefore, implementing comprehensive registration systems for foreigners would be a significant step towards mitigating economic leakage through the labour market and overseas money transfers.

Secondly, considering the brain drain phenomenon and drawing from the U.S. immigration experience, it becomes essential to implement educational assessments for incoming immigrants. Efforts to position Türkiye as the "China of Europe" through low-interest rates and a strong exchange rate have led to elevated inflation and interest rates. Addressing the widening gap between the migrating population's low education levels and the concurrent brain drain necessitates acknowledging the immigration demand from highly educated individuals.

Thirdly, prioritizing immigrant groups capable of seamless integration into Türkiye's cultural, religious, and economic fabric, striving for comparable living standards to native Turkish citizens, and excluding groups posing challenges to assimilation could effectively mitigate

economic strains and potential conflicts arising from immigration. This approach is crucial for maintaining the cultural and economic balance of the nation, and its implementation should be a top priority for policy makers.

Lastly, the concentration of immigrants in particular cities and neighbourhoods fosters ghettoization.

Implementing a quota system to ensure diversity in immigrant populations may help reduce crime rates and alleviate local resistance toward specific immigrant groups. Criteria such as criminal records, involvement in polygamy, illicit income sources, specific health conditions, lack of resources for resettlement, and affiliations with terrorist organizations can guide authorities in their approval processes through comprehensive external assessments of migrants.

This study acknowledges the similar social, economic, and political impacts of irregular migration across countries. It highlights the importance of efficiently utilizing resources for asylum seekers, refugees, and those under temporary protection, advocating for a unified policy approach regardless of circumstances. Drawing parallels with the historical US immigration policies of 1882-1921, which successfully engineered social change through diversified restrictions, it suggests that Türkiye could learn from this experience to foster a new social melting pot. Future research will explore the feasibility of implementing these policy recommendations to create a more balanced and sustainable immigration system for Türkiye.

References

Abbott, E. (1924). *Immigration, selected documents and case records*. Chicago – Illinois: The University of Chicago Press.

Aksu, E., R. Erzan & M. G. Kırdar (2018). "The impact of mass migration of Syrians on the Turkish labor market". *IZA Institute of Labor Economics*, No. 12050, pp. 1-98.

Anderson, K. L. (2021). *Immigration in American history*. London and New York: Routledge.

Bankston, C. L. & D. A. Hidalgo (2006). *Immigration in U.S. history*. California: Salem Press, Inc.

Benton-Cohen, K. (2018). *Inventing the immigration problem: The Dillingham Commission and its legacy*. Cambridge: Mass.: Harvard University Press.

Bodvarsson, Ö. B. & van den Berg, H. V. (2009). *The Economics of immigration, theory and policy*. Berlin-Heidelberg: Springer.

Borjas, G. J. (1994). "The economics of immigration". *Journal of Economic Literature*, XXXII, 1667-1717.

Caro, L. P. (2020). "Syrian refugees in the Turkish labor market". *Sosyoekonomi*, 28(46), pp. 51-74.

Dinnerstein, L. & D. Reimers (2008). *Ethnic Americans, A history of immigration*. New York: Columbia University Press.

Ellerman, A. (2021). *The Comparative politics of immigration*. Cambridge: Cambridge University Press.

Gerber, D. A. (2011). *American immigration, a very short introduction*. USA: Oxford University Press, USA.

Hammar, T. (1985). *European immigration policy, A comparative study*. Cambridge: Cambridge University Press.

Hatton, T. J. & J. G. Williamson (2003). "What fundamentals drive world migration?", *WIDER Discussion Paper*, No. 2003/23. <https://www.econstor.eu/bitstream/10419/53066/1/369095073.pdf> (18.12.2023).

Hayduk, R. & R. O. Garza (2012). "Immigrant Voting". In J. Gans, E. M. Replogle & D. J. Tichenor (Eds). *Debates on U.S. immigration*. USA: SAGE Publications.

Hillstrom, K. (2009). *The dream of America: Immigration 1870-1920*. Detroit: Omnigraphics Inc.

Ingram, W. S. (2004). *Greek immigrants (Immigration to the United States)*. New York: Facts on File.

International Organization for Migration (2020). *World Migration Report 2020*. IOM Publications. https://publications.iom.int/system/files/pdf/wmr_2020.pdf (22.11.2023).

Karaca, R. K. (2023, 25 Aralık). Geçici koruma statüsündeki Suriyeliler gerçeği. Dünya Gazetesi. Erişim Adresi: <https://www.dunya.com/kose-yazisi/gecici-koruma-statusundeki-suriyeliler-gercegi/695145>.

Kaya, Y. (2019). *Ayyıldız ve Küre: küreselleşme, toplumsal eşitsizlik ve kimlik*. Ankara, Nobel Yayıncılık.

Kıvrak, E. F. (2019). *Ekonomik büyüme ve göç: AB ve Türkiye arasındaki göç sorunu kapsamında göçün Türkiye'nin ekonomisine etkileri*. (Unpublished Master's Thesis). Marmara Üniversitesi Avrupa Araştırmaları Enstitüsü. İstanbul.

Köşgeroğlu, B. Ş. (2017). "İstisnai yoldan vatandaşlığın kazanılmasına ilişkin genel esaslar ve son değişiklikler çerçevesinde Türk vatandaşlığının istisnai yoldan kazanılması". *Hacettepe HFD*, 7(1), pp. 169-198.

Le May, M. C. (1987). *From open door to dutch door: An analysis of U.S. immigration policy since 1820*. New York: Praeger.

Lee, E. (2002). "The Chinese exclusion example: race, immigration, and American gatekeeping, 1882-1924". *Journal of American Ethnic History*, 21(3), pp. 36-62.

Lerner, K. L., B. W. Lerner, A. W. Lerner (2006). *Immigration and multiculturalism: Essential primary sources*. Michigan: Thomson Gale.

Lynch, J. P. & R. J. Simon (2003). *Immigration the World over statutes, policies, and practices*. USA: Royman & Littlefield Publishers.

Meyers, E. (2004). *International immigration policy: A theoretical and comparative analysis*. USA: Palgrave Macmillan.

Migration Policy Institute (2013). Major US Immigration Laws, 1790-Present. <https://www.migrationpolicy.org/sites/default/files/publications/CIR-1790Timeline.pdf> (05.11.2023).

Mixed Migration Centre (2020). Bilinmeyen İstikamet Türkiye'de İlerleyen Afganlar. MMC Orta Doğu Araştırma Özeti, https://mixedmigration.org/wp-content/uploads/2020/06/115_destination_unknown_policy_brief_tr.pdf (17.12.2023).

Model, S. W. (1990). "Work and family: Blacks and immigrants from South and East Europe". (Ed. V. Yans-McLaughlin). *Immigration reconsidered: History, sociology, and politics..* New York – Oxford: Oxford University Press.

Moore, B. C. D. (1975). *The Federal immigration report*. Texas: Graduate Faculty of Texas Tech University Master of Arts.

Naff, A. (1993). *Becoming American, the early Arab immigrant experience*. USA: Southern Illinois University Press.

Passel, J. S. & M. Fix (1994). "U.S. immigration in a global context: Past, present, and future". *Indiana Journal of Global Legal Studies*, 2(1), pp. 5-19.

Reimers, H. D. (1992). "History of recent immigration regulation". *Proceedings of the American Philosophical Society*, 136(2), pp. 176-187.

Roediger, D. R. (2007). *The wages of whiteness*. London-New York: Verso.

Rystad, G. (1992). "Immigration history and the future of international migration". *The International Migration Review*, 26(4), pp. 1168-1199.

Sağlam, S. (2023, 3 Kasım). Mühendis 20 bine razı, kaynakçı 50 bine değil. Akşam. Erişim Adresi: <https://www.aksam.com.tr/ekonomi/musiad-baskani-mahmut-asmali-muhendis-20-bine-razi-kaynakci-50-bine-degil/haber-1416207>

Schain, M. (2008). *The politics of immigration in France, Britain, and the United States*. New York: Palgrave Macmillan.

Segal, U. A., D. Elliott & N. S. Mayadas (2010). *Immigration worldwide, policies, practices, and trends*. USA: Oxford University Press.

Serdar, A. (2021). "Türkiye'de değişen vatandaşlık rejimini okumak: İstisnalaşma, piyasalaşma ve etniksizleşme eğilimleri". *Mülkiye Dergisi*, 45(1), pp. 155-190.

Shanks, C. L. (2001). *Immigration and the politics of American sovereignty, 1890-1990*. USA: University of Michigan Press.

Solakoğlu, E. (2023, 3 Kasım). 4.6 Milyon Suriyeliye 97 milyon poliklinik ve 2.6 milyon ameliyat hizmeti bedava verildi. ABC Gazetesi. Erişim Adresi: <https://abcgazetesi.com/4-6-milyon-suriyeliye-97-milyon-poliklinik-ve-2-6-milyon-ameliyat-hizmeti-bedava-verildi-710755>.

Şen, F., G. Özkorul (2016). "Türkiye Avrupa Birliği ilişkilerinde yeni bir eşik: sığınmacı krizi". *Göç Araştırmaları Dergisi*, 2(4), pp. 86-119.

T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı (2019). On Birinci Kalkınma Planı (2019-2023). https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2022/07/On_Birinci_Kalkinma_Plani-2019-2023.pdf (10.11.2023).

T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı (2023). On İkinci Kalkınma Planı (2024-2028). https://onikinciplan.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2023/11/On-Ikinci-Kalkinma-Plani_2024-2028.pdf (10.11.2023).

T.C. İçişleri Bakanlığı, Göç İdaresi Genel Müdürlüğü (2020). *Uyum Strateji Belgesi ve Ulusal Eylem Planı (2018-2023)*. <https://www.goc.gov.tr/kurumlar/goc.gov.tr/Yayinlar/UYUM-STRATEJI/Uyum-Strateji-Belgesi-ve-Ulusal-Eylem-Plani.pdf> (12.12.2023).

Thernstrom, S., A. Orlov & O. Handlin (1980). *Harvard encyclopedia of American ethnic groups*. London: Belknap Press of Harvard University Press.

Toksöz, G. (2006). *Uluslararası emek göçü*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Türk Tabipler Birliği (2013). *Gaziantep-Kilis-Hatay İlleri Hekimlik ve Sağlık Ortamı Hızlı Değerlendirme Raporu*. https://www.ttb.org.tr/images/stories/file/2013/hatay_anteprrp.pdf (22.11.2023).

Türk Tabipler Birliği (2016). *Savaş, göç ve sağlık*. Ankara: Türk Tabipler Birliği Yayınları.

Türkiye Tarım ve Kredi Kooperatifleri (2020). *Geliştirilmiş Pazar Bağlantıları ile Mülteciler ve Türkiye Vatandaşlarına Kayıtlı Tarım İstihdamı Desteği Projesi*. <https://www.tarimkredi.org.tr/media/s43pt1uh/cevresel-ve-sosyal-yonetim-cercevesi.pdf> (19.12.2023).

United Nations (2020). *Word Migration Report*. International Organization for Migration. https://publications.iom.int/system/files/pdf/wmr_2020.pdf (09.11.2023).

U.S. Congress (1881). *Congressional Record Containing the Proceedings and Debates of the Forty-Sixth Congress*. Washington: Government Printing Office. [https://www.govinfo.gov/app/collection/crecb/_crecb/Volume%20018%20\(1881\)](https://www.govinfo.gov/app/collection/crecb/_crecb/Volume%20018%20(1881)) (05.03.2023).

U.S. Congress (1882). *Congressional Record Containing the Proceedings and Debates of the Forty-Seventh Congress*. Washington: Government Printing Office. [https://www.govinfo.gov/app/collection/crecb/_crecb/Volume%20018%20\(1882\)](https://www.govinfo.gov/app/collection/crecb/_crecb/Volume%20018%20(1882)) (05.03.2023).

U.S. Congress (1884). *Congressional Record Containing the Proceedings and Debates of the Forty-Eight Congress*. Washington: Government Printing Office. [https://www.govinfo.gov/app/collection/crecb/_crecb/Volume%20018%20\(1884\)](https://www.govinfo.gov/app/collection/crecb/_crecb/Volume%20018%20(1884)) (05.03.2023).

U.S. Congress (1885). *Congressional Record Containing the Proceedings and Debates of the Forty-Eight Congress*. Washington: Government Printing Office. [https://www.govinfo.gov/app/collection/crecb/_crecb/Volume%20018%20\(1885\)](https://www.govinfo.gov/app/collection/crecb/_crecb/Volume%20018%20(1885)) (05.03.2023).

U.S. Congress (1886). *Congressional Record Containing the Proceedings and Debates of the Forty-Ninth Congress*. Washington: Government Printing Office. [https://www.govinfo.gov/app/collection/crecb/_crecb/Volume%20018%20\(1886\)](https://www.govinfo.gov/app/collection/crecb/_crecb/Volume%20018%20(1886)) (05.03.2023).

U.S. Congress (1887). *Congressional Record Containing the Proceedings and Debates of the Forty-Ninth Congress*. Washington: Government Printing Office. [https://www.govinfo.gov/app/collection/crecb/_crecb/Volume%20018%20\(1887\)](https://www.govinfo.gov/app/collection/crecb/_crecb/Volume%20018%20(1887)) (05.03.2023).

U.S. Congress (1888). *Congressional Record Containing the Proceedings and Debates of the Fiftieth Congress*. Washington: Government Printing Office. [https://www.govinfo.gov/app/collection/crecb/_crecb/Volume%20018%20\(1888\)](https://www.govinfo.gov/app/collection/crecb/_crecb/Volume%20018%20(1888)) (05.03.2023).

U.S. Congress (1889). *Congressional Record Containing the Proceedings and Debates of the Fiftieth Congress*. Washington: Government Printing Office. [https://www.govinfo.gov/app/collection/crecb/_crecb/Volume%20018%20\(1889\)](https://www.govinfo.gov/app/collection/crecb/_crecb/Volume%20018%20(1889)) (05.03.2023).

U.S. Congress (1891). *Congressional Record Containing the Proceedings and Debates of the Fifty-First Congress*. Washington: Government Printing Office. [https://www.govinfo.gov/app/collection/crecb/_crecb/Volume%20018%20\(1891\)](https://www.govinfo.gov/app/collection/crecb/_crecb/Volume%20018%20(1891)) (05.03.2023).

U.S. Congress (1892). *Congressional Record Containing the Proceedings and Debates of the Fifty-Second Congress*. Washington: Government Printing Office. [https://www.govinfo.gov/app/collection/crecb/_crecb/Volume%20018%20\(1892\)](https://www.govinfo.gov/app/collection/crecb/_crecb/Volume%20018%20(1892)) (05.03.2023).

U.S. Congress (1893). *Congressional Record Containing the Proceedings and Debates of the Fifty-Second Congress*. Washington: Government Printing Office. [https://www.govinfo.gov/app/collection/crecb/_crecb/Volume%20018%20\(1893\)](https://www.govinfo.gov/app/collection/crecb/_crecb/Volume%20018%20(1893)) (05.03.2023).

U.S. Congress (1894). *Congressional Record Containing the Proceedings and Debates of the Fifty-Third Congress*. Washington: Government Printing Office. [https://www.govinfo.gov/app/collection/crecb/_crecb/Volume%20018%20\(1894\)](https://www.govinfo.gov/app/collection/crecb/_crecb/Volume%20018%20(1894)) (05.03.2023).

U.S. Congress (1895). *Congressional Record Containing the Proceedings and Debates of the Fifty-Third Congress*. Washington: Government Printing Office. [https://www.govinfo.gov/app/collection/crecb/_crecb/Volume%20018%20\(1895\)](https://www.govinfo.gov/app/collection/crecb/_crecb/Volume%20018%20(1895)) (05.03.2023).

U.S. Congress (1896). *Congressional Record Containing the Proceedings and Debates of the Fifty-Fourth Congress*. Washington: Government Printing Office. [https://www.govinfo.gov/app/collection/crecb/_crecb/Volume%20018%20\(1896\)](https://www.govinfo.gov/app/collection/crecb/_crecb/Volume%20018%20(1896)) (05.03.2023).

U.S. Congress (1897). *Congressional Record Containing the Proceedings and Debates of the Fifty-Fifth Congress*. Washington: Government Printing Office. [https://www.govinfo.gov/app/collection/crecb/_crecb/Volume%20018%20\(1897\)](https://www.govinfo.gov/app/collection/crecb/_crecb/Volume%20018%20(1897)) (05.03.2023).

U.S. Congress (1901). *Congressional Record Containing the Proceedings and Debates of the Fifty-Sixth Congress*. Washington: Government Printing Office. [https://www.govinfo.gov/app/collection/crecb/_crecb/Volume%20018%20\(1901\)](https://www.govinfo.gov/app/collection/crecb/_crecb/Volume%20018%20(1901)) (05.03.2023).

U.S. Congress (1902). *Congressional Record Containing the Proceedings and Debates of the Fifty-Seventh Congress*. Washington: Government Printing Office. [https://www.govinfo.gov/app/collection/crecb/_crecb/Volume%20018%20\(1902\)](https://www.govinfo.gov/app/collection/crecb/_crecb/Volume%20018%20(1902)) (05.03.2023).

U.S. Congress (1906). *Congressional Record Containing the Proceedings and Debates of the Fifty-Ninth Congress*. Washington: Government Printing Office. [https://www.govinfo.gov/app/collection/crecb/_crecb/Volume%20018%20\(1906\)](https://www.govinfo.gov/app/collection/crecb/_crecb/Volume%20018%20(1906)) (05.03.2023).

U.S. Congress (1907). *Congressional Record Containing the Proceedings and Debates of the Fifty-Ninth Congress*. Washington: Government Printing Office. [https://www.govinfo.gov/app/collection/crecb/_crecb/Volume%20018%20\(1907\)](https://www.govinfo.gov/app/collection/crecb/_crecb/Volume%20018%20(1907)) (05.03.2023).

U.S. Congress (1908). *Congressional Record Containing the Proceedings and Debates of the Sixtieth Congress*. Washington: Government Printing Office. [https://www.govinfo.gov/app/collection/crecb/_crecb/Volume%20018%20\(1908\)](https://www.govinfo.gov/app/collection/crecb/_crecb/Volume%20018%20(1908)) (05.03.2023).

U.S. Congress (1909). *Congressional Record Containing the Proceedings and Debates of the Sixty-First Congress*. Washington: Government Printing Office. [https://www.govinfo.gov/app/collection/crecb/_crecb/Volume%20018%20\(1909\)](https://www.govinfo.gov/app/collection/crecb/_crecb/Volume%20018%20(1909)) (05.03.2023).

U.S. Congress (1910). *Congressional Record Containing the Proceedings and Debates of the Sixty-First Congress*. Washington: Government Printing Office. [https://www.govinfo.gov/app/collection/crecb/_crecb/Volume%20018%20\(1910\)](https://www.govinfo.gov/app/collection/crecb/_crecb/Volume%20018%20(1910)) (05.03.2023).

U.S. Congress (1911). *Congressional Record Containing the Proceedings and Debates of the Sixty-Second Congress*. Washington: Government Printing Office. [https://www.govinfo.gov/app/collection/crecb/_crecb/Volume%20018%20\(1911\)](https://www.govinfo.gov/app/collection/crecb/_crecb/Volume%20018%20(1911)) (05.03.2023).

U.S. Congress (1912). *Congressional Record Containing the Proceedings and Debates of the Sixty-Second Congress*. Washington: Government Printing Office. [https://www.govinfo.gov/app/collection/crecb/_crecb/Volume%20018%20\(1912\)](https://www.govinfo.gov/app/collection/crecb/_crecb/Volume%20018%20(1912)) (05.03.2023).

U.S. Congress (1913). *Congressional Record Containing the Proceedings and Debates of the Sixty-Second Congress*. Washington: Government Printing Office. [https://www.govinfo.gov/app/collection/crecb/_crecb/Volume%20018%20\(1913\)](https://www.govinfo.gov/app/collection/crecb/_crecb/Volume%20018%20(1913)) (05.03.2023).

U.S. Congress (1914). *Congressional Record Containing the Proceedings and Debates of the Sixty-Third Congress*. Washington: Government Printing Office. [https://www.govinfo.gov/app/collection/crecb/_crecb/Volume%20018%20\(1914\)](https://www.govinfo.gov/app/collection/crecb/_crecb/Volume%20018%20(1914)) (05.03.2023).

U.S. Congress (1915). *Congressional Record Containing the Proceedings and Debates of the Sixty-Third Congress*. Washington: Government Printing Office. [https://www.govinfo.gov/app/collection/crecb/_crecb/Volume%20018%20\(1915\)](https://www.govinfo.gov/app/collection/crecb/_crecb/Volume%20018%20(1915)) (05.03.2023).

U.S. Congress (1917). *Congressional Record Containing the Proceedings and Debates of the Sixty-Fourth Congress*. Washington: Government Printing Office. [https://www.govinfo.gov/app/collection/crecb/_crecb/Volume%20018%20\(1917\)](https://www.govinfo.gov/app/collection/crecb/_crecb/Volume%20018%20(1917)) (05.03.2023).

U.S. Congress (1918). *Congressional Record Containing the Proceedings and Debates of the Sixty-Fifth Congress*. Washington: Government Printing Office. [https://www.govinfo.gov/app/collection/crecb/_crecb/Volume%20018%20\(1918\)](https://www.govinfo.gov/app/collection/crecb/_crecb/Volume%20018%20(1918)) (05.03.2023).

U.S. Congress (1919). *Congressional Record Containing the Proceedings and Debates of the Sixty-Fifth Congress*. Washington: Government Printing Office. [https://www.govinfo.gov/app/collection/crecb/_crecb/Volume%20018%20\(1919\)](https://www.govinfo.gov/app/collection/crecb/_crecb/Volume%20018%20(1919)) (05.03.2023).

U.S. Congress (1920). *Congressional Record Containing the Proceedings and Debates of the Sixty-Sixth Congress*. Washington: Government Printing Office. [https://www.govinfo.gov/app/collection/crecb/_crecb/Volume%20018%20\(1920\)](https://www.govinfo.gov/app/collection/crecb/_crecb/Volume%20018%20(1920)) (05.03.2023).

U.S. Congress (1921). *Congressional Record Containing the Proceedings and Debates of the Sixty-Sixth Congress*. Washington: Government Printing Office. [https://www.govinfo.gov/app/collection/crecb/_crecb/Volume%20018%20\(1921\)](https://www.govinfo.gov/app/collection/crecb/_crecb/Volume%20018%20(1921)) (05.03.2023).

U.S. Congress (1922). *Congressional Record Containing the Proceedings and Debates of the Sixty-Seventh Congress*. Washington: Government Printing Office. [https://www.govinfo.gov/app/collection/crecb/_crecb/Volume%20018%20\(1922\)](https://www.govinfo.gov/app/collection/crecb/_crecb/Volume%20018%20(1922)) (05.03.2023).

Vialet, J. (1980). *A brief history of U.S. immigration policy*. USA: Congressional Research Service.

Willcox, W. F. (1929). *International migrations, Volume 1 Statistics*. New York: National Bureau of Economic Research.

Yılmaz, H. (2013). "Türkiye'de Suriyeli Mülteciler: İstanbul Örneği". https://istanbul.mazlumder.org/webimage/suriyeli_multeciler_raporu_2013.pdf (17.11.2023).

<https://www.aa.com.tr/tr/gundem/nufus-ve-vatandaslik-isleri-genel-mudurlugunden-secmen-kutuklerine-iliskin-aciklama/2754160> (09.11.2023).

<https://www.aa.com.tr/en/europe/-turkey-continues-open-border-policy-for-refugees-/1547241> (26.10.2024).

<https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Uluslararası-Goc-Istatistikleri-2022-49457> (09.11.2023).

<https://www.goc.gov.tr> (04.01.2024).

<https://nip.tuik.gov.tr/?value=YabanciNufusBuyuklugu> (11.11.2023).

https://www.periodpaper.com/cdn/shop/products/NGM5_038_c9d517dd-62a0-445b-a1a4-52ab6f0c7efc.jpg?v=1571711050 (26.10.2024).

<https://www.un.org/en/desa/international-migration-2020-highlights> (13.12.2023).

<https://www.unhcr.org/what-we-do/protect-human-rights/asylum-and-migration> (17.12.2023).

INTERNATIONAL

JOURNAL of HUMAN Studies

Uluslararası İnsan Çalışmaları Dergisi

ISSN: 2636-8641

Cilt/VOLUME 7 Sayı/ISSUE 14 Yıl/YEAR: 2024 ALINDI/RECEIVED: 11-08-2024 – KABUL/ACCEPTED: 05-11-2024

Development of Maternal Gatekeeping Scale for Mothers with Preschool Aged Children

Okul Öncesi Dönemde Çocuğu Olan Annelere Yönelik Babasavar Annelik Ölçeği'nin Geliştirilmesi

Özlem DÖNMEZ¹ | Ozana URAL²

Abstract

Family is the first social group in which a child interacts. Both mothers and fathers have an impact on the development of children. However, the involvement of the mother and father in the child's life varies according to the roles culturally attributed to motherhood and fatherhood and the interaction between the spouses. The aim of the research is to develop a valid and reliable measuring instrument to investigate the maternal gatekeeping of mothers and examine maternal gatekeeping behaviors of mothers according to demographic variables. In this research

Öz

Aile çocuğun etkileşime geçtiği ilk sosyal gruptur. Çocuğun gelişimini desteklemede hem annelerin hem babaların kritik etkisi bulunmaktadır. Ancak anne ve babanın çocuğun yaşamına katılımı kültürel olarak anne ve babalığa atfedilen rollere ve eşlerin birbiri ile olan etkileşimine göre farklılık göstermektedir. Bu çalışmanın amacı, annelerin babasavarlık düzeylerini belirlemeye yönelik geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı geliştirmek ve demografik değişkenlere göre babasavar annelik düzeylerini incelemektir. Bu kapsamda

¹ Özlem DÖNMEZ, Dr. Öğr. Üyesi, Trakya Üniversitesi, Temel Eğitim Bölümü, ozlemdonmez@trakya.edu.tr, 0000-0003-3881-3448

² Ozana URAL, Prof. Dr., Marmara Üniversitesi, Temel Eğitim Bölümü, oural@marmara.edu.tr, 0000-0001-7627-5236

“Relational Screening Modal” was used. The sample of the research was randomly selected 524 mothers of 36-72 from 24 preschools of 6 districts. The data was collected via “Maternal Gatekeeping Scale” and “Family Information Form” developed within the study. Reliability and validity analysis of the scale were conducted, and it is seen that the scale is comprised of 5 sub-scales and 57 items. As the results of the comparison tests, there are differences found according to duration of maternal care, mothers’ working status, working hours, education levels, ages, fathers’ working hours, education levels, whether there is a support in childcare, number of children, school type, and duration of marriage. The results of the study were discussed considering the relevant literature.

Keywords: *Scale development, preschool, maternal gatekeeping, parental interaction behaviors*

“İlişkisel Tarama Modeli” kullanılmıştır. Çalışmanın örneklemini 24 anaokulu ve 6 farklı ilçeden okul öncesi eğitime devam eden çocuğu olan 524 annedir. Veriler, bu çalışma kapsamında geliştirilen “Babasavar Annelik Ölçeği” ve “Aile Bilgi Formu” ile toplanmıştır. Geçerlik ve güvenirlik çalışmaları yapılmış, ölçeğin 5 alt boyut ve 57 maddeden oluştuğu görülmüştür. Annenin çocuğa bakım süresine, çalışma durumu ve saatine, eğitim durumuna ve yaşına, babanın çalışma saatine, eğitim durumuna, çocuk bakımında destek alıp almamalarına, çocuk sayısına, çocuğun devam ettiği okul türüne ve evlilik süresine göre babasavar annelik düzeylerinin farklılık gösterdiği görülmüştür. İlgili literatür kapsamında elde edilen bulgular tartışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: *Ölçek geliştirme, okul öncesi, babasavar annelik, ebeveyn etkileşim davranışları*

Introduction

Family is the intimate environment and first social group in the child's life. Although the size, structure and functions of the family vary, the influence of the parents on the development of the child prolongs. Parents are among the most effective and important educators of their children. Therefore, child-family interaction and communication are one of the subjects that capture the interests of the researchers in early childhood education.

Family communication includes verbal and non-verbal behaviors, messages, and reactions among the family members (Güngör Aytar & Kaytez, 2014). Family provides a framework for the behavior of the members by restricting, prohibiting, criticizing, and encouraging the behavior of the individuals who make it up (Özgün, 2017). Spouses' perception of the roles of mothers, fathers, women, and men plays an active role in determining parental communication (Güngör Aytar & Kaytez, 2014).

It is thought that some factors that come from culture, society, mother, father, and child may be important in differentiation of parental interaction behaviors. Modern parents act in a shared manner and encourage each other's active participation (Fagan and Barnett, 2003). In this type of parenting which is called "parental gate opening", there may be a transition between roles. In another words, parental roles are open to the spouse. Whether or not parents are open to role transitions is an issue that needs to be examined in family-child studies.

In traditional families, on the other hand, the mother takes care of domestic tasks such as doing housework and taking care of children; the father is known for his roles such as working outside and bringing bread home (Adamsons, 2010). Parents who internalize the socially drawn roles exhibit some conservative behaviors to keep these roles and try to prevent the spouse from taking their own roles (Allen and Hawkins, 1999). "Parental gatekeeping" means protecting the roles of the parents they adopt and not allow the other spouse to take the role in his/her hands.

Parental gatekeeping/gate closing is defined as the parental attitudes and behaviors that prevent and close the doors to the spouse's participation (Austin, Fieldstone, & Pruett, 2013; Trinder, 2007). While the mother's attitudes and behaviors that inhibit and prevent the father's involvement in child and home issues are defined as "Maternal Gatekeeping" (Wang, Xu, & Jiang, 2024; Fagan & Barnett, 2003; Allen & Hawkins, 1999), the father's attitudes and behaviors that restrict the mother's behavior are expressed as "Paternal Gatekeeping". Recent literature says that maternal gatekeeping is more common in many cultures than paternal gatekeeping due to the perceived maternal roles (Aytac & Schoppe-Sullivan, 2024; Hauser, 2015; Hauser, 2012; Roy & Dyson, 2005). In this study, it was investigated how spouses interacted, under which situations and conditions they allow the role transition, and which variables influence interactions of the family members. It is aimed that this research will enlight on new studies on that topic. This study contribute the literature via drawing attention to common behaviors and discourses related with maternal gatekeeping which affects father involvement, looking a broader perspective to mother and father interaction behaviors, and developing of a scale that is appropriate for Turkish culture. The aim of the research is to develop maternal gatekeeping scale and examine maternal gatekeeping behaviors of mothers of preschool aged children. The sub-aims of the research are:

1. What is the validity and reliability of the "Maternal Gatekeeping Scale?"
2. Do the maternal gatekeeping behaviors of mothers differ according to some variables (duration of maternal care, mothers' working status, working hours, age,

fathers' education levels, age, living together with a relative or not, number of children, duration of marriage, and school's types)?

Method

Research Design

Quantitative Research Method is used in this study. In order to develop Maternal Gatekeeping Scale and examine maternal gatekeeping behaviors of mothers of preschool aged children, Causal Comparative Research Method was used. Relational Screening Model aims to find out the presence and/or degree of interchange between two or more variables (Cresswell, 2017a; Cresswell, 2017b; Karasar, 2016).

Population and the Sample

The population of the research is mothers of 36-72 months' children who attend early education institutions in private and state preschools in Istanbul.

The sample of this research is chosen from 6 districts of Istanbul (3 from Asian side and 3 from European side). It is looked for a criterion which reveal the differences of socioeconomic and cultural life. To determine diverse socioeconomic and cultural groups, Graded Districts Groups in Life Satisfaction Study is used (Şeker, 2011). In this study, there are 5 grades of the districts. First grade represents "the top", third grade represents "middle", and the fifth grade represents "the lowest" socioeconomic and cultural groups. In the first and fifth grades, the first two districts; in the third grade, the middle two districts for the sample group. Kadıköy and Beşiktaş from the top, Eyüp and Ümraniye from the middle, and Sultanbeyli and Gaziosmanpaşa from the lowest life satisfaction are chosen. With random sampling, 24 preschools are chosen and 100 forms for each school – totally 2400 forms are distributed by the researchers. The study is limited with 524 mothers who gave answers and send the scales back out of 2400 forms.

The **sample** of the study is 524 mothers who have 36-72 months' preschool children from 24 preschools. According to the literature, 300-500 sample size is sufficient for the development of a scale (DeVellis, 2017; Seçer, 2015; Şeker & Gençdoğan, 2014). In this research, it is thought that 524 participants are sufficient, and it is supported with KMO value.

According to the demographic characteristics of the sample, majority of mothers in the sample group are married (f=508), not receiving support in child rearing (f=321) and having a relative living together (f=452). Majority of mothers are the ages of 30-39 (f=360), and fathers are 30-39 ages (f=260). Majority of mothers are housewife (f= 332) whereas majority of fathers work 9 hours and above (f=184). Majority of the sample have 2 children (f=268). According to educational status, huge number of the mothers and fathers have undergraduate degree (116 mothers, 74 fathers). Most mothers live in European side (f=334) and send their children to schools in the same side. Most of the children receive education in public preschools (f=375). Majority of the mothers and fathers are married for 5-10 years (f=285). Most of the mothers in the sample look after their children in 0-3 years after birth (f=227).

Study group for parallel form reliability and test-retest analysis involves 54 mothers chosen from Maltepe and Gaziosmanpaşa in Istanbul according to easy accessibility and voluntary principles. 200 forms are distributed to mothers from 2 preschools and 54 forms turned back (41 from Maltepe and 13 from Gaziosmanpaşa). According to the demographic characteristics of the mothers, majority are married and live together (f=53), has no support in child rearing (f=38), no relatives live with them (f=46), majority of the mothers and their spouses are at the ages of 30-

39 ($f_{\text{mothers}}=37$, $f_{\text{fathers}}=23$), majority of the mothers are not working ($f=38$) whereas all the spouses are working, majority of them have 2 children ($f=29$), majority of mothers and fathers are undergraduates ($f_{\text{mothers}}=16$, $f_{\text{fathers}}=8$), majority of their marital duration is 5-10 years ($f=28$), duration of maternal care for the majority is 0-3 years ($f=22$).

Data Collection Tools

Data was collected via “Family Information Form” and “Maternal Gatekeeping Scale” which were developed by the researchers.

Family Information Form: This form was prepared by the researchers to take demographic information about 36–72-month-old children and their families. In this form, ages of mother, father and children, genders of the children, district where the child lives, school type, mother’s and father’s education levels, occupations of mothers and fathers, working status and working hours of mothers and fathers, duration of marriage, duration of maternal childcare, support in childcare, whether mothers or fathers have a chronic disease or not. Written information was given to the participants at the beginning of the Family Information Form and their informed consent was obtained.

Maternal Gatekeeping Scale: This scale was developed by the researchers to assess restrictive and supportive behaviors of mothers toward fathers. In accordance with the relevant literature, 5 Likert type (1 "Never", 2 "Rarely", 3 "Sometimes", 4 "Generally", 5 "Always") question pool with 80 items and 5 sub-scales were created. The subscales are:

- “*Modern Motherhood*” subscale includes gate opening behaviors of mothers toward fathers. In other words, mothers in that group facilitate fathers to be involved in child and home related issues. It involves 17 items and contributes 18.71% to the total variance.
- “*Double Responsible Motherhood*” subscale includes attitudes of mothers who are unhappy due to the lack of involvement of fathers and take more responsibilities to compensate it. It involves 13 items and contributes 10.31% to the total variance.
- “*Over-attached Motherhood*” subscale includes attitudes of mothers who are over-attached their children, spouses, and household chores like addicted. Mothers feel children as a part of themselves. It involves 14 items and contributes 5.17% to the total variance.
- “*Traditional Motherhood*” subscale includes mothers who have traditional maternity roles attributed to them by the society (gender roles) and try to prevent father to take responsibility for home and the child. It involves 5 items and contributes 3.61% to the total variance.
- “*Indirect Motherhood*” subscale includes mothers who seem like praising their spouses but in fact they want to imply that their spouses are inadequate, and they are as a super-mom and super-spouse compensate them. It involves 8 items and contributes 3.49% to the total variance.

The maximum point that can be taken from the total scale is 285 and minimum point is 57. The higher points indicate higher maternal gatekeeping whereas lower points show lower maternal gatekeeping. When the total “Maternal Gatekeeping” point is calculated, “Modern Motherhood” points must be reversed.

Data Collection

After taking permission from MoNE, the researchers visited the preschools and took permission from school principals and teachers. Volunteer mothers who gave consent were the sample of the study. Anonymity of the sample is protected. Researchers provided 100 scales per school (totally 2400 forms to 24 preschools). The forms were delivered to the mothers through preschool teachers. The forms filled by the volunteer mothers and delivered to the teachers within 1-2 weeks. Afterwards, the researchers went to the schools and collected the forms by hand.

Data Analysis

The data were entered in the statistical package program and analyzed through the program. Within the scope of the validity and reliability studies of the scale, the stages of DeVellis (2017), Seçer (2015), Şeker & Gençdoğan (2014) have been used. The process stages are given in the below:

Validity Analysis:

- *Content Validity:* Expert opinions were taken from 9 experts for the created item pool. Lawshe and Davis Techniques used after receiving expert opinions, CVR (Content Validity Ratio) and CVI (Content Validity Index) values were examined. CVI value founded as .84 (Lawshe Content Validity Criterion=.75, Davis Content Validity Criterion=.80). Extraction of no item was made in line with expert opinion, arrangements have been made on the items.
- *Construct Validity:* Compatibility test for factor analysis (CVR and Bartlett) and Exploratory Factor Analysis were performed (CVR=.89, Bartlett= $\chi^2=17482,95$, $p=.00$). As a result of factor analysis, the scale consists of 57 items and has 5 sub-dimensions. It explains 41.31% of the total variance.

Reliability Analysis:

- *Internal Consistency:* Cronbach Alpha values were calculated, and the item analyzes were done. Cronbach Alpha value for the "Modern Motherhood" sub-dimension is .89, for the "Double Responsible Motherhood" is .87, for the "Over-attached Motherhood" is .85, for the "Traditional Motherhood" is .71, for the "Indirect Motherhood" is .63, and for the entire scale is .90.
- *Test-Retest:* Within the scope of test-retest study, correlations and differences between two tests were examined. 54 mothers attended the test-retest. When it is looked at the test-retest scores of subscales and total scale, there is a statistically meaningful correlation which is strong and positive way.

After validity and reliability analysis, it can be said that "Maternal Gatekeeping Scale" is valid and reliable scale with 57 items and 5 sub-dimensions.

After the scale development process, percentage and frequency calculations for descriptive analysis of demographic variables is made. Normality tests are performed to see the data is normally distributed or not. The results of the Kolmogorov Smirnov Test were examined, and it is observed that the data is normally distributed ($p > .05$) and appropriate difference (ANOVA, independent groups t test) and correlation test (Pearson Correlation) were performed.

Ethical Considerations

In the study, all the rules specified to be followed within the scope of "Higher Education Institutions Scientific Research and Publication Ethics Directive" were compiled with. None of the

actions specified under the heading "Actions Contrary to Scientific Research and Publication Ethics", which is the second part of the directive, have been taken. The study was carried out on a voluntary basis. The individuals participating in the research were informed about the study in advance and their consent was obtained for their participation in the research. The data obtained from the people participating in the study were used for research purposes only and were kept confidential.

Findings

Findings of the Validity and Reliability Analysis

The validity and reliability findings of the scale developed in the study are given below:

Validity Analysis

For the content validity of the scale, expert opinions were taken from 9 experts for the created 80 items question pool. Lawshe and Davis Techniques used after receiving expert opinions, CVR (Content Validity Ratio) and CVI (Content Validity Index) values were examined according to the formula (Veneziano & Hooper, 1997; cited by Yurdagül, 2005):

$$\text{Content Validity Ratio (CVR) item} = \frac{\text{Number of Experts who indicated that the item is "Suitable or Necessary"}}{(\text{Number of experts who gave opinions to the item} / 2)} - 1$$

According to the formula, CVI value was founded as .84 for the scale. According to literature, Lawshe Content Validity Criterion should be .75 and Davis Content Validity Criterion should be .80 for 9 experts (Veneziano & Hooper, 1997; cited by Yurdagül, 2005). Extraction of no item was made but arrangements on the items have been made according to the opinions of the experts.

For the construct validity of the scale, compatibility test for the sample for explanatory factor analysis, KMO and Bartlett were performed, and the result of the test is given in Table 1.

Table 1. KMO and Bartlett Test

Kaiser-Meyer-Olkin Sample		.89
Bartlett Test	Chi-Square	17482.95
	p	.00

According to Table 1, it is seen that the sample is suitable for explanatory factor analyses (KMO=.89, Bartlett= $\chi^2=17482.95$, $p=.00$). According to literature, if KMO is higher than .80, sample is enough and explanatory factor analysis can be performed (Seçer, 2015; Büyüköztürk, 2007). After checking the sample suitability, the factorization phase was started. In exploratory factor analysis, the rotated principal components analysis factorization technique was used among many factorization techniques.

First, a free Exploratory Factor Analysis was conducted on the 80-item pool, and it was seen that the items were included in 5 factors according to their distribution. Then, it was fixed to 5 factors and the items were started to be sorted. In the factor analysis, in order to sort out the items that did not measure the same structure; items with eigenvalues below 1, items included in more than one factor, factors consisting of less than 3 items, items with strong correlations (over .75), items with factor loadings below .35, items included in more than one factor, items with a difference of less than .10 between the high loading value of each item on a single factor and the high loading value on other factors were removed. The Factor Structure of the Maternal Gatekeeping Scale after Rotated Principal Component Analysis is given in Table 2.

Table 2. The Factor Structure of the Maternal Gatekeeping Scale after Rotated Principal Component Analysis Result

Items	Factors				
	1	2	3	4	5
I1					.649
I2: "I want my child to play only with me in play times"					.612
I3: "I share my negative views about my husband with my child"					.601
I4					.529
I5			.654		
I6			.643		
I7			.629		
I8			.619		
I9					.486
I10					.439
I11			.613		
I12			.594		
I13: "I say the last word if we want to give about my child"		.700			
I14			.581		
I15					.387
I16					.369
I17: "I pretend as if I accept my husband's view, but I do whatever I want to do"		.675			
I18		.662			
I19: "My husband cannot assume and do any household chores and child-care"				.691	
I20		.632			
I21		.622			
I22		.615			
I23		.605			
I24		.567			
I25		.561			
I26		.525			
I27		.517			
I28		.402			
I29: "I do all the household chores rather than teaching my husband"				.670	
I30		.398			
I31			.577		
I32: "Women and men have different responsibilities"			.565		
I33			.557		
I34: "Household chores and child-care are my maternal responsibilities"			.556		
I35			.514		
I36				.637	
I37				.430	

Items	Factors				
	1	2	3	4	5
I38				.415	
I39			.483		
I40			.406		
I41	.693				
I42	.682				
I43	.658				
I44	.656				
I45	.653				
I46	.633				
I47	.630				
I48	.606				
I49	.594				
I50	.591				
I51: "I expect my husband to assume responsibilities at home"	.584				
I52	.563				
I53	.530				
I54	.518				
I55	.493				
I56	.488				
I57: "We explain the rules to our child with my husband and want him/her to follow"	.404				

Variance explained:

Factor 1: Modern Motherhood: 18.710 %

Factor 2: Double Responsible Motherhood: 10.312 %

Factor 3: Over-attached Motherhood: 5.175 %

Factor 4: Traditional Motherhood: 3.615 %

Factor 5: Indirect Motherhood: 3.495 %

Total: Maternal Gatekeeping Scale: 41.310 %

As a result of the explanatory factor analysis, Table 2 shows the scale which consists of 57 items and has 5 sub-dimensions. Factor 1 contributes 18.710 %, factor 2 contributes 10.312 %, factor 3 contributes 5.175 %, factor 4 contributes 3.615 %, factor 5 contributes 3.495 % to the total variance of the scale. It explains 41.31% of the total variance. Table 3 shows the sub-dimensions determined as a result of factor analysis and the total number and distribution of items loading on these dimensions.

Table 3. Sub-dimensions determined as a result of factor analysis and items loading on these dimensions

Factors	Total Number of Items	Items
1	17	41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57
2	13	13, 17, 18, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 30
3	14	5, 6, 7, 8, 11, 12, 14, 31, 32, 33, 34, 35, 39, 40
4	5	19, 29, 36, 37, 38
5	8	1, 2, 3, 4, 9, 10, 15, 16

According to Table 3, the scale includes 5 sub-dimensions. The first sub-scale, which is named as Modern Motherhood should be reverse coded while the total point is calculated for the scale.

Reliability Analysis

For the internal consistency of the scale, Cronbach Alpha values were calculated for the sub-scales and total scale and showed in Table 4.

Table 4. Cronbach Alpha values

		Cronbach Alfa
1. Sub-scale: Modern Motherhood	17	.894
2. Sub-scale: Double Responsible Motherhood	13	.873
3. Sub-scale: Over-Attached Motherhood	14	.851
4. Sub-scale: Traditional Motherhood	5	.710
5. Sub-scale: Indirect Motherhood	8	.632
Total: Maternal Gatekeeping	57	.901

According to Table 4, Cronbach Alpha value for the “Modern Motherhood” sub-dimension is .89, for the “Double Responsible Motherhood” is .87, for the “Over-attached Motherhood” is .85, for the “Traditional Motherhood” is .71, for the “Indirect Motherhood” is .63, and for the scale is .90.

Correlations between sub-scales are calculated. It is seen that the sub-dimensions are related to each other and to the total score ($p < .05$). The modern motherhood sub-dimension is strongly negatively related to the other sub-dimensions. The other sub-dimensions are positively related to each other and maternal gatekeeping total score. Therefore, when calculating the maternal gatekeeping total score, the items in the modern motherhood sub-dimension were reversed and after, the total score was calculated.

Within the scope of test-retest study, correlations and differences between two tests were examined. 54 mothers attended the test-retest. When it is looked at the test-retest scores of subscales and total scale, there is a statistically meaningful correlation which is strong and positive way.

Findings of the Comparison Tests

Results of the difference tests of maternal gatekeeping behaviors of mothers according to different variables are given below:

Firstly, ANOVA test is conducted to see whether maternal gatekeeping behaviors differentiate according to the duration of maternal care after birth. In over-attached motherhood and traditional motherhood subscales and total maternal gatekeeping point, there is a significant difference. According to see the groups that there is difference between, Scheffe Test was conducted. There is a significant difference in double responsible motherhood subscale between 0-3 years and 8 years and above and 4-7 years and 8 years and above in favor of 8 years and above. In over-attached motherhood subscale, there is a significant difference between 0-3 years and 4-7 years in favor of 4-7 years and 0-3 years and 8 years and above in favor of 8 years and above. In traditional motherhood subscale, there is a significant difference between 0-3 years and 8 years and above. In maternal gatekeeping total point, there is a significant difference between 0-3 years and 8 years and above in favor of 8 years and above. This result indicates that mothers who take care of their children for longer indicate more maternal gatekeeping behaviors.

Independent samples t test were conducted to see whether there is a difference in maternal gatekeeping behaviors of mothers who are working and not working. There is a significant difference in double responsible, over-attached, traditional motherhood sub-scales and total maternal gatekeeping in favor of mothers who are not working.

ANOVA test is performed to see whether maternal gatekeeping behaviors differentiate according to the mothers' working hours. In over-attached motherhood and traditional motherhood subscales and total maternal gatekeeping point, there is a significant difference. According to see the groups that there is difference between, Scheffe Test was conducted. There is a significant difference in over-attached motherhood subscale between not-working mothers and 1-8 hours and between not-working mothers and 9 hours and above workers in favor of not-working mothers. There is a significant difference in traditional motherhood subscale between not-working mothers and 1-8 hours working in favor of not-working mothers. There is a significant difference in total maternal gatekeeping scale between not-working mothers and 1-8 hours working and between 1-8 hours working mothers and 9 hours and above workers in favor of 9 hours and above workers.

ANOVA test indicates whether maternal gatekeeping behaviors differentiate according to the duration of maternal care after birth. In over-attached motherhood and traditional motherhood subscales and total maternal gatekeeping point, there is a significant difference. According to see the groups that there is difference between, Scheffe Test was conducted. It is shown that there is a significant difference in favor of the lower educational status (for example in over attached motherhood subscale, there is a difference between primary school and high school graduates in favor of primary school graduates).

ANOVA test shows whether maternal gatekeeping behaviors differentiate according to the ages of mothers. In over-attached motherhood subscale and total maternal gatekeeping point, there is a significant difference between 20-29 ages and 30-39 ages and 40-49 ages in favor of 20-29 ages.

Independent Samples test shows whether there is a difference in maternal gatekeeping behaviors of mothers whose spouses are working 0-8 hours and 9 hours and above. There is a

significant difference in over-attached motherhood sub-scale and total maternal gatekeeping in favor of 9 hours and above workers.

ANOVA test indicates whether maternal gatekeeping behaviors differentiate according to the fathers' education levels. In all the subscales and total maternal gatekeeping point, there is a significant difference. According to see the groups that there is difference between, Scheffe Test was conducted. It is shown that there is a significant difference in favor of the lower educational status (for example in over attached motherhood subscale, there is a difference between primary school and high school graduates in favor of primary school graduates).

Independent samples t test shows whether there is a difference in maternal gatekeeping behaviors of mothers whose spouses are 20-39 ages and 40 ages and above. There is no significant difference in any subscales and total maternal gatekeeping point ($p>.05$).

Independent samples t test indicates whether there is a difference in maternal gatekeeping behaviors of mothers who lives with a relative or not. There is no significant difference in any subscales and total maternal gatekeeping point ($p>.05$).

Independent samples t test indicates whether there is a difference in maternal gatekeeping behaviors of mothers who takes support or not in child rearing. There is a significant difference in over-attached, traditional, indirect motherhood subscales and total maternal gatekeeping point in favor of mothers who are not taking any support in child rearing.

ANOVA test shows whether maternal gatekeeping behaviors differ according to the number of children. In over-attached motherhood and traditional motherhood subscale and total maternal gatekeeping point, there is a significant difference in favor of having more children. In other words, mothers who have more children show more gatekeeping behaviors.

ANOVA test shows whether maternal gatekeeping behaviors differentiate according to the duration of marriage. In modern motherhood subscale, there is a significant difference between 5-10 years and 11-15 years of marriage in favor of 5-10 years and there is a significant difference between 16 years and above and 11-15 years in favor of 16 years and above. In over-attached motherhood subscale, there is a significant difference between 16 years and above and 5-10 years in favor of 16 years and above.

Independent Samples t test shows whether there is a difference in maternal gatekeeping behaviors of mothers whose children are at state and public preschools. There is a significant difference in over-attached, traditional motherhood and indirect motherhood subscales and total maternal gatekeeping in favor of mothers whose children at state preschools.

Conclusion and Discussion

According to the findings of the study, "Maternal Gatekeeping Scale" is found as a valid and reliable measurement tool. The "Maternal Gatekeeping Scale" developed in this study explains 41.31 % of the total variance and shows a 5-factor structure. The Cronbach Alpha values calculated for the sub-dimensions and total score of the scale are as follows: .89 for the Modern Motherhood, .87 for the Double Responsible Motherhood, .85 for the Over-Attached Motherhood, .71 for the Traditional Motherhood, .63 for the Indirect Motherhood, and .90 for the total of the scale.

According to the relevant literature, 9-item "Maternal Gatekeeping Scale" developed by Fagan and Barnett (2003) in the USA was first translated and applied by Karabulut and Şendil for fathers in 2017. In the same year, Çoban adapted and applied Fagan and Barnett's scale for

mothers. When the validity and reliability analysis of the scale adapted by Çoban and Karabulut and Şendil in 2017 was examined. The scale adapted for fathers by Karabulut and Şendil (2017) measured 41.35% of the total variance and the Cronbach's Alpha value was found to be .82 (Karabulut & Şendil, 2017). The scale adapted for mothers by Çoban (2017) measures 68.72% of the total variance and the Cronbach Alpha value was found to be .94 (Çoban, 2017). Both showed a single-factor structure.

When the developed scales in the world were examined, it was thought that they included items that were not appropriate to Turkish culture (For example, items related with baseball) and were not comprehensive enough to measure the subject. There is a 9-item adaptation study of a scale that was addressed on this subject in Turkey. However, parental interaction behaviors show a multidimensional and complicated structure. Since the "Maternal Gatekeeping Scale" did not offer different sub-dimensions and the item content was not fully clear (in line with expert opinion), a scale development study was conducted that was appropriate for the culture and the relevant literature. As a result of the statistical tests conducted, it was seen that the developed scale was a valid and reliable measurement tool.

In this study, maternal gatekeeping behaviors are also investigated according to duration of maternal care, mother's working situation, working hours, educational status, age; father's working hours, education status, age, whether there is a person living with them in the family, whether taking support in childcare, number of children, duration of marriage and type of school.

According to the results, it is observed that mothers who take care of their children longer, feel more responsible, are overly attached to their children, are more traditional and exhibit more maternal gatekeeping behavior. In the study conducted by Gaunt and Pinho (2017) with mothers of 0-6 years, a bidirectional and positive relationship was found between maternal gatekeeping behaviors and duration of maternal care. Mothers who take care of their children longer exhibit more gatekeeping behaviors. Study results support these research findings. In the studies conducted by Ainsworth (1979) and Bretherton (1992), it was observed that mothers felt themselves more responsible than fathers in the mother-child relationship. This research and the results of the research are overlapping. The longer mothers care for their children when they are born, the stronger their bonds with their children, their devotion to traditional maternal roles, and they consider themselves responsible for their children and their homes compared to their husbands. It is thought that this situation plays an important role in maternal gatekeeping behaviors.

It was found that unemployed mothers internalized traditional roles more. It was observed that unemployed mothers and mothers who work 9 and above hours were over attached and gatekeeper. According to the study conducted in Mexico by Formoso, Gonzales, Barrera Jr Dumka (2007), working mothers positively affected the father involvement and spousal relationship, while it was found to be negatively related to maternal behaviors. It has been observed that unemployed mothers exhibit more paternal behavior. Sano, Richards, and Zvankovic (2008) stated that low-income mothers living in rural areas display paternal attitudes. Kulik and Tsoref (2010) examined the paternal behavior of mothers with children between the ages of 2-6 in Israel and stated that there is a negative relationship between financial income and maternal gatekeeping. Nakagawa (2010) stated that unemployed mothers with children under 12 years old in Japan showed more maternal gatekeeping attitudes. Maslauskaitė (2010) also

emphasized the education and income levels of mothers in Lithuania to adopt a paternal attitude. He found that mothers with low economic income were more gatekeepers. According to the research conducted by Sweeney, Goldberg, and Garcia (2016), it was stated that low labor force and not being economically autonomous increased gatekeeping behaviors of mothers. Aydın and Akgöz Aktaş (2017), contributed that the economic status and working status of the mother influenced non-paternal maternal behavior. When this study and studies in the literature are examined, it can be said that mothers who are unemployed and low-income mothers are overly dependent on their children and maternal roles and exhibit gatekeeping behaviors.

On the other hand, in the study conducted by Pedersen and Kilzer (2014), it was found that mothers, who have preschool children and working, think that they have a work-house conflict, causing them to display gatekeeper behavior. Similarly, Radcliffe and Cassell (2014) examined the effect of flexible working hours of mothers on home-work conflict. It has been observed that mothers with flexible working hours have less gatekeeping. In this study, not only unemployed mothers, but also mothers working 9 hours and above display more gatekeeping behaviors. These findings are compatible with this research.

Mothers with low education levels feel twice as responsible for home and child issues, are overly attached to their children, try to keep their traditional maternal roles, indirectly glorify their motherhood and display gatekeeping behaviors. Reed (2009) stated that parents who are more educated and less dependent on gender stereotypes are more prone to be cooperative and warm in relationships and distant from gatekeeping. Kulik and Tsoref (2010) stated that there is a negative relationship between maternal education status and gatekeeping. In the study conducted by Nakagawa (2010) in Japan, it was found that the education level of mothers affected their maternal gatekeeping attitudes. It was observed that mothers with higher education levels exhibited less gatekeeping behaviors. Similarly, Maslauskaitė (2011) underlined the importance of education level and said that low-income mothers display more gatekeeping in Lithuania. The findings of the studies in different cultures overlap with the research.

It was observed that younger mothers were more attached to their children and display more maternal gatekeeping behaviors. In the study conducted by Karabulut and Şendil (2017), a negative relationship was found between the age of the mother and maternal gatekeeping behaviors. It was found that young mothers displayed more gatekeeping behaviors, but it decreased in later years. The results of the study conducted by Karabulut and Şendil (2017) are in line with the results of this study. In this study, overly attached mother attitude was observed in young mothers. The children of these young mothers are most likely their first child. For this reason, the situation can be explained by the mothers trying to be more meticulous in their first experiences.

It was found that fathers who worked 9 and above hours are overly attached to their children and displayed gatekeeping behaviors more. It was observed that mothers with low educated spouses were overly attached to their children and internalized traditional, indirect and maternal gatekeeping behaviors. In the study conducted by Karabulut and Şendil (2017), although they do not find a difference according to fathers' working hours, they indicated that fathers with high school or higher degree were less likely to encounter gatekeeping behaviors than primary school graduates. Akgöz Aktaş (2017) also emphasized that as the father's education level increases, the father's participation increases and the mother's gatekeeping behavior decreases.

These studies agree with the results of this research. In addition, no difference was found according to father's age. No matter how old fathers are, they may be exposed to maternal gatekeeping behaviors or actively participate. It can be said that other variables that affect mothers' gatekeeping behaviors (parental education status, employment status, etc.) more.

No difference was found according to whether there was a relative living together or not. However, it is found that mothers who do not receive support are overly attached to their children, more traditional and display gatekeeping behaviors. In a study conducted in Switzerland by France, Mark and Nicholas (2016), it was stated that not only mothers but also all individuals living in the family may have a positive or negative effect on father's participation. In the study conducted by Kulik and Tsoref (2010), mothers of 2-6 years in Israel were studied and the relationship between support from extended family for childcare and gatekeeping was examined. The more support mothers perceive from the extended family, the less maternal gatekeeping behaviors. However, the less support mothers perceive from the extended family, the more gatekeeping behaviors they display. The research conducted and the findings of this study coincide. Family members may influence each other positively or negatively. If mother do not receive any support from other members of the family, she may strengthen the traditional gender roles and control paternal involvement by closing the doors.

It can be said that families with more children are overly attached, traditional and display gatekeeping behavior. In the study conducted by Akgöz Aktaş (2017), it was found that as the number of children increased, father participation decreased, and maternal gatekeeping behaviors increased. The results of this study conducted by Akgöz Aktaş (2017) and the results of the study are consistent.

It is seen that families who are newly married are over attached to their children. In the study conducted by Kulik and Tsoref (2010), no difference was found according to duration of marriage. However, in this study it is seen that families that have been married longer have been found to be overly dependent on their spouses and maternal roles. This causes them to display more gatekeeping behaviors.

Mothers who have children in public preschools exhibit over attached, more traditional, indirect and gatekeeping behaviors. In other words, it can be said that mothers who have children in public schools are overly attached to their children and traditional motherhood roles and are mothers who glorify their own motherhood indirectly.

Considering the findings of the study, some suggestions were presented to families, institutions and organizations and researchers:

It is recommended to prepare and implement appropriate family education programs that include parental role transitions so that parents can develop better interaction behaviors with their children and spouses. Family trainings, supportive activities, seminars, and practices are recommended to increase the awareness of parenting in mothers and fathers. It is recommended to prepare appropriate education programs that mothers can acquire attitudes that support father involvement for the healthy development of children and learn ways to establish a secure attachment with their children.

It is recommended for institutions and organizations to emphasize gender equality and supportive attitudes of parents. It should be emphasized in posters and advertisements that both parents are responsible spouses in the family. This enables transitions in gender roles and

responsibilities. Instead of reinforcing stereotypical gender roles in child books and toys, it is recommended to internalize attitudes, practices and use materials that support them to be open-ended and supporting the idea that everybody can take equal responsibility. This may lead preschool children to adopt the modern, cooperative, and responsible spouse in adulthood.

It is suggested for future studies to study with different samples and different variables. It is suggested to conduct qualitative, mixed-model and longitudinal studies on parental gatekeeping and gate opening. In this study, maternal gatekeeping was discussed. In another study, it is recommended to conduct a scale development study to examine paternal gatekeeping. If there are family members such as grandparents who are effective in childrearing. It is suggested to examine the effect of this interaction on parental gatekeeping and gate opening behaviors.

References

- Adamsons, K. (2010). Using identity theory to develop a midrange model of parental gatekeeping and parenting behavior. *Journal of Family Theory & Review*, 137–148.
- Ainsworth, M.D.S. (1979). Infant-mother attachment. *American Psychologist*, 10(34), 932-937.
- Akgöz Aktaş, G. (2017). The relationship between father involvement and child adjustment: The effects of maternal gatekeeping and marital adjustment (Master thesis). Mersin University Institute of Social Sciences, Mersin.
- Allen, S., & Hawkins, A. (1999). Maternal gatekeeping: Mothers' beliefs and behaviors that inhibit greater father involvement in family work. *Journal of Marriage and Family*, 199-212.
- Austin, W., Fieldstone, L., & Pruett, M. (2013). Bench book for assessing parental gatekeeping in parenting disputes: Understanding the dynamics of gate closing and opening for the best interests of children. *Journal of Child Custody*, 1-16.
- Aydın, A., & Akgöz Aktaş, G. (2017). A Review on the Maternal Gatekeeping. *Turkish Journal of Child and Adolescent Mental Health*, 24(3), 283-292.
- Aytac, F.K., Schoppe-Sullivan, S.J. (2024). Division of Labor and Maternal Gatekeeping during the Second Wave of COVID-19 in Turkey. *Journal of Child Family Studies*, 33, 383–394. <https://doi.org/10.1007/s10826-023-02721-x>.
- Bretherton, I. (1992). The Origins of Attachment Theory: John Bowlby and Mary Ainsworth. *Developmental Psychology*, 5(28), 759-775.
- Büyüköztürk, Ş. (2007), Handbook of Data Analysis for Social Sciences, Ankara: Pegem A Publishing.
- Cresswell, J. (2017a). *Introduction to Mixed Method Research* (1. Edition). (Ed: M. Sözbilir) Ankara: Pegem Academy Publishing.
- Cresswell, J. (2017b). *Research Design: Qualitative, Quantitative, and Mixed Method Approaches*. (Ed: S. Demir, Translator: E. Bukova Güzel, İ. Erdoğan, Y. Dede, G. Hacıömeroğlu, H. Ercan, F. Bilican, S. Demir) Ankara: Eğiten Book Publishing.
- Çoban, İ. (2017). The effect of maternal gatekeeping on shared past conversations through father involvement (Master thesis). Orta Doğu Teknik University Institute of Social Sciences, Ankara.
- DeVellis, R. (2017). *Scale Development: Theory and Applications*. (Translator: T. Totan) Ankara: Nobel Academy Publishing.
- Fagan, J., & Barnett, M. (2003). The relationship between maternal gatekeeping, paternal competence, mothers' attitudes about the father role, and father involvement. *Journal of Family Issues*, 1020-1043.
- Formoso, D., Gonzales, N., Barrera Jr., M., & Dumka, L. (2007). Interparental relations, maternal employment, and fathering in Mexican American families. *Journal of Marriage and Family*, 69, 26-39.
- France, F., Mark, F., Gillian, A., & Nicolas, F. (2016). Professional gatekeeping toward fathers: A powerful influence on family and child development. *Perspectives in Infant Mental Health*, 29(3), 185-198.

Gaunt, R., & Pinho, M. (2017). Do sexist mothers change more diapers? Ambivalent sexism, maternal gatekeeping, and the division of childcare. *Sex Roles, 79*, 176–189.

Güngör Aytar, F., & Kaytez, N. (2014). Chapter 4: Communication in the family and its' effects on the child. In A. Köksal Akyol, F. Güngör Aytar, F. Gürsoy, N. Aral, R. Zembat, A. Aksoy, M. Cingi, *Preschool Education in All Aspects Book 10*. Ankara: Hedef Publishing.

Hauser, O. (2012). Pushing dady away? A qualitative study of maternal gatekeeping. *Qualitative Sociology Review, 8(1)*, 34-59.

Hauser, O. (2015). "I love being a mom so I don't mind doing it all": The cost of maternal identity. *Sociological Focus, 4*, 329-353.

Karabulut, H., & Şendil, G. (2017). Turkish adaptation of the Maternal Gatekeeping Scale. *Electronic Journal of Social Sciences, 16(61)*, 686-699.

Karasar, N. (2016). *Scientific Research Method*. Ankara: Nobel Publishing.

Kulik, L., & Tsoref, H. (2010). The entrance to the maternal garden: environmental and personal variables that explain maternal gatekeeping. *Journal of Gender Studies, 19(3)*, 263–277.

Maslauskaite, A. (2011). Contacts between adult children and their parents in Lithuania: The effects of familial, individual and structural factors. *Filosofija Sociologija, 22(4)*, 348–364.

Nakagawa, M. (2010). Wives' maternal gatekeeping and their husbands' involvement in childcare and housework with children under 12 years old. *Japanese Journal of Family Sociology, 22(2)*, 201-212.

Özgün, Ö. (2017). Part I: Basic concepts of family and family in the education of the child in the historical process (Ed: In Y. Aktaş Arnas, A. Sığirtmaç, E. Deretarla Gül, Ö. Özgün, M. Yaşar, E. Yılmaz Bolat, G. Hoş, & Y. Aktaş Arnas). *Family Education and Family Involvement in Preschool (3rd Edition)*. Ankara: Vize Publishing.

Pedersen, D., & Kilzer, G. (2014). Work-to-family conflict and the maternal gatekeeping of dual-earner mothers with young children. *Journal of Family and Economic Issues, 35*, 251–262.

Radcliffe, L., & Cassell, C. (2014). Flexible working, work–family conflict, and maternal gatekeeping: The daily experiences of dual-earner couples. *Journal of Occupational and Organizational Psychology, 88(4)*, 1-47.

Reed, C. (2009). Correlates of prenatal coparenting and maternal gatekeeping. *Presented in Partial Fulfillment of the Requirements for graduation with distinction in Human Development and Family Science in the College of Education and Human Ecology at The Ohio State University (A Senior Honors Thesis)*. The Ohio State University.

Roy, K., & Dyson, O. (2005). Gatekeeping in context: Babymama drama and the involvement of incarcerated fathers. *Fathering, 289-310*.

Sano, Y., Richards, L., & Zvonkovic, A. (2008). Are mothers really "gatekeepers" of children?: Rural mothers perceptions of nonresident fathers' involvement in low-income families. *Journal of Family Issues, 29(12)*, 1701-1723.

Seçer, İ. (2015). *Psychological Test Development and Adaptation Process: SPSS & LISREL Applications*. Ankara: Anı Publishing.

Sweeney, K., Goldberg, A., & Garcia, R. (2016). Not a “mom thing”: Predictors of gatekeeping in same-sex and heterosexual parent families. *Journal of Family Psychology, 31(5)*, 521–531.

Şeker, H., & Gençdoğan, B. (2014). *Assessment Tool Development in Psychology and Education*. Ankara: Nobel Academy Publishing.

Şeker, M. (2011). Quality of Life Research in Istanbul. *Istanbul Ticaret Odası Publication* (Publication no: 2010-103).

Trinder, L. (2007). Maternal gate closing and gate opening in postdivorce families. *Journal of Family Issues, 29(10)*, 1298-1324.

Wang, H., Xu, P., & Jiang, Y. (2024). Exploring the Relationship between Maternal Gatekeeping with Paternal Parenting and Adolescent Aggression. *Behavioral Sciences, 14(7)*, 517. <https://doi.org/10.3390/bs14070517>.

Yurdugül, H. (2005). Using content validity indices for content validity in scale development studies, XIV. National Educational Sciences Congress (Full Text Paper), Pamukkale University Education Faculty, 28–30 September, Denizli, Turkey.

INTERNATIONAL

JOURNAL of HUMAN Studies

Uluslararası İnsan Çalışmaları Dergisi

ISSN: 2636-8641

Cilt/VOLUME 7 Sayı/ISSUE 14 Yıl/YEAR: 2024 ALINDI/RECEIVED: 08-09-2024 – KABUL/ACCEPTED: 17-11-2024

“Orman Yangını” Kavramına İlişkin Metaforik Algılar

Metaphorical Perceptions on Concept of “Forest Fire”

Damla YILDIZ¹ | Simge KÜÇÜK²

Abstract

In this study, it was aimed to reveal and analyze the mental perceptions of forestry organization employees about the concept of “forest fire” through metaphors. While determining the study group, convenience sampling method was selected and a total of 108 forestry organization employees working in 11 of 30 Regional Forest Directorates were interviewed. Within the scope of the study, data were collected with the help of a three-part semi-structured interview form prepared by the researcher in line with the literature,

Öz

Çalışmada, ormancılık örgütü çalışanlarının “Orman yangını” kavramına ilişkin zihinsel algılarını metaforlar aracılığıyla gün yüzüne çıkarmak ve bunları analiz etmek amaçlanmıştır. Çalışma grubu belirlenirken kolayda örnekleme yöntemi seçilmiş ve 30 Orman Bölge Müdürlüğü’nden 11’inde görev yapan toplam 108 ormancılık örgütü çalışanıyla görüşülmüştür. Çalışma kapsamında veriler araştırmacı tarafından literatür doğrultusunda, araştırmacılar ve uzman görüşü alınarak hazırlanan üç

¹ Damla YILDIZ, Dr. Öğr. Üyesi, Karabük Üniversitesi, Orman Fakültesi, Ormancılık Politikası ve Yönetimi Ana Bilim Dalı, damlayildiz@karabuk.edu.tr, Orcid: 0000-0002-6809-0538 (Responsible Author)

² Simge KÜÇÜK, Orman Mühendisi, Karabük Üniversitesi, Orman Fakültesi, Orman Mühendisliği Bölümü, kucuksimge23@gmail.com Orcid: 0009 0004 6429 9045

researchers and expert opinion. The first part consists of questions about the introductory characteristics of the participants, the second part consists of questions about their views on forest fires, and the third part consists of questions about metaphorical perceptions of the concept of forest fire. Metaphor data on the concept of forest fire were collected using the metaphor sentence "Forest fire is like; because". Content analysis of the qualitative data obtained was carried out. The information obtained qualitatively was analyzed and supported with quantitative data, and frequencies (f) and percentage values (%) were calculated. The data were analyzed and interpreted separately in the form of categories and codes, and MAXQDA 2020 qualitative data analysis program was used for their analysis and visualization (word cloud, code map - MAX Maps codes of categories, etc).

The participants were 85,2% male, 48,1% had associate's degree and 22,2% had bachelor's degree, 69,4% of them (75 people) had been working in the forestry institution for 0-5 years and their average age was 32,42±8,88 years. The participants created 63 different metaphors for the concept of "forest fire". The metaphors with the highest frequency were "death (f= 9)", "cancer (f= 7)", "hell (f= 5)", "virus (f= 5)". All metaphors were grouped into nine categories and these categories were classified as "a terrible situation", "burning situation", "reporting pain", "experiencing loss", "expression of salvation", "animal figure", "creating experience", "providing gain" and "element of health". As a result of the study, it was determined that almost all of

bölümden oluşan yarı yapılandırılmış görüşme formu yardımıyla toplanmıştır. Birinci bölüm katılımcıların tanıtıcı özellikleri, ikinci bölüm orman yangınlarına ilişkin görüşleri ve üçüncü bölüm ise orman yangını kavramına ilişkin metaforik algıları içeren sorulardan oluşmaktadır. "Orman yangını gibidir; çünkü " metafor cümlesi kullanılarak toplanmıştır. Elde edilen nitel verilerin içerik analizleri gerçekleştirilmiştir. Nitel yollarla elde edilen bilgiler analiz edilerek nicel verilerle desteklenmiş, frekansları (f) ve yüzde değerleri (%) hesaplanmıştır. Veriler kategori ve kodlar şeklinde ayrı ayrı çözümlenerek yorumlanmış ve analiz edilerek görselleştirilmelerinde (kelime bulutu, kod haritası-kategorilere ait MAX Maps kodları vb) ise MAXQDA 2020 nitel veri analiz programından yararlanılmıştır.

Katılımcıların %85,2'si erkek, %48,1'i önlisans ve %22,2'si lisans mezunu, %69,4 gibi büyük çoğunluğunun (75 kişi) orman kurumundaki çalışma süreleri 0-5 yıl ve yaş ortalaması 32,42±8,88 yıldır. Katılımcılar "Orman yangını" kavramına yönelik 63 farklı metafor oluşturmuşlardır. Frekansı en yüksek olanlar ise "ölüm (f= 9)", "kanser (f= 7)", "cehennem (f= 5)", "virüs (f= 5)" metaforlarıdır. Tüm metaforlar dokuz kategoride toplanmış olup bu kategoriler; "korkunç bir durum", "yanma durumu", "acı bildirme", "kayıp yaşama", "kurtuluş ifadesi", "hayvan figürü", "tecrübe oluşturması", "kazanç sağlaması" ve "sağlık unsuru" şeklinde sınıflandırılmıştır. Çalışma sonucunda araştırmanın örneklemini oluşturan ormancılık örgütü çalışanının neredeyse tamamının konuya ilişkin olumsuz

the forestry organization employees metaforik algılara sahip oldukları constituting the sample of the research had belirlenmiştir. negative metaphorical perceptions on the subject.

Anahtar Kelimeler: Orman yangını, metafor, ormancılık örgütü çalışanları, MAXQDA

Keywords: Forest fire, metaphor, forestry organization employees, MAXQDA.

Giriş

Günümüzde orman yangınları ve orman yangınlarının zararlı etkileri, ülkemiz de dahil olmak üzere tüm dünyada hızla artmaya devam etmektedir. Her ne kadar bu devamlılığın sebebi olarak sıklıkla insanlar ön planda tutulsa da bu etkide doğanın da rolü oldukça büyüktür. Doğa, bu konuya en başta iklim değişiklikleri ile dahil olmaktadır. Ani ve hazırlıksız gelen iklim olayları her ne kadar yaşamsal durumlar açısından istense de engellenmesi zor hatta bazen imkansızdır. Aslında tam da bu noktada orman yangınlarına hassasiyet gösterilerek beşeri olarak yani insan kaynaklı oluşturulan yangınların engellenmesinin altı çizilmektedir. Hatta bu engellemeyi ileri boyutlara taşıyarak insanoğlunun bilinçaltına yerleştirilmesi yoluna gidilmesi öngörülmektedir. Orman yangınları bakıldığında devasa boyutlara ulaşma potansiyeli açısından tüm hayatı etkileyen afetler olarak değerlendirilmektedir, öyledir de aslında! Ancak bu düşüncelere kapılıp kesin hüküm vermek yerine daha çok önlem alınıp koruma amaçlanmalı hatta bunun yanında her an bir orman yangını çıkabilir düşüncesiyle çıkmış yangınların yayılma alanı ve hızını da kesmek amaçlanarak söndürülmesine odaklanılması işaret edilmelidir. Ormanlar, tüm dünyanın doğal varlıkları, nefes kaynakları olmaları yanında aynı zamanda bazı canlılara da ev sahipliği yapmaktadırlar. Bu ev sahipliğinin kendi doğal dengesinde sonsuza kadar sürmesi isteniyorsa bu orman yangınlarının ekolojik bir felakete dönüşmesine izin verilmemesi gerekmektedir. Bu konuda erken uyarı sistemleri de yangınların önceden fark etmesini sağlamak ve müdahalede büyük ölçüde destekçi olmaktadır. Her erken fark edilen yangın bir nefes olarak düşünülmekte ve bu nefese insan kadar tüm ekosistemin ihtiyacı bulunmaktadır.

Orman yangını, doğal veya çoğunlukla insan kaynaklı olarak meydana gelen ve açık alanlarda rüzgarın da etkisiyle hızlı yayılım gösteren, yanıcı maddelerle etkisini arttıran ve ormandaki boylu ağaçlar başta olmak üzere çalılar, otlar, ormanın bitki örtüsü ve hatta canlıları da içine alarak orman vejetasyonunun tümünü kapsayan, derecesine göre bazen etraftaki civar köylere, şehirlere de yayılan yangınlardır. Coğrafi bölgelere göre dağılımında ise en fazla Ege, Akdeniz, Marmara, Batı ve Orta Karadeniz bölgelerinin etkilendiği görülmektedir. Toplam orman alanlarının yaklaşık %57'sini oluşturan bu bölgeler orman yangınlarına hassas yapıdadırlar. Söz konusu alanlar üzerinde çoğunlukla Mayıs - Ekim aralığında süren yangınlar, ağırlıklı bir şekilde kızılçam, maki ve karaçam vejetasyonlarında hakimdir. Son yıllarda meydana gelen yangınlarda sayı ve büyüklük bakımından artış meydana geldiği anlaşılmaktadır. Ülkemizde meydana gelen bu yangınların %90'ının insan kaynaklı olduğu görülmektedir. Kaza, ihmal veya kasıtlı olma durumları her ne kadar tartışılabilir de orman yangınlarından ülkemiz ormanlarında her yıl binlerce hektarlık alan yanmaktadır. Yangınların gelişimini ve büyümesini etkileyen unsurlar arasında başta yanıcı madde, topoğrafya ve hava olayları gelmektedir. Özellikle yazları sıcak ve kuru olan Akdeniz iklimi, yangın riskini arttırarak yangınların uzun süreli olmasına ve geniş alanlara yayılmasına neden olmaktadır (Kavgacı & Başaran, 2023).

Türkiye'nin orman varlığı yaklaşık 23,4 milyon hektar olup, orman alanları Türkiye yüzölçümünün neredeyse %30'unu kaplamaktadır (OGM, 2023). Türkiye doğal etkenlerin yanı sıra beşeri nedenler ile meydana gelebilecek orman yangınları için, ideal şartların yer aldığı bir ülkedir. Ayrıca Türkiye, Akdeniz havzasında bulunduğu için tüm zaruri önlemler alınsa da orman yangınlarının tam anlamıyla önlenemeyeceği öngörülmektedir (Küçükosmanoğlu, 1994, s. 125).

Türkiye ormanlarında çıkan yangınlar konusunda düzenli kayıtların 1937 yılından sonra tutulmaya başlandığı bilinmektedir. OGM verilerine göre; 1988-2023 yılları arasında toplam yangın sayısı 122.473 adet olup yaklaşık 1,8 milyon hektar orman alanı yanmıştır (OGM, 2021; OGM, 2023).

Özellikle son yıllarda ülkemizin Akdeniz ve Ege bölgelerinde orman yangınlarının sayı, boyut ve şiddet olarak yükseliş trendi gösterdiği bilinmekte ve çıkan orman yangınlarındaki yangınla kaybedilen orman alanları giderek artmaktadır. Gerek kendi sorumluluk alanlarındaki orman yangınlarında gerekse tüm ülke ormanlarındaki yangınlarda aktif olarak katılım sağlayarak görev alan ormancılık örgütü çalışanlarının “Orman yangını” kavramına yükledikleri anlamlar orman koruma açısından son derece önemlidir.

Metafor konusuna yönelik orman yangınlarını çağrıştıran iklim değişikliği, çevre sorunları, orman, afet gibi konularda ulusal ve uluslararası düzeyde birçok bilimsel çalışmaların (Genç, Demirkaya, & Karasakal, 2010; Kaya, 2014; Kelleci, 2014; Tok, Cebesoy, & Bilican, 2017; Doğan, 2019; Özcan, 2019; Keçeci, 2020; Kayaardı, 2021) olduğu görülmüştür. Ancak orman yangınları konusunda farklı ilgi ve çıkar gruplarına yönelik bilgi, görüş, deneyim, algı, talep, beklenti vb yöndeki düşüncelerinin ne olduğu konusunda anket, görüşme soruları, odak grup toplantıları aracılığıyla bilgiler toplandığı (Özden, Kılıç, Ünal, & Birben, 2012; Turan, 2019) halde; ormancılık taşra örgütü çalışanlarının bilinçaltılarında orman yangını kavramına yükledikleri anlam konusunda henüz ülkemizde çalışılmamıştır. Ormancılık taşra örgütü çalışanlarının orman yangını kavramına yönelik metaforik algıları daha önce ele alınmamış bir konu olup özgün bir çalışma olacağı öngörülmektedir.

Çalışmanın amacı; ormancılık taşra örgütü çalışanlarının “Orman yangını” kavramına ilişkin zihinsel algılarını metaforlar üretilerek ortaya koymak ve bu metaforları değerlendirmektir. Çalışma amacına yönelik hedefler ise;

- Katılımcıların orman yangınlarına ilişkin genel görüşlerinin ortaya konulması,
- Katılımcıların orman yangını kavramına yönelik oluşturdukları metaforların ortaya konulması,
- Oluşturulan metaforların ortak özellikleri açısından toplandığı kavramsal kategorilerin belirlenmesi,
- Geliştirilen metaforlara ilişkin olumlu-olumsuz eğilimin ele alınması şeklindedir.

Kavramsal Çerçeve

Orman Yangını Tanımı ve Türleri

Orman yangınının tanımı “Çevresinin açık olmasından dolayı serbest yayılma eğiliminde olan ve ormandaki çalı, ot, dikili kuru, ince ve kalın kuru dal, yaprak, kütük ile belli orandaki canlı ağaçlar biçimindeki yanıcı maddeleri yakan bir yangındır” şeklinde bildirilmektedir (Çanakçıoğlu, 1979, s. 11). Yine orman yangını “Ormanda ve kırsal alanda görülen ve bitki örtüsünün çoğu ile

topraktaki organik maddelerden bazılarını yakıp yok eden şiddetli yangındır” şeklinde tanımlanmıştır (Sarıbaş, 2016, s. 441). Başka bir çalışmada Bilgili, Küçük, Sağlam, ve Coşkuner (2006, s. 28) orman yangınının tanımını; “Serbest biçimde yayılmak için elverişli olan orman içinde yer alan canlı ağaç ve bitki örtüsü ile kuru yanıcı maddeleri yakan yangındır” şeklinde yapmışlardır. Orman yangını türleri de “Toprak yangını, Örtü yangını ve Tepe (Taç) Yangını” olarak sınıflandırılmıştır (TOD, 2022). Türkiye’de çoğunlukla örtü ve tepe yangınları şeklinde orman yangınları görülmekle birlikte toprak yüzeyi altındaki organik madde ve köklerin yanmasını ifade eden toprak yangınları pek görülmemektedir. Örtü yangınları öncelikle kuru yaprak, ince dal ile otların yanması ile başlamakta olup alevlerin kuvvetlenmesi ile tepe yangınlarına doğru genişleyebildiği bilinmektedir (Dabanlı, 2021, s. 28-29).

Orman Yangını Sebepleri

Orman yangınlarına ait istatistikler değerlendirildiğinde, yangınlara esas sebep olan 4 kaynağın; kasıt, ihmal ve dikkatsizlik, doğal - yıldırım ile sebebi bilinmeyen yangınlar olduğu görülmektedir. Nedeni bilinmeyen yangınların önemli kısmının insan kaynaklı meydana geldiği bilinmektedir. Türkiye’de 1988-2020 yıllarında çıkan yangınların nedenleri itibariyle dağılımı; kasıt (%10), ihmal ve dikkatsizlik (%47), doğal – yıldırım (%11), nedeni bilinmeyen (%32) şeklindedir. Bu doğrultuda yangınların yüksek oranda insan kaynaklı (%89) olduğu söylenebilir. Ancak değerlendirmenin yanan alanların miktarlarına göre yapılmasıyla; kasıt (%10), ihmal ve dikkatsizlik (%62), doğal – yıldırım (%3), sebebi bilinmeyen (%25) olduğu, bunun sonucunda da ülkemiz ormanlarının %97’si oranında insan kaynaklı çıkan yangınlardan etkilendiği görülmektedir (Bilgili vd., 2021, s. 8).

Orman Yangını Etkileri

Orman yangın davranışı, topoğrafyaya, hava halleri durumuna ve yanıcı maddeye göre şekillenmektedir. Konum ve zaman olarak fazlaca farklılıklar göstermeleri ve yanıcı madde neminin yangının yayılma oranı üzerinde etkili olması nedeniyle hava halleri yangın davranışında etkili en önemli faktörlerden biri şeklinde kabul görmektedir. Yanıcı madde nemi, yangın başlaması, ilerlemesi ve gelişiminde önemli oranda etkilidir. Yanıcı madde nemini etkileyen hava halleri; rüzgar hızı, bağıl nem, yağış miktarı ve sıcaklık şeklindedir. Yangınların olduğu zamanlarda çoğunlukla bağıl nem düşük, hava sıcaklığı yüksektir ve buna bağlı olarak da yanıcı madde nem içeriği düşer (Dabanlı, 2021, s. 28-29).

Orman Yangınlarında Yanıcı Madde Yönetimi İlişkisi

Orman yangınlarında sıklıkla kullanılan kavram olan “Yanıcı madde” ya da “Yanıcı yük” ekosistemdeki hem canlı hem de cansız organik maddelerin tamamını belirtmektedir (TOD, 2021, s. 8). Orman yangın yönetimi genellikle üç aşamalıdır. Bunlar;

- *Yangın öncesindeki planlamalar:* Yangınların çıkmasının önlenmesine yönelik alınan önleyici tedbirler ile yangınların zarar düzeyinin azaltılmasına yönelik yangına hazırlıklı olunması tedbirleri olmak üzere ikiye ayrılmaktadır.
- *Yangınla mücadele:* Yangınların kontrol altına alınması ve söndürülmesi ile ilgili mücadele yöntemleri
- *Yangın sonrası planlamalardır* (Bilgili vd., 2021, s. 13).

Meydana gelen yangınlardaki zararın düzey bakımından azalması ve yangınların zarar verici ekonomik ve ekolojik etkilerinin en az düzeye indirilmesinde, planlı ve etkin uygulanan yangına hazırlıklı olma tedbirleri çok önemlidir. Bu tedbirler çoğunlukla "*Yanıcı Madde Yönetimi*" uygulamalarını içermekte olup yangına hassas bölgelerdeki yerleşim alanı - tarım ve orman arakesitlerindeki orman yanıcı maddelerindeki sürekliliği kırmayı işaret etmektedir (Bilgili vd., 2021, s. 13).

Büyük Yangınlarla Mücadelede Strateji, Taktik ve Yaklaşımlar

Yangın durumu dikkate alındığında; yangınlarla mücadelede doğrudan mücadele, dolaylı mücadele ve kendi haline bırakılma şeklinde 3 ana stratejiyle uygulanmaktadır. Dolaylı ve doğrudan müdahale alternatifleri mevcut kaynaklar ile ve mücadele yöntemleri ile kontrol altına alınabilecek yangınlarda tercih edilmektedir. Büyük yangınlarda çok hızlı ilerleme, yüksek şiddet ve tahrip söz konusu olmaktadır v yangınlardır (Bilgili vd., 2021, s. 14).

Yangınlara doğrudan müdahalede, yangın hattı doğrudan hedef alını ve alevler söndürülmek istenir, şaplak ile vurulur, su sıkılır ve toprak atma müdahaleleri söz konusu olmaktadır (Bilgili vd., 2021, s. 14). Örtü yangınlarına ya da yüksek enerji içermeyen, çalışma şartlarının insana ve araçlara zararının olmayacağı düşünülen yangınlar için doğrudan müdahale edilmektedir (TOD, 2022, s. 17). Yangınlara dolaylı müdahalede, yangın şiddetinin yanında yangın yayılma oranının doğrudan müdahaleye gerek olmadığı hallerde, yangın hattına paralel tesis edilen şeritlerle veya mevcut açıklıklardan müdahalenin önceliğe alındığı yaklaşım söz konusudur. Ekipleri yangından korumakla birlikte kaynakları verimli ve etkin kullanmak amaçlanmaktadır. Büyük yangınlarla mücadelede taktik ve stratejiler konusunda, bu türdeki yangınların çok geniş alanları etkileyeceğinin ve oldukça hızlı ilerleyeceğinin baştan kabul edilmesi çok önemlidir (Bilgili vd., 2021, s. 14; TOD, 2022, s. 21).

Büyük yangınların yönetiminde sağlanan başarıda yangınlarla mücadele çalışmaları yanı sıra yangınlar çıkmadan önce alınacak tedbirler ile de yakından ilişkilidir. Bu nedenle, en az yangınlarla mücadeleye verilen önem kadar, yangın öncesi planlamalara da ağırlık verilmelidir. Yangın tehlikesinin yüksek olduğu alanlarda, eğitim ve bilinçlendirme çalışmalarının yanında, yanıcı madde düzenlemeleri, yangın emniyet yol ve şeritleri ile alanların yangın tehlikesini azaltmaya yönelik tedbirler alınmalıdır. Orman yangınlarıyla mücadelede başarılı olmak iyi bir yangın organizasyonu gerektirir (Bilgili vd., 2021, s. 19).

Sürdürülebilir Kalkınma ve Orman Yangınları İlişkisi

Sürdürülebilirlik kavramının ormancılıkta ilk defa Hans Carl von Carlowitz (Almanya) tarafından kullanıldığı iddia edilmektedir. 1713'te aşırı ağaç kesimlerinin Carlowitz tarafından eleştirilmesi sonucunda yaşlı ağaçların kesilmesiyle genç ağaçların dikilmesi arasında bir denge kurulması gerektiği bildirilmiş ve ormancılığın böylece sürdürülebilir olacağı ifade edilmiştir (Du Pisani, 2006, s. 85-86). Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu tarafından 1987'de yayınlanan "Ortak Geleceğimiz/Brundtland" başlıklı raporda sürdürülebilir kalkınma ilk defa tanımlanmıştır (WCED, 1987). Birleşmiş Milletler tarafından 2000 yılında New York'ta düzenlenen liderler zirvesinde "Birleşmiş Milletler Binyıl Kalkınma Bildirgesi" 189 ülke tarafından kabul edilmiş olup 2015 yılına kadar belirlenen 8 hedefin gerçekleştirileceği bildirilmiştir. Bu hedefler arasında yedinci hedef olarak biyoçeşitlilik kaybının azaltılması, iklim değişikliğini de kapsayan çevresel sürdürülebilirliğe yer verilmiştir (UN, 2014). Binyıl Kalkınma Hedeflerinin devamı olarak 2015 yılında BM Sürdürülebilir Kalkınma Zirvesi'nde "Sürdürülebilir Kalkınma için 2030 Gündemi" 193 ülke tarafından imzalanarak onaylanmıştır (Bakırtaş, 2020). 2030 Gündemi'nde tüm dünyanın daha sürdürülebilir bir kalkınmaya yönelmesini amaçlayan 17 "Sürdürülebilir Kalkınma Amacı (SKA)" tanımlanmıştır. Bu amaçlardan 13. (İklim Eylemi) ve 15. (Karasal Yaşam) şeklinde tanımlanmış olup özellikle bu iki amaç çalışma konusuyla doğrudan ilişkilidir. İklim değişikliğinin Türkiye'ye belli başlı etkilerinde çölleşmenin, kuraklığın, biyoçeşitlilik kaybının, tarımsal verim üzerinde düşüşün, orman yangınlarında ve salgın hastalıklar ile zararlılarda artışın gerçekleşeceği tahmin edildiğinden, on üçüncü amaç içerisinde orman yangınlarının önemli yerinin olacağı bildirilmektedir. Yine on beşinci amaç içerisinde yer alan orman koruma, sürdürülebilir orman yönetimi ve biyoçeşitlilik kaybını önleme alt hedefleri de orman yangınlarını işaret etmektedir (T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, 2019).

Orman kaynaklarının ormancılık politika amaçlarına uygun bir şekilde korunması, geliştirilmesi ve ürün-hizmet sağlanması sürdürülebilir orman yönetimi sayesinde gerçekleştirilecektir. Yönetici ve uygulayıcı konumdaki ormancılık teknik personel ve yangın işçileri orman yangınlarıyla mücadelede aktif katılım göstermekle yetinmeyip algı ve bilinç düzeyleriyle de orman yangınlarının seyrini değiştirerek sürdürülebilir orman yönetiminin sağlanması yönünde önemli dinamiklerinden birini oluşturmaktadır.

BM tarafından ortaya konan ve uygulanması istenen 17 sürdürülebilir kalkınma amaçlarından 13. ve 15. amacın her ikisi de içerisinde bulunan alt hedefleriyle birlikte orman yangınları konusuyla doğrudan bağlantılıdır. İklim değişikliğiyle mücadele eylemleri, orman koruma, biyolojik çeşitlilik kaybını önleme ve sürdürülebilir orman yönetimi çalışmaları orman yangınları konusuna hizmet etmeyi öngörmektedir. Bu şekilde orman yangınlarına yönelik eylemler önemli karasal yaşam olan orman alanlarını doğrudan etkileyecektir.

Metafor Kavramı

Sosyal bilimlerdeki çok değişik alanlarda 1980'den günümüze metafor kavramına yönelik oldukça farklı çalışmalar yapıldığı bildirilmektedir. Metaforlar (mecazlar) aracılığıyla nitel veri

toplama antropoloji, psikoloji, sosyoloji, felsefe, uluslararası ilişkiler, işletme gibi sosyal bilim disiplinleri dışında fen bilimleri ve mühendislikte de etkili kullanılmaktadır (Yıldırım & Şimşek, 2021). Türkçe Sözlük'te (TDK, 2023) “metafor” kelimesinin karşılığı “mecaz” olarak açıklanmakta; “metaforik” ise, “metafor ile ilgili, metafora ait” şeklinde tanımlanmaktadır. Her bireyin aynı mecaz (metafor) için farklı anlamlar yükleyebileceği belirtilmektedir. Dünya üzerinde son yirmi yıldır veri toplama aracı olarak metafor kullanımının hızla arttığı ama bu kullanımın Türkiye için yeni bir yaklaşım olarak benimsendiği iddia edilmektedir (Yıldırım & Şimşek, 2021).

Orman Yangınları ve Metafor Kavramı

Kavramların açıklanmasına yönelik metaforların kullanımı konusunda gerek uluslararası gerekse ulusal düzeyde oldukça fazla çalışmanın (Yazıcı & Ulu Kalın, 2018; Keçeci, 2020; Yılmaz ve Yanarates, 2020) bulunduğu görülmektedir. Ancak “Orman yangını” kavramına yönelik hem ulusal/uluslararası hem de ormancılık alanında nasıl algılandığına dair sınırlı düzeyde çalışma (Matlock et al., 2015; 2017; Semino, 2021) olduğu hatta bu kavramın ülkemizde metaforlar üretilerek gerçekleştirildiği herhangi bir çalışma bulunmadığı dikkati çekmektedir.

Orman yangın tehlikesinin metafor kullanılarak algılanması için ABD’de gerçekleştirilen çalışmada, medyanın yayınladığı çarpıcı başlıklar içerisinde özel olarak “*Orman yangını bir canavardır*” metaforu üzerinde durulmuş ve doğal orman yangınlarını ifade etmek için kullanılan metaforlar incelenmiştir (Matlock et al., 2015). Sivas ilinde gerçekleştirilen çalışmada altıncı sınıftaki öğrencilerin küresel ısınmaya yönelik metaforlar arasında (orman) yangınlarına yer verildiği bildirilmiştir (Keçeci, 2020). Küresel ısınma kavramı için üniversite öğrencilerinin ürettiği metaforlar yardımıyla analizi gerçekleştirildiğinde (orman) yangını metaforları kullanılmıştır (Ateş & Karatepe, 2013). Öğretmen adaylarının su kirliliği kavramına yönelik metaforları arasında orman yangınları, yangın kavramı da bulunmaktadır (Yılmaz & Yanarates, 2020).

İlgili alanyazın incelendiğinde; ormancılık örgütü personeli ile yangın ilişkisi konusunda yapılan birçok çalışmanın olduğu gözlenmiştir. Fakat bu çalışmalar orman yangınlarının nedenleri-sonuçları, önlenmesi ve mücadele edilmesi vb. konulara yönelik olup orman yangını kavramına ilişkin metaforların incelenmesi ile ilgili yeterli hatta neredeyse hiç çalışma olmadığı görülmüştür. Türkiye’deki ormancılık taşra örgütü çalışanlarına yönelik benzer çalışmanın yapılmamış olması, bu çalışmanın literatürdeki önemini yansıtmaktadır. Ormancılık örgütü çalışanlarında orman yangını kavramının ne ifade ettiğinin zihinsel imgeler kullanılarak metafor yardımıyla analiz edildiği herhangi bir çalışma bulunmamaktadır. Bir yandan ormancılık personelinin bilinç altlarında yatan orman yangını kavramı ortaya çıkartılmaya çalışılırken diğer yandan alan yazında yer alan boşluk tamamlanmaya çalışılmaktadır. Bu çalışmanın ulusal literatüre önemli sonuçlar sunduğu düşünülmektedir. Orman yangınlarıyla mücadelede çalışanlar karşılaştıkları zor anlarda kısa sürede karar vererek yüksek hareket kabiliyetine sahip olmalıdır. Onların kritik zamanlardaki ruhsal durumlarının anlaşılması için faydalı sonuçlar ortaya koymada önemli bir çalışma olduğu öngörülmektedir.

Materyal ve Yöntem

Çalışma materyalini özgün birincil çalışma verileri ile ikincil veriler oluşturmaktadır. Bu doğrultuda ulaşılmaması istenen birincil veriler araştırmacıların hazırladığı yarı yapılandırılmış görüşme formunun kullanılarak toplanmıştır. Söz konusu form; birinci bölüm katılımcıların tanıtıcı özellikleri, ikinci bölüm orman yangınlarına ilişkin genel görüşler ve üçüncü bölüm ise orman yangını kavramına ilişkin metaforik algıları içeren sorulardan oluşmaktadır. Formda yer verilen sorulara, literatür dikkate alınarak ve uzman görüşü doğrultusunda revize edilerek, son şekli verilmiştir. İkincil veriler ise bu konuda yapılan yurt içi ve yurt dışı bilimsel çalışmalar, kitaplar, lisansüstü tezler taranarak sağlanmıştır.

Tanıtıcı özellikler kısmında katılımcılara; cinsiyet, yaş, eğitim durumu, görev yaptığı bölge müdürlüğü, mevcut görevi, orman kurumundaki toplam hizmet süresi, tüm toplam çalışma süresini değerlendirmeye yönelik 7 soru yer almaktadır. Orman yangınlarına ilişkin genel görüşler; orman yangınlarının önlenmesi konusunda OGM'nin başarı düzeyine ilişkin düşünceleri, daha önce orman yangını önleme ve söndürme eğitimlerine katılma durumlarına yönelik cevapları ile katılanların eğitimleri değerlendirmeleri, orman yangınları ile mücadelede en etkin aracın ne olması gerektiği konusundaki fikirleri ve yangın sezonunda izin kullanamamanın çalışma motivasyonlarını etkileme durumlarına dair 4 soru bulunmaktadır.

İkinci kısımda, katılımcıların orman yangını hakkındaki metaforik algılarını belirlemeye yönelik veriler “Orman yangını gibidir/benzer; çünkü” şeklinde verilen cümleyi tamamlamalarıyla elde edilmiştir. Yani metafor oluşturmada “Orman yangını gibidir/benzer” ifadeleri aracılığıyla metaforların, “Çünkü” ifadelerinden bu metaforlardaki gerekçeler ilişkilendirilerek metaforlara ait kategoriler oluşturulmuştur. Böylece katılımcıların orman yangını metaforuyla ilgili algı ve düşüncelerinin ortaya çıkarılması amacıyla hizmet edilmiştir. Ayrıca belirtmek istedikleri diğer görüşleri varsa da belirtmeleri istenerek kendilerine iki soru yöneltilmiştir.

Bir kavramın farklı kavrama benzetilerek açıklanmaya çalışılmasına “*metafor*” denmektedir (Yıldırım & Şimşek, 2021). Bir metaforun herkeste benzer anlamı ifade etmeyeceği öngörüldüğünden, metaforun kişide uyandırdığı anlamın belirlenmesinde “Çünkü” sorusunun sorulması yoluna gidilmiştir. Böylece “*Orman yangını*” kavramının ormancılık yönetici ve teknik personeli ile orman yangın işçileri için bildirdiği anlamı metafor aracılığı ile belirlenmiştir. Bu çalışma verilerinin toplanması ve analizlerin yapılması yönünden nicel ve nitel verilerin paralel toplandığı karma yöntemle yürütülmüştür.

Çalışmada araştırma deseni ormancılık taşra örgütü çalışanlarının “Orman yangını” kavramına ilişkin metaforlarının inceleneceği nitel araştırma yaklaşımı çerçevesinde fenomenoloji (olgubilim) deseni kullanılarak tasarlanmakla birlikte nitel verilere destek olarak adına sorulan bazı sorular da nicel araştırma yaklaşımıyla temel istatistik testlerle analiz edilmiştir. Fenomenoloji deseni, katılımcı deneyimleri ayrıntılı açığa çıkarmayı amaç edinmektedir. Fenomenoloji

araştırmaları olguların temelindeki sebepleri tanımlamayı amaçladığından veri toplama, araştırma sürecindeki en kritik aşamalarından biridir (Baş & Akturan, 2017). Olgubilim (fenomenoloji/phenomenology) deseni; farkına vardığımız ama derinlemesine ve ayrıntılı bir anlayışa sahip olmadığımız olgulara odaklanmaktadır. Bireylerin bir olguya ilişkin algılarını ve yüklediği anlamları ortaya çıkartmayı amaçlamaktadır (Yıldırım & Şimşek, 2021).

Çalışma grubunu 30 Orman Bölge Müdürlüğü (OBM)'nden 11'inde görev yapan ormancılık taşra örgütü personeli oluşturmaktadır. Katılımcılar kolayda örnekleme yolu ile belirlenmiştir. Çalışma grubuna ilişkin verilere göre katılımcılar;

- Orman işletme yöneticisi: Şube müdürü, orman işletme müdür ve orman işletme müdür yardımcısı pozisyonunda görevli 5 kişi,
- Orman işletme şefi/mühendisi: Orman işletme şefi, işletme mühendisi, danışman mühendis olarak görev yapan 23 kişi,
- Orman muhafaza memuru olarak çalışan 54 kişi,
- Orman yangın işçisi olarak çalışan 26 kişi,

şeklinde. Nitel çalışmalarda örneklemedeki katılımcı sayısından ziyade veri doygunluğu önem kazanmakla birlikte literatürde nicel verilerin analizinde en az 30 katılımcı yeterli görülmektedir. Fenomenoloji araştırmalarında daha çok kişiyle görüşmek olgu ile ilgili daha çok bilgi toplamak anlamı taşımaz. Aksine katılımcılardan toplanan bilgilerin kalitesine yoğunlaşılması istenmektedir (Baş & Akturan, 2017; Yıldırım & Şimşek, 2021). Bu bağlamda veri toplama aracının uygulanması sürecinde veriler toplam 108 katılımcı ile gerçekleştirilen yüzyüze görüşmeler yanı sıra whatsapp, mail gibi uygulamalar aracılığıyla elde edilmiştir. Veri toplamada araç olarak kullanılacak olan yarı yapılandırılmış görüşme formunun araştırma etik onayı Karabük Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Etik Kurulu tarafından 29.12.2023 tarih ve 2023/09 sayılı etik kurul kararı ile alınmıştır. Görüşmeler 2024 yılının Ocak-Nisan ayları arasında gerçekleştirilmiştir.

Verilerin analizi süreci tümevarımcı bir yaklaşımla (kodlamayla verilerin işaret ettiği kavramlar ile bu kavramlar arasındaki ilişkilerin ortaya çıkarılması) tasarlanmıştır. Araştırma, verilerin toplanması ve analizlerin yapılması yönünden nicel ve nitel yöntemin birlikte kullanıldığı karma yöntemle yürütülmüştür. Nitel araştırma yöntemlerinden olgubilim deseni ve nicel olarak da basit istatistiksel analizler gerçekleştirilmiştir. Toplanan nitel verilerin, içerik analizi tekniğiyle değerlendirilmesi yapılmıştır. Bununla birlikte SPSS programıyla nicel veriler de analiz edilmiştir.

Ormancılık yönetici ve teknik personeli ile orman yangın işçilerinin görüşlerinden yola çıkarak elde edilen veriler birincil kaynakları oluşturan özgün dokümanları oluşturmakta olup, verilerin çözümlenmesinde nitel araştırmaların değerlendirilmesinde çoğunlukla başvurulan "içerik analizi" uygulanmıştır. İçerik analiziyle birbirinin aynısı veriler belli kavramlar ile temalar etrafında biraraya getirilerek anlaşılır biçimde düzenlenir ve yorumlanır (Özkan, 2022). Bu analizin esas amacı, toplanan verilerin daha kapsamlı hatta detaylı olarak açıklanabileceği kavramlar ile ilişkilere erişilmesidir (Yıldırım & Şimşek, 2021).

Krippendorf (2012, s. 25) içerik analizini; “Metinlerin kullanımları bağlamında tekrarlanabilir ve geçerli çıkarımlarda bulunmak için bir araştırma tekniğidir” şeklinde tanımlamıştır. İçerik analizinde belgeler ile kayıtlardaki içerik ve özellikler değişik açılardan derinlemesine incelenir, belli ölçütler bakımından sayısal ve objektif şekilde çözümlenmesi amacıyla taranır, yorumlanır ve değerlendirilir (Daşdemir, 2019). İçerik analizi özellikle metinsel içeriği objektif ve sistematik bir şekilde nicel veya nitel olarak inceleme yaklaşımına sahiptir. Ayrıca bilgisayar programları da veriler için düzenli bir şekilde depolama sistemi sağlamaktadır (Güçlü, 2021). Bu bağlamda nitel veri analiz programından biri olan MAXQDA 2020 yoluyla toplanan verilerin analizi gerçekleştirilmiştir.

Dokümanlar araştırmanın amacına göre kapsamlı bir içerik analizine tabi tutulmuştur. Bu anlamda veri setinin analizi dört aşamada gerçekleştirilmiştir: (1) verilerin kodlanması, (2) temaların bulunması, (3) kodların ve temaların düzenlenmesi, (4) bulguların tanımlanması ve yorumlanması şeklindedir (Yıldırım & Şimşek, 2021, s. 251).

Çalışma kapsamında araştırmacı tarafından hazırlanan kişisel bilgi formu kullanılarak elde edilen veriler ile ikinci bölümdeki katılımcıların orman yangınlarına ilişkin genel görüşlerine ait soruların cevapları bilgisayar ortamına aktarılmış ve temel istatistik testler olan frekans ve yüzde hesaplamaları kullanılarak analiz edilmiştir. “Orman yangını metaforik algı formu” kullanılarak elde edilen veriler metaforlara ait kodlamalar ve kategoriler altında değerlendirilmiştir. Ayrıca nitel yollarla elde edilen bilgiler analiz edilerek nicel verilerle desteklenmiş ve ayrıca nicel analiz verileri SPSS 22.0 istatistik paket programı ve Excel aracılığıyla tablolar halinde sunulmuş, frekansları (f) ve yüzde değerleri (%) hesaplanmıştır. Veriler kategori ve kodlar şeklinde ayrı ayrı çözümlenerek yorumlanmış ve analiz edilerek görselleştirilmelerinde (kelime bulutu, kod haritası-kategorilere ait MAX Maps kodları vb) ise MAXQDA 2020 nitel veri analiz programından yararlanılmıştır.

Bulgular ve Tartışma

Katılımcıların Tanıtıcı Özellikleri

Araştırmanın bu bölümünde *cinsiyet, yaş, eğitim durumu, görev yaptığı bölge müdürlüğü, mevcut görevi, orman kurumundaki toplam hizmet süresi, tüm toplam çalışma süresi değişkenleri* için frekans (f) ve yüzde (%) değerlerine yer verilmiştir.

Tablo 1. Katılımcıların tanıtıcı bilgileri dağılımı

Özellikler		n	%
Cinsiyet	Erkek	92	85,2
	Kadın	16	14,8
Yaş grupları	18-25 yaş	27	25,0
	26-45 yaş	71	65,7
	46-65 yaş	10	9,3
Eğitim düzeyi	İlkokul	4	3,7
	Ortaokul	2	1,9
	Lise	17	15,7
	Önlisans	52	48,1
	Lisans	24	22,2
	Yüksek lisans	9	8,3
Görev yapılan OBM adı	Mersin OBM	5	4,6
	Kütahya OBM	5	4,6
	Konya OBM	18	16,7
	Zonguldak OBM	31	28,7
	Muğla OBM	2	1,9
	Balıkesir OBM	10	9,3
	Çanakkale OBM	16	14,8
	Denizli OBM	12	11,1
	Bolu OBM	1	0,9
	Şanlıurfa OBM	1	0,9
	Sinop OBM	7	6,5
Şuanki görev türü (pozisyon)	Orman İşletme Yöneticisi	5	4,6
	Orman İşletme Şefi	23	21,3
	Orman Muhafaza Memuru	54	50,0
	Orman Yangın İşçisi	26	24,1
Ormancılıktaki hizmet süresi	0-5 yıl	75	69,4
	6-10 yıl	7	6,5
	11-15 yıl	10	9,3
	16-20 yıl	9	8,3
	21 yıl ve üstü	7	6,5
Toplam Çalışma Süresi	0-5 yıl	64	59,3
	6-10 yıl	15	13,9
	11-15 yıl	10	9,3
	16-20 yıl	10	9,3
	21 yıl ve üstü	9	8,3

Tablo 1'e göre, katılımcıların 92'sinin (%85,2) erkek olduğu, en fazla oranla (%65,7) 26-45 yaş aralığında bulunduğu ve neredeyse yarısının önlisans eğitim seviyesinde yer aldığı görülmektedir. Deneklerin görev yaptığı ilk üç OBM azalan katılım sırasına göre; Zonguldak OBM (%28,7), Konya OBM (%16,7) ve Çanakkale OBM (%14,8) şeklindedir. Yine katılımcıların yarısının orman muhafaza memuru olarak görev yaptığı, yaklaşık %75'inin mesleklerinde yeni oldukları hatta neredeyse %60'ının toplam çalışma süresinin de yeni olduğu ortaya konmuştur (Tablo 1).

Katılımcıların Orman Yangınlarına İlişkin Görüşleri

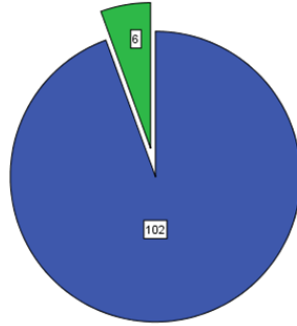
Katılımcılar tarafından orman yangınlarının önlenmesi konusunda OGM'nin başarı düzeyini ortaya koymak amacıyla "Orman yangınlarının önlenmesi konusunda sizce OGM'nin başarı düzeyi nedir?" şeklinde sorulan soruya verilen cevaplar Tablo 2'de sunulmuştur.

Tablo 2. Orman yangınlarının önlenmesi konusunda OGM'nin başarı düzeyine ilişkin düşünceler

Orman yangınlarının önlenmesi konusunda OGM'nin başarı düzeyi	f	%
Başarılı	94	87,0
Kısmen başarılı	14	13,0
Toplam	108	100,0

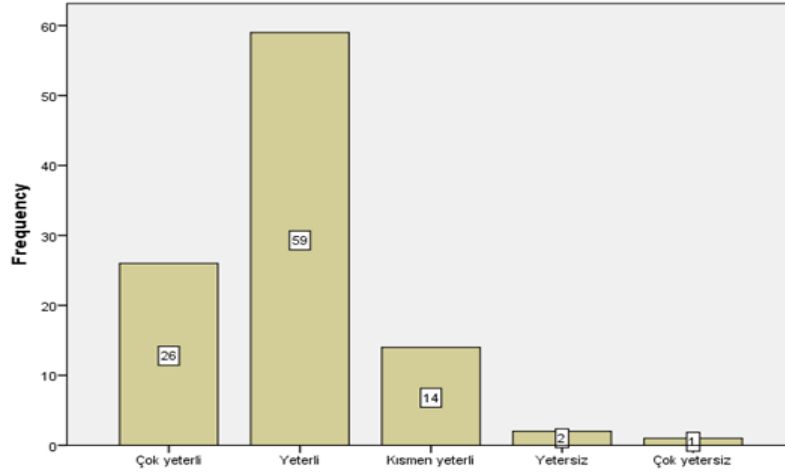
Tablo 2'ye göre, katılımcıların 94'ü (%87,0) OGM'nin başarı düzeyini başarılı ve 14'ü (%13,0) de kısmen başarılı olarak gördüğünü bildirmiştir. Türkiye'de orman yangınlarıyla mücadele ve olumsuz etkilerini azaltma konusunda dünyada başarılı ve öncü çalışmalar yürütüldüğü düşünülmektedir (Karacabey, 2021, s. 405). Çalışma bulgumuzun aksine başka bir çalışmada Türkiye'deki orman yangınlarıyla mücadelede OGM verilerinin de yangınlara müdahalede son yıllarda büyük başarısızlıklar olduğunu gösterdiğini bildirmiştir. Hatta başarısızlığın temel nedeninin uygulanmakta olan yanlış ormancılık politikaları ile ormancılık yönetiminde yaşanan büyük boşluk olduğu düşünülmektedir (Atmiş, 2021, s. 63).

Katılımcıların "Daha önce orman yangını önleme ve söndürme eğitimlerine hiç katıldınız mı?" şeklinde sorulan soruya ve cevabı evet olanların "Cevabınız evetse bu eğitimleri değerlendiriniz" şeklindeki soruya verdikleri cevaplar Şekil 1'de yer almıştır.

Şekil 1. Katılımcıların daha önce orman yangını önleme ve söndürme eğitimlerine katılma durumları

Yangın önleme ve söndürme eğitimine katılma durumları incelendiğinde; katılımcılardan, 102 kişi evet (%94,4) ve 6 kişi (%5,6) de hayır cevabını vermiştir (Şekil 1). Çalışma bulgularına paralel şekilde başka bir çalışmada orman muhafaza memurlarının %91,4'ü orman yangınları konusunda meslek içi eğitimlere katıldıklarını ve orman yangın işçilerinin tamamına yakını da meslek içi eğitimlere katıldığını ve faydasını gördüğünü bildirmişlerdir (Özden vd., 2012).

Şekil 2. Daha önce orman yangını önleme ve söndürme eğitimlerine katılan katılımcıların bu eğitimleri değerlendirme durumları

Yangın önleme ve söndürme eğitimlerine katılan katılımcıların eğitimleri değerlendirme durumu incelendiğinde; katılımcıların 59'u (%54,6) yeterli, 26'sı (%24,1) çok yeterli bulmuştur (Şekil 2). Buradan neredeyse katılımcıların dörtte birinin eğitimlere olumlu bakış açısı içerisinde olduğunu söyleyebiliriz. Çalışma bulgularını destekleyici yönde başka bir çalışmada orman muhafaza memurları uygulamaya yönelik eğitimlerin yetersizliğini vurgulamışlardır (Özden vd., 2012).

Katılımcılar tarafından "Orman yangınları ile mücadelede en etkin araç sizce hangisidir?" şeklinde sorulan soruya verilen cevaplara Tablo 3'te yer verilmiştir.

Tablo 3. Katılımcıların orman yangınları ile mücadelede en etkin araca ilişkin düşünceleri

Orman yangınları ile mücadelede en etkin araç	f	%
Uçak	16	14,8
Helikopter	25	23,1
İnsan gücü	20	18,5
Arazöz	29	26,9
Dozer	4	3,7
Eskavatör	1	0,9
İlk müdahale ekibi	5	4,6
Bekoloder	1	0,9
El aletleri	5	4,6
Diğer	2	1,9
Toplam	108	100,0

Tablo 3'e göre orman yangınları ile mücadelede en etkin araç olarak katılımcıların 29'u (%26,9) arazöz, 25'i (%23,1) helikopter, 20'si (%18,5) insan gücü ve 16'sı (%14,8) da uçak cevabını vermişlerdir. Orman yangınlarıyla mücadelede en etkin araçlar hava araçları ve karadan mücadele olarak iki gruba ayrılırsa dikkat çeken bir olgu ortaya çıkmaktadır. Katılımcıların verdikleri cevaplardan mücadelede en etkili araç için karadan mücadele gücü olarak cevap verilmiş olup bu oran yaklaşık %62 iken en etkin aracın hava araçları olduğunu düşünenlerde %38 oranında bir algı görülmektedir (Tablo 3). Çalışma bulgularına paralel şekilde başka bir çalışmada orman muhafaza memurlarının %28'i helikopter ve %28'i de arazöz cevabını belirtmiş olup yangın işçilerinin neredeyse yarısı (%49,4) arazöz yanıtını bildirmişlerdir. Orman işletme şeflerinin 3/4'üne göre yangınla mücadelede en etkili araçlar arazöz ve insan gücü iken helikopter ve uçak gibi maliyetli yöntemler fazla tercih edilmemiştir. Orman işletme şeflerinin aksine, köylülerin yarısı uçak ve helikopterin yangın ile savaşmada en etkili araç olduğunu belirtmişlerdir (Özden vd., 2012).

Katılımcılar tarafından "Yangın sezonunda izin kullanamamak çalışma motivasyonunuzu etkiliyor mu?" şeklinde sorulan soru için verilen cevaplara Tablo 4'te yer almıştır.

Tablo 4. Yangın sezonunda izin kullanamamanın katılımcıların çalışma motivasyonunu etkileme durumlarına ilişkin düşünceleri

Yangın sezonunda izin kullanamamanın çalışma motivasyonu etkileme durumu	f	%
Etkiliyor	37	34,3
Kısmen etkiliyor	28	25,9
Alıştım, etkilemiyor	18	16,7
Etkilemiyor	21	19,4
Diğer	4	3,7
Toplam	108	100,0

Tablo 4'te görüldüğü üzere, katılımcıların yangın sezonunda izin kullanamamanın katılımcıların çalışma motivasyonunu etkileme durumları değerlendirildiğinde; en yüksek oran ile 37 kişi (%34,3) etkilediğini, %25,9'u kısmen etkilediğini düşünmekte, %16,7'si alıştığını ve %19,4'ü

bu durumun kendisini etkilemediğini bildirmiştir. Katılımcıların neredeyse üçte ikisi izin kullanamama durumundan az ya da çok etkilendiklerini iddia etmektedirler. Çalışma bulgularına benzer şekilde çoğu orman işletme şefi (%88,7) yangın sezonu içerisinde izin kullanmanın engellenmesini doğru bulmadıklarını ve neredeyse beşte dördü (%80,6) de yangın döneminde izin kullanamama durumunun işteki motivasyonları üzerinde olumsuz etki bıraktığını ifade etmişlerdir. Ayrıca orman muhafaza memurlarının %53,8'i yangın sezonunda izin kullanmamanın çalışma motivasyonunu etkilediğini bildirmişlerdir (Özden vd., 2012).

Orman Yangını Kavramına İlişkin Metaforik Algılar

Deneklere "Size göre orman yangını ne gibidir/neye benzer? Niçin?" şeklinde soru yöneltilmiştir. Onlardan metafor oluşturmaları ve ürettikleri metafor sonrası nedenini açıklamaları istenmiştir. Tablo 5'te katılımcıların orman yangını kavramı için ürettikleri metaforlar ile bu metaforlardan oluşan kategorilerin tablolştırılması ve yorumlanmasına yer verilmiştir. Orman yangını kavramına yönelik 108 birey toplam 108 metafor ve 63 farklı metafor geliştirmiştir (Tablo 5; Şekil 3).

Tablo 5. Katılımcıların orman yangını kavramı için oluşturdukları metaforlar

Metafor adı	f	Metafor adı	f	Metafor adı	f
Ölüm	9	Akciğer kanseri	2	Kibrit	1
Kanser	7	Enkaz	1	Yıkılan hayaller	1
Cehennem	5	Nefret	1	Yeniden yaşam	1
Virüs	5	Tarhana çorbası	1	Zincir	1
Vatan savunması	4	Ev göçmesi	1	Ateş parçası	1
Ev yanması	3	Akciğerleri alınmış insan	1	Koma	1
Hayat	2	Sigara	2	Zehir	1
Yok oluş	2	Atom bombası	1	Freni patlamış araba	1
Yaşamın sona erip yeniden başlaması	1	Eldeki birikimlerin yok olması	1	İnsanın en sevdiğini kaybetmesi	1
Savaş	2	Odu	1	Bilgisizlik	1
Tsunami	2	Dünyanın sonu	1	Değirmen	1
Hastalık	2	Hezimet	1	Okul	1
Covid	2	Çürük diş	1	Kabus	1
Deprem	2	Küresel ısınma	1	Yeşille kırmızının savaşı	1
Alev topu	2	Ömür	1	Araba	1
Ejderha	2	Düşman askeri	1	Bilinçsiz davranış	1
Katliam	2	Sevilen dizinin finali	1	Cenaze evi	1
Çığ	2	Doğanın çığılığı	1	Nefes	1
Patlamış baraj	2	Üniversite sınavı	1	Hançer	1
Sel	2	Yılan	2	Güneş	1
Doğal afet	2	Kıyamet	2	Fırtına	1
Toplam = 108					

Tablo 5'te görüldüğü üzere “Orman yangını” kavramı en çok ölüm (f= 9), kanser (f= 7), cehennem (f= 5) ve virüs (f= 5) metaforlarıyla özdeşleştirilmiştir. Bunun yanında orman yangını ile ilgili vatan savunması, ev yanması, hayat, yok oluş vb gibi metaforlarla da özdeşleştirmişlerdir. Orman yangınlarının küresel ısınmanın da etkisiyle arttığı literatür bilgisi dikkate alındığında, yapılan bir çalışmada küresel ısınma konusunda üretilen metaforlarda en çok “felaket, yok oluş, kıyamet, dünyanın sonu, ölüm, son” gibi olumsuz metaforların yer aldığı görülmektedir (Ateş & Karatepe, 2013).

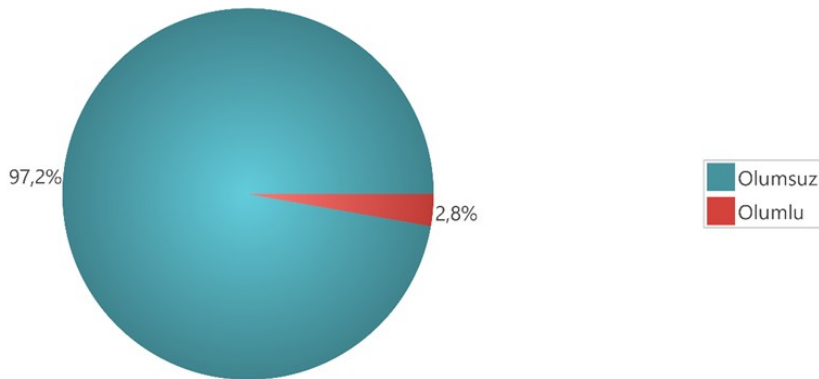
Katılımcıların “Orman yangını” kavramını kıyamet, COVID, ejderha gibi metaforlarla özdeşleştirmelerinden yola çıkılarak orman yangını olumsuz yönde, yaşamın sona erip yeniden başlaması, okul ve yeniden yaşam ile olumlu yönde değerlendirmişlerdir (Tablo 5). Başka bir çalışmada “Orman yangını bir canavardır” metaforu üzerinde durularak ne kadar tehlikeli bir durumu ifade ettiğinin altı çizilmiştir (Matlock et al., 2015).

Şekil 3. Katılımcıların orman yangını kavramına yönelik ürettikleri metaforların dağılımları

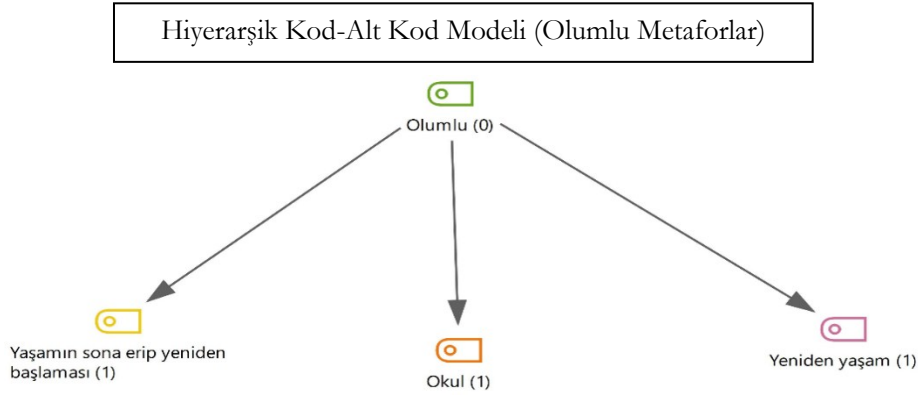
Orman yangını kavramı için geliştirilen metaforların, araştırmacılar ve uzman görüşünün alınmasıyla olumlu ve olumsuz şeklinde 2 gruba ayrılmıştır. Olumsuz ve olumlu metaforlara ait oranlar Şekil 4'te sunulmuştur.

Olumlu ve Olumsuz Metaforlar

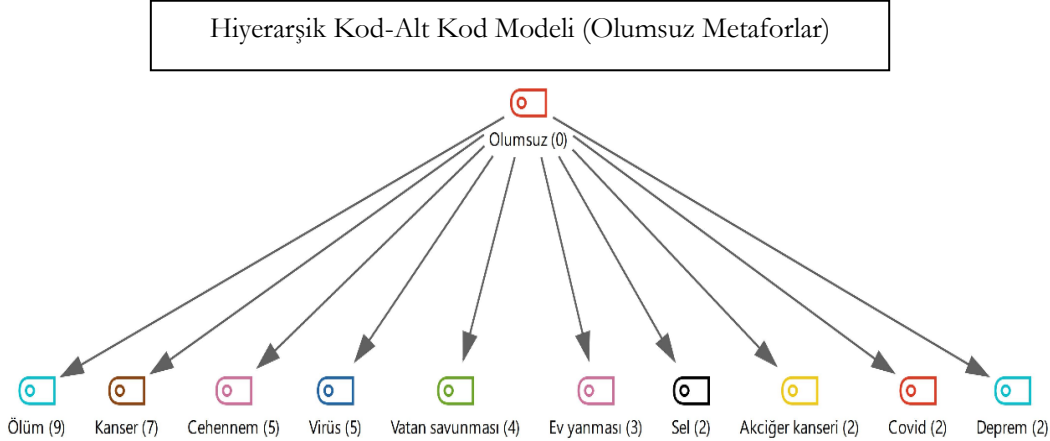
Şekil 4. Katılımcıların orman yangını kavramına yönelik ürettiği olumlu ve olumsuz metaforlar.

Katılımcıların ürettikleri metaforların 3 adedi (%2,8) olumlu iken 105 adedi (%97,2) olumsuzdur (Şekil 4). Bu bulgu dikkate alınarak, katılımcıların neredeyse tamamının "Orman yangını" kavramı için zihinlerinde oluşturdukları algının olumlu yönde olduğu, bu konuyu içselleştirerek benimsedikleri hatta destekledikleri ifade edilebilir (Şekil 4).

Şekil 5. Katılımcıların orman yangını kavramına yönelik ürettikleri olumlu metaforların hiyerarşik kod-alt kod modeli.

Katılımcıların orman yangını kavramına yönelik geliştirdikleri 3 adet olumlu metafor arasında yer alan "yaşamın sona erip yeniden başlaması, okul, yeniden yaşam" kelimeleri Hiyerarşik Kod-Alt Kod Modelinde sunulmuştur (Şekil 5).

Şekil 6. Katılımcıların orman yangını kavramına yönelik ürettikleri olumsuz metaforların hiyerarşik kod-alt kod modeli.

Katılımcıların orman yangını kavramına yönelik geliştirdikleri 105 adet olumsuz metafor arasında yer alan "ölüm, kanser, cehennem, virüs, vatan savunması, ev yanması, sel, akciğer kanseri, covid, deprem" kelimeleri Hiyerarşik Kod-Alt Kod Modelinde sunulmuştur (Şekil 6). Başka bir çalışmada küresel ısınma konusundaki metaforlar arasında (orman) yangınlarına yer verildiği ve böylece bu kavramın tehlikeli durumları beraberinde getireceği öngörülmektedir (Keçeci, 2020; Ateş ve Karatepe, 2013). Benzer şekilde olumsuzluk ifade eden kirlilik türünden su kirliliği

kavramına yönelik metaforlar arasında orman yangınları, yangın kavramına yer verilmiştir (Yılmaz & Yanarateş, 2020).

Katılımcıların orman yangını için oluşturdukları metaforlar, ortak özelliklerine göre kategoriler altında toplanmıştır. Her metaforun, katılımcılar tarafından yapılan açıklamalara göre metaforun gerekçesini meydana getiren düşünce kapsamında gruplandırması gerçekleştirilmiştir (Tablo 6).

Tablo 6. Katılımcıların orman yangını kavramına yönelik geliştirdikleri metaforların oluşturduğu kategoriler

Kategori adı	Metaforlar	f	Kategori adı	Metaforlar	f
Korkunç bir durum	Düşman askeri (f= 1)	28	Kayıp yaşama	Doğal afet (f= 2)	25
	Nefret (f= 1)			Ölüm (f= 9)	
	Enkaz (f= 1)			Deprem (f= 2)	
	Patlamış baraj (f= 2)			Ev göçmesi (f= 1)	
	Fırtına (f= 1)			Hezimet (f= 1)	
	Çığ (f= 2)			İnsanın sevdiğini kaybetmesi (f= 1)	
	Katliam (f= 2)			Yok oluş (f= 2)	
	Covid (f= 2)			Evdeki birikimlerin yok olması (f= 1)	
	Tsunami (f= 2)			Sevilen dizinin finali (f= 1)	
	Savaş (f= 2)			Ömür (f= 1)	
	Virüs (f= 5)			Yıkılan hayeller (f= 1)	
	Kıyamet (f= 2)			Nefes (f= 1)	
	Dünyanın sonu (f= 1)			Bilinçsiz davranış (f= 1)	
	Freni patlamış araba (f= 1)			Bilgisizlik (f= 1)	
Sel (f= 2)	Yeşille kırmızının savaşı (f= 1)				
Kabus (f= 1)	Ev yanması (f= 3)				
Acı bildirme	Hastalık (f= 2)	17	Yanma durumu	Atom bombası (f= 1)	20
	Kanser (f= 7)			Doğanın çılgınlığı (f= 1)	
	Çürük diş (f= 1)			Cehennem (f= 5)	
	Akciğerleri alınmış insan (f= 1)			Alev topu (f= 2)	
	Zehir (f= 1)			Küresel ısınma (f= 1)	
	Koma (f= 1)			Odun (f= 1)	
	Akciğer kanseri (f= 2)			Ateş parçası (f= 1)	
	Hançer (f= 1)			Kibrit (f= 1)	
Cenaze evi (f= 1)	Güneş (f= 1)				
Kazanç sağlama	Araba (f= 1)	2	Tecrübe oluşturma	Sigara (f= 2)	4
	Değirmen (f= 1)			Üniversite sınavı (f= 1)	
Kurtuluş ifadesi	Vatan savunması (f= 4)	7		Hayat (f= 2)	
	Yeniden yaşam (f= 1)			Okul (f= 1)	

	Yaşamın sona erip yeniden başlaması (f= 1)				Ejderha (f= 2)	
	Zincir (f= 1)		Hayvan figürü		Yılan (f= 2)	4
Sağlık unsuru	Tarhana çorbası (f= 1)	1				

Tablo 6 incelendiğinde, en çok metafor üretilen kategorilerin sırasıyla “korkunç, kayıp, yanma (f= 73)”, “acı, kurtuluş, hayvan ve tecrübe (f= 32)” ve “kazanç ve sağlık (f= 3)” orman yangını metaforlarıyla özdeşleştirilmiştir.

Sonuç ve Öneriler

Ormanlık taşra örgütü çalışanlarının “Orman yangını” kavramına ilişkin algılarını metaforlar aracılığıyla ortaya koymalarını sağlamak amacıyla bu çalışmayla elde edilen veriler aracılığıyla ortaya konan metaforla ilgili cinsiyet, yaş, eğitim durumu, çalışılan birim, şu anki pozisyonu, toplam çalışma süresi, orman teşkilatındaki toplam hizmet süresi gibi değişkenlere göre katılımcıların eğilimleri ile orman yangınlarına ilişkin genel görüşler irdelenmiştir. Bu çalışma verileri ormanlık taşra örgütü çalışanlarının “Orman yangını” kavramına ilişkin metaforik algılarında farkındalık oluşturulması gereken konuların neler olduğu hususunda yol gösterici olabilecektir. Orman yangını kendine ait (söndürme, yangın davranışı, yangın önleme, yangın ekolojisi vb.) alt disiplinlere sahiptir. Bu çalışmada hem yangın hem de sosyal konulardaki literatüre yer verilmiştir.

OGM’nin başarı düzeyi 94 katılımcı (%87,0) ile başarılı ve 14 katılımcı (%13,0) ile kısmen başarılı bulunmuştur. Yangın önleme ve söndürme eğitimine katılımcılardan 6 kişi hayır, 102 kişi evet demiştir. Yangın önleme ve söndürme eğitimlerine katılan katılımcıların eğitimleri değerlendirme durumu incelendiğinde; katılımcıların 59’u (%54,6) yeterli, 26’sı (%24,1) çok yeterli bulmuştur. Buradan katılımcıların %78,7’sinin (85 kişi) olumlu bakış açısı içerisinde olduğunu söyleyebiliriz. Orman yangınları ile mücadelede en etkin araç olarak katılımcıların 29’u (%26,9) arazöz, 25’i (%23,1) helikopter, 20’si (%18,5) insan gücü ve 16’sı (%14,8) da uçak cevabını vermiştir. Buradan katılımcıların orman yangınlarıyla mücadelede motorlu kara araçlarından arazöze ilk sırada yer verdiği, motorlu hava araçlarından helikopterin ikinci sırada olduğu ve insan gücüne üçüncü sırada yer verildiği görülmektedir. Katılımcıların %60’ı orman yangını sezonunda izin kullanamamanın katılımcıların çalışma motivasyonunu etkilediğini ve %19’u da etkilemediğini bildirmişlerdir. Buradan katılımcıların yangın sezonunda izin kullanamamalarının az veya çok çalışma moral ve motivasyonlarını olumsuz yönde etkilediği görülmektedir. Çok ilginç bir şekilde neredeyse beşte biri bu konuya alışmış olduğunu bildirmiştir. Bu sonuç ise zorunluluklar altındaki bir kabullenme ve/veya elinden birşey gelmediği için alışmaya çalışma durumu şeklinde yorumlanmıştır.

Orman yangını kavramı en fazla sayıda kod üretilen ölüm (f= 9), kanser (f= 7), cehennem (f= 5), virüs (f= 5), vatan savunması (f= 5), ev yanması (f= 4)” metaforlarıyla özdeşleştirilmiştir. Katılımcıların ürettikleri metaforların 3 adedi (%2,8) olumlu iken 105 adedi (%97,2) olumsuzdur. Bu bulguya göre, katılımcıların neredeyse tamamının “Orman yangını” kavramına yönelik zihinlerinde oluşturmuş oldukları algının olumsuz yönde olduğu açıkça görülmektedir. Katılımcıların “Orman yangını” kavramını kıyamet, COVID, ejderha gibi metaforlarla

özdeşleştirmelerinden yola çıkılarak orman yangını olumsuz yönde algıladıkları; yaşamın sona erip yeniden başlaması, okul ve yeniden yaşam metaforlarını kullanarak olumlu yönde değerlendirdikleri dikkati çekmektedir. Katılımcıların orman yangını kavramına yönelik geliştirdikleri 3 adet olumlu metafor arasında yer alan “yaşamın sona erip yeniden başlaması, okul, yeniden yaşam” kelimeleri Hiyerarşik Kod-Alt Kod Modelinde sunulmuştur. Katılımcıların orman yangını kavramına yönelik geliştirdikleri 105 adet olumsuz metafor arasında yer alan “ölüm, kanser, cehennem, virüs, vatan savunması, ev yanması, sel, akciğer kanseri, COVID, depresyon” kelimeleri Hiyerarşik Kod-Alt Kod Modelinde sunulmuştur. Katılımcıların orman yangınına yönelik geliştirdikleri metaforların oluşturduğu kategoriler en çok “korkunç, kayıp, yangın (f= 72)”, “acı, kurtuluş, hayvan ve tecrübe (f= 32)” ve “kazanç ve sağlık (f= 3)” orman yangını metaforlarıyla özdeşleştirilmiştir.

Bu çalışmada geniş bir çalışma grubu ile tek bir kavram üzerine derinlemesine görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Bu yönüyle çalışmanın alanyazına katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Ormanlık taşra örgütü çalışanlarının yangınlara karşı alınacak koruyucu ve önleyici tedbirlerin yanı sıra yangın sonrası söndürülmesi ile restorasyon ve rehabilitasyon çalışmalarına yönelik bilgi, görüş, deneyim, tutum ve davranışlarına yönelik bilinç altlarında yatan algılarının ortaya konması son derece önemlidir. Yangın öncesi, yangın sırasında ve yangın sonrasında yüksek belirsizlikler içeren durumlara maruz kalan ormanlık personeli aynı zamanda acil eyleme geçmek zorunda olup stres ve zaman yönetimini iyi ayarlamalıdır.

Oluşturulan metaforlar sayesinde ormanlık taşra örgütü çalışanlarının “Orman yangını” kavramına bilinç altlarında yükledikleri anlamların gün yüzüne çıkarıldığı görülmektedir. Bu bağlamda elde edilen sonuçların gerek hizmet içi eğitimlerde gerekse tatbikatlarda sunulan bilgilendirmelerde yarar sağlayacağı düşünülmektedir. Orman yangınlarıyla mücadele toplumun tümü tarafından ilgi ile takip edilmektedir. Orman yangınlarıyla mücadele çalışanlar hem toplumun bir parçası olarak hem de orman yangınlarını birebir yaşadıkları için onların hem toplumun tamamını ilgilendiren bir konudaki içinde buldukları durumu etkileyen olguların incelenmesi ve bu konuda eğitimin geliştirilmesi hem kişisel gelişimleri hem de yangınlarla mücadelede başarıyı etkileyecektir. Bu bağlamda yangınla mücadelede çalışan her düzeydeki personelin eğitimlerinde personelin kendi ve ekibinin can güvenliğini tehlikeye düşürecek, metaforik anlamdaki yüksek riskli zamanlarda doğru karar alma ve alınan kararların uygulanması çok önemlidir. Orman yangınları ile mücadelede çalışanların yangınla karşılaştıkları anlar can güvenliğinin çok yüksek riske girdiği zamanlardır. Personelin duygu ve düşünceleri söndürme faaliyetlerinin başarısını ve can güvenliklerini etkilemektedir.

Bilgi Notu: Bu çalışma, Karabük Üniversitesi Orman Fakültesi Orman Mühendisliği Bölümü’nde Dr. Öğr. Üyesi Damla YILDIZ danışmanlığında, lisans öğrencisi Simge KÜÇÜK tarafından hazırlanan lisans tezinin bir kısmını içermektedir.

Kaynakça

Ateş, M., Karatepe, A. (2013). Üniversite öğrencilerinin küresel ısınma kavramına ilişkin algılarının metaforlar yardımıyla analizi. *Marmara Coğrafya Dergisi*, Sayı 27, 221-241, ISSN: 1303-2429, <http://www.marmaracografya.com>

Atmış, E. (2021). Yangınlardaki başarısızlığın nedeni:yanlış ormancılık politikaları. 2. Orman Yangınları Çalıştayı, 28 Ağustos, Muğla.

Bakırtaş, C. (2020). Dünyada ve Türkiye’de ekonomik kalkınma- küresel kalkınma odaklı sorunlar yeni model arayışları. Nobel Akademik Yayıncılık, Yayın No: 912, Genişletilmiş 2. Basım, Ankara. ISBN: 978-605-133-813-2

Baş, T., Akturan, U. (2017). Sosyal bilimlerde bilgisayar destekli nitel araştırma yöntemleri. Seçkin Yayıncılık, Güncellenmiş ve Genişletilmiş 3. Baskı, ISBN: 978-975-02-4087-4

Bilgili, E., Küçük, Ö., Sağlam, B., Coşkun, K. A. (2021). Büyük Orman Yangınları: Sebepleri, Organizasyonu ve İdaresi. İçinde: Taşkın Kavzoğlu (Editör) Orman Yangınları: Sebepleri, Etkileri, izlenmesi, Alınması Gereken Önlemler ve Rehabilitasyon Faaliyetleri, Türkiye Bilimler Akademisi, Bilim ve Düşün Serisi No: 33, ss: 1-23, ISBN: 978-605-2249-79-6, DOI: DOI: 10.53478/TUBA.2021.039, Ankara.

Çanakçıoğlu, H. (1979). Türkiye orman yangın istatistiklerinin temeline ilişkin tartışmalar. İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi, Seri: B, 29(2), 11-19 <https://doi.org/10.17099/jffiu.68609>.

Dabanlı, İ. (2021). İklim değişikliği ve artan orman yangınları ilişkisi. İçinde: Taşkın Kavzoğlu (Editör) Orman Yangınları: Sebepleri, Etkileri, izlenmesi, Alınması Gereken Önlemler ve Rehabilitasyon Faaliyetleri, Türkiye Bilimler Akademisi, Bilim ve Düşün Serisi No: 33, ss: 25-42, ISBN: 978-605-2249-79-6, DOI: DOI: 10.53478/TUBA.2021.040, Ankara.

Daşdemir, İ. (2019). Bilimsel araştırma yöntemleri. Nobel Akademik Yayıncılık Eğitim Danışmanlık, Gözden Geçirilmiş 2. Basım, ISBN: 978-605-320-442-8

Doğan, Ö. F. (2019). Ortaokul öğrencilerinin çevre sorunlarına yönelik metaforik algıları. (Yüksek lisans tezi). Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Matematik ve Fen Bilimleri Eğitimi Ana Bilim Dalı.

Du Pisani, J. A. (2006). Sustainable development-historical roots of the concept. *Environmental Sciences*, 3(2), 83-96 <https://doi.org/10.1080/15693430600688831>

Genç, H., Demirkaya, H., Karasakal, G. (2010). İlköğretim yedinci sınıf öğrencilerinin orman kavramını algılamaları: fenomenografik bir araştırma. Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi, MAKUFEBED 1, 34-48, <http://edergi.mehmetakif.edu.tr/makufebed>

Güçlü, İ. (2021). Sosyal Bilimlerde nitel araştırma yöntemleri teknik-yaklaşım-uygulama. Nika Yayınevi, Gözden Geçirilmiş 2. Baskı, ISBN: 978-625-7653-34-3

Karacabey, B. (2021). İklim değişikliği sürecinde orman yangınları çalıştayı: sonuç bildirgesi ve kararlar. İçinde: Taşkın Kavzoğlu (Editör) Orman Yangınları: Sebepleri, Etkileri, izlenmesi,

Alınması Gereken Önlemler ve Rehabilitasyon Faaliyetleri, Türkiye Bilimler Akademisi, Bilim ve Düşün Serisi No: 33, ss: 403-419, ISBN: 978-605-2249-79-6, DOI: DOI: 10.53478/TUBA.2021.05, Ankara.

Kavgacı, A., Başaran, M. A. (2023). Orman yangınları. Türkiye Ormancılar Derneği (TOD) Yayını, 422 s., Ankara.

Kaya, M. F. (2014). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının küresel ısınma kavramına yönelik metafor algıları. Siirt Üniversitesi Eğitim Fakültesi Doğu Coğrafya Dergisi, Eastern Geographical Review – 18(29), 117-134.

Kayaardı, F. (2021). Ortaöğretim öğrencilerinin afet ve nüfus kavramlarına ilişkin geliştirdikleri metaforların incelenmesi. (Yüksek lisans tezi). Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Ana Bilim Dalı.

Keçeci, E. E. (2020). 6. sınıf öğrencilerinin küresel ısınma konusundaki metaforları ve metaforik algıları. (Yüksek lisans tezi). Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, , Matematik ve Fen Bilimleri Eğitimi Ana Bilim Dalı.

Kelleci, D. (2014). Sınıf öğretmeni adaylarının iklim kavramına ilişkin algılarının metafor yoluyla incelenmesi. (Yüksek lisans tezi). Giresun Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü, İlköğretim Ana Bilim Dalı.

Krippendorff, K. (2012). Content analysis: an introduction to its methodology (3rd edition). Thousand Oaks, CA: Sage.

Küçükosmanoğlu, A. (1994). Ülkemizde orman yangınları ve yangın sezonları. İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi, Sayı: 1-2, Cilt: 44, İstanbul. <https://doi.org/10.17099/jffiu.98372>

Matlock, T., Gann, T., Bergmann, T., Coe, C. (2015). Metaphor in communicating wildfire risk. bridging divides: spaces of scholarship and practice in environmental communication. The Conference on Communication and Environment, June 11-14, Boulder, Colorado.

Matlock, T., Coe, C., Westerling, A. L. (2017). Monster wildfires and metaphor in risk communication. Metaphor and Symbol, 32(4), 250-261, DOI: 10.1080/10926488.2017.1384273

OGM, (2021). Orman Genel Müdürlüğü 2021 Yılı Resmi Ormancılık İstatistikleri. <https://www.ogm.gov.tr/tr/e-kutuphane/resmi-istatistikler> (Son Erişim: 16.04.2023)

OGM, (2023). Orman Genel Müdürlüğü 2023 Yılı Resmi Ormancılık İstatistikleri. <https://www.ogm.gov.tr/tr/e-kutuphane/resmi-istatistikler> (Son Erişim: 16.08.2023)

Özcan, Ş. (2019). Sınıf öğretmeni adaylarının çevre kavramına yönelik metaforlarının karşılaştırılması. (Yüksek lisans tezi). Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Temel Eğitim Ana Bilim Dalı.

Özden, S., Kılıç, H., Ünal, H. E., Birben, Ü. (2012). Orman Yangını İnsan İlişkisi. Türkiye Ormancılar Derneği (TOD) Yayını, 1. Baskı, ISBN 978-9944-0048-7-9

Özkan, U. B. (2022). Eğitim bilimleri araştırmaları için doküman inceleme yöntemi. Pegem Akademi, 5. Baskı, ISBN: 978-605-241-723-2

Sarıbaş, M. (2016). Ormanlık terimleri sözlüğü. Türk Dil Kurumu Yayınları, Birinci Basım, Ankara.

Semino, E. (2021). Not soldiers but fire-fighters-metaphors and COVID-19. Health Communication, 36, (1), 50-58, DOI: 10.1080/10410236.2020.1844989

T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, (2019). Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları Değerlendirme Raporu. Ankara. <http://www.surdurulebilirkalkinma.gov.tr/dokumine/> (Son Erişim: 20.04.2023)

TDK, (2023). Türk Dil Kurumu Sözlükleri. <https://sozluk.gov.tr/> (Son Erişim: 20.04.2023)

TOD, (2022). Orman İçi ve Bitişğinde Yaşayanlar için Orman Yangınlarıyla Mücadele Rehberi, Derleyen: Vehbi TUTMAZ, ISBN: 978-605-71791-0-4, 34 sayfa, Türkiye Ormanlılar Derneği (TOD) Yayın No: 59, Emsal Matbaa Tanıtım Hizmetleri, Ankara.

Tok, G., Cebesoy, Ü. B., Bilican, K. (2017). Sınıf öğretmeni adaylarının iklim değişikliği farkındalıklarının incelenmesi. Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi, 8(2), 23-36.

Turan, Ö. (2019). Orman yangınları ve insan ilişkilerinin farklı ilgi grupları açısından incelenmesi. (Yüksek lisans tezi). Artvin Çoruh Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Orman Mühendisliği Ana Bilim Dalı.

UN, (2014). The Millennium Development Goals Report 2014. United Nations, New York. <https://www.undp.org/publications/millennium-development-goals-report-2014> (Son Erişim: 20.04.2023)

WCED, (1987). Our Common Future. World Commission on Environment and Development. Oxford: Oxford University Press. <https://www.are.admin.ch/are/en/home/media/publications/sustainable-development/brundtland-report.html> (Son Erişim: 20.04.2023)

Yazıcı, Ö., Ulu Kalın, Ö. (2018). Doğal afet için kavramsal metaforların karşılaştırmalı analizi. Kafkas Üniversitesi e-Kafkas Eğitim Araştırmaları Dergisi, 5(1), 25-40. DOI: 10.30900/kafkasegt.396396

Yıldırım, A., Şimşek, H. (2021). Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri. Seçkin Yayıncılık, Güncelleştirilmiş 12. Baskı, ISBN: 978-975-02-6982-0

Yılmaz, A., Yanarateş, E. (2020). Öğretmen adaylarının su kirliliği kavramına yönelik metaforik algılarının veri çeşitlemesi yoluyla belirlenmesi. Kastamonu Eğitim Dergisi, 28(3), 1500-1528. DOI: 10.30900/kafkasegt.396396

INTERNATIONAL

JOURNAL of HUMAN STUDIES

Uluslararası İnsan Çalışmaları Dergisi

ISSN: 2636-8641

Cilt/VOLUME 7 Sayı/ISSUE 14 Yıl/YEAR: 2024 ALINDI/RECEIVED: 20-10-2024 – KABUL/ACCEPTED: 03-12-2024

Kültürel yapının dijital yansımaları: Yeme içme Mekanlarının Instagramda Sunum Biçimleri (İzmir Buca Örneği)

*Digital reflections of cultural structure: Presentation styles of Food and Beverage Venues on Instagram
(The case of Izmir-Buca)*

Nebiye KONUK KANDEMİR¹ | Gazanfer KAYA² | Turgut GÜMÜŞOĞLU³

Abstract

Different approaches can be adopted to understand and interpret the cultural structure. Cultural structure can be observed through institutions such as family, education, law and economy. Furthermore, elements such as traditions, social relations, forms of communication, dressing styles, fashion, and so on contribute to the understanding of cultural structure. Eating and drinking behavior is one of these elements. These reflects the characteristics of a particular

Öz

Kültürel yapının anlaşılması ve yorumlanabilmesi için çeşitli yaklaşımlar benimsenebilir. Aile, eğitim, hukuk ve ekonomi gibi kurumlar üzerinden kültürel yapı incelenebilir. Ayrıca gelenekler, sosyal ilişkiler, iletişim biçimleri, giyinme tarzları, moda ve benzeri gibi unsurlar kültürel yapının anlaşılmasına katkıda bulunur. Yeme içme davranışı da bu unsurlardan biridir. Yeme içme, belirli coğrafi bölgenin, özelliklerini yansıttığından, bütünün bir parçası olarak

¹ Nebiye KONUK KANDEMİR, Doç. Dr., Dokuz Eylül Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü, nebiye.konukkandemir@deu.edu.tr, Orcid: 0000-0002-2046-1133

² Gazanfer KAYA, Doç. Dr., Dokuz Eylül Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü, gazanfer.kaya@deu.edu.tr, Orcid: 0000-0002-8236-4419

³ Turgut GÜMÜŞOĞLU, Doç. Dr., Dokuz Eylül Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü, turgut.gumusoglu@deu.edu.tr, Orcid: 0000-0001-5018-9508

geographical region, so in general, it offers ideas about the culture. Considering that technology and communication affect and transform society, the symbols shown in digital media carry important traces in terms of cultural structure. In this context, while trying to understand the cultural structure, discourses in digital media have become more important than before. In this study, 'presentation styles of eating and drinking places' on Instagram, where new forms of communication can be shown, were used as a tool to understand the cultural structure. For this purpose, instagram accounts of eating and drinking places in Buca, the most populated district of Izmir, were examined. The sample obtained from them was interpreted by content analysis. In the instagram of cafes-restaurants; the categories of friendship, youth, socialization, cultural values, pleasure, leisure time, culture and art came to the fore. In addition, despite the more frequent use of English, which is universal, national and religious values are also included in Instagram presentation forms. This points to the strengths and weaknesses of the cultural structure.

Keywords: *Cultural structure, Food and beverage places, Instagram, Buca District, Izmir*

incelendiğinde kültür hakkında fikirler sunar. Teknolojinin iletişimi deđiőtirdiđi, iletişim kanallarının toplumu etkilediği ve dönüőtürdüđü de göz önüne alındığında dijital mecralarda sunulan, gösterilen ve işaret edilen semboller, simgeler kültürel yapı açısından önemli izler taşır. Bu açıdan kültürel yapıyı anlamaya çalışırken dijital mecralardaki sunumlar eskiye oranla daha önemli hale gelmiştir. Bu çalışmada ise, nispeten yeni sayılan, iletişim biçimlerini deđiőtiren ve dönüştüren, kullanıcı sayısı itibariyle güçlü olan instagramda 'yeme içme mekânlarının sunum biçimleri' kültürel yapıyı anlama aracı olarak kullanılmıştır. Bu amaçla İzmir'in en fazla nüfusa sahip ilçesi olan Buca'da mevcut yeme içme mekânlarından oluşturulan örneklemin Instagram hesapları içerik analizi ile incelenmiştir. Kafe-restoranların instagram sunumlarında; arkadaşlık, gençlik, sosyalleşme, kültürel değerler, haz, boş zaman geçirme, kültür sanat kategorileri öne çıkmıştır. Öte yandan evrensel dil olarak İngilizce'nin daha yoğun kullanımına karşın milli ve dini değerlerin instagram sunum biçimlerinde yer alması kültürel yapının güçlü ve zayıf yönlerine işaret etmektedir.

Anahtar Kelimeler: *Kültürel yapı, Yeme içme mekanları, Instagram, Buca İlçesi, İzmir*

Giriş

Belirlenen bir konuda araştırma sürecine girişildiğinde, ilgili konuyu destekleyen malzemeler bazen yanı başınızda bulunabilir. Mesela bu araştırmanın yazarlarının görev yaptığı üniversitenin yakınında yer alan Kuruçeşme Mahallesi (Buca), araştırılan konuyla ilişkili pek çok malzeme sunmaktadır. Ağırlıklı olarak Doğu Anadolu Bölgesi'nin illerinden göç edenlerle şekillenen eski bir gecekondu mahallesi olan Kuruçeşme, üniversite kampüsünün oluşturulması, çevre yolunun açılması ve de son on yılda hızlanan kentsel dönüşümle birlikte önemli bir değişim geçirmiştir. Bu mahallede yıkılan eski binanın yerine bir Amerika kentinin ismi ile başlayan "Boston Drink & Dessert" isimli bir mekânın açıldığına tanık olunmakta, ayrıca KFC, McDonald's, Dominos, Burger King, Starbucks gibi mekânların varlığı da dikkat çekmektedir. Küresel yemek kültürünün yansıması olan bu yeme içme mekânlarının bulunduğu alanların yakınında ise ciğerci, kebabçı, dönerci, çiğ köfteci, kumrucu, söğüşçü ve boyozcu gibi yerel yemek kültürünün yansımaları olan mekânlar yer almaktadır. Küresel yemek kültürünün, diğer deyişle küreselleşme kültürünün simgesi olan yeme içme mekânlarının Türkiye'nin kent ve mahallelerine girişi kırk yılı aşmayan bir zamanda gerçekleşmişken, yerel kültürün mekânlarının geçmişinin ise daha köklü olduğunu belirtmek gerekir. Her iki yemek kültürünün farklı dinamikleri olduğu gibi, kesişimleri de olabilmektedir. Nitekim her iki kültürle ilişkili yeme içme mekânlarının, internet ve sosyal medyayı kullandığı, ayrıca yemek dağıtım şirketlerinin platformlarına dâhil oldukları görülmektedir.

Kültür, sosyal bilimlerin en kapsayıcı kavramlarından biridir. Bu bağlamda kültür denildiğinde, insanların ürünü olan maddi ve manevi unsurların bütünü gibi genel bir açıklama yapılabilmektedir. Ancak kültürü tanımlamak bu kadar kolay değildir. Egeleton, *Kültür* kitabının ilk cümlesinde şu saptamada bulunur: "Kültür" olağanüstü derecede karmaşık bir kelimedir (Eagleton, 2019, s. 15). Bu karmaşık kelime, bir *işleme sürecinin* adı olarak başlangıçta -ürün yetiştirimi (cultivation) ya da hayvan yetiştirimi (çobanlık ve besicilik) ve zihin yetiştirimine doğru anlamını genişleterek- özellikle Almanca ve İngilizce'de 17. yüzyılın sonlarında belli bir halkın yaşam biçimi genellemesinin adı olmuştur (Williams, 1993, s. 8-9). Cuche ise, Latince *cultura*'dan gelen ve tarlalara ve çiftlik hayvanlarına verilen bakım anlamına gelen sözcük 18. yüzyılın sonlarına doğru ekilmiş biçilmiş toprak parçası anlamında geçtiğini belirtir (Cuche, 2013, s. 15). Burke ise kültürün zaman içinde almış olduğu kullanımlara vurgu yapar. Kültür, eskiden yüksek kültür anlamına gelirken, zamanla "aşağı" ya da halk kültürünü de kapsamaya başlamıştır. Ayrıca kültür terimiyle güzel sanatlar ve bilimler kastediliyordu. Sonrasında ise geniş bir yapıntılar (imgeler, araçlar, evler vb. gibi) ve uygulamalar (söyleşmek, okumak, oyun oynamak gibi) dizgesine gönderme yapar (Burke, 2021, s. 44). Batı dillerinden Türkçe'ye geçen kültür sözcüğünün, öz Türkçe'deki karşılığı "ekin" sözcüğüdür. Burada ekin, insan eliyle oluşturulmuş bir ürünü ifade eder. Ozankaya'a göre ekin, tarihsel toplumsal gelişme sürecinde yaratılan bütün özdeksel ve tinsel değerleri ile bunları yaratmada, kullanmada, sonraki kuşaklara iletmede yararlanılan insanın doğal ve toplumsal çevresine egemenliğini gösteren araçların tümüdür (Ozankaya, 1995, s. 47).

Kültür ile insanlık tarihi arasında yakın bir ilişki vardır. İnsanın doğa ve diğer insanlarla etkileşiminin tarihi, aynı zamanda insanlığın kültürel ürünlerinin tarihidir. İnsanlık tarihinde devrim olarak nitelendirilen dönüm noktalarının başında, yaklaşık 12 bin yıl önce yerleşik yaşama (Neolitik Çağ'a) geçiş gelir. Mary Işın'a göre, Neolitik Çağ öncesindeki uzun Paleolitik Çağ'da, insanlar taş aletler yapmış, otlar, meyveler, kökler toplamış ve avlanmışlardır. İnsanlar, topladıkları bitkileri ve avladıkları hayvanların etlerini kış için kurutup saklamayı ve ateşte pişirmeyi öğrenmişlerdi (Mary Işın, 2022: 11). Köylüler hem çeki için hem de besin kaynağı olarak çeşitli hayvanlar besliyordu. Öküzler ve inekler saban çekiordu ve hem et hem de süt kaynağıydılar (Sanderson, 2024: 66). Böylece Neolitik Çağ ile birlikte tarıma geçiş ve hayvanların evcilleştirilmesi, önemli devrimsel değişmelere yol açmıştır. Dünyada tarım toplumunun ve kırsallığın baskın özelliği, son 250 yıla kadar, yani Sanayi Devrimi'ne kadar devam etmiştir. Kaya, yaklaşık 12 bin yıllık süreci kapsayan yerleşik yaşama geçişi, 1 metrelik zaman cetveli örneği üzerinde değerlendirir. Bir metrenin her bir santiminin 120 yıla karşılık geldiği dikkate alındığında, 98. santimin başında dahi dünya nüfusunun %90'ı kırsal ağırlıklı bir yaşam sürüyordu (Kaya, 2023). Diğer bir ifadeyle, söz konusu dönem içerisinde, devletler, imparatorluklar, iç ve dış ticari faaliyetler ve de kentler gelişmekle birlikte, baskın karakter tarım toplumları gerçeğidir. Nitekim Scott'a göre bu dönemdeki tarım toplumu devletlerinin (Mezopotamya, Mısır, İndus Vadisi, Sarı Irmak) geçimi; buğday, arpa ve Sarı Irmak örneğinde akdarı gibi tahıllara bağlı olmuştur. Sonrasında buna pirinç ve Mısır eklenmiştir (Scott, 2021, s. 120). Dolayısıyla, Sanayi Devrimi öncesindeki dünya nüfusunun ezici çoğunluğunun geleneksel ve görece dışa kapalı bir yaşam sürdürdüğü bilinmektedir. Bu nüfusun beslenmesi ve yemek kültüründe, uzun bir süre tarımsal üretim ve hayvancılık başat özellik göstermiştir.

Tarihsel boyutları derin olan ve bütün toplumsal yapıya nüfuz eden kültür (Tomlinson, 1999, s. 17), aynı zamanda bir toplumun genel yaşam tarzının unsurlarını da kapsamaktadır. Bu bağlamda toplumu oluşturan insanların üretim biçimi, barınmaları, giysileri, kullandıkları eşyalar, müzikleri, oyunları vb. unsurlar kültürün yansımalarıdır. Nitekim yemek unsuru da, insan varlığının sürdürülmesi için zorunluluk olmasının ötesinde, kültürel anlamlar ifade eder. Böylece sahip olunan yemek kültürünün şekillenmesinde, coğrafi, ekonomik, toplumsal birçok etmen vardır. Deveci'nin belirttiği üzere yemek kültürünün insanların yaşadıkları toplum, zaman dilimi, ülke, bölge veya yöreye göre değişkenlik göstermesi olağan bir durumdur (Deveci, 2022, s. 18). Örneğin, bir kişi hayatında hiç pirinçle kahvaltı yapmamışken, yüz milyonlarca kişi için pirinçle kahvaltı etmek, alışagelen bir yemek tarzıdır. Yine etli bir yemek olan Beyran Çorbası, Türkiye içindeki bir yöre için (Gaziantep) kahvaltı zamanı tüketilen bir yiyeceğe karşılık gelir. Sanderson'un ifade ettiği üzere, Hint yemekleri çok baharatlıdır, İngiltere ve İsveç'te ise yemekler görece sadedir. Ayrıca Çin'in güneydeki Sichuan bölgesinde yemekler baharatlıyken daha kuzeyde yemekler daha sadedir (Sanderson, 2024, s. 93). Bu bağlamda yemek kültürünün belli coğrafi bölgeleri, bir ülkeyi,

ùlke içindeki bölgeleri ve kentleri tanımlayan özellikler taşıması, onu bütün içindeki bir parçanın mutfağına dönüştürür.

Toplumların geçirdiği değişimlerin yemek kùltürü ve yeme içme mekânları üzerinde önemli etkileri vardır. Batı'da Sanayi Devrimi ile birlikte, geleneksel kırsal ağırlıklı toplumun yerini modern kentli bir toplum almaya başlamıştır. Söz konusu dönüşüm yeme içme kùltürü ve mekânlarını da belirlemiştir. Örneđin Spang'a göre, Fransa-Paris, kentin varlıklılıarı için son derece lüks restoranları bulunan ve diğer ùlkelere de yayıldığı yerdir. 19. yüzyılın ortasından çok sonra bile, restoranlar, Fransa'nın başkentinin dışında nadiren karşılaşılan, neredeyse tamamen Paris'e özgü bir görüńü olarak kalacaktı (Spang, 2020, s. 20).

Modern toplumda bir yandan yemeğin ev dışında yenmesi, özellikle belli sınıflarla yakından ilişkili bir durumken, süreç içerisinde geniş kitlelerin yaşamlarındaki iyileşmeler, bu durumun diğer kesimlerce de deneyimlenmesine olanak vermiştir. Modern toplumdaki kitleler, aynı zamanda gündelik yaşamın hızı, dakikliği ve stersi altındaydılar. Bu durum süreç içerisinde beslenme düzenini de etkilemiştir. Özellikle 20. yüzyılda, buzdolabı ve mikro dalga fırın gibi teknolojik aletlerin yaygınlığı, kitlelere yönelik üretilen endüstriyel dondurulmuş besinlerin evlerde saklanabilmesine ve ısıtılarak yenilebilmesine olanak vermiştir. Aynı zamanda 20. yüzyılın başında kola gibi gazlı içecekler yaygınlaşmaya, fast food tarzı beslenme kùltürünün mekânları açılmaya ve hızla yayılmaya başlamıştır. Fast food kùltürünün diğer coğrafyalara yayılması ise neoliberal küreselleşme döneminde gerçekteşmiştir. Bir diğer ifadeyle, neoliberal ekonomi politikaları ile sadece ekonomiler değil, aynı zamanda farklı ùlkelerinin insanların yeme içme tarzları da yeniden yapılandırılmıştır. Bu bağlamda kola gibi gazlı içecekler, hamburger, salam, sosis gibi besinler geniş kitlelerin alışa gelen tüketim tarzına dönüşmeye başladığı gibi, içecek ve yiyeceğin bazı restoran menülerinde ilişkilendirilerek sunulduğu (hamburger-kola ve pizza-kola gibi) gör÷lmektedir. Küreselleşmenin yaygınlaştığı dönemin tüketim mekânları olan AVM'lere milyonlarca kişi gitmekte ve buralarda yerel yemek kùltürünün mekânları da olmakla birlikte, baskın olanın küresel yeme içme kùltürünün markalarının olduğunu belirtmek gerekir. Neoliberal küreselleşme döneminde vurgulanması gereken bir nokta ise uluslararası göçmen hareketliliğinin bağlı olarak, yerel mutfaklarının diğer ùlkelere daha fazla göç etmesidir.

Anadolu coğrafyası, kadim uygarlıkların ve toplumların varlık gösterdiği bir özellik taşıır. Bu durum yemek kùltürünün de zengin olmasına kaynaklık etmiştir. Türkiye'nin miras aldığı Osmanlı İmparatorluğu'nun geniş bir coğrafyada egemenlik kurması, farklı yemek kùltürleriyle etkileşimi getirmiştir. Tarım ağırlıklı bir toplumsal yapıya sahip olan imparatorluk, 19. yüzyıldan itibaren modernleşme unsurlarını izlemeye başlamıştır. Bu dönemde sanayileşen ùlkelerin Osmanlı ile artan ticaret hacmi artmış, modernleşme kentsel mekânlarla ve yeme içme tarzına yansımıştır. Nitekim Çilli'nin belirttiği üzere 19. yüzyılın başlarından itibaren İstanbul'da geleneksel lokantaların yanında Avrupa mutfağının sunulduğu restoranlar, pastaneler, şekerlemeciler ve

kafeler hizmet vermeye başlamışlardır (Çilli, 2023, s. 179). Böylece bu dönemde başkent İstanbul ve İzmir gibi kentlerde Avrupa mutfağının yiyecek ve içecek menülerinin olduğu modern restoranlar açılmıştır. Yine Rum ve Ermeni nüfusun varlığının, yeme ve içme mekânlarına, özellikle de lokanta ve meyhane kültürüne yansımıştır. Bozis, hem Rumların yüzlerce yıl yaşadığı İstanbul'un hem de Anadolu kentlerinin yemek kültüründe önemli izler bıraktığını vurgulamaktadır (Bozis, 2021).

Cumhuriyet'in başlangıç yıllarında nüfusun yaklaşık %75'i köylerde yaşıyordu ve geçimlerini tarım/hayvancılık ile sağlıyordu. Yeni devlet, Osmanlı'nın modernleşen kent ve yeme içme kültürünü de miras almıştır. Cumhuriyet döneminin kentlerinde seçkin kültürün mensuplarının gittiği balo ve törenlerin de yapıldığı Şehir Kulüpleri ve lokantalar açılmıştır. Beşirli'ye göre yeme içme pratikleri bireylerin toplumsal hiyerarşideki yerini gösterir. Bu bağlamda yiyecekler ve bunların sunulduğu mekânlar, yüksek sınıf ve statü ile ilişkilendirilmektedir (Beşirli, 2021, s. 29). Cumhuriyet Türkiye'sindeki yapısal anlamda büyük değişmeler ise tarımda makineleşmenin yaygınlaşması ve de tarımın piyasaya açılmasıyla gerçekleşmiştir. Bu bağlamda 1950'lerde artan ve sonraki on yıllarda hızlanan bu durum, kırsal alanların çözülmesini ve kentlere göç gerçekliğini ortaya çıkarmıştır. 1950-1980 döneminde hızlanan iç göç; sadece emeğin kentleşmesini değil, aynı zamanda bizim ifademizle "yemeğin kentleşmesi" sürecini de getirmiştir. Bu durum Şener Şen ve Uğur Yücel başrollerini oynadığı *Muhsin Bey* filmine de yansır: "*Zaten güzelim İstanbul'u kebabçı salonu hâline getirdiniz. Acılı Adana, acılı Urfa, acılı lahmacun. İstanbul kebab kokuyor. Ne bu be, nerde o güzelim yemeklerimiz*" (Şener Şen-Muhsin Bey Filminden). Filmde kentin dönüşüm sürecine bağlı olarak, kaybolan ve onun yerini alan kültürel yeme içme biçimleri vurgulanmıştır.

Türkiye'de 1980'li yıllardaki değişimlerde, ekonominin yeniden yapılandırılmasının yani liberal-piyasacı politikaların öne çıkmasının önemli etkisi vardır. Devletin tarımsal alandaki destekleri azaltması kırsaldan kentlere olan göçü hızlandırmıştır. Ayrıca ithal malların ülke piyasasında daha yoğun giriş yaptığı bu dönemde, küresel yemek kültürünün McDonald's gibi simge restoranları açılmıştır. McDonald's restoranlarının ilki Ekim 1986 yılında İstanbul Taksim'de açılmış ve bu açılış Milliyet Gazetesinde "Kompütürlü Hamburger" başlığı ile haber yapılmıştır. Gazete yer alan haberde bir hamburgerin 65 saniyede hazırlandığı bilgisine de yer verilmiştir (Çapın, 1986: 3). Açıldığı yıllarda Amerikan hayat tarzını benimseyen üst sınıflar tarafından ziyaret edilen McDonald's, daha sonraki dönemde orta ve alt sınıfın gittiği mekânlar olmuştur (Akarçay, 2018, s. 284-285). Sonraki yıllarda başka küresel fast food restoranlar da hızla yaygınlaşmıştır. Küçükkömerler ve Kaya'nın verdiği rakamlara göre, Türkiye'de 200 McDonald's işletme, 600 Burger King (ilk açılan işletme 1995) ve 58 Pizza Hut restoran hizmet vermektedir (Küçükkömerler ve Kaya, 2022, s. 418). Günümüzde yeme içme alışkanlıkları gittikçe benzeşim gösterirken, ayrıca küresel yeme içme markaları, müşterileri cezbetmek için yerel unsurları gözetilen menülere

yöneldiği ve böylece küresel ile yerel birlikteliğinden oluşan melez yemek kültürünün çıktığını belirtmek gerekir. Küçükkömerler ve Kaya, küresel yeme içme mekânlarının, Ramazan ayında bu aya özgü menüler hazırladığını, “Anadolu Ateői” gibi menü ismi yaptıklarını, yine menülerde “Anne Köftesi” ifadesi kullandıklarını vurgular (Küçükkömerler ve Kaya, 2022, s. 419). Defne Karaosmanoğlu, küresel yemek şirketlerinin hem girdikleri bölgeleri aynılaştırdığı hem de kendilerini yerele uyarlamak durumunda kaldıklarını ifade eder (Defne Karaosmanoğlu, 2017, s. 19). Nitekim Aydın İlindeki franchising restoranlar üzerine yapılan bir araştırmanın sonucuna göre “uluslararası fast food restoranlarının yerel ürünler sunmada başarılı olduğunu düşünüyorum”; “Fast food restoranlarını tercih etmemin sebebi yerel ürünler sunmasıdır” ve “uluslararası fast food restoranlarının sunmuş olduğu yerel ürünler satın alma kararımı olumlu etkiler” ifadeleri en fazla faktör yoğunluğuna sahiptir (Çakır vd., 2011, s. 115). Türkiye ve yerel yemek kültürü bağlamında belirtilmesi gereken bir noktada dış göçtür. Osmanlı’nın son döneminde kaybedilen topraklardan ve de Cumhuriyetin ilk yıllarında Balkanlar’dan yoğun göç akını, göçmen yemek kültürlerini Anadolu’ya taşımıştır (şahin, 2023, s. 633). Ayrıca Türkiye’den ağırlıklı olarak Avrupa’ya yönelen işçi göçü, buldukları ölkelerde Türk lokantalar açmışlardır. Döner, bu bağlamda en simgesel değere sahiptir. Öyle ki yakın zamanda Türkiye’yi ziyaret eden Almanya Cumhurbaşkanı yanında 60 kiloluk bir döner getirmiştir. Yine Türkiye’ye yerleşmek veya başka ölkelere geçmek için gelen uluslararası göçmenler de kendi yerel mutfaklarını yansıtan işletmeleri açtıkları görölmektedir. Özellikle yaklaşık 3.5 milyon Suriyelinin yaşadığı Türkiye’de Suriyelilerin işlettikleri lokantaların görünürlükleri kentlerde artmıştır. Bir etkileşim alanı olarak yöresel yemeklerin sunulduğu kafe, restoran, lokantaların özellikle Suriyeli göçmenlerin yerleştikleri ve dayanışma ağlarını kurdukları mahallelerde arttığı, mekânın ve gündelik hayatın yeniden üretildiği söylenebilir (Tuncer, 2019). Türkiye’de insanların ev dışında yeme içme mekânlarına olan ilgisi, son yıllardaki ekonomik koşullardan kaynaklı azalma eğilimine girmekle birlikte, bazı toplumsal kesimlerin ev dışında yeme içme kültürünün varlığı dikkat çekicidir. Ayrıca son yıllarda restoranların, yemeklerini evlere/iş yerlerine daha fazla taşıyan dağıtımçı şirketlerin yaygınlaştığı söylenebilir. Öyle ki motokuryeler artık kent sokak ve caddelerinin olağan bir görünümüne dönüşmüş durumdadır. Dıőarıdan yemek siparişinin artmasında, sipariő vermeyi kolaylaştıran uygulamalar ve dağıtımçı şirketlerin promosyonlarının etkili olduğunu belirtmek gerekir. Ayrıca Covid 19 süreci alışveriş ve tüketim alışkanlıklarını etkileyerek, dijital platformlardan eve sipariő verme davranışını pekiştirmiş, restoran ve kafeler işletme prensiplerini bu doğrultuda revize etmişlerdir (Narcı ve Konuk Kandemir, 2021, s. 71-72)

1.Yeme içme Kültürü Açısından İzmir

Yeme-içme kültürü bakımından İzmir, önemli bir konumdadır. İzmir yüz yıllar boyunca doğu-batı ticaretinde önemli bir yere sahip olmuştur. İzmir’e yerleşen Avrupalı tüccarların yanında, kentin barındırdığı heterojen nüfus yapısı, yeme içme ve eğlence kültürüne yansımıştır.

Osmanlı'nın modernleşme döneminde İzmir'de son derece lüks restoranların, yine meyhanelerin varlığı bilinmektedir. İzmir mutfağında deniz ürünleri dışında, sebze-ot yemeklerinin, zeytinyağlı yemeklerin ve hamur işi yemekleri önemli bir yer teşkil eder. Örneğın İzmir'le özdeşleşmiş olan Boyoz, İzmirli Rumların yaptığı bir yiyecektir. Türkiye'nin bazı illerine İzmir'den dondurulmuş boyoz gönderilmektedir. Ayrıca İzmir'in kendine özgü bir beslenme lugatının olduğunu belirtmek gerekir. Gevrek (simit), darı (mısır), nohut (leblebi) ve çiğdem (çekirdek) bu lugatın bazı örnekleridir. Yine Kumru da bu şehirle özdeşleşmiş ve etsiz bir yiyecek olmakla birlikte, sonradan sosis ve sucuk gibi ürünler katılarak başka bir tarza dönüşmüştür.

İzmir, Türkiye'nin kırsalındaki çözümlenin hızlandığı 1960-1980 döneminde yoğun bir iç göç almıştır. Bu durum kentteki, plansız ve sorunlu yapılaşmayı arttırdığı gibi, göç edilen bölge ve illerin yeme içme kültürünü yansıtan mekânlar İzmir'de yaygınlaşmıştır. Esasında İzmir çoklu yemek kültürlerinin öne çıktığı bir kenttir. Rumlardan kalan yemekler yanında, kendi yerel mutfağı, iç göçle taşınan yemekler ve de bunlara uluslararası göçün izini taşıyan yemekler eklenmiştir. Uluslararası göçmenlerin Avrupa'ya geçişinde önemli bir noktada yer alan İzmir, düzenli ve düzensiz göçmen hareketliliğın yoğun olduğu bir ildir. İzmir'in Basmane semtinde Afrika ve Ortadoğu ülkelerinden gelen ve Avrupa'ya gitme arayışında olan göçmenler bulunmaktadır. Bölgede gözlem yapıldığında Afrikalı'ların gittiğı işletmeler (örneğin Sudan Cafe Africa) dikkat çekmektedir. Yine İzmir'de 150 bin civarında Suriyeli'nin varlığının da bir sonucu olarak, bu nüfusun kümelenildiğı bölgelerde Suriye lokantaları açılmıştır.

Kültürel yapının yeme içme mekânlarına yansımalarına odaklanan bu çalışmada, İzmir'in 30 ilçesi arasında 523 bin 487 kişi nüfusu ile en kalabalık ilçesi olan Buca'daki⁴ kafe ve restoran tarzı işletmeler üzerinden değerlendirmeler yapılmıştır. Buca ilçesi, Cumhuriyet tarihi boyunca Balkanlardan gelen göçmenlerin yoğun yerleştiğı bir ilçedir.⁵ Ayrıca Ege Bölgesi, İç Anadolu ve ağırlıklı olarak Doğu Anadolu Bölgesi ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nden iç göç akınına uğrayan Buca, yine Dokuz Eylül Üniversitesi'nden kaynaklı binlerce öğrencinin yaşadığı ve de Suriyelilerin de en çok yaşadığı ilçelerden biridir. Bu sebeple Buca, yerel ve küresel yemek kültürünün mekânlarla yansımalarının gözlemlenebileceğı, potansiyel müşterilerin yoğun olduğu bir ilçe konumundadır. Bu araştırmanın alanı olan Buca ilçesi, Avrupalı Levantenlerin pek çok köşk yaparak yaşadığı bir sayfiye yeri olmuştur. Cumhuriyet'in kuruluş yıllarında mübadele ile Yunanistan'dan gelenlerin yerleştiğı yerleşim yerlerinde olan Buca, tarihsel süreç içerisinde Yugoslavya ve Bulgaristan gibi Balkan ülkelerinden göçlerle gelişmiştir. Böylece Buca'da Balkan göçmenleri önemli bir nüfusa sahip olmuştur. Boşnak Börekçisi, Mostar Dönerçisi gibi işletme isimleri de bu durumu yansıtmaktadır. Yine Buca ilçesinde, Ege Bölgesi'ne özgü yöresel yemekleri yapan mekânlar da bulunmaktadır. Buca 1970'lerde hareketlenen iç göçün yoğunlaştığı ilçelerin

⁴ <http://www.izmir.gov.tr/demografik-bilgiler>, Erişim Tarihi: 15.10.2024.

⁵ <https://www.buca.bel.tr/Buca-Hakkında/1/tarihce/buca.html>, Erişim Tarihi: 15.10.2024.

başında gelmiştir. Bu ilçe, Ege Bölgesi'nin diğer illeri, İç Anadolu Bölgesi gibi bölgelerden de göç olmakla birlikte, Doğu Anadolu Bölgesi ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nden gelen göçmenler ağırlığını hissettirmiştir. 1970'lerin Buca'sında birçok gecekondu yerleşimi oluşturulmuştur. İlçedeki mekânlarda bu iki bölgenin mutfağını yansıtan pek çok işletme vardır. Buca'nın özgünlüğünü ortaya koyan önemli bir nokta ise 1982 yılında kurulan Dokuz Eylül Üniversitesi'nin ana yerleşkesi (Tınaztepe) ve iki büyük yerleşkesinin (Buca Dokuzçeşmeler ve Buca Eğitim), bu ilçede bulunmasından kaynaklı olarak on binlerce öğrencinin ve binlerce çalışanın bulunmasıdır. Bu durum kampüslerin yanında yerel yemek kültürünün yeme içme mekânlarının dışında, küresel yeme içme mekânlarının yoğunluğuna da yansımıştır. Yine Buca ilçesi, Suriyeli göçmenlerin en çok yaşadığı ilçelerden olup, Suriyelilerin kümelenildiği semtlerde Suriye mutfağını yansıtan işletmeler görülmektedir. Dolayısıyla İzmir'in Buca ilçesi, kültürel yapı ve bu yapıdaki değişmelerin yeme içme mekânlarına yansımalarını araştırma noktasında, oldukça zengin bir sosyolojik özellik sahiptir.

Çalışmada, Buca ilçesindeki yeme içme mekânlarının instagram hesaplarındaki bilgiler, sloganlar, menüer ve diğer görsellerden hareket edilerek, kültürel öğelerin yeme içme mekânlarına nasıl yansıdığı içerik analizi ile yorumlanmıştır

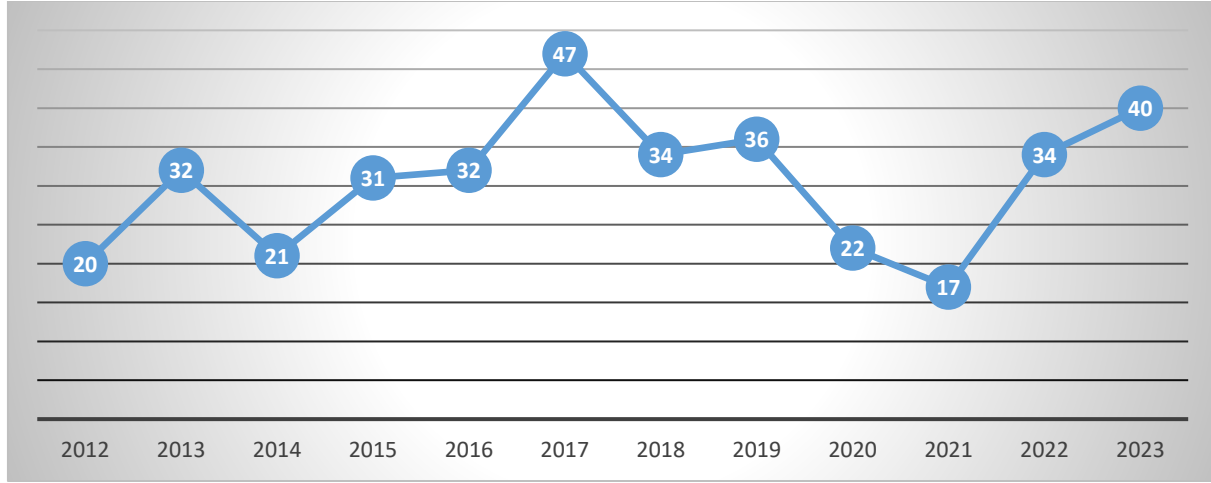
2.Yöntem

Çalışma kapsamında 7 Haziran 2024 tarihinde İzmir Büyükşehir Belediyesi Çevre Koruma ve Kontrol Dairesi Başkanlığı, Ruhsat ve Denetim Şube Müdürlüğü ile yapılan görüşmede⁶, müdürlüğün ilgili mevzuat kapsamında İzmir genelinde işyerlerinin ruhsatlandırılmasından sorumlu oldukları bilgisine ulaşılmıştır. Bu doğrultuda ruhsatlandırma işlemi gerçekleştirmiş olan işletmelerden Buca ilçesi özelinde yer alan ruhsatlı işletmelerin, faaliyet alanları, açılış yıllarına ilişkin veri istenmiş ve şu bilgilere ulaşılmıştır: Buca ilçesinde 366 adet kafeterya bulunmaktadır. Bu kafeteryaların içkili ve içkisiz (alkolsüz) olarak kategorilere ayrılarak ruhsatlandırıldığı bazı kafeteryaların aynı zamanda unlu mamuller, döner, kitap kafe, restoran, pasta, fast food yan kategorilerinde de hizmet verecek şekilde ruhsatlandırıldığı belirtilmektedir.

Yıllar itibariyle Buca'da açılan kafeteryalara bakıldığında en çok 2017 yılında olmak kaydıyla 47 kafeteryanın açıldığı, Covid 19 sürecinin sosyalleşme ve buna bağlı olarak tüketim alışkanlıklarını ve işletmeleri etkileyen yıllar olan 2020 ve 2021 yıllarında kafeterya açma sayılarında düşüş yaşandığı, 2023 yılında normalleşme sürecinin etkisiyle tekrar 40 kafeteryanın açıldığı görülmektedir (Bkz. Grafik 1).

⁶ Çalışmanın örnekleminin oluşturulması açısından büyük önem arz eden verileri, etik prensiplere uygun olarak, bu çalışmanın araştırmacıları ile paylaşan İzmir Büyükşehir Belediyesi Çevre Koruma ve Kontrol Dairesi Başkanlığı, Ruhsat ve Denetim Şube Müdürlüğü'ne katkılarından dolayı teşekkür ederiz.

Grafik 1. Buca'da Açılan Kafeterya Sayısı (2012-2023)

2.1. Evren ve Örneklem

Evren büyüklüğü 500 olan bir veri için ± 0.10 örnekleme hatası ile temsil kabiliyeti olan örneklem 81'dir (Konuk, 2015, s. 242). 366 adet kafeteryanın kültürel yansımalarını ele almak üzere oluşturulacak bir örneklem oluşturmak gerektiğinde istatistiksel olarak temsil kabiliyeti göz önüne alındığında bu rakam yaklaşık olarak 70 civarındadır. Çalışmada, sosyal medya platformu olan instagram üzerinden Nisan-Haziran 2024 tarih aralığında 108 adet kafe-restauranta ait paylaşımlar örnekleme dahil edilmiştir. Buca'da yer alan bu örneklerin dağılımına bakıldığında yüksek frekanslı bölgeler olan Adatepe, Vali Rahmi Bey ve Dumlupınar ve Kuruçeşme mahalleleri görülmektedir (Bkz. Tablo: 1). Bu bölgelerin ortak özelliği öğrencilerin yoğun olduğu, Türkiye'nin farklı bölgelerinden gelen öğrencilerin ikamet ettikleri yurtlara yakın yerler olmasıdır.

Tablo 1. Örnekleme Dağılımı

Mahalle-Bölge	Frekans
Adatepe	32
Vali Rahmi Bey	19
Dumlupınar	14
Kuruçemiş	14
Menderes	6
Yaylacık	6
Efeler	5
Kaynaklar	3
Atatürk	2
Çamlıkule	2
Barış	1
Buca Koop.	1
Buca OSB	1
Merkez	1
Forbes Sokak	1
Yenigün	1
Toplam	108

Instagram, iletişime yapılan yatırımın geri dönüşünü keşfetmeye olanak tanıyan, görsellerin belgelenebilir ve farklı yönlerini araştırmak için yararlı, potansiyel olarak değerli bir araştırma ortamıdır. Ayrıca platform, akademisyenlere çevrimiçi anlık görüntülerin içerik üreticilerinin ve tüketicilerin, karmaşık, çok yönlü dünya görüşlerini derinlemesine inceleme olanağı sunmaktadır. Tüketicinin farklı ilgi alanlarını keşfetmek, araştırmacının Instagram'ın zengin verilerinden yararlanmasına olanak sağlar; ancak platformun sınırlamalarının da kabul edilmesi gerekir (örneğin, veri kümesi erişim kısıtlamaları, genel/özel ayarlar ve profiller). Son olarak, büyük veri kullanımındaki etik konular veri toplama, yorumlama ve bulguların sunumunun çeşitli yönleriyle yakından bağlantılı olduğundan, araştırmacılar tüm araştırma süreci boyunca rıza, mahremiyet ve veri sahipliği ilkelerini dikkate almalıdır (Volo ve Irimiás, 2021, s. 3).

Araştırmada nitel araştırma yöntemi ile araştırma tekniği olarak içerik analizi kullanılmıştır. İçerik analizi tekniği ile belirlenen metin, belge, doküman ya da temaların içeriklerini belli kurallar dâhilinde nesnel bir şekilde analiz edilebilmektedir. Özellikle bu tip çalışmaların nitel araştırmalarında elde edilen verilerin analiz sürecinde, içeriğin belli tekniklerle (yöntem- kuram) yorumlanması önem arz etmektedir (W. Lawrence, 2014). Bu bağlamda nitel içerik çözümlemelerinde önemli görölen temalardan bazı kategoriler oluşturulmakta ve betimlemeler yapılmaktadır. Nitel içerik analizi çalışmalarını ile betimleyici (nasıl, nedir vb.) ve açıklayıcı (neden,

niçin gibi) sorulara cevap aranır. İçeriğin görünen boyutlarından ziyade, görünmeyen, gizil iletilerine ulaşılmaya çalışılmaktadır (Metin ve Ünal 2022, s. 277). Hansen ve diğerlerine göre içerik analizi araştırma problemini tanımlama, örneklem belirleme, çözümlene birimlerinin belirlenmesi, kodlama cetvelini oluşturma, kodlama cetvelini sınırlama, güvenilirliği ölçme, verileri çözümlene şeklinde altı farklı aşamadan geçmektedir (Hansen 2003; akt. Taylan, 2011, s. 74).

Çalışmada uygulanan içerik analizinin kategorileri oluşturulurken kafe ve restoranlarda zaman geçirme alışkanlıklarına yönelik araştırmalardan ilham alınmıştır. Örneklem üzerinde gerek istatistiksel analiz gerekse görsel içerik analizi yapabilmek amacıyla öncelikle bir matris oluşturulmuş, her bir örnek için, kuruluş tarihi, zincir kafe ya da restaurant olup olmadığı, mekanda yer alan modern ya da geleneksel unsurlara göre tasnifi, kullanılan sloganlara dair çağrışımların tasnifi, erişilebilirlik açasından yaklaşımları, paket servislerinin olup olmadığı, instagram hesaplarındaki takipçi sayısı, 2024 yılı Nisan-Haziran ayları gönderi sayısı açasından tasnif edilmiştir. Ayrıca örneklemedeki mekanların hangi değerlere vurgu yaptığı, sosyalleşme-arkadaşlık, boş zaman geçirme, aile değerleri, haz, kültür-sanat, gençlik, milli ve dini manevi değerler (bayramlar, özel günler vs.) açasından da bu matriste değerlendirmeye alınmış ve bulgular bölümünde örnekler ile detaylandırılmıştır.

2.2. Sınır ve Sınırlılıklar

Araştırma öncelikle örneklemede yer alan (her ne kadar örneklem büyüklüğu açasından istatistiksel anlamda yeterli sayıda örnek araştırmaya dahil edilse de) kafe-restoranların instagram hesapları ile sınırlıdır. Araştırma Nisan 2024-Haziran 2024 tarihleri arasında sınırlandırılmıştır. Sınırlar çerçevesinde yapılan yorumlamalar, araştırmacıların veri setinde yer alan kümülatif verileri değerlendirmesi ve instagram hesaplarında yer alan görselleri anlama biçimleri ile sınırlıdır.

Esasen sosyal medyada yapılan sosyolojik araştırmalarda yöntem konusunda tartışmalar da devam etmektedir. Nitekim Cornelio ve Roig (2020, 1126) çalışmalarında zamanın ve eşzamanlılığın önemli bir rol oynadığı bir araştırmada, görselleştirmeye zamansal bir boyut eklemenin, her iki perspektifi birbirine bağlamının, böylece farklı kaynakların ve veri türlerinin bir arada sunulmasına olanak tanınmanın ve aynı zamanda hikâye anlatımının verileri görselleştirmede rol oynayabileceğini belirtir. Bu doğrultuda çalışmanın zaman boyutu açasından zenginleştirilmesi, farklı zaman dilimlerinde tekrarlanarak verilerin zenginleştirilmesi mümkündür. Bununla birlikte, Cornelio ve Roig (2020, 1140) hem verileri keşfetmenin bir aracı hem de verileri iletmenin bir yolu olarak yüksek hacimli veriler ile görselleştirme arasındaki doğrudan korelasyonun üstesinden gelme ihtiyacını dikkate almanın önemine vurgu yapmakta, yaratıcı veya deneysel görselleştirmelerin dikkate alınmasının, yerleşik geleneklere uymaması nedeniyle bir fırsat olabileceğini ve akademik araştırmalardan ve görselleştiriciler, tasarımcılar, işbirlikleri ve

işbirliklerinden gelen eleştirel bakış açılarını bütünleştiren bir görselleştirme dili geliştirme şansı olabileceğini belirtmektedirler.

3.Bulgular

Toplumsal yapı içerisinde yer alan kültürel unsurların anlaşılıp yorumlanabilmesi için farklı yaklaşımlar kullanılabilir. Toplumsal hayatın en derinlerinde yer alan, geleneğe dayalı uygulamalar, sosyal ilişkiler bu unsurları anlamaya yardımcı olabilir. Öte yandan aile, eğitim, hukuk, ekonomi ve benzeri kurumlar açısından kültürel yapı irdelenebilir. Kültürel yapının kaynakları lehçelerden, sokak pazarlarına, kulüplerden gastronomiye kadar uzanan geniş bir yelpazeyi kapsar:

“Bianchini (2004) bir yerin kültürel kaynaklarının neleri kapsadığına ilişkin küresel bir liste sunar: Sanat ve medya faaliyetleri ve kurumları; yerel festivaller ve diğer kutlama etkinlikleri de dâhil olmak üzere gençlik, etnik azınlıklar ve diğer “ilgili toplulukların” kültürleri; arkeoloji, gastronomi, yerel tarih, lehçeler ve ritüeller dâhil olmak üzere somut ve soyut miras; yerel “imaj bankası”; kamusal ve açık alanlar da dahil olmak üzere doğal ve yapılı çevre; sokak pazarları, barlar, kulüpler, kafeler ve restoranlar dahil insanların sosyalleştiği mekanların çeşitliliği ve kalitesi; ve üniversiteler ve özel sektör araştırma merkezleri de dahil olmak üzere entelektüel ve bilimsel yeniliğe yönelik yerel ortam ve kurumlar; ve el sanatları, imalat ve hizmetlerde yerel ürün ve becerilerin repertuarı” (Scaramanga, 2012, s. 75).

Bu çalışmada ise kültürel yapının unsurlarından biri olan yeme içme mekânları ele alınmıştır. Bu mekânlar aynı zamanda yeni ilişkiler ağının kurulduğu, kültürel çeviri ve dönüşüm alanlarıdır (Bhabha, 2011). Bilindiđi gibi özellikle büyük şehirlerde, gençler için 'takılma mekanları' olarak adlandırılan ortamların (barlar, kafeler, alışveriş merkezleri, fastfood restoranları) boş zaman geçirme için çok önemli bulunduğu farklı zamanlarda pek çok ulusal ve uluslararası araştırmalarda vurgulanmaktadır (Albayrak 2019; Auty, 1992; Badem & Öztel, 2018; Kim & Chung, 2011; Demir, 2022; Gülay Şahin & Akballı, 2019; Priporas, Stylos, Fotiadis, 2017). Bu tür ortamlar farklılıkları içinde barındıran, çeşitlilikler sunan ve ayırım yapılmaksızın tarafsız bir şekilde talepleri karşılanan müşteri olabileme şansı sunulan mekânlardır (Päivi Marjatta Harinen, Marja Veronika Honkasalo, Jussi Kaspero Ronkainen & Leena Elisa Suurpää, 2012: 181). Bu bağlamda yapılan çalışmada kültürel yapıyı anlama aracı olarak kullanılan yeme içme mekanlarının Instagram paylaşımlarında yer alan görseller ve açıklamalar arkadaşlık, gençlik, sosyalleşme, kültürel değerler, haz, boş zaman geçirme, kültür sanat kategorileri ile yorumlanmıştır.

Ayrıca örneklemdaki yeme içme mekanları; isimleri, kullandıkları sloganlar, toplam paylaşım sayıları, araştırma için belirlenen zaman dilimindeki paylaşım sayıları, zincir işletme olup olmadıkları açısından değerlendirilerek ele alınmıştır.

3.1. Grup Değerleri Taşıyan Bir Unsur Olarak Dil

Örneklem bölümünde açıklandığı gibi 108 adet kafe ve restoranların instagram hesaplarına bakıldığında her şeyden önce mekân isimlerinin küresel nitelikli olma arzusu ile ya İngilizce kelimelerden ya da İngilizceyi çağrıştıracak isimlerden oluştuğu görülmektedir. Bazılarının şubeleri de olduğu bu mekânlardan, bu çalışmada 67 adet kafe-restoran ile karşılaşılmıştır.⁷

İsmi Türkçe kelimelerden oluşan mekânlar ise 34 adettir.⁸ Kalan 5 adet kafenin isimlerinde İngilizce Türkçe kolaj edilerek, ya da içerikle uyumsuz bir şekilde İngilizce kelimelerin kullanıldığı görülmektedir.⁹ Ayrıca iki kafe de çizgi film karakterlerinin alışageldiği üzere Türkçe isimleri kullanılmıştır.¹⁰

Yukarıda adı geçen mekânların nicel verilerinden sonra, içerik ve söylemlerden hareketle yapılan çalışmalarda küçük grup ilişkileri ve dil kullanımı arasında doğal bir uyum olduğu görülmektedir (Gümüşoğlu, 2010). Dil, bu grupların kültürel değerlerini taşımasında ve ilişkiler ağını kuvvetlendirmelerinde önemli rolü üstlenmektedir. Mekânlar da bu grupların karşılaşma yerlerinin en etkili ve yoğun yaşandığı alanlardır. Kafelerde buluşan kişiler kendilerini o mekânın kabul gördüğu davranış ve konuşma biçimleri ile sosyalleşirler. Kafe restoranlarda kurulan ilişkiler zamanla sosyalizasyon ile beraber ritüelleşir (Goffman, 1959). Mekânla bütünleşen bu karşılıklı ilişkiler ağı, dil ile beraber yeni kimliklerin inşasında etkili olur. Kafenin ismi, yiyecekler, çokça tüketilen o mekâna özgü içecekler hep bu ağların güçlenmesinde önemli işlevi olan kimlik taşıyıcı unsurlardır. Tüm bunlar topyekûn bir şekilde alanda kültürlenme süreçlerinin adımlarını da pekiştirmektedir (Gümüşoğlu, 2015).

Her ne kadar kafe isimleri ile tüketicinin o kafeyi seçmesi arasında doğrudan bir korelasyon oluşturmasa da yukarıda belirtildiği gibi kültürlenme süreçlerinde kafenin seçilmesinde isimlerin dolaylı bir etkisi olacaktır. Yukarıda gösterildiği gibi büyük bir oranında yabancı isimler tercih

⁷ Bisquitte Coffee, Cup o Joe, Soulmate Coffee, Fabbro's Coffee, Wow Coffee &Cocktail, Berry Coffee, La Loba Coffe&Book, Mackbear Coffee Co, Luuq, 1080 Coffee Shop, 5:18 Coffee, Winona Coffee, Coffy, Granmabrewbar, Gua Coffee, Charlotte Coffee, Buck In, Cactus, Luna Coffee, Bourbeen, Burger No7, Chickenella, Martines Coffee, Bono Caffee&Bakery, Pigent Kafe, Joseph Buca Garden, Huga Nostalji Kafe, Milla Coffee, Bee Park Buca, Emona Cafe, Caffé Castro, Beccaa Coffee, Gali Coffee, Bymehmali, Coffee in Munchies, Bolivia, Donut Station, Panama Coffee, Coffee Cactus, Tuck Coffee, Brew, Mood Coffee, Modesto Coffee, Bolemo Cafe, Not Bad, Kotta Coffee, Starbucks, Pablo Artisan Coffee, Boston Dessert, Happy Coffee, Woswich, Coffee Ninova, Public, Black Hole Coffee, Coffee Rush, Escape Coffee Co, Millhouse Coffee, Vesta Cafe, Hungry Dog, Adam and Eve Burger Heaven, Caize Cafe Buca, Me And You Buca, La Via Lounge, So Like, Bess Bakery, Bakery Bess Lounge, Zulu Coffee, Colombia.

⁸ Amca Buca, Beş Onsekiz Kafe, Buca Lezzet Durağı, Kahve Aşkına Buca, Maydonoz Döner, Gülümset Fırın Cafe, Adapark Cafe, Eski Bahçe Kafe, Feriştah, Sini Köşk, Gazoz Ağacı Kafe, Dut Ağacı Coffee, Ihlamuraltı Cafe, Forbes Şelale Kafe, Rumeli Bistro, Pastam Evden, Masal Cafe, Yörük Obası Restaurant, Göl Pastane, Şahin Usta Balık, Zaka Antakya Döner, Dere Kafe, Enra Kebap Buca, Sakız Adası, Sabire Butik Cafe, Alaçatı Buca, İstişare Kafe, Künefezade, Leman Kültür Buca, Mevlana Kafe, Köroğlu Eti, Neva Kafe, Küncü Fırın.

⁹ Üzüm Garden, Entel Şehzade Plus, Tiq Taq Coffee, Bykush, 1453 Ottoman Buca.

¹⁰ Temel Reis ve Ten Ten.

edilmiştir. Daha çok dilsel-çađrımсал bir etkisinin olduğu görölen bu tercihler, popöler dinamiklerin etkisiyle daha da artmaktadır. Modern bir tavır olarak algılanan bu yabancı kafe isimleri, gençlere daha çekici geleceği düşünölmektedir. Ancak tüketim unsuruna göre geleneksel–yerel yiyecek ve içeceklerin olduğu yerlerde dil de yerelleşme istencini göstermektedir.

3.2. Sloganlar ve Çağrışımları

Sloganlar ve çağrışımları incelenirken bazı kafelerde slogan kullanılmaması nedeniyle sayısallaştırma yapılmamış, nitelik olarak sloganlar araştırmada kullanılan yedi kategori (sosyalleşme, gençlik, aile, boş zaman, haz, arkadaşlık, kültür-sanat) altında incelenmiştir. Sloganları olan instagram hesapları incelendiğinde, haz, arkadaşlık ve değerlere yapan vurgular bağlamındaki sloganların görünür olduğu, özellikle haza ve haz almaya vurgunun öne çıktığı söylenebilir. Lezzetli, şahane, enfes, özel tat, cezbedici, tutku, heyecan vb kelimelerle haz çağrışımları sloganlarda görünür bir şekilde karşımıza çıkmaktadır: 'Relax and give yourself a place in bohemia', 'Love Berry', 'Aradığın lezzet 'Buca Lezzet Durağı'nda', 'Akdeniz'de başlayan tutku', 'kahve çekirdeklerinin gizemi', 'Yaz akşamları soğuk 1080 kahveleriyle daha güzel', 'You have story, we have freshly brewed coffee in GUA', 'Nitelikli Kahve Dükkanı', 'Kendine özgü tat profili ve zengin aromasıyla kahve severlerin vazgeçilmez', 'Buckin Colombia Inga Aponte', 'özel aromalar, özel lezzetler', 'This is a bad place for a diet', 'Keyifli anların adresi', Cafemize özel lezzetler', 'Mutfaktan yayılan müthiş kokuların cezbedici ve birleştirici etkiyle hergün aynı heyecan ve sevgiyle', 'Good Food, Good Service, Good Place, There's no better', 'Munchies'de her yol lezzete çıkar', 'Buca'da yeni lezzet durağı', 'Doğal, Özgün, Lezzetli', 'Kahve her zaman iyi bir fikirdir', 'mükemmel, Entel şehzade, Kusursuz', 'For Coffee Lovers', 'Kahve ve daha fazlası', 'Lezzete Enleri Arayanlara', 'Kahve her zaman iyi bir tercihtir', 'The Perfect Blend', 'Birbirinden enfes lezzetleri, güler yüzlü personeli ve mükemmel konseptiyle sakız adası sizi bekliyor', 'Loveatfirstbite', 'Zarif bir atmosferde kaliteli tatlar sunan bir mekan', 'Kendi künefeni keşfet', 'Lezzet aşkına'.

Arkadaşlık, dostluk ve bir arada olmaya vurgu yapan sloganlara şu örnekler verilebilir: 'Birlikte olmak şahane', 'Kahve ve dostluk en iyi ikili burada buluşuyor', 'Kahve keyfi, dostluğun adresi burası', 'Hello Buca', 'samimi', 'kırk yılın hatrını birlikte paylaşalım', 'bize de geldiler', 'şimdi istişare zamanı'.

Geçmişe saygılı, sevgi dolu, özel günleri önemseyen, milli olma ile öne çıkmak isteyen sloganlara bakıldığında; 'Hayatın Keyfi, Eşsiz kahve lezzeti ve en iyi mekan deneyimini sunan bir Türk markası', 'Özel günlerinizde daima yanınızdayız', 'Özel günlerinizi bizimle taçlandırın', Tarihe Tanıklık Eden Lezzet Mekanı', 'Kahvemize sevgimizi de katıyoruz', 'Buca'nın eski otantik evlerinden birinde konumlanan Hungry Dog, semtin retro pub'ı, şehrin Retro Pub'ı, 'Buca'da nostaljik bir kafe' şeklinde karşımıza çıkmaktadır.

3.3.Zincir Yapılanma, Bayiler (Franchise), Dünya Markaları

Örnekleme yer alan kafelerden 74 adedi butik kafe niteliğindedir, 108 kafeden 24 tanesi zincir işletme olup, sadece İzmir'e özgü olan yerel zincir işletme olarak ise, Wow Coffee & Cocktail, Beccaa Coffee, Tuck Coffee, Not Bad, Public, Caffè Castro, Tiq Taq Coffee, 1453 Ottoman Buca, Künefezade (9 adet) kafe örnekleme yer almaktadır.

3.4. Kafe ve Restoranların İnstagramda Gönderi Paylaşım Oranları

Araştırma tarih aralığı göz önüne alındığında İnstagram hesabı olan kafe restoranların toplamda 1323 gönderisi incelenmiştir. 1323 paylaşımın, 547 adedini takipçi sayısı 10 binin üzerinde olan mekânlar yapmıştır. Örneklemedeki tüm kafe-restoranların, Nisan-Haziran 2024 döneminde aylık ortalama 4 paylaşım yaptığı görülmüştür (Bkz. Tablo 2).

Takipçi sayısı 10 bin kişinin üzerinde olan kafelere bakıldığında, evrensel markaların veya zincir işletmelerin öne çıktığını söylemek mümkündür. İnstagram hesabını etkili kullanmak amacıyla ölçülü (takipçiyi bıktırmadan görünür olmak) bir paylaşım oranının olduğu söylenebilir.

Tablo 2. Takipçi Sayısı 10 Bin Kişiden Fazla Olan Instagram Hesapları

Mekân İsmi	Takipçi Sayısı	Toplam Gönderi Sayısı	Nisan-Haziran 2024 Gönderi Sayısı
Boston Dessert	263000	164	3
Starbucks	243000	2.336	61
Mackbear Coffee Co	104000	889	16
Şahin Usta Balık	68600	361	25
Bymehmali	65300	723	41
Pablo Artisan Coffee	38900	1.542	15
Berry Coffee	37500	80	16
Temel Reis Cafe	30800	115	17
Sini Köşk	29900	45	2
Panama Coffee	25800	186	1
Bisquitte Coffee	25100	1.846	11
Colombia	22200	538	38
Bolemo Cafe	19000	50	0
Üzüm Garden	17100	40	4
Chickenella	16100	258	60
Bourbeen	16000	231	22
Yörük Obası Restaurant	15700	110	15
Soulmate Coffee	15000	984	27
Coffy	14500	1.267	48
Tuck Coffee	14100	721	17
Luuq	13900	239	48
Forbes Şelale Kafe	12800	67	3
Coffee in Munchies	11000	165	21
Ferıştah	10800	842	5
Enra Kebap Buca	10500	262	13
Burger No7	10300	553	1
Joseph Buca Garden	10200	338	17
Toplam			547

3.5.İstagramda Paylaşılan Görsellerin Analizi

Örneklemede yer alan kafe ve restoranların hangi değerlere vurgu yaptığı, sosyalleşme-arkadaşlık, boş zaman geçirme, aile değerleri, haz, kültür-sanat, gençlik, milli manevi değerler

(bayramlar, özel günler vs.) açısından kategorilerinde tasnifi yapılarak değerlendirme yapılmıştır (Bkz. Tablo 3). Bu kategoriler aşağıda örnek görsellerle ele alınmıştır.

Tablo 3. Instagram Paylaşım Kategorileri

Paylaşım Kategorisi	Frekans
Sosyalleşme-Arkadaşlık	36
Haz	34
Gençlik	29
Aile Değerleri	10
Değerler (Milli ve Dini Bayramlar, özel günler vs.)	10
Kùltür-Sanat	7
Boş Zaman	6

3. 5.1. Sosyalleşme-Arkadaşlık

Arkadaşlık ve sosyalleşme sözcükleri bireylerin kafeye gitmelerinde ve tercihlerinde önemli bir yer tutmaktadır. Hatta Türkçede çokça kullanılan “çay bahane, sohbet şahane” deyişi, tarihsel süreç içinde kahve ve kahvehaneleri ele alan Hattox’un önemli eserinde çarpıcı bir şekilde anlatılmaktadır (Hattox, 1996). Baştan beri kahvenin sadece bir içecek olarak ortaya çıkmadığını belirten Hattox, kahvenin yarattığı sosyal ilişkileri ve kùltürel değerleri geçmişin dinamikleri içinde anlatmaya çalışmıştır (Hattox, 1996). Böylece geçmişten günümüze kahvenin ve daha sonra çayın da sosyal hayata katılmasıyla insanların bir araya gelmesinde önemli bir araç olmuştur.

Çakı ve Kızıltepe’nin belirttiği gibi (2017:175); insanların buluşma, sosyalleşme, eğlenme gibi amaçlarla kullandıkları yerler, kentsel alanda meydana gelen farklılaşmaların ve oluşacak değişimlerin ipuçlarını taşımaktadırlar. “Kafeler, bireylerin yiyip içmelerini temel alan bir mekân olarak görünseler de temel bir ihtiyaç olan sosyalleşmeyi bünyesinde barındırırlar. Kafe, bireylerin birbirleri ile görüştükleri ve etkileşim halinde oldukları, sosyal birliktelikleri sağlayan mekânsal bir araçtır” (Çakı ve Kızıltepe, 2017:179). Kafeler sosyalleşme ekseninde incelendiğinde ise önemli bir nitelik taşıdığı gör÷lmektedir. Örneklemede yer alan 108 kafe-restoranın instagram hesabındaki görseller incelendiğinde, kafelerin 36 tanesinin sosyal medya paylaşımlarında görsel öğelerle sosyalleşme ve arkadaşlık kategorisini vurguladığı gör÷lmektedir. Buca merkezli yapılan kafe incelemesinde kafelerin sosyal medya gönderilerinde Sosyalleşme-Arkadaşlık kategorisinin ön plana çıktığı gör÷lmektedir. Görsel 1’de iki kişinin yer alması ve kafeyi sosyalleşme alanı olarak kullanmaları dikkat çektiği gibi gönderi açıklamasına yazılan *Sevdiklerinizle enfes Soulmate*

İçeceklerinin tadını çıkarın! (Görsel 1) cümlesi kafenin sosyalleşme-arkadaşlık kategorisine vurgu yaptığını göstermektedir. Ayrıca *Güzel dostlukların ve lezzetli kahvelerin buluşma noktası* (Görsel 2) gönderisindeki ifade kafelerin sosyalleşme açısından önemli bir mekân niteliği taşıdığı görülmektedir.

Görsel 1. Soulmate Coffee, <https://www.instagram.com/soulmatetr?igsh=eHdjeXhieTUzOHQ3> (Gönderi tarihi 10.06.2024).

Görsel 2. Coffee Ninova, <https://www.instagram.com/coffeeninova/> (Gönderi Tarihi 01.05.2024).

3.5.2. 3.5.2.Haz

Yapılan araştırmada, 108 kafe incelendiğinde, kafelerin 34 tanesinin sosyal medya paylaşımlarında görsel öğelerle haz kategorisini vurguladığı görülmektedir. Haz, kafelerin sosyal medya hesaplarında en çok önem verdiği kategori olarak ön plana çıkmaktadır. Görsellerin sosyal medya kullanıcılarına hitap edecek şekilde sunulması kullanıcılar ağısından merakı arttırdığı gibi kafenin de bu bağlamda müşteri kazanmasını sağlamaktadır. Tat müşterilere yansıtılan görsellerden çok daha önemlidir. Ancak müşterilerin kafenin ürünlerine olan yaklaşımını belirleyen en önemli faktör görseldir. İy görseller müşterilerde haz uyandırmakla birlikte kafenin işleyişine de önemli katkı sağlamaktadır. Bu sebeple hazın görseller aracılığıyla sağlanması kafelerin sosyal medya hesapları için önem taşımaktadır. Bununla birlikte gönderilerin altında yer alan açıklamalar da görselleri destekleyici niteliktedir. Örneđin *İşte o hafta sonuna kadar modunuzu dūřürmeme garantisine sahip ikili!* (Görsel 3), müşterilere iyi tatlar sunulacağının garantisini vermektedir. Ayrıca “Sosyal medya araçlarının her geçen gün artması ile birlikte bireylerin gösterişçi tüketimlerini sergileme mekânları da o derece artmaktadır” (İflazoğlu ve Ünlüönen, 2020, s. 2610). Haz alma ve bunun görseller aracılığıyla sosyal medyaya taşınması tüketici ağısından çekici bir faktör olmaktadır. Kafeler tüketicileri etkilemek amacıyla paylaşımlarında haz duygusunu, yeni tatları, lezzetleri vurgulamayı sıkça yapmaktadır.

Görsel 3. Fabbro’s Coffee,

<https://www.instagram.com/fabbrocoffee?igsh=dmk4bDFvdW44em1w> (14.04.2024)

3.5.3. Gençlik

Ele alınan 108 kafe-restoran incelendiğinde, kafelerin 29 tanesinin sosyal medya paylaşımlarında görsel öğelerle gençlik kategorisini vurguladığı görülmektedir. Kafeler çoğunlukla gençlerin sosyalleşme ağısından tercih ettiği mekânlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Instagram

sayfalarında çocuklara ve gençlere hitap edecek bir görsel görölmektedir. Ayrıca genç kadın figürünün kullanılması sosyal medyada gençleri mekâna yönlendirmek açısından önemlidir. Gönderilerin açıklamalarındaki ifadelere bakıldığında ise görselleri destekleyici nitelik taşımaktadır:

Serinletici içeceklerimiz ve lezzetli atıştırmalıklarımızla yazın tadını çıkarın. Yeni favorileriniz burada.

Aslında yazmak istediğimiz hikaye tam olarak bu: Aileler, ocuklar ve mutlu yüzler.

3.5.4.Aile Değerleri

Restoranlarla birlikte kafeler, müşteri ihtiyaçlarını karşılayabilmek için sosyal medya hesaplarını etkin kullanmaya çalışırken bazı kafelerin aile kurumuna verdiği önem sosyal medya hesaplarında görölmektedir. Bu özellikle eskisine oranla artan ailece bir kafede toplanmak, buluşmaktan kaynaklanmaktadır. Albayrak'ın da belirttiği gibi, "Günümüzde tüketici gelirlerinde meydana gelen artış, artan iş yoğunluğu, çalışan kadın sayısındaki artış, zaman tasarrufu, ekonomiklik, yeni insanlarla tanışarak sosyalleşme, aile/arkadaşlarla birlikte olma, eğlenme, kolaylık, statü-prestij, yenilik arayışı ve evde yemek hazırlamaktan kaçınma gibi çeşitli faktörler nedeniyle daha fazla kişi restoranlarda yemek yemeyi tercih etmektedirler" (Albayrak, 2014: 190-191).

108 kafe-restoranın instagram hesabındaki görseller incelendiğinde, 10 tanesinin sosyal medya paylaşımlarında görsel öğelerle aile kategorisini vurguladığı görölmektedir. Sosyal medya hesaplarında gönderilerin açıklamalarında yer alan *Bizim mutluluğumuzla mutlu olan, ihtiyacımız olan her an yanımızda olan ve hep bizi düşünen annelerimizin Anneler Günü kutlu olsun! (Görsel 5), Sevdiklerinizle birlikte huzurlu, mutlu, sağlıklı bayramlar dileriz (Görsel 4)*, ifadeleri, görselleri destekleyici nitelik taşımaktadır. Gönderilerde değerler kategorisinde yer alan özel günlerin, bayramların aile ile birlikte vurgulandığı görölmektedir. Gönderilerde aile figürünün kullanılması hem kafe açısından hem de ailelerin tercihi açısından önem arz etmektedir.

Görsel 4. Coffy, https://www.instagram.com/coffy_tr?igsh=MWJONmxlcNZZMjZ3Mg==
(12.05.2024)

3.5.3. 3.5.5.Değerler (Milli ve Dini Bayramlar, özel günler vs.)

108 kafe-restorandan 10 tanesinin sosyal medya paylaşımlarında milli ve dini değerlere, özel günlere dair paylaşımlarının olduğu görölmektedir. Değerlere verilen önemin sosyal medya aracılığıyla bireylere sunulması kafelerin prestiji açısından önem arz etmektedir. Değerleri de esas alan sosyal medya paylaşımları etkin sosyal medya kullanımına katkı sağlamaktadır.

Atatürk'ü Anma, Gençlik ve Spor Bayramımız kutlu olsun. (Görsel 5).

Bir ulusun geleceği, ölkemizin yarınları olacak gençler için var gücümüzle çalışıyoruz. 19 Mayıs Atatürk'ü Anma, Gençlik ve Spor Bayramı kutlu olsun! (Görsel 6).

Ramazan Bayramınız Kutlu Olsun! Sevdiklerinizle bir araya gelmenin, mutluluğun ve bereketin dorukta olduğu mübarek Ramazan Bayramı'na kavuştuk! Millhouse Coffee ailesi olarak, bu özel günü en içten dileklerimizle kutluyoruz. Bayramınızı en tatlı, en sevgi dolu şekilde geçirmeniz dileğiyle! Sevdiklerinizle birlikte geçireceğiniz güzel anlarla dolu bir bayram geçirmeniz temennisiyle, sağlık, mutluluk ve huzur dolu günler dileriz. (Görsel 7).

Gönderilerin açıklamalarındaki bu ifadeler, milli ve dini değerler çerçevesinde, birlik ve beraberliğin görsellerle ifade edildiğini ve bu değerlere sosyal medya paylaşımlarında kafelerin önem verdiğini göstermektedir.

19 MAYIS

Atatürk'ü Anma, Gençlik ve Spor Bayramımız
Kutlu olsun.

BESS
bakery

Görsel 5. Bess Bakery, <https://www.instagram.com/bakerybess?igsh=MXJrZW83aTlxYmhp>

(19.05.2024)

Görsel 6. Coffy, https://www.instagram.com/coffy_tr?igsh=MWJONmxlcNzZMjZ3Mg==

(19.05.2024)

Görsel 7. Millhouse Coffee,

<https://www.instagram.com/millhousecoffee?igsh=MTA4dTR6YjBiNHB6OQ==> (09.04.2024)

Ayrıca bir işletme aile ve dini bayramı bir görselde sayfasında yer vermiştir (*Görsel 8*).

Görsel 8. Brew Mood Coffee-Tea,

<https://www.instagram.com/brewmoodturkiye?igsh=MXhtdG1vYzh2NnZhYw==> (09.04.2024)

3.5.6.Kùltür-Sanat

İnstagram hesabı incelenen 108 kafenin 7 tanesinin sosyal medya paylaşımlarında görsel öğelerle kùltür-sanat kategorisine vurgu yaptığı gör÷lmektedir. Boş zaman kategorisinin yanında kùltür-sanat kategorisi de kafelerin sosyal medya paylaşımlarında kullanmayı çok az tercih ettikleri kategorilerdir. Mekanlar tarafından az tercih edilmekle birlikte, kùltür ve sanat müşterilerin

tercihini etkileyen bir diğer faktör olarak karşımıza çıkmaktadır. Bireyler kültür ve sanatın mekânla birleşiminden etkilendiği gibi mekân tercihini de buna bağlı olarak belirleyebilmektedir. Müzik vb. kültür sanat alanlarında müşterilere sunulan görsel ve işitsel deneyim tüketiciler için önem arz ederken bu ekseninde mekânın tercihi için önemli bir faktör olmaktadır. Sosyal medya aracılığıyla da bunun paylaşılması bu ekseninde mekânın tercih edilebilirliğini arttırmaktadır. Gönderilerin açıklamalarında yer alan şu ifade, paylaşımları destekleyici nitelik taşımaktadır: *Bayram Haftası Etkinlik Programımız ile Sizlerleliyiz!! (Görsel 9),*

Görsel 9. Sakız Adası Buca,

<https://www.instagram.com/sakizadasibuca?igsh=MTk2Mm43cHB4Z2duag==> (09.04.2024)

3.5.7.Boş Zaman

Kafe-retoranlar sosyalleşmenin merkezi olduğu gibi bireylerin boş zamanlarını değerlendirdiği mekânlar olarak da ön plana çıkmaktadır. Çağlak ve Satır'ın belirttiği gibi, bireyler oyun oynayarak, kitap okuyarak, ders çalışarak boş zamanlarını kafelerde değerlendirmektedirler. "Günümüzde yeni medya teknolojileri, popüler kültür, tüketim kültürü gibi değişkenler, boş zamanların değerlendirilme formlarında bir değişime neden olmuştur. Bu değişim birçok alanda görülebilmektedir. Özellikle boş zaman aktiviteleri ve mekân arasındaki ilişki de bu dönüşüm/değişimden nasibini almıştır. Boş zaman aktiviteleri, genel olarak bir mekân etrafında gerçekteşmektedir. Son dönemde bir eğlence mekânı olarak kafeler, önemli bir mekân haline gelmiştir. Bu mekânlar, toplumsal hayattan hem etkilenen hem de toplumsal hayatı etkileyen konumdadırlar" (Çağlak ve Satır, 2020, s. 325).

108 kafe-restoranın instagram hesabı incelendiğinde 6 tanesinin sosyal medya paylaşımlarında görsel öğelerle boş zaman kategorisini vurguladığı görölmektedir. Ancak diğer kategorilere göre boş zaman kategorisi arka planda kalmaktadır. Gönderilerin açıklamalarına bakıldığında;

Eğence ve Lezzetin adresi, Pigent oyun salonu! (Görsel 10),

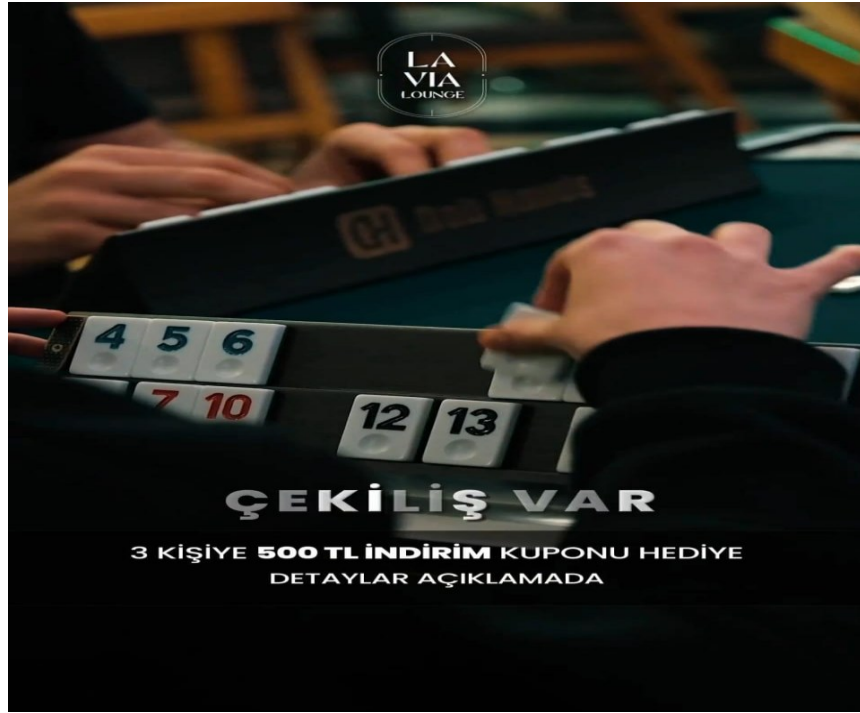
Çekiliş var:3 kişiye okeymatiklerde 500 tl indirim kuponu şansı. Sayfayı takip edip postun altına 3 arkadaşını etiketle çekiliş hakkı kazan. Daha çok etiketle kazanma şansını arttır (Görsel 11).

Buca'daki bazı kafelerin boş zaman geçirme, eğenceye, oyuna yönelik paylaşımları tercih ettiği ve de çekiliş yaparak bunu teşvik ettiği söylenebilir.

Görsel 10. Pigent Cafe, <https://www.instagram.com/pigentcafe?igsh=MTN3dWZ4dDRiaj2NA==>

(29.06.2024)

Görsel 11. La Via Lounge Buca (30.04.2024).

<https://www.instagram.com/lavialoungebuca?igsh=MXZnM3g5bmxoZ3FyZW==> (30.04.2024)

Sonuç

İnsanın temel ihtiyaçlarından olan yeme ve içme davranışı, sosyolojik boyutlar taőrır. İçinde bulunulan toplumun kültürü; nelerin, hangi zaman ve ne Şekilde tüketileceğini veya tüketilmemesi gerektiğini bireylere öğretir. Bununla birlikte toplumların kültürel özelliklerini yansıtan yeme içmelerin, zaman içerisinde değişim geçirdiği de görölmektedir. Bilindiği üzere dışa kapalı toplumlarda bu değişim yavaŐ yaŐanmaktayken, modern toplumsal yaşamda değişim hızlanmakta ve pek çok alanı etkilemektedir. Nitekim son kırk yıllık sürece damgasını vuran küreselleşme gerçekliği, ölkeler arası etkileŐimi artırdığı gibi küresel bir mutfak kültürünü de başat bir hale getirmiştir. Hamburger, kola, pizza, kahve gibi ürünler, küresel bir yeme içme kültürünün simgelerine dönuŐmüŐtür. Zengin yemek kültürüne sahip olan Türkiye'deki yeme içme davranışı da bu süreçten derinden etkilemiŐtir. 1990'lı yıllarda McDonald's restoranları hızla yaygınlaŐınca, yerel kültüründe buna benzeŐme çabasını en çarpıcı örneği, bu çalışmanın yazarlarından birinin Antalya'nın Atatürk Caddesi'nde 1990'ların başında tanık olduğu McYörük's adlı işletme tabelasıydı. Böylece süreç içerisinde pek çok zincir kafeterya ve restoranlar açılmış, Türkiye nüfusun artışı ve bu nüfusun dörtte üçünün kent merkezlerinde yaŐıyor olması ise bu işletmeler için büyük bir tüketici pazarı oluŐturmuŐtur. Dünyanın ve Türkiye'nin 2000'li yıllarına damga vuran internet teknolojisi, android telefonlar ve sosyal medya kullanımının gelişimi, pek çok yaşam alanının etkilediği gibi, yeme içme kültürü üzerinde de önemli etkileri olmuştur. Gidilen kafeterya ve

restoranlarda geçirilen zamanın sosyal medya kullanıcıları tarafından anlık paylaşımı ve burada geçirilen deneyimin yorumlanması gibi davranış örüntüleri görülmektedir. Yeme içme mekânları, sosyal medya hesapları ile bu sürece eklemlenmektedir. İzmir ilinin Buca ilçesine odaklanan bu çalışmada 108 adet yeme içme mekânının instagram hesapları incelenmiş, böylece kültürel yapı, değerler ve yeni tüketim alışkanlıkları arasında nasıl bir ilişki örüntüsü olduğu anlaşılmaya çalışılmıştır. Bu bağlamda instagram hesaplarında öne çıkan vurgular, sosyalleşme-arkadaşlık, boş zaman geçirme, aile değerleri, haz, kültür-sanat, gençlik, milli ve dini manevi değerler (bayramlar, özel günler vs.) temaları açısından değerlendirilmiştir.

Araştırmada ulaşılan temel çıkarımlar şunlardır:

-Küresel yeme içme kültürü, sadece tüketim davranışını değil, aynı zamanda kafe ve restoranların isimlerinin büyük birçoğunun yabancı isimli olmasını etkilemektedir. Ayrıca incelenen 108 adet yeme içme mekânının 24 adetinin zincir işletmeler olduğunu da belirtmek gerekir.

-İncelenen 108 adet kafe-restoranın instagram hesabındaki görsellerde, kafelerin 36 adetinde sosyalleşme ve arkadaşlık kategorisinin vurgulandığı görülmektedir.

-Kafelerin 34'ü sosyal medya paylaşımlarında görsel öğelerle haz kategorisini öne çıkardığı görülmektedir. Postmodern tüketim çağındaki reklamların (dondurma, çikolata vs.) temel vurgusu olan haz almak, araştırmaya konu olan işletmelerin paylaşımlarında ikinci sırada çıkan vurgudur. Bir diğer ifadeyle, kafeler tüketicileri etkilemek amacıyla paylaşımlarında haz duygusunu, yeni tat ve lezzetleri öne çıkarmaktadırlar.

-Kafeler çoğunlukla gençlerin sosyalleşme açısından tercih ettiği mekânlar olduğundan, işletmelerin 29'u hesaplarında gençlerin ve genç kadınların bir araya geldiği mekân vurgusunu öne çıkarmışlardır.

-Türkiye'de aile yapısı küçülmekte ve modernleşme ve bireyselleşmeye bağlı olarak bazı işlevleri değişim geçirmekle birlikte, aile birliği ve dayanışma gibi özellikler hala direngen bir özellik taşır. Bu bağlamda işletmelerin anneler günü, babalar günü gibi günleri paylaşımlarında kullandığı görülmektedir. Ayrıca instagram hesaplarında milli ve dini günlere de vurgu yapılması dikkat çekicidir. Yine *Görsel 7'*de de görüleceği gibi İngilizce isimli bir işletme (Millhouse Coffee) ramazan bayramını kutlamaktadır. Bütün bu paylaşımlar, küresellik ve yerelliğin sentezlendiğini göstermektedir.

-Bazı işletmelerin canlı müzik etkinliklerinin paylaşımını öne çıkarttığı tespit edilmiştir. Böylece müzik aracılığıyla müşterilere sunulan görsel ve işitsel deneyim mekânın tercihi için önemli bir faktör olmaktadır.

-Buca'daki bazı kafelerin boş zaman geçirme, eğlenceye, oyuna yönelik paylaşımları öne çıkardığı görülmektedir. Bu paylaşımların birinde yabancı isimli bir kafe (*Görsel 10*) okey masasında alışageldik çay yerine, soğuk içecek vurgusunu öne çıkarmıştır.

Sonuç olarak yeme içme mekânlarının, kültürel yapının simgesel ifade ediliő biçimlerinden izler taşıdığı, sadece yenilen ve içilen bir mekan olmaktan daha fazla anlam içerdiğini söylemek mümkündür. Küreselleşmenin getirdiği kültürel kalıplar, yeni iletişim ve medya tarzları, yeme içme işletmelerinin varlığını ve bu mekândaki öznelerin iletişim ve davranış kalıplarını etkilemektedir. Bu çalışmada kullanılan instagram paylaşımlarının içerik analizi ile incelenmesi kültürün ne yönde evrildiğini anlamayı mümkün kılmaktadır. Böylece farklı çalışmalarda bu yöntemin kullanılabileceğini ve farklı açılardan kültürün yorumlanabileceğini belirtmek gerekir.

Kaynakça

- Akarçay, E. (2018). Gıda, beslenme ve toplumsal eőitsizlikler. L. Sunar (Ed.). 2. Cilt *Türkiye’de toplumsal tabakalaşma ve eşitsizlik içinde* (283-301). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Albayrak, A. (2014). Müşterilerin restoran seğimlerini etkileyen faktörler: İstanbul örneği, *Anatolia: Turizm Araştırma Dergisi*, 25(2), 190-201.
- Auty, S. (1992). Customer choice and segmentation in the restaurant industry. *The Service Industries Journal*, 12(3), 324-339.
- Badem, E. & Öztel, A. (2018). Restoran seğiminde tüketicuyu etkileyen faktörlerin DEMATEL yöntemiyle değerlendirilmesi: bir uygulama. *Yönetim, Ekonomi, Edebiyat, İslami ve Politik Bilimler Dergisi*, 3(1), 70-89.
- Beşirli, H. (2021). *Yemek sosyolojisi-yiyeceklere ve mutfağa sosyolojik bakış*. Ankara: Phoenix Kitabevi.
- Bhabha, Homi K. (2011). *Die Verortung der Kultur*. Trans. Michael Schiffmann & Jürgen Freudl. Tübingen: Stauffenburg Verlag.
- Bozis, S. (2021). *İstanbul’dan Anadolu’ya Rumların yemek kültürü*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Burke, P. (2021). *Kültür tarihi*. (M. Tunçay, Çev.). İstanbul: Isık Yayınları.
- Cornelio, G. S., & Roig, A. (2020). Mixed methods on Instagram research: Methodological challenges in data analysis and visualization. *Convergence*, 26(5-6), 1125-1143
- Cuche, D. (2013). *Sosyal bilimlerde kültür kavramı*. (T. Arnas, Çev.). İstanbul: Bağlam Yayıncılık.
- Çakı, F. & Kızıltepe, B. (2017). Üçüncü yerler olarak kafeler ve gençlik: Balıkesir örnek olay incelemesi. *Akademik İncelemeler Dergisi*, 12(1), 173-202.
- Çağlak, U. & Satır, M. E. (2020). Eğlence mekânları ve yeni medya: Mekânın görünümleri üzerine bir değerlendirme. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 44, 317-326.
- Çakır, F., Çakır M. ve Özden, G. (2011). Global işletmelerin yerel ürün kararları ve tüketicilerin satın alma davranışı üzerindeki etkisi. *Organizasyon ve Yönetim Bilimleri Dergisi*, 3(2), 107-116.
- Çapın, İ. (1986). *Kompütrlü hamburger*. Milliyet Gazetesi, 24 Ekim 1968.
- Çilli, Ö. (2023). *Osmanlı’da eğlence-İstanbul’un sosyal ve kültürel hayatından manzaralar*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Defne Karaosmanoğlu, N. (2017). *Yemekle devrialem-küreselleşme, kimlik, teknoloji*. İstanbul: Kitap Yayınevi.

Demir, F.G. (2022). *X ve Z kuşağı bireylerin restoran tercihleri*. (Yüksek lisans tezi). Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Antalya.

Deveci, B. (2022). Kültür ve yemek kültürü. N. Serçeoğlu (Ed.). *Yemek, kültür ve toplum içinde* (1-26). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

Eagleton, T. (2019). *Kültür*. (B. Göçer, Çev.). İstanbul: Can Yayınları.

Goffman, E. (1967). *Interaction rituals*. New York: Pantheon.

Gülay Şahin, B. & Akballı, E. E. (2019). Tüketici davranışlarını etkileyen faktörler ve yöntem analizi. *Uluslararası Sosyal Bilimler ve Eğitim Dergisi*, 1(1), 43-85.

Gümüőöđlu, T. (2015). Translation and enculturation as a process of acculturation, sociology study, David Publishing, Libertyville, no. 5, pp. 245-254.

Gümüőöđlu, T. (2010). Sprachkontakt und Deutsch-Türkisches CS, (Türkçe- Almanca dil karşılaşması ve code-switching), Frankfurt: Peter Lang.

Hattox, R. S. (1996). Coffee and coffeehouses: The origins of a social beverage in the medieval Near East. *University of Washington Press*. <http://www.jstor.org/stable/j.ctvcwnpgg>

İflazoğlu, N., & Ünlüönen, K. (2020). Sosyal medyada yemek temalı paylaşımların gösterişi tüketim bağlamında incelenmesi: Mardin Artuklu üniversitesi örneği. *Türk Turizm Araştırmaları Dergisi*, 4(3), 2606-2621.

Kaya, G. (2023). Yerleşik insanlığın zaman cetvelinde kırsal ve kentsel toplumsal değişimler. M. Avcı ve E. Kaya (Ed.). *Birey, örgüt ve toplum içinde* (229-241). Konya: Eğitim Yayınevi.

Kim, S. & Chung, J.-E. (2011). Restaurant selection criteria: Understanding the roles of restaurant type and customers' sociodemographic characteristics. *ScholarWorks@UMass Amherst*, 1-5.

Konuk, N. (2015). *Bir şehirli kimliği göstergesi olarak İstanbulluluk*. İstanbul: İBB Kültür AŞ. Yayınları.

Küçükkömerler, S. ve Kaya, Ü. C. (2022). Türkiye'de küreselleşme ve yemek kültürü. N. Serçeoğlu (Ed.). *Yemek, kültür ve toplum içinde* (393-434). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

Mary Işın, P. (2022). *Yemeğin Kültürel Tarihi-Avcılıktan Gurmeliğe*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Narcı, M., & Konuk Kandemir, N. (2021). Contagious diseases and social structure: Turkey during the Covid-19 Pandemic, Z. T. Gencer (Ed.). *Communication studies in pandemic* in (49-75). New York: Peter Lang.

Metin, O., & Ünal, Ş. (2022). İçerik analizi tekniği: iletişim bilimlerinde ve sosyolojide doktora tezlerinde kullanımı. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 22(Özel Sayı 2), 273-294.

Ozankaya, Ö. (1995). *Temel toplumbilim terimleri sözlüğü*. (A. Ö. Erozan, Çev.). İstanbul: Cem Yayınevi.

Päivi Marjatta Harinen, Marja Veronika Honkasalo, Jussi Kaspero Ronkainen & Leena Elisa Suurpää (2012) Multiculturalism and young people's leisure spaces in Finland: perspectives of multicultural youth, *Leisure Studies*, 31:2, 177-191.

Priporas, C. V., Stylos, N. ve Fotiadis, A.K. (2017). Generation Z Consumers' Expectations of Interactions in Smart Retailing: A Future Agenda, *Computers in Human Behavior*, 77, 374-381.

Sanderson, S. K. (2024). *İnsan doğası ve toplumun evrimi*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Scaramanga, M. (2012). Talking about art (s) A theoretical framework clarifying the association between culture and place branding. *Journal of Place Management and Development*, 5(1), 70-80.

Scott, J. C. (2021). *Tahıla karşı-ilk devletlerin derin tarihi*. (E. Pilgir, Çev.). İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları.

Spang, R. L. (2020). *Restoranın icadı-Paris ve modern gastronomi kültürü*. (B. S. Şener, Çev.). Ankara: Dost Kitabevi.

Şahin, K. (2023). *Göç ve yemek Kültürü*. G. Kaya (Ed.) *Cumhuriyetin göçlerle dolu 100 yılı-100 başlıkta göç yazıları* içinde (631-641). İzmir: Cem Yayınevi.

Taylan, H. H. (2011). Sosyal bilimlerde kullanılan içerik analizi ve söylem analizinin karşılaştırılması. *Bingöl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1(2), 63-76.

Tomlinson, J. (1999). *Kültürel emperyalizm-eleştirel bir giriş*. (Zeybekoğlu, Çev. E.). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Tuncer, E. (2019). Suriye iç savaşı sonrasında İstanbul'da yeni yemek pratikleri: Suriye lokantaları ve kolektif göçmen mutfakları. N. Ertürk, D. Ünsal (Ed.). *Kültür politikası yıllık 2019: zorunlu göç ve kültürel üretim*. İstanbul Bilgi Üniversitesi: Kültür Politikaları ve Yönetimi Araştırma Merkezi *Kültür Politikası Yıllık*.

Volo, S., & Irimiás, A. (2021). Instagram: Visual methods in tourism research. *Annals of Tourism Research*, 91(C).

W. Lawrence Neumann (2014) *Social Research Methods: Qualitative and Quantitative Approaches Seventh Edition*, Pearson .

Williams, R. (1993). *Kültür*. (S. Aydın, Çev.). Ankara: İmge Kitabevi.

Yüksel, S. (2013). Yavuz Turgul sinemasında toplumsal değişim ve kriz anlatısı. *Selçuk İletişim*, 8(1), 282-294.

<http://www.izmir.gov.tr/demografik-bilgiler>, Erişim Tarihi: 15.10.2024.

<https://www.buca.bel.tr/Buca-Hakkında/1/tarihce/buca.html>, Erişim Tarihi: 15.10.2024.

EK: KAFE-RESTORAN İSİMLERİ VE İNSTAGRAM LİNKLERİ

Kafe Restoran	İnstagram linki
1 1453 Ottoman Buca	https://www.instagram.com/1453ottomanbuca?utm_source=ig_web_button_share_sheet&igsh=ZDNIZDc0MzlxNw==
2 5:18 Coffee	https://www.instagram.com/besonsekiz?utm_source=ig_web_button_share_sheet&igsh=ZDNIZDc0MzlxNw==
3 Adam and Eve Burger Heaven,	https://www.instagram.com/burgerheavenr/
4 Adapark Cafe	https://www.instagram.com/adaparkcafe/?utm_source=ig_web_button_share_sheet
5 Alaçatı Buca	https://www.instagram.com/alacatibuca/
6 Amca Buca	https://www.instagram.com/amcabuca/
7 Bakery Bess Lounge,	https://www.instagram.com/bakerybess?igsh=dXZ4Zl3aGpkNnZu
8 Beccaa Coffee	https://www.instagram.com/beccacoffeeandmore?igsh=MWE5OGFtbWh1cHB2ZQ==
9 Bee Park Buca,	https://www.instagram.com/bee_parkbuca?utm_source=ig_web_button_share_sheet&igsh=ZDNIZDc0MzlxNw==
10 Berry Coffee	https://www.instagram.com/berrycoffeecompany/
11 Bess Bakery,	https://www.instagram.com/bakerybess/
12 Beş Onsekiz Kafe	https://www.instagram.com/besonsekiz/
13 Bisquitte Coffee	https://www.instagram.com/bisquittecafe?igsh=MWtnCHhncGI2YzhpYQ==
14 Black Hole Coffee	https://www.instagram.com/blackholebuca?igsh=N2RuaTh3cTd0dWs=
15 Bolemo Cafe	https://www.instagram.com/bolemo_cafe_restaurant/
16 Bolivia,	https://www.instagram.com/boliviacoffee?utm_source=ig_web_button_share_sheet&igsh=ZDNIZDc0MzlxNw==
17 Bono Caffee&Bakery	https://www.instagram.com/bonocoffeebakery?igsh=MW8wenhtYXNyNzJoa
18 Boston Dessert	https://www.instagram.com/bostondd/
19 Bourbeen	https://www.instagram.com/borbeen?igsh=b3Q1ZW92bnR1bmE1
20 Brew Mood Coffee,	https://www.instagram.com/brewmoodturkiye?utm_source=ig_web_button_share_sheet&igsh=ZDNIZDc0MzlxNw==
21 Buca Lezzet Durağı	https://www.instagram.com/bucalezzetduragii?igsh=emJtaIvenZnM3V6
22 Buck İn	https://www.instagram.com/buckincoffee_tr?utm_source=ig_web_button_share_sheet&igsh=ZDNIZDc0MzlxNw==
23 Burger No7	https://www.instagram.com/burgerno7?igsh=aHlrc2o1MTk4eTI0
24 Bykush,	https://www.instagram.com/bykusch_?utm_source=ig_web_button_share_sheet&igsh=ZDNIZDc0MzlxNw==
25 Bymehmali	https://www.instagram.com/bymehmali/
26 Cactus,	https://www.instagram.com/coffeecactusofficial?utm_source=ig_web_button_share_sheet&igsh=ZDNIZDc0MzlxNw==
27 Caffè Castro	https://www.instagram.com/caffecastro/
28 Caize Cafe Buca,	https://www.instagram.com/caizelounge?utm_source=ig_web_button_share_sheet&igsh=ZDNIZDc0MzlxNw==
29 Charlotte Coffee	https://www.instagram.com/charlottecoffeeroastery/
30 Chickenella	https://www.instagram.com/chickenella.tr?igsh=dW1qOHJ4cnNxbXpn
31 Coffee Cactus	https://www.instagram.com/coffeecactusofficial/
32 Coffee in Munchies,	https://www.instagram.com/coffeeinmunchies/
33 Coffee Ninova	https://www.instagram.com/coffeeninova/
34 Coffee Rush	https://www.instagram.com/coffeerush.tr?igsh=MWJkeWhpYW02dWJ1
35 Coffy,	https://www.instagram.com/coffy_tr/
36 Colombia	https://www.instagram.com/colombiacoffeetr/
37 Cup o Joe	https://www.instagram.com/cupojoeoffeecompany?igsh=ZmdtaDh3dGhzYXJs
38 Dere Kafe	https://www.instagram.com/derekafebuca?utm_source=ig_web_button_share_sheet&igsh=ZDNIZDc0MzlxNw==
39 Donut Station	https://www.instagram.com/donut.station?igsh=bnFzMjE5ZTNrMGk0
40 Dut Ağacı Coffee	https://www.instagram.com/coffeedutagaci/
41 Emona Cafe	https://www.instagram.com/emonacafe/
42 Enra Kebap Buca	https://www.instagram.com/enrakebap/
43 Entel Şehzade Plus	https://www.instagram.com/entellsehzade?utm_source=ig_web_button_share_sheet&igsh=ZDNIZDc0MzlxNw==
44 Escape Coffee Co	https://www.instagram.com/escapecoffee.co?igsh=ZmpyZTFpNXI1c20w

Konuk Kademir, Nebiye & Kaya, Gazanfer & Gümüşoğlu, Turgut (2024). Kültürel yapının dijital yansımaları: Yeme İçme Mekanlarının Instagramda sunum biçimleri (İzmir Buca Örneği)

Araştırma Makalesi, Doi: <https://doi.org/10.35235/uicd.1570538>

45	Eski Bahçe Kafe,	https://www.instagram.com/eskibahcekafe?igsh=MWh1cTg1aHc1dzNjBA==
46	Fabbro's Coffee,	https://www.instagram.com/fabbroscoffee/
47	1080fee Shop,	https://www.instagram.com/1080coffeeshop?igsh=a3NkZjQ2eG9tYmM=
48	Feriştah	https://www.instagram.com/feristahmeyhane/
49	Forbes şelale Kafe	https://www.instagram.com/forbesselale/
50	Gali Coffee	https://www.instagram.com/galicafe/
51	Gazoz Ağacı Kafe	https://www.instagram.com/gazozagacikafe/
52	Göl Pastane,	https://www.instagram.com/gol_pastane?igsh=MXhxbj5cHM3dHhtBA
53	Granmabrewbar	https://www.instagram.com/granmabrewbar?utm_source=ig_web_button_share_sheet&igsh=ZDNlZDc0MzlxNw==
54	Gua Coffee,	https://www.instagram.com/gua.buca/
55	Gülümset Fırın Cafe,	https://www.instagram.com/gulumsetfirincafe/
56	Happy Coffee,	https://www.instagram.com/happycoffee_/
57	Huga Nostalji Kafe	https://www.instagram.com/huga.nostalji?utm_source=ig_web_button_share_sheet&igsh=ZDNlZDc0MzlxNw==
58	Hungry Dog	https://www.instagram.com/hungrydogpub/
59	Ihlamuraltı Cafe	https://www.instagram.com/ihlamuralticafe/
60	İstişare Kafe	https://www.instagram.com/istisaresosyal?utm_source=ig_web_button_share_sheet&igsh=ZDNlZDc0MzlxNw==
61	Joseph Buca Garden	https://www.instagram.com/josephbucagarden/
62	Kahve Aşkına Buca	https://www.instagram.com/bucakahveaskinaa?igsh=MTc0Y2xhZzdwVWV2aQ==
63	Kos Pasta	https://www.instagram.com/kospasta?utm_source=ig_web_button_share_sheet&igsh=ZDNlZDc0MzlxNw==
64	Kotta Coffee	https://www.instagram.com/kottacoffee/
65	Köroğlu Et,	https://www.instagram.com/korogluet/
66	Küncü Fırın	https://www.instagram.com/kuncufirin?utm_source=ig_web_button_share_sheet&igsh=ZDNlZDc0MzlxNw==
67	Künefezade	https://www.instagram.com/kunefezade.buca/
68	La Loba Coffe&Book	https://www.instagram.com/lalobacoffeebook/
69	La Via Lounge	https://www.instagram.com/lavialoungebuca?igsh=Nm5sbj5cmd2a3lr
70	Leman Kültür Buca,	https://www.instagram.com/lemanbuca?utm_source=ig_web_button_share_sheet&igsh=ZDNlZDc0MzlxNw==
71	Luna Coffee,	https://www.instagram.com/1080coffeeshop?igsh=a3NkZjQ2eG9tYmM=
72	Luuq	https://www.instagram.com/luuqcoffee?igsh=MTBxNGVmbjhnMmFnOQ==
73	Mackbear Coffee Co	https://www.instagram.com/mackbearcoffee?utm_source=ig_web_button_share_sheet&igsh=ZDNlZDc0MzlxNw==
74	Martines Coffee	https://www.instagram.com/martinescoffeebuca?igsh=NHZkaHR2ejR4OXFk
75	Masal Cafe	https://www.instagram.com/masal.cafe.kaynaklar/
76	Maydonoz Döner	https://www.instagram.com/maydonozdonerbuca?igsh=dWFwZG40OHh4cjZm
77	Me And You Buca	https://www.instagram.com/meandyoubuca?igsh=MWRqGV1NW1zbHg3ZA==
78	Mevlana Kafe	Sosyal medya hesabı bulunmamaktadır.
79	Milla Coffee	https://www.instagram.com/millacoffeeet/
80	Millhouse Coffee	https://www.instagram.com/millhousecoffee/
81	Modesto Coffee	https://www.instagram.com/modestocoffeenbakery?utm_source=ig_web_button_share_sheet&igsh=ZDNlZDc0MzlxNw==
82	Neva Kafe	https://www.instagram.com/nevakafebuca/
83	Not Bad	https://www.instagram.com/notbadtinaz?utm_source=ig_web_button_share_sheet&igsh=ZDNlZDc0MzlxNw==
84	Pablo Artisan Coffee	https://www.instagram.com/pabloartisancoffee?igsh=d2l4MHZjdW5mam9j
85	Panama Coffee,	https://www.instagram.com/panamacoffeeet/
86	Pastam Evden	https://www.instagram.com/pastam_evden35/
87	Pigent Kafe,	https://www.instagram.com/pigentcafe?igsh=dTd4aXlvZHU5bnF4
88	Public	https://www.instagram.com/publiccoffeebuca?utm_source=ig_web_button_share_sheet&igsh=ZDNlZDc0MzlxNw==
89	Rumeli Bistro	https://www.instagram.com/rumelibistro.rinyer/
90	Sabire Butik Cafe,	https://www.instagram.com/sabirebutikcafe?utm_source=ig_web_button_share_sheet&igsh=ZDNlZDc0MzlxNw==
91	Sakız Adası,	https://www.instagram.com/sakizadabuca?igsh=ZWs0cTJwZ3FoaGww

Konuk Kandemir, Nebiye & Kaya, Gazanfer & Gümüőöđlu, Turgut (2024). Kültürel yapının dijital yansımaları: Yeme İme Mekanlarının İnstagramda sunum biçimleri (İzmir Buca Örneği)

Araştırma Makalesi, Doi: <https://doi.org/10.35235/uicd.1570538>

92	Sini Köşk	https://www.instagram.com/nikoskrestaurant?igsh=MTBxZGt1eXRjYmZ6cA==
93	So Like	https://www.instagram.com/solikecoffee?igsh=YnU5YnNpOHFTZW1u
94	Soulmate Coffee	https://www.instagram.com/soulmatetr?igsh=eHdjeXhieTUzOHQ3
95	Starbucks,	https://www.instagram.com/starbucks_tr?utm_source=ig_web_button_share_sheet&igsh=ZDNlZDc0MzlxNw==
96	şahin Usta Balık	https://www.instagram.com/sahinustabalik?igsh=MzUyeHRuYWFXMXJl
97	Temel Reis Cafe	https://www.instagram.com/temelreiscafe/
98	Ten Ten Buca	https://www.instagram.com/tentenbuca/
99	Tiq Taq Coffee	https://www.instagram.com/tiqtaqbuca?utm_source=ig_web_button_share_sheet&igsh=ZDNlZDc0MzlxNw==
100	Tuck Coffee,	https://www.instagram.com/tuckcoffee/
101	Üzüm Garden	https://www.instagram.com/uzumgarden/
102	Vesta Cafe	https://www.instagram.com/vesta.cafe/
103	Winona Coffee	https://www.instagram.com/winonacoffeehouse/
104	Woswich	https://www.instagram.com/woswich__/
105	Wow Coffee & Cocktail,	https://www.instagram.com/wowcoffeeandcocktail?utm_source=ig_web_button_share_sheet&igsh=ZDNlZDc0MzlxNw==
106	Yörük Obası Restaurant	https://www.instagram.com/yorukobarestaurant/
107	Zaka Antakya Döner	https://www.instagram.com/zakaantakyadoner/
108	Zulu Coffee	https://www.instagram.com/zulucoffeeoastery/

INTERNATIONAL

JOURNAL of HUMAN STUDIES

Uluslararası İnsan Çalışmaları Dergisi

ISSN: 2636-8641

Cilt/VOLUME 7 Sayı/ISSUE 14 Yıl/YEAR: 2024 ALINDI/RECEIVED: 01-11-2024 – KABUL/ACCEPTED: 03-12-2024

İngiliz İstihbaratının Propaganda Kıskaçında Türkler: Toynbee'nin The Murderous Tyranny of the Turks Kitapçığı Üzerinden Bir Analiz

Turks in the Propaganda Grip of British Intelligence: An Analysis of Toynbee's The Murderous Tyranny of the Turks

Ayfer Özçelik¹ | Seda Yolaç Nennioğlu²

Abstract

This article focuses on The Murderous Tyranny of the Turks, a booklet written by the British historian Arnold J. Toynbee in 1917 as part of the propaganda activities against the Ottoman Empire in Britain during World War I. The anti-Turkish and anti-Islamic sentiment, which had been on the rise during the reign of Prime Minister Gladstone in the United Kingdom, was entrenched by a group of his followers, the majority of whom were members of the political, bureaucratic and intellectual circles of the Liberal Party. One of the

Öz

Bu makale, I. Dünya Savaşı sırasında İngiltere'de Osmanlı Devleti'ne karşı yürütülen propaganda faaliyetlerinin bir parçası olarak İngiliz tarihçi Arnold J. Toynbee tarafından 1917'de kaleme alınan The Murderous Tyranny of the Turks adlı kitapçığı konu edinmektedir. İngiltere'de Başbakan Gladstone döneminde yükselişe geçen Türk ve İslam karşıtlığı, onun takipçileri olan, çoğunluğunu Liberal Parti'ye yakın siyaset, bürokrasi ve aydın çevrelerinden kimselerin oluşturduğu bir grup tarafından yerleşik hale

¹ Ayfer Özçelik, Prof. Dr., Pamukkale Üniversitesi İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, aozcelik@pau.edu.tr, Orcid: 0000-0002-0714-9268

² Seda Yolaç Nennioğlu, Yüksek Lisans, Pamukkale Üniversitesi İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, sedayolac54@gmail.com, Orcid: 0000-0003-2763-0291

representatives of this dominant view, which turned into a state policy in the process, was the historian Arnold J. Toynbee, who was firmly committed to the belief in the superiority of Christianity and British identity.

Toynbee studied history at Oxford College, one of the prestigious educational institutions in England, and after graduation, he started working as an academic at Balliol College, also a prestigious school. On the other hand, the British historian, who managed to attract the attention of senior British government officials at a young age with his successful education and brilliant career, worked as a permanent employee of Wellington House (British War Propaganda Office), an extension of the British intelligence service, which was established in 1914 as part of the policy of defaming the Ottoman Empire and Germany.

Upon the request of Wellington House, he wrote anti-Turkish and pro-Armenian publications between 1915 and 1917. In one of these publications, The Murderous Tyranny of the Turks, Toynbee, by including the allegations that the Turks committed atrocities against the Christians under their hegemony, especially the Armenians, and systematically massacred them, denigrated the Turkish and Muslim identity in a derogatory manner, whereas he praised the Armenians and other Christians whom he characterized as oppressed. In this booklet, the author, who expanded his propaganda network in parallel with the British state policy in 1917, portrayed Muslim Arabs and Kurds as the Ottoman victimized subjects of this propaganda. On the other hand, the British historian also mentioned Germany, one of

getirilmişti. Süreç içerisinde devlet politikasına dönüşen bu hâkim görüşün temsilcilerinden biri de Hristiyanlık ve İngiliz kimliğinin üstünlüğü inancına sıkıca bağlı olan tarihçi Arnold J. Toynbee'dir.

İngiltere'nin saygın eğitim kurumlarından Oxford Collage'de tarih eğitimi alan Toynbee, buradan mezuniyetinden sonra da itibarı yüksek diğer bir kuruluş, Balliol Collage'de akademisyen olarak göreve başlamıştır. Öte yandan başarılı eğitim hayatı ve parlak kariyeri ile genç yaşta üst düzey İngiliz devlet yetkililerinin dikkatini çekmeyi başarmıştır. Nitekim Toynbee İngiliz istihbarat servisinin bir uzantısı olan ve 1914'te İttifak Devletleri'ne, özellikle de Almanya ve Osmanlı Devleti'ne karşı karalama faaliyetleri üretmek üzere kurulan Wellington House'un (İngiliz Savaş Propaganda Ofisi) kadrolu elemanı olarak çalışmıştır. Gerçekten de "sözlerin mermi, kitle iletişim araçlarının da silah haline geldiği" (Çakı, 2018, s. 113) I. Dünya Savaşı'nda, yoğun bir propaganda mücadelesi de söz konusu olmuştur.

Bu bağlamda Toynbee, Wellington House'dan gelen talep üzerine 1915-1917 arasında Türk karşıtı ve Ermeni yanlısı yayınlar kaleme almıştır. Bunlardan biri olan The Murderous Tyranny of the Turks' adlı kitapçıkta, Türk-Müslüman kimliğini aşağılamak ve Hristiyan dünyasını kışkırtmak için Türklerin başta Ermeniler olmak üzere hegemonyası altındaki Hristiyanlara karşı vahşet uyguladığı, onları sistemli bir şekilde katlettiğini iddia etmiştir. Buna karşın mazlum olarak nitelediği Ermeniler ve diğer Hristiyanlardan övgüyle söz etmiştir. Adı geçen kitapçıkta aynı zamanda 1917 yılı İngiliz devlet politikasının gereği

Britain's biggest rivals, and included Germany in the smear campaign with his emphasis on the Turkish-German alliance.

Toynbee's *The Murderous Tyranny of the Turks*, which, in addition to his academic identity, gained fame with his duties within the British state and his propaganda writing, is quite remarkable in terms of analyzing Britain's Turkish policies at the beginning of the 20th century and deserves to be examined in this context.

Keywords: *England, Ottoman Empire, Arnold J. Toynbee, Propaganda, The Murderous Tyranny of the Turks.*

olarak, Müslüman Arap ve Kürtleri de söz konusu propagandanın ağına alınmıştır. Önceleri benzer ajitasyon faaliyetlerinde ve yayınlarında aşağılanan, en hafifinden görmezden gelinen Müslüman Arap ve Kürtler, yeni politikalar çerçevesinde, yazar tarafından artık Osmanlı mağduru sömürülen- ezilen özneler olarak gösterilmiştir. Öte yandan aynı kitapçıkta, İngiltere'nin en büyük rakiplerinden biri olan Almanya da Türk-Alman ittifakı üzerinden ağır eleştiriye tabi tutulmuştur.

Akademik kimliğinin yanı sıra İngiliz devleti içerisindeki görevleri ve propaganda yazarlığı ile şöhret kazanan Toynbee'nin üzerinde yeterince durulmayan ancak, en az Mavi Kitap'taki kadar yoğun bir Türk karşıtlığının işlendiği *The Murderous Tyranny of the Turks*, İngiltere'nin 20. yüzyıl başındaki Türk politikalarını analiz etmek bakımından oldukça dikkat çekici olup, bu bağlamda incelenmeyi hak etmektedir.

Anahtar Kelimeler: *İngiltere, Osmanlı Devleti, Arnold J. Toynbee, Propaganda, The Murderous Tyranny of the Turks.*

Giriş

Sanayi Devrimi'nin getirdiği hızla artan hammadde talebi, İngiltere'yi sömürge imparatorluğunu kurma, koruma ve bunun için de mümkün olan en geniş ölçekte genişletme stratejilerini daha etkin ve kararlı bir biçimde uygulamaya yöneltmiştir. İngiliz sömürgeciliği 18. yüzyılın başlarına kadar ihtiyatlı bir hazırlık dönemine sahne olmuşken (Yaşar & Akengin, 2022, s. 428), Avrupa'daki siyasi gelişmelerin Fransa lehine ilerlediği kaygısı Britanya'yı giderek daha saldırgan ve savaşı dahi göze alabilecek bir dış politika izlemeye itmiştir. Amerika'nın bağımsızlık ilanının ardından Amerika kıtasında yeni yerler elde etme arayışlarını sürdürse de İngiltere'nin ilgisi yoğunluklu olarak Asya ve Afrika'ya kaymış, nihayetinde 19. yüzyıl boyunca dünyanın en geniş, en güçlü sömürge imparatorluğu konumuna yükselmiştir (Roberts, 2010, s. 320).

19. yüzyılda İngiliz emperyalizmi zirveye ulaşırken, Osmanlı Devleti'nin giderek zayıflaması, İngiltere'nin bu stratejik coğrafyaya olan ilgisini önemli ölçüde artırmıştır. Ancak, Osmanlı'yı hedef alan tek büyük güç İngiltere değildir; Rusya, Osmanlı'nın zafiyetinden yararlanarak bölgedeki nüfuzunu genişletmek isteyen bir diğer büyük aktör olarak sahneye bulunmaktadır. Rusya'nın bu nüfuz artışı, İngiltere için ciddi bir stratejik tehdit olarak algılanmış ve bu doğrultuda İngiliz hükümeti, "Osmanlı'nın toprak bütünlüğünü koruma" politikasını benimsemiştir. Bu politika, 19. yüzyılın son çeyreğine kadar İngiliz dış politikasının temel taşlarından biri olmuş, ancak 1871'de Almanya'nın siyasi birliğini tamamlayarak Avrupa'da büyük bir güç olarak yükselmesiyle birlikte ciddi bir dönüşüm geçirmiştir (Armaoğlu, 2020a, s. 264-266).

Avrupalı devletlerarasında emperyalist rekabetlerin kıyasıya yaşandığı bu süreçte, Almanya'nın da yeni ve güçlü bir rakip olarak yükselmesi, dahası yayılmacı politikalar izlemesi İngiltere, Fransa ve Rusya'yı bu devlete karşı birleşmeye sevk etmiştir. Tüm dünyada hegemonya kurmak açısından aynı hırsları taşıyan bu devletlerden İngiltere, diğerlerinin Almanya saflarına kaymasını önlemek ve kendi yanında tutabilmek stratejisinden hareketle Osmanlı Devleti'ni koruma politikasını terk etmiştir. Büyük devletlerin sömürge yarışının ortasında yalnız kalan Osmanlı Devleti ise ayakta kalabilmek adına askeri, mali, idari, mülki vb. birçok alanda reformlar gerçekleştirdiyse de söz konusu devletlerin açık hedefi olmaktan kurtulamayarak (Lewis 2021, s. 104-178), neticede bu devletlerin çabalarıyla yıkılmıştır.

Osmanlı Devleti'nin paylaşımı konusunda hemfikir olan bu devletler, nasıl paylaşılacağı konusunda henüz mutabakata varamamış olsalar da emperyalist hedefleri doğrultusunda suni olarak ortaya attıkları Doğu Sorunu çerçevesinde, kozmopolit yapılı Osmanlı'nın çöküşünde en önemli faktörlerden olmuşlardır. "Doğu Sorunu" başlığı altında uygulamaya konan ve Osmanlı'yı önce yıpratma ardından parçalama ve paylaşmaya yönelik olan bu proje kapsamında Osmanlı'nın Hristiyan unsurlarını kullanmışlardır. Bu konuda başat rol oynayan İngiltere'nin de gayretleriyle 19. yüzyılda Balkanlarda başlatılan kampanya ile Yunanlılar, Sırlar ve Bulgarlar (söz konusu gelişmelere ilişkin detaylı bilgi için bkz. Armaoğlu, 2020a), bahsi geçen devletlerin desteğiyle isyan faaliyetlerine yönelerek bağımsızlıklarını elde etmiş ve bu bölgelerde Osmanlı'dan ilk kopuşlar gerçekleşmiştir.

Osmanlı Devleti'nin Avrupa'dan tasfiyesini ifade eden Balkan Savaşları ile birlikte söz konusu amacına ulaşan Batılı devletler, Berlin Anlaşması ile uluslararası mesele haline getirdikleri Ermeniler üzerinde daha fazla yoğunlaşmaya başlamıştır. Ancak burada söz konusu olan artık

Türklerin Anadolu'dan da tasfiye edilmeleri ve geride bıraktıkları toprakların Ermeni ve Yunanlılar arasında paylaşılmasıdır. Bu konunun hamiliği üstlenen İngiltere ise, eski başbakan W. E. Gladstone (Özçelik, 2021, s. 476-479) döneminden bu yana vurgusu arttırılan Türk ve İslam karşıtı propagandalarla Ermenileri desteklemiş ve onları isyana teşvik ederek, I. Dünya Savaşı sırasında beklenen kaosu yaratmıştır. Osmanlı'yı yok etme planının en büyük parçası olan bu propagandanın kapsamına savaş sonuna doğru Nasturiler, Süryaniler vb. gibi Hristiyan unsurların yanı sıra Müslüman Arap ve Kürtler de dâhil edilmiştir.

İngiltere'nin I. Dünya Savaşı'nda yürüttüğü Türk karşıtı propagandalarında en geniş etki kuşkusuz yayıncılık faaliyetleriyle sağlanmıştır. Bu anlamda Wellington House'da çok sayıda yazar tarafından Türk karşıtı yayın yapılmıştır. Ancak bunlar arasında İngiliz tarihçi A.J. Toynbee'nin yayınları gerek devlet politikasının beklentisine uygunluğu gerekse de ajitasyon ve kurgu hikayelerle dolu üslubuyla en çok ses getirenleri olmuştur.

Kısaca Arnold Joseph Toynbee'nin Yaşamı

14 Nisan 1889'da Londra'da dünyaya gelen A. J. Toynbee entelektüel düzeyi yüksek bir aile ve çevrenin içerisinde yetişmiş olup, kariyerini bu etki çerçevesinde şekillendirmiştir. Eğitimi ve dünya görüşü üzerinde geniş bir iz bırakan annesi, İngiltere'de üniversite diplomasına sahip olan ilk kadınlardan biridir (Kabakçı, 2012, s. 272). Annesinin bu yönü, özellikle de tarihe olan ilgisi onun düşünce yapısına da sirayet etmiştir. Öyle ki anılarında tarihe ve tarihçiliğe karşı olan yöneliminin annesi sayesinde geliştiğini yazmıştır (Toynbee, 2005a, s. 100).

Bu bağlamda küçük yaşlardan itibaren özellikle Antik Yunan tarihine ilgi duymuş ve Latince dersleri de almıştır. Onun bu yönelimi 1902-1907 yılları arasında yatılı olarak okuduğu Winchester Collage'de Yunan Tarihi dersleri veren hocası John Rendall'ın da dikkatini çekmiş ve bu alanda ilerlemesi için kendisine akademik katkı sağlamıştır (Bal, 2013, s. 65).

Düşünce dünyasını derinden etkileyen bir diğer önemli şahsiyet, adını paylaştığı iktisat tarihçisi amcası Arnold Toynbee'dir (1852-1883). Viktorya dönemi entelektüellerinden biri olan amca Toynbee, İngiliz sanayi devriminin en çarpıcı meselelerinden biri olan işçi sınıfı ile orta sınıf arasındaki derin sosyo-ekonomik uçuruma dikkat çeken ilk akademisyenlerden biridir. Toynbee'nin de vurguladığı üzere, bu iki sınıf adeta birbirinden kopuk iki ayrı ulus gibi hareket etmiştir. O, bu toplumsal bölünmeyi anlamaya ve çözümlenmeye yönelik önemli katkılarda bulunmuştur (Toynbee, 2005b, s. 27-28).

Reform hareketlerinin öncülerinden olan amca Arnold Toynbee, özellikle Whitechapel bölgesindeki yoksullukla mücadele için önemli adımlar atmış ve çeşitli sosyal ve kültürel etkinliklerin gerçekleştirilebileceği, aynı zamanda yatılı imkân sunan bir hayır kurumunun kurulmasına büyük katkılarda bulunmuştur. 1884 yılında, ölümünden bir yıl sonra açılan bu kurum, onun anısına "Toynbee Hall" olarak adlandırılmıştır (<https://www.toynbeehall.org.uk/>,

Erişim Tarihi: 22.08.2024). Günümüzde dahi toplumsal önemini koruyan Toynbee Hall ve amca Toynbee'nin sosyal reformcu düşünceleri, tarihçi Toynbee'nin yaşamı boyunca gururla sahiplendiği aile miraslarından biri olarak kabul görmüştür.

Ailesinden devraldığı bu mirasın etkisiyle eğitimine devam eden Toynbee, Winchester Collage'dan mezun olduktan sonra 1907'de Oxford Collage'a kaydolmuştur (Katz, 2021, s. 208). Buradaki eğitimini 1912 yılında tamamlamış ve hemen ardından Antik Yunan ve Genel Tarih hocası olarak Balliol Collage'a atanmıştır (Bal, 2013, s. 65). Aynı yıl Türkiye'ye bir ziyaret gerçekleştiren genç akademisyen, burada dizanteriye yakalanmıştır. Bu hastalık onun hayatında kırılma noktalarından biri olmuştur. Nitekim I. Dünya Savaşı'nın başladığı yıl olan 1914'te nükseden atakları nedeniyle askere alınmamıştır (Özdemir, 2005, s.23). Bu durum İngiltere devletinin onu farklı görevlerde değerlendirmesine neden olmuştur.

Parlak bir akademisyen olarak İngiltere'de üst düzey siyaset ve devlet yetkililerinin dikkatini çeken Toynbee, 1914'te kurulan Wellington House'un (İngiliz Savaş Propaganda Ofisi) bir elemanı olarak istihdam edilmiştir (Shaw, 2021, s. 169-170). I. Dünya Savaşı'nın devam ettiği 1915-1917 arasında bu kuruluşun bünyesinde kaleme aldığı Türk ve İslam karşıtı yayınlarla İngiltere'nin propaganda faaliyetleri içerisinde etkili bir yer edinen Toynbee, bu görevinin yanı sıra yine İngiliz istihbarat servisinin bir alt kuruluşu olan ve Ermeni propagandasına hizmet eden The British Armenia Committee'nin (Özçelik & Yolaç Nennioğlu, 2022, s. 501) aktif üyelerinden biri olmuştur. Ancak ne yazık ki Toynbee'nin biyografisine ilişkin çalışmalarda ne Mavi Kitap haricindeki propaganda içerikli yayınlarına vurgu yapılmış, ne de The British Armenia Committee'ye olan üyeliğinden bahsedilmiştir. Oysaki bu bilgiler 1921 yılı itibariyle Türkiye'ye olan bakış açısı değişen ve o tarihten sonra Türk dostu olarak anılacak olan (Doğru, 2022, s. 114) İngiliz tarihçinin değişen düşünce çizgisini yansıtmak bakımından dikkat çekici detaylardır.

1917 yılına kadar Wellington House bünyesinde kaleme aldığı yayınlarla gerçekler konusunda akademisyen titizliği ile değil, bir istihbarat elemanı olarak devletin çıkar ve isteklerine göre hareket etmiştir. Savaşın ardından, emperyalist güçlerin çıkarlarına dayalı yeni bir dünya düzeni kurma amacıyla toplanan Paris Barış Konferansı'nda İngiliz delegasyonunda yer almıştır. Konferansta, özellikle Türk milletini yok etmeyi amaçlayan Sevri Antlaşması'nın şekillenmesinde önemli bir rol oynamış ve bu süreç, onun şöhretini daha da artırmıştır. Özdemir'in deyimiyle o artık tek başına bir aydın değil, İngiliz Devleti'nin bir temsilcisidir (Özdemir, 2005, s. 22). Nitekim söz konusu görev Toynbee'nin yalnızca tarihçi kimliğiyle değil, uluslararası ilişkiler ve dünya siyaseti açısından da ön plana çıkmasına katkı sağlamıştır (Doğru, 2022, s. 113).

Toynbee 1921'de Manchester Guardian Gazetesi'nin muhabiri olarak (Toynbee, 2005b, s. 287). Yunan askerlerinin Anadolu'yu işgalini izlemekle görevlendirilmiştir. 27 Ocak – 16 Eylül 1921 tarihleri arasında toplam dokuz ay Türkiye'de kalan Toynbee, Yunan işgali altındaki "Alaşehir,

Uşak, Kula, Salihli, Tire, Torbalı, Manisa, Soma, Kınık, Dikili ve Bergama ve Bursa, Gemlik, Yenişehir, Yalova, Karamürsel, Ereğli, Bahçecik ve Değirmendere” (Yuca, 2016, s. 180) dolaylarını gezmiştir. Bu seyahat boyunca karşılaştığı Yunanlılar tarafından katliama ve işkenceye uğrayan çok sayıda Türk, onun algısında yer alan barbar ve soykırımcı Türk imajını değiştirmeye başlamıştır. Tanığı olduğu Yunanlıların Türklere uyguladığı vahşeti ve Türklerin uğradığı zararları muhabiri olduğu Manchester Guardian haftalık gazetesine taşımıştır (Özdemir, 2005, s. 23). Örneğin 19 Ocak 1921 tarihli gazetede “Patriotic Exciment in Athens” başlıklı yazısında Türklerin Yunanlılar karşısında mühimmat ve esir hususlarında büyük kayıplar verdiğini, buna karşın Yunanlıların da büyük zayıflar pahasına saldırılarını ısrarlı bir biçimde sürdürdüğünü ifade etmiştir (İnce Erdoğan, 2021, s.24).

16 Mart tarihli haberinde Toynbee, Talat Paşa'nın Almanya'da Ermeni fedai Soğomon Tehliryan tarafından öldürülmesini gündeme taşımış ve bunu bir suikast eylemi olarak değerlendirerek, Ermenilerin intikam aldığını yazmıştır (İnce Erdoğan, 2021, s. 37). "Suikast" ve "intikam" gibi ifadelerin Ermenilerle birlikte anılması, özellikle İngiliz devleti ve Ermeni davasını destekleyen Batılı güçler arasında rahatsızlık yaratmıştır.

Toynbee, Yunan ordusunun geri çekilişi sırasında, özellikle İzmit'te Türklere karşı uygulanan zulümlere bizzat tanık olduğunu belirtmiş ve bu gözlemlerini hem muhabiri olduğu *Manchester Guardian* gazetesinde hem de seyahat sonrası kaleme aldığı *Türkiye'de ve Yunanistan'da Batı Meselesi* adlı eserinde detaylandırmıştır (İnce Erdoğan, 2021, s. 21). Bu gözle görülür düşünsel dönüşüm, Batı kamuoyunda ciddi tepkilere yol açmıştır.

Bir sonraki Türkiye seyahatini 1923'te Lozan görüşmelerinin kesintiye uğradığı süreçte gerçekleştiren Toynbee'nin bu ziyareti tarih bakımından oldukça manidardır. Her ne kadar Türkler ile yakınlaşması tepkiye yol açsa da Ankara'da yükselen yeni yönetimle temas için yine onun tercih edilmesi, İngiliz siyasetinin oportünist ve pragmatik yanını gözler önüne sermektedir. 1929 yılında Türkiye'de kurulan yeni rejimi, inkılapları ve bunları gerçekleştiren kadroları gözlemlediği diğer bir seyahati bulunmaktadır. 1923 ve 1929'da Mustafa Kemal Atatürk ile görüşen Toynbee, Özdemir'in ifadesine göre yabancı bir dergiye yazdığı bir yazıda bu görüşmeyi kabul etmiş ancak, detayları hakkında bilgi vermemiştir (Özdemir, 2005, s. 24).

Türk siyasi ve entelektüel çevresiyle de dostluklar geliştiren İngiliz tarihçi, Mustafa Kemal Atatürk'ün yanı sıra İsmet İnönü, Rauf Orbay, Ali Fethi Okyar, Adnan Adıvar ve Halide Edip Adıvar ile görüşmeler de bulunmuştur. Özellikle Halide Edip Adıvar'ın yazarlığı ve entelektüel kişiliğinden etkilenen Toynbee onunla olan dostluğunu yaşam boyunca sürdürmüş, ilerde onun ölüm haberinden duyduğu üzüntüyü anılarında dile getirmiştir (Toynbee, 2005b, s. 273-292). 28 Ekim-24 Kasım 1948 tarihleri arasında ise “Türkiye Cumhuriyeti'nin resmi davetlisi olarak” (Yuca, 2016, s. 180) geldiği Türkiye'de çeşitli illeri gezmiş, İstanbul ve Ankara'da konferanslar vermiştir. Ancak

Türk aydın ve siyasi çevreleriyle kurduğu ilişkiler, başta kendi devleti olmak üzere Batı dünyasının tepkisini çekmiş ve Türk dostu olarak anılmaya başlamıştır.

Türkiye ziyaretleri arasında İngiltere'deki görevlerini de sürdüren Toynbee, 1924'te Chatham House adıyla bilinen "Kraliyet Milletlerarası İlişkiler Enstitüsü"ne müdür olarak atanmış (Katz, 2021, s. 234) ve buradaki görevini 1955 yılına kadar sürdürmüştür (Doğru, 2022, s. 113). Ancak bu göreve başladığı yıl ilginç bir gelişme olarak akademik hayatıyla ilgili farklı bir tasarruf içerisine girmiştir. Cambridge Üniversitesi akademisyenlerinden tarihçi Richard Clogg'ın ortaya çıkardığı belgeye göre Toynbee, o yıl İstanbul Üniversitesi'ne orada çalışmak istediğine dair bir mektup yazmış, ancak bu mektup muhataplarına gönderilmemiştir (Özdemir, 2005, s. 25). I. Dünya Savaşı sürecinde ürettiği Türk karşıtı propaganda yayınları ve The British Armenia Committee üyeliği göz önünde bulundurulduğunda; Toynbee'nin Türkler hakkında değişen bakış açısı Türkiye'de bilim üretecek, hatta yaşamayı düşündürtecek kadar değişmiştir. Onun bu tutumunda sadık bir vatandaşı ve özel görevlisi olduğu İngiltere'nin, Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin kuruluşu sonrasında görünümü değişen Türk politikasının da etkili olduğunu ifade etmek gereklidir.

Diğer taraftan İngiliz devleti için çalışmaya devam eden Toynbee, II. Dünya Savaşı sonunda toplanan Paris Barış Konferansı'nda yeniden İngiltere temsilcisi olarak görev almıştır. Türkler ile olan bağlarını da koparmayan İngiliz tarihçi daha önce değindiğimiz 1948 yılındaki ziyaretinin dışında 1962 ve 1968 yıllarında da yeniden Türkiye'ye seyahat etmiştir. 1962 tarihli ziyaretinde Çankaya'da İsmet İnönü ile görüşmüş ve bu görüşmeden duyduğu memnuniyeti ifade eden bir teşekkür belgesi yollamıştır (*T.C. Cumhuriyet Arşivi / Başbakanlık Özel Kalem Müdürlüğü*, Fon: 30-01-0-0, Kutu No: 7, Dosya No: 42, Gömlek No: 20, 17.11.1962). Ömrünün son yıllarını akademik çalışmalarına ağırlık vererek geçiren Toynbee 1975'te İngiltere'de ölmüştür.

2. Toynbee'nin Dünya Görüşünün Eserleri Üzerindeki Etkisi

19. yüzyılda İngiliz emperyalizminin zirveye ulaşması ve İngiltere'nin küresel bir süper güç haline gelmesi, İngiliz toplumunda iki temel görüşü ön plana çıkarmıştır: titizlikle korunan Hristiyanlığın üstünlüğü algısı ve İngiliz ırkına mensup olmanın ayrıcalıklı bir onur kaynağı olduğu inancı. Bu iki ideoloji, İngilizlerin diğer halklar üzerinde tahakküm kurma hakkını doğal ve kaçınılmaz bir gerçeklik olarak görmelerine zemin hazırlamıştır. Darwinizm ise, doğal ayıklanma vurgusuyla bu düşünceleri destekleyen güçlü bir ideolojik araç olarak işlev görmüştür (Black, 2017, s. 430).

Darwin'in biyolojik teorilerinden esinlenilerek toplumsal düzleme taşınan Sosyal Darwinizm kuramı, doğada olduğu gibi toplumlar arasında da güçlü olanın zayıf olanı elediği kıyasıya bir rekabet ortamının var olduğunu öne sürmüştür. Bu anlayışa göre, güçlü toplumların

zayıf olanları sömürmesi hem doğal hem de meşrudur. Sosyal Darwinizm, bir toplumun üstünlüğünü koruyabilmesinin ve çöküşten kaçınmasının yegâne yolunun sürekli güçlenme, büyüme ve gerektiğinde acımasız bir saldırganlık sergilemek olduğunu öne sürmüştür. Bu perspektife göre, hayatta kalmak isteyen devletler için diğer güçleri zayıflatmak ve gerektiğinde savaşa başvurmak, kaçınılmaz bir strateji olarak benimsenmiştir. Görüldüğü üzere, Sosyal Darwinizm, İngiltere'nin dönemin siyasi ve ekonomik konjonktürüne uygun olarak bu ülkede ortaya çıkmış ve hızla Amerika ile Avrupa kıtasına yayılmıştır (Dursunoğlu, 2016, s. 216-217).

19. yüzyılda İngiliz liberalleri ve aydınları arasında hızla benimsenerek neredeyse egemen bir ideoloji haline gelen Sosyal Darwinizm, bu dönemde yetişen tarihçilerden biri olan Toynbee üzerinde de derin bir etki bırakmıştır. Toynbee'nin yetiştiği orta sınıf entelektüel aile çevresi, İngiliz kimliğinin üstünlüğü ve Hristiyanlığın medeniyet yaratan yegâne din olduğu yönündeki düşünceleri güçlü bir şekilde benimsemiştir. Bu bağlamda, İngiliz siyasetine bu anlayış doğrultusunda yön veren en etkili figürlerden biri olan W.E. Gladstone'un, Toynbee'nin ailesi üzerinde belirgin bir etki yarattığı, tarihçinin ifadelerinden açıkça anlaşılmaktadır. Toynbee, anılarında annesinin Gladstone'un ünlü: *"Bırakalım da Türkler, kötülüklerini tek mümkün olan yolla, yani kendilerini götürerek uzaklaşınsınlar. Zaptiyeleri, müderrisleri, binbaşılıarı, yüzbaşılıarı, kaymakamları ve paşaları; hepsinin, çantaları ve bavullarıyla birlikte, ıssızlaştırıp kirlettikleri vilayetlerden temizlenmesini ümit ediyorum"* şeklinde ifade ettiği görüşünü paylaştığını belirtmektedir. Annesi, bu fikri bir adım daha ileri götürerek Türklerin ait olduklarını düşündüğü Asya'ya sürülmesi gerektiğini, Anadolu'nun Türklere verilemeyecek kadar kıymetli olduğu görüşünü taşıdığını belirtmiştir (Toynbee, 2005b, s. 288).

Toynbee, mensubu olduğu ailesi vasıtasıyla, 18. ve 19. yüzyıllarda Avrupa genelinde yayılan ve kimi çevrelerce aşırı bir tutkuyla benimsendiği için "çılgınlık" olarak nitelendirilen yoğun bir Helen hayranlığı atmosferinin etkisi altında kalmıştır (Bıyıklı, 2018, s. 291-316). Bu atmosfer, Batı'nın bir tahayyül olarak kendi kökenini antik Yunan'a dayandırdığı ve bu mirasın üstün bir Hristiyan Avrupa uygarlığı ile birleştiği inancını derinlemesine beslemiştir (Bal, 2013, s. 67). Böyle bir inancın Türklere dönük yüzü ise; "imansız ve ezeli düşman Türkler" algısıyla, başta Yunanlılar olmak üzere zulüm altında ezilen Osmanlı Hristiyan unsurlarının bu barbar devletin hâkimiyetinden kurtulma mücadelesinin desteklenmesi ön kabulü olmuştur (Türker, 2013, s. 99). Toynbee'nin Türkiye ziyaretleri sırasında görüştüğü İsmet İnönü ve gazeteci Ahmet Emin Yalman, onun hakkında aşırı muhafazakâr bir Hristiyan görüşüne sahip olduğu yönünde yorumlarda bulunmuşlardır (Özdemir, 2005, s. 27-29). Özellikle 1948 yılındaki ziyareti sonrasında İnönü ve Yalman tarafından dile getirilen bu izlenim, Toynbee'nin 1921 sonrası dönemde Türk algısında yaşanan değişimlere rağmen, yetiştiği entelektüel ve kültürel ortamın etkilerini taşımaya devam ettiğini ortaya koymaktadır.

Doğal olarak bu bakış açısı Toynbee'nin çalıştığı Wellington House'da propaganda içerikli yayınlar üretmesine katkı sağlamıştır. İngiliz istihbaratının bir alt organizasyonu olarak 1914'te kurulan ve en seçkin hükümet üyeleri, gazeteciler ve akademisyenlerden müteşekkil Wellington House'un en önemli amaçlarından biri savaşın başında tarafsız kalan ABD'yi İngiltere'nin yanına çekmek ve karşı blokta yer alan Almanya ve Osmanlı Devleti'ne yönelik psikolojik harp kampanyaları yürütmektir (Avşar, 2002, s. 122-123). Bu bağlamda Wellington House'da, özellikle Almanya'nın Belçika'yı işgali ve Ermeni Tehciri meseleleri, en büyük iki propaganda argümanı olarak kullanılmıştır. Osmanlı Devleti'ni karalamaya yönelik olarak Arap Bürosu ve Ermeni Bürosu gibi ofisler açılmış, buralarda Orta Doğu'nun Hristiyan halkları ve Ermeniler ile ilgili kitaplar basılmıştır.

Söz konusu kitapların yazarlarından biri olarak öne çıkan tarihçi Arnold Toynbee Wellington House'dan gelen talep doğrultusunda 1915'te *Armenian Atrocities: The Murder of a Nation* isimli kitapçığı kaleme almıştır. 1916'da ise Türkiye'de *Mavi Kitap* olarak bilinen ve yakın dönem propaganda kitapları arasında geniş bir ün kazanan *The Treatment of Armenians in the Ottoman Empire 1915-1916 (The Blue Book)*'un James Bryce'la birlikte editörlüğünü üstlenmiştir. Son olarak Toynbee, I. Dünya Savaşı'nın sonuna yaklaşıldığı ve ABD'nin savaşa dâhil olduğu 1917'de ise *Turkey: Past and a Future* ve çalışmamızın ana konusunu oluşturan *The Murderous Tyranny of the Turks* adlı kitapçıkları kaleme almıştır (Çabuk, 2021, s. 36-37).

Toynbee, Türk ve İslam karşıtı bir söylemle bezeli eserlerinde, özellikle Balkanların Osmanlı'dan ayrılmasının ardından, başta Ermeniler olmak üzere Osmanlı yönetimi altında ezildiğini iddia ettiği masum Hristiyan halklar anlatısını ön plana çıkarmıştır. Bu anlatısını, uydurma zulüm hikâyeleri ile gerçek dışı raporlar ve belgelerle destekleyerek, Türk ve İslam karşıtlığını en yüksek perdeden uluslararası kamuoyuna yaymaya çalışmış ve böylece İngiliz devletinin savaş stratejisine önemli katkılar sunmuştur. Ancak Toynbee, ilerleyen yıllarda bu yayınlarını göz ardı etmiştir. Oğlu ile yaptığı bir söyleşide, kendisine yöneltilen "İlk eseriniz nedir?" sorusuna, 1915 veya 1916'da yayımlanan *Nationality and the War* adlı kitabını işaret etmiş, ikinci eseri olarak ise 1922'de basılan *The Western Question in Greece and Turkey* adlı çalışmasını zikretmiştir (Bal, 2013, s. 67). Oysa 1915 yılında kaleme aldığı ve içerik olarak 1916'da James Bryce ile editörlüğünü üstlendiği *Mavi Kitap*'ın çekirdeğini oluşturan *Armenian Atrocities: The Murder of a Nation* isimli kitap Toynbee'nin ilk yayınıdır (Toynbee, 1915c). 1922'de basılan *Western Question in Greece and Turkey*'den önce de yukarıda isimleri zikredilen diğer propaganda yayınlarını hazırlamıştır.

Toynbee'nin inkâr ettiği çalışmaları bununla sınırlı değildir. Ona erken yaşta ün getiren ve propaganda içerikli yayıncılık tarihinde iz bırakan kitaplardan biri olan *Mavi Kitap* ile ilgili II. Dünya Savaşı sonrasında yaptığı itiraflar da oldukça dikkat çekicidir. Savaş sonrasında bu kitapla ilgili kendisine sıkça yöneltilen sorular karşısında *Mavi Kitap*'ın hangi politik amaçlarla

yayınlandığından Bryce da ben de habersizdik, kitap tamamen İngiliz devlet politikasının bir ürünüdür. Bunu zamanında fark edebilmiş olsaydık, böyle bir planın parçası olmayı tercih etmezdik yanıtını vermiştir (Toynbee, 2005b, s. 175; Turan 2019, s. 56-57).

İngiliz istihbarat servisinin bir elemanı olarak çalışan Toynbee'nin bu servisin propaganda çalışmalarından bihaber olması elbette inandırıcı değildir. Kaldı ki kendisinin söz konusu kitabın haricinde benzer temaları içeren ve içlerinde *The Murderous Tyranny of The Turks* de dâhil olmak üzere üç kitabı daha bulunmaktadır. Bu sebeple adeta yıllar sonra yapılmış bir günah çıkarma niteliği barındıran bu açıklama samimiyet konusunda soru işaretleri barındırmaktadır.

Bu noktaya kadar kariyeri, düşünce yapısı, İngiliz devletine yaptığı hizmetler ve propaganda içerikli yayınlarıyla vurguladığımız tarihçi Arnold Toynbee elbette sadece bunlarla şöhret kazanmamıştır. Onun başta tarih olmak üzere sosyal bilimler alanına katkı sağlayan eserleri uluslararası bir kimlik kazanmasında önemli bir rol oynamıştır. Bu eserlerin muhteviyatı ve yorumlaması her ne kadar çalışmanın sınırlarını aşan bir husus olsa da öne çıkan bazı yapıtlarından kısaca bahsetmek yerinde olacaktır.

İlk çalışmam diye bahsettiği ünlü kitaplarından biri olan 1915 basımı *Natioanlity and the War* kitabında Toynbee milliyetçilik ve savaş arasındaki ilişkiye değinmiş ve ulus devletlerin yükselişinin savaşın en önemli tetikleyicilerinden biri olduğunu öne sürerek, bu konuda verdiği tarihsel örnekler eşliğinde çeşitli analizlerde bulunmuştur (Toynbee 1915d).

1921 Türkiye ziyareti sonrasında yayımladığı 1922 tarihli *The Western Question in Greece and Turkey* adlı ikinci çalışmasında, Batı medeniyetine ve dönemin Yunan hükümetine getirdiği eleştiriler (Toynbee, 2007e) ile Türk-Yunan Savaşı sırasında Türklerin Yunanlılar tarafından maruz bırakıldığı haksızlıkları ortaya koyduğu için çok fazla eleştirilere hedef olmuştur. Bu baskılar öyle yoğun hale gelmiştir ki, Oxford'da Yunanlıların desteğiyle kurulan Karois kürsüsündeki görevinden istifa etmek zorunda kalmıştır (Doğru, 2022, s. 114). Türklerin Yunanlılar tarafından uğradığı zulümlere tanık olduktan sonra kaleme aldığı bu eser, tarihçi olarak nesnel bir yaklaşımı benimsediğini göstermesi açısından büyük önem taşımaktadır.

Toynbee'nin öne çıkan eserleri arasında yer alan ve Türkiye'yi konu alan bir diğer çalışması, 1926'da yayımlanan *Türkiye: Bir Devletin Yeniden Doğuşu* adlı üç ciltlik kitaptır. 1921'deki ziyareti sonrasında Türkiye'nin batılılaşma sürecine derin bir ilgi duyan Toynbee, bu eserinde Osmanlı Türklerinden başlayarak, Türk milletinin tarihini, Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşunu ve Türk devrimlerinin aşamalarını nesnel bir bakış açısıyla ele almıştır (kitap serisi hakkında bilgi için bkz. Toynbee, 1999f; Toynbee, 2000; Toynbee, 2000h). Bir dönem Türk karşıtı olarak bilinen Toynbee'nin art arda yayımladığı bu eserler, bilimsel tarafsızlık ilkesine gösterdiği özenin önemli bir yansıması olarak öne çıkmaktadır.

Şüphesiz, Toynbee'nin en ünlü eseri, 1922'de yazımına başladığı ve 1934-1961 yılları arasında 12 cilt olarak yayımlanan *A Study of History*'dir. Bu kapsamlı çalışmasında, tarihi kayıtlarda yer alan 26 dünya medeniyetinin gelişim, büyüme, çöküş ve dağılma aşamalarını derinlemesine analiz etmiştir. Toynbee'nin, uygarlıkların bu evrelerinin tarihsel evrim sürecine nasıl etki ettiğine dair ortaya koyduğu yorumlar, yalnızca tarih disiplinine değil, aynı zamanda felsefe ve sosyoloji gibi alanlara da önemli katkılar sağlamış ve bu alanlara ilham kaynağı olmuştur (<https://www.britannica.com/biography/Arnold-J-Toynbee>, Erişim Tarihi: 25.08.2024).

Yaşamının sonuna kadar bilimsel üretkenliğini sürdüren Toynbee'nin öne çıkan diğer eserleri şunlardır: *Greek Historical Thought* (1924), *Civilisation on Trial* (1948), *The World and the West* (1953), *Hellenism: The History of a Civilisation* (1959) ve son yıllarında kaleme aldığı hatırat bünyesinde *Acquaintances* (1967) ve *Experiences* (1969) (Bal, 2013, s. 66).

3. The Murderous Tyranny of The Turks Adlı Propaganda Kitapçığında Türk Karşıtlığı

Yukarıda da belirtildiği gibi, 1915 yılında yayımlanan *Armenian Atrocities: The Murder of a Nation* ile başlayan ve 1916'da *Mavi* Kitap'ın editörlüğünü üstlenmesiyle devam eden Arnold J. Toynbee'nin propaganda amaçlı eserleri, Batı kamuoylarında geniş yankı uyandırmış ve prestijinin artmasına önemli ölçüde katkı sağlamıştır. Toynbee, bu süreçte giderek Türk karşıtı yayınlarıyla tanınan bir yazar haline gelmiş, 1917 yılında *Turkey: A Past and Future* ile *The Murderous Tyranny of the Turks* adlı Türk karşıtı iki çalışma daha yayımlamıştır. 1917 yılında Toynbee'nin iki kitabının birden yayımlanması elbette tesadüfi bir durum değil, stratejik bir tercihtir. Daha önce belirttiğimiz üzere, Wellington House tarafından basılan bu eserlerin amacı sadece Türkler aleyhine bir karalama kampanyası yürütmek değil, aynı zamanda Amerika Birleşik Devletleri'nin dikkatini Birinci Dünya Savaşı'na çekerek, savaşa katılımını sağlamaktır.

Bu bağlamda, 1917 yılı kritik bir dönüm noktasıdır. 1914'ten itibaren savaşan tüm taraflar hem maddi hem de manevi olarak ağır kayıplar vermiş, savaşın nihai sonucuna dair belirsizlikler artmıştır. Mevcut koşullar altında, İngiltere için ABD'nin savaşa dâhil olması hayati bir öneme kazanmıştır. Zira ABD'nin katılımı, savaşta klasik anlamda "taze kan" etkisi yaratacaktı. Dolayısıyla bu dönemde İngiliz propaganda faaliyetleri büyük ölçüde yoğunlaştırılmıştır. Aynı dönemde Rusya'da gerçekleşen Bolşevik Devrimi ile Çarlık rejimi yıkılmış, iktidarı ele geçiren Bolşevikler ise tüm gizli anlaşmaları ifşa ederek savaştan çekilme kararı almıştır (Armaoğlu, 2018b, s. 108). Rusya'da Bolşevik Devrimi'nin gerçekleşmesiyle Çarlık rejiminin yıkılması ve iktidarı ele geçiren Bolşeviklerin tüm gizli anlaşmaları ifşa ederek savaştan çekilme kararı alması (Armaoğlu, 2018b, s. 108), İngiltere'nin önemli bir müttefikini kaybetmesine neden olmuştur. Rusya'nın savaştan çekilmesi, Kafkaslar ve Doğu Anadolu'da Türkler aleyhine savaşan Ermeniler açısından da ciddi bir sorun yaratmıştır. Rus hâkimiyetinin sona ermesiyle bölgede oluşan güç boşluğunun Almanya tarafından doldurulabileceği endişesi, İngiltere'yi stratejik planlarını yeniden gözden geçirmeye

zorlamıştır. Bu gelişmeler doğrultusunda, İngiltere Ermenilere yönelik yürüttüğü gizli desteği daha açık bir şekilde devam ettirmiş ve bölgedeki hamilik rolünü resmen üstlenmiştir (Başak, 2008, s. 237).

Ancak İngiltere için bölgedeki İttifak Devletleri aleyhine faaliyet gösteren bir grubu kontrol etmek tek başına yeterli değildi; savaşın kazanılması ve sonrasında istenilen düzenin kurulması için daha kapsamlı stratejilere ihtiyaç duyulmaktaydı. Nitekim, 1917 Nisan'ında yıllardır kendi safına çekmeye çalıştığı Amerika Birleşik Devletleri nihayet savaşa dâhil olmuştur (Armaoğlu, 2018b, s. 109). Bu yeni gücü stratejik bir avantaja dönüştüren İngiltere, Osmanlı yönetimindeki Hristiyan nüfus ile Osmanlı Devleti'ne karşı sorun çıkarma potansiyeli taşıdığını hesapladığı Müslüman Kürtler ve Arapları da propaganda kampanyalarına etkin bir şekilde dahil etmeye başlamıştır. Böylece İngiltere, Batı'nın 19. yüzyıldan beri Doğu Sorunu olarak nitelendirdiği ve Bolşevik Rusya'nın gizli anlaşmaları ifşa etmesiyle zarar gören Osmanlı Devleti'ni paylaşma planlarına yeniden işlerlik kazandırmayı hedeflemiştir. Bu sebeple, Osmanlı Devleti'ne yönelik propaganda faaliyetlerinin kapsamı daha da genişletilmiştir.

Toynbee'nin 1917 yılında Wellington House adına kaleme aldığı *The Murderous Tyranny of The Turks* adlı kitapçığının da bu stratejik planlamanın ürünü olduğunu vurgulamak gerekmektedir. Kitapçıkta Türk hegemonyası altındaki Hristiyan halkların yanı sıra, Müslüman Araplar ve Kürtlerden de bahsetmiştir. Bununla birlikte, çalışmanın büyük bir kısmında Ermeniler ve Hristiyan unsurlar ön plana çıkarılmıştır. Wellington House tarafından Hodder & Stoughton yayınevinde basılan *The Murderous Tyranny of The Turks*, Londra, New York ve Toronto'da 5 cents fiyatla satışa sunulmuştur. Oldukça düşük bir ücretle satışa çıkarılması kuşkusuz bir propaganda klasiği olarak tüm kesimlere rahatça ulaşma hedefinden ileri gelmektedir.

Türklerin Katil Tiranlığı veya *Türklerin Cani Zorbalığı* olarak çevirebileceğimiz bu yayına verilen başlık dahi, başlı başına bir art niyet ve kara propaganda niteliği taşımaktadır. Toynbee'nin bu kitapçıkta kullandığı sert ve keskin ifadeler, eserin amacının daha kapak kısmından itibaren net bir şekilde anlaşılmasını sağlamaktadır. İç kapakta konu başlığı, yayınevi ve tarih bilgilerine ek olarak, İtilaf Devletleri'nin ABD Başkanı Wilson'a sunduğu ortak notadan bir alıntı yapılmıştır. Bu nota, Türklerin Avrupa'dan çıkarılması gerektiğini savunmakta ve şu şekilde ifade edilmektedir: "*Türklerin canice zulmü altında yaşayan halkların kurtuluşu ve Batı medeniyetine tamamen yabancı olduğunu kanıtlayan Osmanlı İmparatorluğu'nun Avrupa'dan çıkarılması.*"

Önsözden önceki sayfada Toynbee, Türk ve İslam karşıtlığıyla bilinen İngiltere'nin eski başbakanı W.E. Gladstone'un bu nota ile örtüşen yukarıda bahsettiğimiz Türklerin *ıssızlaştırıp kirllettikleri vilayetlerden temizlenmesi*" yönündeki dileğine de yer vermiştir (Toynbee, 1917). Bunun yanı sıra aynı sayfada Alman tarihçi Treitschke'nin de benzer umutları dile getirdiği cümleleri yer almıştır: "*Yakın bir gelecekte, böyle bir dinsizliğin Avrupa topraklarında yerleşmiş*

olması skandalının ortadan kalkacağı umulmaktadır. Türk İmparatorluğu üç yüzyıl boyunca ne yaptı? Yok etmekten başka hiçbir şey yapmadı.” Türklerin Hristiyan ırklara uyguladığını iddia ettikleri şiddetten kaynaklı memnuniyetsizlik ve Avrupa topraklarından gidecekleri günün beklentisini ifade eden bu üç alıntıyla Toynbee, kitapçığın ana fikrinin Türkleri Avrupa ve hatta elde kalan son kıymetli yer olan Anadolu’dan atmak olduğunu açıkça ortaya koymuştur.

Kitapçığın önsözünü ise *Mavi Kitap*’ta beraber editörlük görevini yürüttüğü dostu James Bryce yazmıştır. Kitapçığın ruhuna uygun bir metin hazırlayan Bryce, canı olarak nitelediği Türklerin hâkimiyeti altındaki Hristiyan ırklara uyguladığını iddia ettiği şiddet ve baskıdan söz ederek, Türklerin Avrupa’dan atılması gerektiği fikrini destekleyen cümleler kurmuştur.

Osmanlı’yı bölüşme planı doğrultusunda elde kalan son toprak olan Anadolu’yu işaret eden Bryce Türklerin, Yunanlıların çoğunlukta olduğunu iddia ettiği Batı Anadolu’dan, Ermenilerin yerleşim yeri olarak belirttiği Kilikya’dan ve nihayetinde de ticari ve siyasi açıdan eşsiz bir öneme sahip olan Konstantinopolis’ten de gönderilmesi gerektiğini ileri sürmüştür. Bu savını güçlendirmek için ise genellikle sömürgelerinde uyguladıkları tarihsizleştirme, kimliksizleştirme nihayetinde de istedikleri şekle büründürme stratejisinden hareketle (Güzel, 2001, s. 81) “*Türkler olarak adlandırdıklarımız, kelimenin tam anlamıyla bir ulus bile değildirler. Osmanlı Türkleri, Orta Asya’dan gelen küçük bir fetihçi kavimdir; fetihlerinin ilk iki yüzyılı boyunca, Asya’nın ve Güneydoğu Avrupa’nın Hristiyan halklarına boyun eğdiren ve bu halkların bir kısmını Müslümanlığı benimsemeye zorlayan, son derece yetenekli ve vicdansız Sultanlar tarafından yönetilmişlerdir. Buralardaki halkların çocuklarını ise ele geçirerek, onları zorla İslam’a döndürmüş ve onlardan, on beşinci yüzyılın başlarından on dokuzuncu yüzyıla kadar Türk fetih savaşlarını cesaretleri ve disiplinleriyle sürdüren etkili bir daimî ordu olan “Yeniçerileri” oluşturmuş ve kendi güçlerini desteklemişlerdir*” ifadelerini kullanmıştır. Ona göre bir ulus bile olmayan bu topluluk çoğunluğunu Hristiyanların teşkil ettiği Anadolu’dan, hatta Suriye’den elini çekmelidir (Toynbee, 1917, s. 4-5).

Yazısını Hristiyan zulmü konusunda Abdülhamit’i de geride bıraktığını ifade ettiği İttihat ve Terakki’ye yönelik ithamlarla tamamlayan Bryce, İttihat ve Terakki’nin tüm ırklara ve inançlara eşit haklar vererek işe başladığını hatırlatarak, geline nokta Ermenilerin yok edildiğini, Yunanlıların Batı Anadolu’dan kovulduğunu, Arnavutların da zorla Türkleştirildiğini iddia etmiştir. Buradan hareketle İtilaf devletlerinin Türklere karşı açtığı savaşta ne kadar haklı olduğunu vurgulamıştır (Toynbee, 1917, s. 6).

Arnold J. Toynbee, *The Murderous Tyranny of The Turks* adlı eserinde, konularını küçük makaleler şeklinde sunmuştur. “The Subject Peoples of Turkey” başlıklı yazısının ilk cümlelerinde, Osmanlı İmparatorluğu’ndaki halkların nüfus oranlarını ele alırken, istatistiklerle örtüşmeyen yanıltıcı rakamlar kullanmış ve Osmanlı Devleti içindeki Türk nüfusunun sadece yüzde kırk

olduğunu iddia etmiştir (Toynbee, 1917, s. 7). Daha eserin girişinde, Türklerin bin yıldır vatanlaştırdıkları Anadolu toprakları üzerinde herhangi bir hak iddia edemeyeceklerine dair bir kanaat oluşturmaya çalışan Toynbee'nin, savaş döneminde sıkça dile getirilen "Türklerin Anadolu'dan da çıkarılması gerektiği" yönündeki propagandaya destek vermeyi amaçladığı açıkça görülmektedir.

Toynbee'nin, söz konusu kampanyayı bilimsel görünümlü bir meşruiyet temeline oturtma çabası içerisinde olduğu açıktır. Nüfus verilerinin hemen ardından, Ermenilere yönelik övgüler sıralamaya başlamış ve onları sadece sayısal değil, niteliksel açıdan da Anadolu'da yaşayan diğer tüm halklardan, özellikle de baskı kurduğunu iddia ettiği Türklerden üstün göstermeye çalışmıştır. Bu üstünlüğü, sıkı sıkıya bağlı olduğu Hristiyanlık vurgusuyla daha da güçlendiren Toynbee, aynı zamanda Batı dünyasının dikkatini çekme amacını bu dini vurgu üzerinden gerçekleştirmeyi hedeflemiştir. Ermenilerin Hristiyan kimliği ve toplumsal meziyetlerine dair sarf ettiği övgü dolu sözler şu şekildedir (Toynbee, 1917, s. 9): *"Ermeniler, Hristiyanlığı ulusal dinleri haline getiren ilk halktır. Entelektüel bir halktırlar, pratik işlerde ve ruhsal yaşamda zeki ve çalışkandırlar. Bağımsız bir krallığa sahip olduklarında, bugün Türklerin yok ettiği güzel bir edebiyat ve mimari üretmişlerdir. O zamandan beri Türkler, Ermenilerin yeniden canlanmasına dair tüm belirtileri, geçen yıl yapılan katliamlarla en korkunç şekilde bastırdılar."*

Osmanlı Devleti'nin parçalanmasını amaçlayan çabalarının doruğa ulaştığı savaş döneminde, Müslüman Kürtler ve Araplara yönelik ani ve kasıtlı bir ilgi artışı gözlemlenmektedir. Bu ilgi, bölgenin siyasi dengelerini etkileme amacı güden bir stratejinin parçası olarak şekillenmiştir. Dönemin popüler tarihçilerinden Toynbee de *The Murderous Tyranny of the Turks* adlı yayınında Araplar ve Kürtlere dair övgüler sıralamıştır. Orta Çağ'da Arap medeniyetinin ilerici karakterine ve bilime katkılarına vurgu yapan Toynbee, Arapların matematik, astronomi, kimya ve tıp gibi alanlarda dünya çapında önemli katkılar sağladığını; ancak, Türk hâkimiyeti altına girdikten sonra bilimsel faaliyetlerinin duraklatıldığını iddia etmiştir. Arap medeniyetine ve bilim dünyasına dair bu tespitleri, tarihsel gerçeklik açısından doğrular içeriyor olsa da Toynbee'nin bu süreçte sunduğu cömert övgüler, sadece bilimsel bir analiz değil, aynı zamanda Batı'nın stratejik hedeflerine hizmet eden bir yaklaşımın ürünü olarak değerlendirilmelidir. Özellikle Osmanlı karşıtı İngiliz-Arap iş birliğinin şekillendiği bu dönemde, Toynbee'nin ifadeleri, söz konusu politikanın entelektüel zeminde bir yansımasıdır.

Toynbee, Araplara yönelik övgülerinin ardından Kürtlere dair oldukça dikkat çekici yorumlar yapmıştır. Şu ifadesi bu bağlamda öne çıkmaktadır (Toynbee, 2017, s. 9-10): *"Kürtler, Türklerden önce oradaydılar; ancak Yunanlılar ve Ermeniler gibi bir uygarlığa sahip değillerdi. Dolayısıyla Türkler, var olan bir uygarlığı yok etmediler; ancak Kürtler uygarlık geliştirme eğilimi gösterdiğinde, bunu engellediler. Kürt, yüzyıllar boyunca kanunsuz bir dağ çobanı olarak kalmış;*

ancak ovaya indiğinde çalışkan ve barışçıl bir tarımcı olmuştur. Türk hükümeti, yaklaşık yarım yüzyıl önce Kürtlerde belirmeye başlayan bu eğilimi, onlara silah dağıtarak ve Ermeni komşularını taciz etmelerine izin vererek bilinçli bir şekilde kontrol altında tutmuştur."

Batıda Kürtlere yönelik bu ilgi, Ermeni meselesinin kapanmasının hemen ardından daha da belirginleşmiştir. Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşuyla birlikte Batı'nın Türklere karşı Ermenilerle yürüttüğü iş birliği sona ermiş ve yerini "Kürt sorunu" başlığı altında yeni bir siyasi kurgunun oluşmasına bırakmıştır. Toynbee'nin Kürtler konusunda dile getirdiği bu görüşler, aslında İngiltere, Fransa, Almanya ve Hollanda gibi güçlü Avrupa devletlerinin Türkiye'ye karşı uyguladığı ve günümüzde dahi süregelen kaos politikasının bir izdüşümü niteliğindedir.

Kitapçığın içerisinde yer alan "The Armenian Atrocities of 1915" başlığı altında ise Ermeni olaylarına değinen Toynbee, Türkiye'de yaşadığını ileri sürdüğü iki milyon Ermeni'nin üçte ikisinin Türklere tarafından yok edildiğini, birçoğunun hayatlarını kurtarabilmek adına İslam'a geçtiğini, sürgün sırasında eziyetler gördüklerini ve açlıkla baş başa bırakılarak ölüme terk edildiklerini yazmıştır. Kitabın ana temasından hareketle diğer Hristiyan unsurları da ihmal etmeyen İngiliz Tarihçi, Ermenilere yapılan imha kampanyasının İran sınırındaki Nasturilere ve Suriye'deki Araplara da uygulandığını yazmıştır ((Toynbee, 1917, s. 15-16).

Ermeni olaylarının baş mesulü olarak gösterdiği ve açık bir hedef haline getirdiği İttihat ve Terakki yönetimini ise planlı ve kasıtlı eylem yapmakla suçlamıştır (Toynbee, 1917, s. 17): "*Tehcir Planı, İstanbul'daki merkezi hükümet yani İttihat ve Terakki tarafından hazırlanmış ve İmparatorluktaki tüm yerel makamlara eş zamanlı olarak telgrafla bildirilmiştir; resmi görevliler, Jandarma, Ordu ve hükümetin hizmetinde örgütlenmiş haydut ve suçlu çeteleri tarafından uygulanmıştır. Hiçbir devlet, sınırları içindeki herhangi bir eylemden, Osmanlı Devleti'nin savaş sırasında tebaası olan halklara karşı işlediği korkunç suçlardan sorumlu olduğu kadar sorumlu olamaz."*

Gelinen noktada yaşananları Türklerin Batı medeniyetine kökten yabancı ve taban tabana zıt olmasına bağlayan Toynbee, medeniyet kavramından uzak olarak nitelediği Türklerin yayıldığı her yerde medeniyetin yok olduğunu ve egemenliklerinin devam ettiği her toprak parçasında uygarlığın baskı altına alındığını ifade etmiştir. Yazısında Türkleri barbar, zorba ve şiddet eğilimli gibi söylemler üzerinden yaftalayan yazar, Türkleri itham ettiği tavrı benimsemekten çekinmemiş ve Türkler tarafından uygulandığını iddia ettiği Hristiyan zulmüne ithafen "*bundan sonra bir damla Hristiyan kanı dökerse vay haline. . ."* sözleriyle Türkleri son derece açık ve sert bir şekilde tehdit etmiştir (Toynbee, 1917, s. 18-19).

Bu tehdidin ardından Türklerin Suriyeli Araplara ve Ermenilere yönelik kıyımlarının gün geçtikçe genişlediğini ileri sürmüş ve bunu durdurma görevinin Müttefik devletlere ait olduğunu

belirterek onlara yardım çağrısında bulunmuştur. Almanlara da değinen Toynbee, Arap ve Ermenilerin yalnızca Osmanlı tekelinden değil Prusya militarizminden de kurtarılması gerektiğini dile getirmiştir (Toynbee, 1917, s. 20-22).

Araplar ve Ermenileri kendi devleti ve Batı dünyası nezdinde ateşli bir şekilde savunan İngiliz tarihçi, onların Türklere ihanet ettiği iddiasını çürütmek maksadıyla şu sözleri sarf etmiştir (Toynbee, 1917, s. 21.): *Suriyeliler ve Ermeniler, Türklerin ve Almanların iddia ettiği gibi, tehlike anında Türkiye'ye sadakatsizlik etmemişlerdir. Arap ve Ermeni askerler, Balkan Savaşı'nda ve şimdiki daha korkunç çatışmada kendilerine ait olmayan bir dava için canla başla savaşmışlardır. Liderleri çok sağduyulu ve halkları çok barışçıldır. Bir an bile silahlanmayı düşünmemişlerdir.* Böylesi masum ve mazlum bir Arap ve Ermeni halkı portresi çizen Toynbee, bu halkları sistemli ve bilinçli olarak yok edenin İttihat ve Terakki olduğunu yinelemiş ve bu gaddarlık karşısında sessiz kalan Batı'nın ise görevini yerine getirmediğini vurgulayarak, kurgusunu oluşturduğu ajitasyonu üst seviyeye taşımıştır (Toynbee, 1917, s. 21-22).

Toynbee, "No Alternative" başlığı altında savaş sonrası dönemin stratejik yapılanmalarını ele alırken, jeopolitik ve jeostratejik bakımdan hayati öneme sahip olan Boğazlar üzerindeki kontrolün Türklerin elinden alınarak, bu bölgenin egemenliğinin Avrupa'nın garantörlüğünde yeniden düzenlenmesi gerektiğini ileri sürmüştür (Toynbee, 1917, s. 25-26). Anadolu'nun stratejik merkezlerinden birini hedef alan bu öneri, aynı zamanda İngiliz emperyal politikalarının temel çıkarlarına da tam anlamıyla hizmet etmektedir. Zira Osmanlı Devleti'nin çöküşünü sembolize eden Mondros Mütarekesi'nin akabinde, Müttefik donanmasının gerçekleştirdiği ilk stratejik hamlelerden biri, Çanakkale Boğazı'nı geçerek İstanbul'a ulaşmak ve 465 yıl Osmanlı İmparatorluğu'na başkentlik yapmış olan şehri işgal etmek olmuştur. Bu adım, yalnızca askeri bir operasyon olmanın ötesinde, Osmanlı'nın siyasi ve sembolik gücüne yönelik doğrudan bir saldırı niteliği taşımaktadır.

İngiliz devletinin politikaları doğrultusunda söylemini keskinleştiren Toynbee, eserinin ilerleyen sayfalarında Türk-Alman İttifakı'na özel bir vurgu yaparak, Türklerin Hristiyanlara yönelik katliamlarını Almanya'nın etki ve desteğiyle gerçekleştirdiğini ileri sürmüştür. Ona göre, Türk ve Alman militarizmi birleşerek, medeni dünyanın gözleri önünde Hristiyan halkları yok etmiş ve artık bu zulme son vermenin zamanı gelmiştir. (Toynbee, 1917, s. 32-33).

Toynbee'nin bu söylemlerinin, Almanya'nın savaşı kazanması durumunda Osmanlı toprakları üzerinde elde edeceği nüfuz ve zengin doğal kaynaklara erişimi nedeniyle, İngiliz küresel hegemonyasını sarsma endişesinden kaynaklandığını belirtmek mümkündür. Bu bağlamda, Toynbee'nin argümanlarının ardında yatan temel motivasyonun, İngiltere'nin uluslararası çıkarlarını koruma amacıyla şekillendiği söylenebilir. Zira kendisi de kitapçıkta bu savı destekleyen şu cümleleri yazmıştır (Toynbee, 1917, s. 28): *İmparatorluğun muazzam ekonomik kaynakları,*

zafer kazanılması halinde, barış sağlandığında Alman sömürüsüne açılacaktır. Bunlar, Türkiye'nin başka herhangi bir güce vermekten kaçındığı tavizlerdir...

Toynbee, Batı'nın esas amacının Osmanlı toprakları üzerindeki hâkimiyet ve paylaşım olduğunu ortaya koyan bu ifadelerin ardından, Türklerin de Almanlardan aldıkları destekle hareket ettiğini vurgulamış ve bu iş birliğinin ahlaki ilkelere dayanmayan, pragmatik bir ortaklık olduğunu bir kez daha belirtmiştir. Toynbee'ye göre, bu ittifak, yalnızca stratejik çıkarlarla şekillenen ve etik kaygılardan yoksun bir nitelik taşımaktadır. (Toynbee, 1917, s. 32): *"Türkler de eğer Almanya'nın manevi ve askeri desteğine sahip olmasalardı, güçlerinin yettiği ülkelerdeki ve halklardaki her iyi unsura karşı bu son imha kampanyasını asla yürütemezlerdi... Türkler ve Almanların kutsal olmayan amaçlar için bir araya geldiği açıktır."*

Toynbee'nin, Osmanlı Devleti'ne karşı bir karalama kampanyasının sözcüsü olarak hareket etmesi, temsil ettiği sistemle tam uyumlu bir yaklaşımı ortaya koymaktadır. Dolayısıyla, onun bu tür bir savı ileri sürmesi, içinde bulunduğu emperyal çıkarlar doğrultusunda şekillenen politik bağlam göz önüne alındığında, şaşırtıcı değildir. Toynbee, bu şekilde, Batı'nın bölgesel hedeflerini destekleyen bir entelektüel arka plan oluşturma çabasını sürdürmüştür. Nitekim bu amaca hizmet etmek için yazdığı *The Murderous Tyranny of The Turks*'un son sayfalarında Türk-Alman iş birliğini yoğun bir gayretle vurgulamıştır. Açık tehditlerin hâkim olduğu son sözlerinde ise, Almanya'ya meydan okuyan bir üslupla seslenmiş ve bu saldırgan tutumunun devamı halinde müttefiklerin harekete geçerek, kendisine gerekli cevabı vereceklerini bildirmiştir (Toynbee, 1917, s. 35).

Sonuç

Kökenleri uzun yıllar öncesine dayanan çeşitli sebeplerle oluşmuş Türk ve İslam karşıtlığı, Avrupa Devletleri arasında 19. yüzyıldan itibaren, Türklerin önce Avrupa'dan, ardından da Anadolu'dan tamamen sürülmesi şeklinde siyasi ve stratejik bir hedef haline dönüşerek somutlaşmıştır. Bu hedef, yapay olarak ortaya atılan "Doğu Sorunu" kavramıyla meşrulaştırılmıştır. Bu bağlamda, özellikle İngiltere'nin liderliğinde Fransa ve Rusya gibi büyük güçler, Müslüman Türk'ün tahakkümü altında ezildiğini iddia ettikleri Hristiyan toplulukları söz konusu zulümden kurtarma söylemiyle manipüle etmiş, onları ayaklanmaya teşvik ederek Osmanlı'nın parçalanmasını hızlandırmayı amaçlamışlardır.

Balkanlarda 19. yüzyılda uygulanan ve 20. yüzyıl başlarında istenilen sonuca ulaşan ayrıştırma politikası, I. Dünya Savaşı sürecinde yalnızca Ermenilerle sınırlı kalmayıp, Osmanlı egemenliği altındaki tüm Hristiyan toplulukları ve Müslüman Kürtler ile Arapları da hedef alacak şekilde genişletilmiştir. Bu stratejinin Avrupa'daki en önemli aktörü ise İngiltere olmuştur. Gerçekten İngiltere'de 19. yüzyılda İngiltere'de, W.E. Gladstone'un liderliğini yaptığı Liberal kanatta gelişen Türk ve İslam karşıtlığı, zamanla bir ekol haline gelmiş ve sonraki nesillere miras

bırakılmıştır. Bu karşıtlık, süreç içinde İngiltere'nin resmi ve sürekli bir politikasına evrilerek, devletin temel dış politika stratejisine derinlemesine nüfuz etmiştir.

Bu ekol, Hristiyanlık söylemi etrafında birleşmiş olmakla birlikte, yalnızca Türk ve İslam karşıtlığı temelinde hareket etmemiştir. Asıl itici gücü, emperyalist çıkarlarla örtüşen Osmanlı Devleti'nin stratejik konumunu, sömürgelere ulaşan yollarını ve zengin doğal kaynaklarını ele geçirme arzusudur. Bu çerçevede, Batılı emperyalist hedeflere hizmet eden bu yaklaşım, "Doğu Sorunu"nu merkezinde Osmanlı Devleti'ni parçalamaya yönelik planlı ve sistematik bir politika gütmüştür.

Gladstone yanlısı bir ailede yetişen ve Hristiyan inançlarına derin bir bağlılık gösteren Arnold J. Toynbee, 20. yüzyılda bu ekolün en önde gelen temsilcilerinden biri olarak öne çıkmıştır. Oxford'da aldığı eğitimden sonra, I. Dünya Savaşı'nın başlangıcında İngiliz hükümeti tarafından kurulan ve Wellington House olarak bilinen İngiliz Savaş Propaganda Ofisi'nde görev almış, burada yazdığı Türk karşıtı propaganda eserleriyle geniş bir şöhrete kavuşmuştur. Bu doğrultuda, Wellington House'un talimatları doğrultusunda kaleme aldığı 1915 tarihli *Armenian Atrocities: The Murder of a Nation* ve James Bryce ile editörlüğünü üstlendiği 1916 tarihli *The Treatment of Armenians in the Ottoman Empire: 1915-1916* (Mavi Kitap) adlı eserlerde, sözde Türk zulmüne dair anlatıları, uydurma haberler, sahte belgeler ve yanıltıcı raporlarla destekleyerek Gladstone tarzında bir Ermeni ajitasyonu yaratmayı hedeflemiştir. Toynbee'nin bu yankı uyandıran eserlerini, 1917'de yayımlanan *Turkey: A Past and Future* ile çalışmamızın temel kaynaklarından biri olan *The Murderous Tyranny of the Turks* gibi Türk karşıtı propaganda kitapları takip etmiştir.

The Murderous Tyranny of The Turks adlı yayınında A.J. Toynbee, diğer propaganda içerikli çalışmalarından farklı olarak Türk karşıtlığını yalnızca Ermeniler üzerinden değil, Osmanlı'nın hâkimiyeti altındaki tüm Hristiyan milletlerin, İngiltere'nin müttefiki olan Arapların ve Türkiye için potansiyel sorun oluşturabilmek adına Kürtlerin savunuculuğu üzerinden işlemiştir. Kitap boyunca, söz konusu milletlerin yüzyıllardır Türk zulmü altında yaşamış olduklarını iddia ederek, Türklerin sadece Avrupa'dan değil, Anadolu'dan da atılması gerektiği inancını vurgulamıştır.

Kitabın son sayfalarında militarist ve zorba olarak nitelenen Almanların işlenmesi eserin diğer dikkat çekici bir özelliğidir. Bunun dışında ABD'nin İtilaf bloğuna katılmasının İngiltere üzerindeki güç ve güven etkisinin, Toynbee'nin çalışmalarına da yansıdığı açıkça görülmektedir. Nitekim, kitabın son cümlelerinde, İtilaf bloğunun en güçlü rakibi olan Almanları yalnızca karalamakla kalmamış, hareketlerinin devam etmesi durumunda müttefik devletlerden sert bir yanıt göreceklere dair tehdit ifadelerine yer vermiştir.

Özetle, İngiliz çıkarlarının kararlı bir savunucusu olarak faaliyet gösteren A.J. Toynbee'nin kaleme aldığı *The Murderous Tyranny of The Turks*, İngiltere'nin 1917 politikalarıyla tam bir uyum

içerisinde kurgulanmıştır. Eserlerinde güçlü bir biçimde vurgulanan Türk karşıtı politika, 1921 sonrasında Türk dostluğuna evrilmiş olsa da ileride akademik kimliği sayesinde dünya çapında bir saygınlık kazanmasına karşın; Toynbee'nin siyasetin emrinde propaganda yazarlığı yapması akademik kariyerinde kendisinin de silmeye çalıştığı bir leke olarak kalmıştır. Buna karşılık Türkler; geleneksel hoşgörülerini onun Türk karşıtı yayınlarını unutup, tarihçiliğine saygı duyarak göstermişlerdir.

Kaynakça

Arşiv Belgeleri

T.C. Cumhuriyet Arşivi

Başbakanlık Özel Kalem Müdürlüğü. (17.11.1962). Fon: 30-01-0-0, Kutu No: 7, Dosya No: 42, Gömlek No: 20.

Kitaplar

Armaoğlu, F. (2018). *20. Yüzyıl Siyasî Tarihi (1914-1995)*, İstanbul: Kronik Kitap.

Armaoğlu, F. (2020). *19. Yüzyıl Siyasî Tarihi (1789-1914)*, İstanbul: Kronik Kitap.

Başak, T. (2008). *İngiltere'nin Ermeni Politikası (1830-1923)*, İstanbul: IQ Kültür Sanat Yayıncılık.

Black, J. (2017). *İngiltere Tarihi*, (A. Yıldız, Çev.), Ankara: Doğu Batı Yayınları.

Çabuk, M. (2021). *İngiltere'nin I. Dünya Savaşı'nda Orta Doğu'daki Propaganda Faaliyetleri*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.

Katz, D. S. (2021). *İngilizlerin Gözünde Türkiye 1776-1923*, (N. Elhüseyni, Çev.), İstanbul: Yapı Kredi Yayınları,

Lewis, B. (2021). *Modern Türkiye'nin Doğuşu*, (B. B. Tuna, Çev.), Ankara: Arkadaş Yayınevi.

Öke, M. K. (1991). *Ermeni Sorunu 1914-1923 (Devletin Dış Politika Araç Alternatifleri Üzerine Bir İnceleme)*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.

Özdemir, H. (2005). *Arnold Toynbee'nin Ermeni Sorununa Bakışı*, Ankara: Türkiye Bilimler Akademisi Yayını No: 34.

Shaw, S. J. (2021). *Birinci Dünya Savaşı'nda Osmanlı İmparatorluğu –Ermeniler-*, (Ş. Dinlenç, Çev.), Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.

Toynbee, A. J. (1915). *Nationalty and the War*, London & Toronto: J. M. & Sons Ltd.

Toynbee, A. J. (1917). *The Murderous Tyranny of The Turks*, Londra & New York & Toronto: Hodder & Stoughton.

Toynbee, A. J. (1999). *Türkiye: Bir Devletin Yeniden Doğuşu I*, (K. Yargıcı, Çev.), İstanbul: Çağdaş Matbaacılık ve Yayıncılık, İstanbul.

Toynbee, A. J. (2000). *Türkiye: Bir Devletin Yeniden Doğuşu II*, (K. Yargıcı, Çev.), İstanbul: Çağdaş Matbaacılık ve Yayıncılık.

Toynbee, A. J. (2000). *Türkiye: Bir Devletin Yeniden Doğuşu III*, (K. Yargıcı, Çev.), İstanbul: Çağdaş Matbaacılık ve Yayıncılık.

Toynbee, A. J. (2005). *Hatıralar: Tanıdıklarım*, (D. Öktem, Ter.), İstanbul: Klasik Yayınları.

Toynbee, A. J. (2005). *Hatıralar: Tecrübelerim*, (Ş. Bıyıklı, Çev.), İstanbul: Klasik Yayınları,

Toynbee, A. J. (2007). *Türkiye'de ve Yunanistan'da Batı Meselesi*, (Dr. K. M. Orağlı, Çev.), İstanbul: Yeditepe Yayınevi.

Kitap Bölümü

Güzel, C. (2001). Sömürgeci Söylem ve Sinema: Kültürel Yanlılığın Yeniden Sunumu. *Türk Film Araştırmalarında Yeni Yönelimler 1*, (D. Derman, Yay. Haz.), (M. Behlil, Der.), (ss. 81-90). İstanbul: Bağlam Yayınları.

İnce Erdoğan, D. (2021). The Manchester Guardian Gazetesi'nde Anadolu'nun 1921 Yılı'nın İlk Üç Ayı, *Millî Mücadele 1921*, (İ. Bozkurt & U. Karabulut Ed.), (ss. 19-34). Ankara: Nobel Yayıncılık.

Özçelik, A. (2021). Osmanlı-İngiliz İlişkilerinde Kırılmaya Yol Açan Bir Metin: W. E. Gladstone'un "Bulgarian Horrors and Question Of the East Adlı Kitapçığında Türkler, *Dr. Nevzat Günadağ'a Vefa: Tarih, Kültür ve Sanat Yazıları*, (Y. Kılıç & E. Haytoğlu, Ed.), (ss. 469-490) İstanbul: Çizgi Kitabevi Yayınları.

Özçelik, A. ve S. Yolaç Nennioğlu. (2022). İngiliz Ermenistan Komitesi ve Travel and Politics in Armenia Adlı Propaganda Kitabı, *Bir Ömür Tarihle Yaşamak: Prof. Dr. Refik Turan*, (ed. N. Hayta. M. A. Çakmak vd. Ed.), (ss. 495-509). Ankara: Berikan Yayınevi.

T. Ömer. (2019). Historical Myths in Our Region War Propaganda Against the Ottoman Empire During the First World War, (ss. 51-69). İslamabad: Fake News, ed. IRS Research Team.

Makaleler

Avşar, S. (2002). Birinci Dünya Savaşında İngiliz Propaganda Faaliyetleri ve Osmanlı Devleti, *Atatürk Dergisi*, 3(2), 121-141.

Bal, R. (2013/2). Propagandadan Hakikate Bir Tarihçinin Dramı: Arnold Joseph Toynbee, *Yakın Dönem Türkiye Araştırmaları*, 12(24), 61-91.

Bıyıklı, Ş. Çeviri: Yunanperest Çılgınlık ve Helenseverlik, *Dil ve Edebiyat. Araştırmaları*, (17), 291-316.

Çakı, C. (2018). Birinci Dünya Savaşı'nda Propaganda Amaçlı Kullanılan Posterlerin Korku Çekiciliği Bağlamında İncelenmesi: Büyük Britanya Örneği, *Atatürk İletişim Dergisi* (15), 111-136.

Doğru, T. E. (2022). Arnold Joseph Toynbee: Hayatı ve Osmanlı Modernleşmesi Üzerine Görüşleri, *AVRASYA Uluslararası Araştırmalar Dergisi*, 10(30), 112-124.

Dursunoğlu, İ. (2016). Sosyal Darwinizm, *Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6(1), 210-221.

Türker, S. (2013). Hellenophilia'dan Hellenomania'ya: Helenseverlik'ten Helen-Saplantis'na, *Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, (30), 97-103.

Yuca, İ. S. (2016). Tarihçi Arnold Toynbee'nin 1948 Türkiye Seyahati ve Yeni Türkiye Hakkındaki İzlenimleri, *Asia Minor Studies*, 4(7), 177-192.

Ansiklopedi

Kabakcı, E. (2012). Toynbee, Arnold J., *İslam Ansiklopedisi*, 41, Türkiye Diyanet Vakfı İstanbul: Yayını.

İnternet Kaynakları

<https://www.toynbeehall.org.uk/>, (Erişim Tarihi: 22.08.2024).

<https://www.britannica.com/biography/Arnold-J-Toynbee>, (Erişim Tarihi: 25.08.2024).